

ទស្សនាវដ្តីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ស្នេហា ការពិត

- ◆ ការឆ្លើយតបទៅនឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសកម្ពុជាក្នុងលក្ខណៈសាកល
- ◆ ទស្សនៈអន្តរជាតិទៅលើសោកនាជកម្មរបស់កម្ពុជា

សៀវភៅការពិភាក្សា

លេខ១១៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៧

ទស្សនាវដ្តីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

មាតិកា

- ◆ការឆ្លើយតបទៅនឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសកម្ពុជា ១
- ផ្នែកឯកសារ**
- ◆ប៊ិន សំបុក : យុទ្ធសាស្ត្រនយោបាយ៣១០ ..... ៦
- ◆ការជួយខ្វះខាតម្ហូបរបស់កងទ័ព និងកម្មាភិបាលដល់បងវត្តន៍..... ៨
- ◆ទូច សាម៉េន អតីតគណៈសហករណ៍ភូមិភាពព្រហ្ម ១០
- ◆ឡាយ ឡេន ហៅ ទូច ខ្ញុំ: ១២
- ផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនិងការស្រាវជ្រាវ**
- ◆ការទៅដល់សហគមន៍ចាម-ម៉ូស្លីម ខេត្តកំពត ១៥
- ◆ហ៊ឹម ហ៊ុយ អតីតឆ្នាំដល់កសិណាពិតទាក់ទងនឹង ១៨
- ◆សាក្សីក្នុងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី..... ២២
- ◆ការសួរដេញដោលពីភាពដែលអាចជឿបានរបស់សាក្សី..... ២៤
- ◆ការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់បុគ្គលិកមន្ទីរស-២១ ប្រឆាំងនឹង ខុច ២៦
- ◆ខុច ទទួលស្គាល់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីឈ្មោះ សួស ធី ២៧
- ផ្នែកច្បាប់**
- ◆សុខភាពផ្លូវចិត្តនិងកេរដំណែលនៃរបបខ្មែរក្រហម ៣២
- ◆ទស្សនៈអន្តរជាតិទៅលើសេចក្តីកម្មរបស់កម្ពុជា ៤០
- ◆រយៈពេលពីរថ្ងៃក្រោយសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី..... ៤៤
- វេទិកាពិភាក្សាសាធារណៈ**
- ◆ការចូលរួមរបស់ចាមមូស្លីមនៅក្នុងការសិក្សា ៥០
- ◆ជំនុំសករណ៍កម្មរបស់ ខុច ៥៤
- ◆សន្តិភាព យុត្តិធម៌ និងការផ្សះផ្សា ៥៧
- ទំព័រស្រាវជ្រាវនៃកម្មសារ**
- ◆អតីតកាលរបស់ម្តាយខ្ញុំ ៥៧

ប្រជាជន ខ្មែរ-ម៉ូស្លាម កំពុងអានសៀវភៅ «ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ»

រក្សាសិទ្ធិ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា
 អនុញ្ញាតឱ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយ
 ក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
 ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន
 លេខ១២៧ ១៣៧/៧៧
 ចុះថ្ងៃទី២២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៧
 រូបថតឯកសារ: មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា
 និងសារមន្ទីរទម្រង់កម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទទួលស្នែង

ស្នេហាលេខនេះ : ជា ធីតា, ម៉ែន ពិចិត្រ, ស្តេនសី ហ្វាយដី, ឡូរ៉ា ម៉ែកង្ការ, ឆាល ជេកសាន់, មារី អ៊ុយស៊ី, ខាលី លីកូហ្វ, បេននី វីងយ៉ូណូ, សូ ហ្វារីណា និង លី សុខយាន, ផេង ពន្លឺរ៉ាស៊ី អ្នកបកប្រែ: ជា ផល្លា, ខែន សុខស្រីនិត និងពន្ធតាយកូចៅ: ឆាន់ យុ ជំនួយការពិភាក្សា: ទេព ម៉េងយាន, ព្រាណ សុជាតិ ក្រាហ្វិកកុំព្យូទ័រ: ស៊ឹម សុភ័ក្ត្រ គ្រប់គ្រងការចែកផ្សាយ: ម៉ម សុផាត Email: dccam@online.com.kh, Homepage: www.dccam.org

សំបុត្រ:

**ការឆ្លើយតបទៅនឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសកម្ពុជាក្នុងរដ្ឋបាលសាសន៍៖
ផែនការយុទ្ធសាស្ត្ររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៩-២០១១**

សាមសិបឆ្នាំបន្ទាប់ពីការដួលរលំរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប្រទេសកម្ពុជានៅតែប្រឈមមុខជាមួយនឹងកេរដំណែលដ៏ឈឺ ចាប់នៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ការធ្វើទារុណកម្ម និងអំពើ ឃោរឃៅ ។ នៅសប្តាហ៍នេះ ព្រឹត្តិការណ៍ជាតិមួយនឹងរំពួកឡើង វិញនូវការដួលរលំរបបខ្មែរក្រហម ក៏ប៉ុន្តែស្នាមរបួសដែល បង្កឡើងកាលពីសម័យនោះនៅមិនទាន់បានជាសះស្បើយនៅ ឡើយទេ ។ ដំបូងខាងនយោបាយយ៉ាងជួរចត់នឹងលេចឡើង សាជាថ្មីម្តងទៀតស្តីអំពីសារជាតិរបស់រដ្ឋាភិបាលដែលគ្រប់គ្រង បន្តពីរបបខ្មែរក្រហម ដោយបង្ហាញឃើញពីសេចក្តីត្រូវការ សុំឲ្យមានការផ្សះផ្សាជាតិ ។ សេចក្តីត្រូវការរកយុត្តិធម៌ក៏ត្រូវ មានដែរ ។ ឥឡូវនេះ ដំណើរការដំបូងមួយដែលកំពុងដំណើរការ នៅក្នុងដំបូងមួយនៃសាមញ្ញក្នុងគុណភាពកម្ពុជាជាដំបូងមួយដ៏មាន សារសំខាន់ ក៏ប៉ុន្តែការកាត់សេចក្តីអតីតមន្ត្រីរបស់របបកម្ពុជា ប្រជាធិបតេយ្យយ៉ាងហោចប្រាំនាក់រួមមាន នួន ជា, អៀង សារី, ខៀវ សំផន, អៀង ធីរិទ្ធ និង ខុច មិនអាចដោះស្រាយបាននូវភាព អយុត្តិធម៌ទាំងឡាយដែលទាក់ទងទៅនឹងការគ្រប់គ្រងរបប ខ្មែរក្រហមនិងកេរដំណែលរបស់របបនេះឡើយ ។

នៅក្នុងរវាងឆ្នាំ២០០៧និង២០១១ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារ កម្ពុជានឹងបន្តអនុវត្តបេសកកម្មយូរអង្វែងរបស់ខ្លួនក្នុងការជំរុញឲ្យ មានការចងចាំ យុត្តិធម៌ និងការផ្សះផ្សា ។ យើងនឹងប្រមូល ភស្តុតាងបន្ថែមទៀតស្តីអំពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍និងទម្រង់កម្ម ប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ព្រមទាំងអប់រំប្រជាជនកម្ពុជាអំពីហេតុការណ៍ ប្រវត្តិសាស្ត្រដែលទាក់ទងទៅនឹងរបបខ្មែរក្រហម ។ កិច្ចការរបស់ យើងនឹងផ្តោតទៅលើសេចក្តីត្រូវការរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា រួម មានជនរងគ្រោះនិងកូនចៅរបស់អ្នកទាំងនោះ ដែលជាគន្លឹះដ៏ សំខាន់សម្រាប់អតីតកាល បច្ចុប្បន្នកាល និងអនាគតកាលរបស់ ប្រទេស ។ ក្រៅពីការផ្តល់ការគោរពដល់វិញ្ញាណក្នុងរូងអ្នកដែល បានស្លាប់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម សារសំខាន់មួយទៀតក៏ត្រូវ

ផ្សព្វផ្សាយទៅដល់សាធារណជននិងផ្តល់ការគាំទ្រចំពោះប្រជា ជនកម្ពុជានៅក្នុងប្រទេស ព្រមទាំងនៅជុំវិញពិភពលោក ។ ផែនការ យុទ្ធសាស្ត្រសង្ខេបនេះគូសបញ្ជាក់ពីផែនការរបស់យើងក្នុងការ បង្កើតយន្តកម្មយូរអង្វែងដែលនឹងជួយដោះស្រាយ អំពើឃោរឃៅរបស់ខ្មែរក្រហម និងការកសាងអនាគតដ៏ភ្លឺស្វាង នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

១) កេរដំណែលជាក់ស្តែង

ការកសាងមជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវអំពីអំពើប្រល័យពូជ- សាសន៍អចិន្ត្រៃយ៍ : មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានចាប់ផ្តើម កសាងមជ្ឈមណ្ឌលអចិន្ត្រៃយ៍ដើម្បីពង្រីកកិច្ចការនិងធានាឲ្យបាន នូវការប្តេជ្ញាចិត្តយូរអង្វែងទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិមនុស្សនិងការទប់ ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ក្រសួង

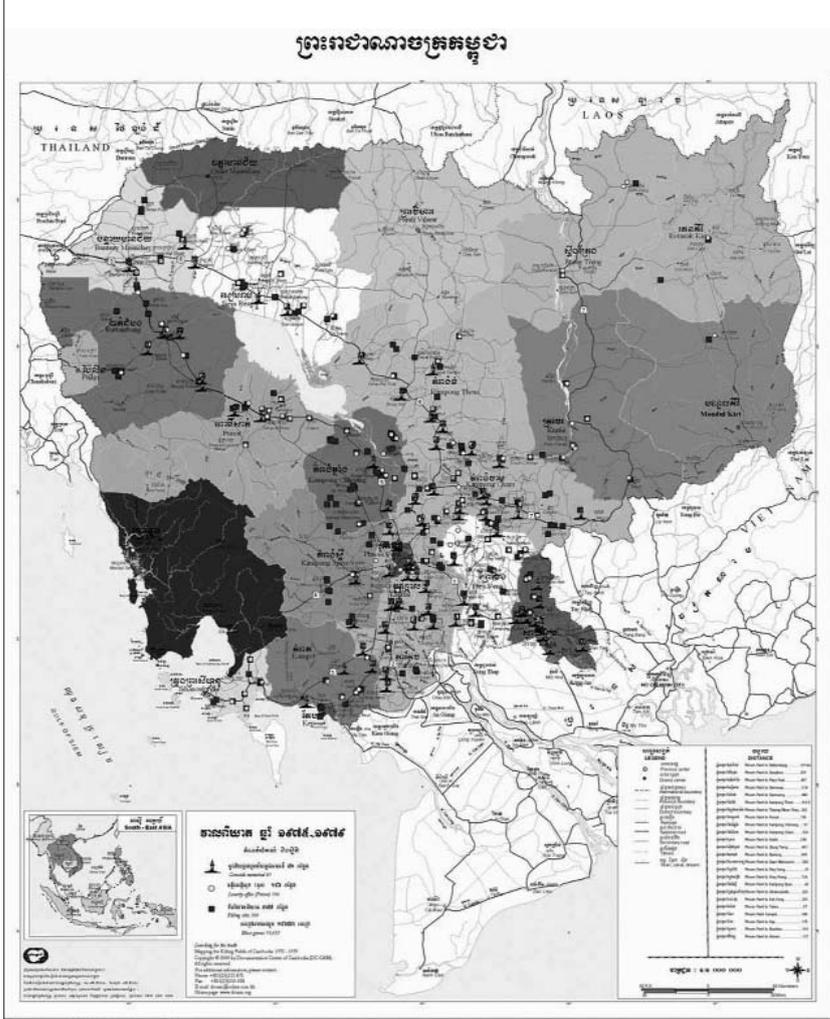
អប់រំរបស់ប្រទេសកម្ពុជាបានផ្តល់ឲ្យយើងនូវដីមួយកន្លែងយ៉ាងធំ នៅភ្នំពេញដើម្បីធ្វើកិច្ចការនេះ ។ ដីដែលមានទំហំសរុបជិត ៤៨០០ ម៉ែត្រការ៉េនេះ ស្ថិតនៅក្នុងបរិវេណវិទ្យាល័យបឹងត្របែក ដែលជាទីតាំងអតីតមន្ទីរសន្តិសុខខ្មែរក្រហម ។ យើងបានអនុញ្ញាត ឲ្យក្រុមស្ថាបត្យករជំនាញមួយក្រុមនៅទីក្រុងញូវយ៉កដើម្បីគូស ប្លង់អគារដែលនឹងក្លាយទៅជាមជ្ឈមណ្ឌលអចិន្ត្រៃយ៍ ។ ក្រុមអ្នក ជំនាញបានទទួលជំនួយពីនិស្សិតស្ថាបត្យករនៃសាកលវិទ្យាល័យ ខ្សុំបៀ និងសាកលវិទ្យាល័យកូម៉ូនីស្តវិចិត្រសិល្បៈ ។ យើងមាន គម្រោងបញ្ជូនបឋមសិលាសម្រាប់អគារថ្មីនេះនៅក្នុងឆ្នាំ២០១០ ។

មជ្ឈមណ្ឌលអចិន្ត្រៃយ៍នឹងត្រូវដាក់ឈ្មោះថា «វិទ្យាស្ថាន ស្ទីករិត» ។ ឈ្មោះនេះឆ្លុះបញ្ចាំងពីកម្មវត្ថុសំខាន់របស់យើង ព្រម ទាំងជាកេរ្តិ៍មរតករបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ស្ទីករិតជាស្ទីកឈើស្លឹក ដែលមេដឹកនាំសាសនាកម្ពុជានិងអ្នកប្រាជ្ញនានាបានប្រើប្រាស់ អស់រយៈពេលជាច្រើនសតវត្សរ៍មកហើយដើម្បី ចងក្រងឯកសារ ប្រវត្តិសាស្ត្រ ផ្សព្វផ្សាយចំណេះ ដឹង និងថែរក្សាវប្បធម៌ក្នុងអំឡុងសម័យកាល គ្រប់គ្រងប្រកបដោយភាពយោរយៅ ។ ស្ទីកនេះ តំណាងឲ្យសោភ័ណភាពនៃចំណេះដឹងនិងភាព មោះមុតរបស់មនុស្សនាយកដ៏ត ។ មជ្ឈមណ្ឌល អចិន្ត្រៃយ៍នេះនឹងអនុវត្តនាទីស្នូលចំនួនបីយ៉ាង ។ (ទីមួយ) មជ្ឈមណ្ឌលអចិន្ត្រៃយ៍នឹងក្លាយទៅជា បូជនីយដ្ឋានដាក់ស្តែងមួយ ដោយលើកទឹកចិត្តឲ្យ អ្នកមកទស្សនាទាំងឡាយធ្វើការគោរពនិងចងចាំ ជនរងគ្រោះដែលលាបាក់លោកនេះ ព្រមទាំងអ្នក ទាំងឡាយណាដែលរងទុក្ខ បាក់កាលពីជំនាន់ ខ្មែរក្រហម ។ (ទីពីរ) មជ្ឈមណ្ឌលនេះនឹងក្លាយជាទី កន្លែងអប់រំ ដោយបង្កលទ្ធភាពឲ្យមនុស្សជំនាន់នេះ និងជំនាន់ក្រោយ បានរៀនអំពីអតីតកាលដែល ពោរពេញទៅដោយភាពសោកសង្រេងរបស់ កម្ពុជា ។ ការអប់រំនឹងធានាឲ្យបានថាប្រជាជនកម្ពុជា នឹងមិនដែលភ្លេចនូវអ្នកដែលបានស្លាប់និងរងទុក្ខ រវៃនាយ៉ាងអយុត្តិធម៌ ហើយការអប់រំនេះនឹងផ្តល់

ឲ្យអ្នកទាំងអស់នូវការទប់ស្កាត់អំពើរំលោភស្រដៀងគ្នានេះនាពេល អនាគត ។ ចុងក្រោយ មជ្ឈមណ្ឌលនេះនឹងក្លាយទៅជាទីកន្លែង ស្រាវជ្រាវដោយស្វ័យប្រែក្លាយទៅជាស្ថាប័នអាស៊ីនាំមុខគេ ដែលនឹងផ្តោតទៅលើការសិក្សាអំពីប្រល័យពូជសាសន៍ ដោយ ការសិក្សានេះនឹងភ្ជាប់ជាមួយបញ្ជីវន្ត ព្រមទាំងស្ថាប័នផ្សេងៗ ទៀតនៅទូទាំងអាស៊ីនិងពិភពលោក ។

២) កេរដំណែលនៃការចងចាំ

ការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍ដោយសហការជាមួយ ក្រសួងអប់រំ ៖ ការអប់រំអំពីប្រល័យពូជសាសន៍មានសារសំខាន់ ណាស់ ប្រសិនបើប្រជាជនកម្ពុជាចង់ថែរក្សានូវប្រវត្តិសាស្ត្រ របស់ខ្លួន ព្រមទាំងចងចាំអ្នកដែលត្រូវបានសម្លាប់នៅក្នុងអំពើ យោរយៅរបស់ខ្មែរក្រហម ។ ការអប់រំមានសារសំខាន់ដែរ ប្រសិនបើប្រជាជនកម្ពុជាចង់យល់ថាតើហេតុអ្វីនិងហេតុដូចម្តេច

បានជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍កើតឡើង ដោយលើកឡើងអំពី ផលប៉ះពាល់របស់អំពើសោកនាជកម្ម ព្រមទាំងដោះស្រាយភាព ប្រឈមមុខបន្តបន្ទាប់ជាច្រើនដែលបន្ទូលមកពីអំពើប្រល័យពូជ សាសន៍នេះ ។ បច្ចុប្បន្ននេះ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាស្ថិតនៅ ក្នុងដំណាក់កាលសហការជាមួយក្រសួងអប់រំនិងអ្នកឯកទេស ដើម្បីបង្កើតកម្មវិធីសិក្សាសំខាន់ៗស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងទម្រង់កម្មវិធីសិក្សាសំខាន់ៗដែលបញ្ចូលនៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សា រដ្ឋនៅចុងឆ្នាំ២០០៤ ។ ដោយមានការចូលរួមជាមួយអ្នកឯកទេស នៅក្នុងស្រុកនិងអន្តរជាតិ យើងនឹងធ្វើការបណ្តុះបណ្តាលឲ្យស៊ី ជម្រៅដល់មន្ត្រីកម្ពុជាចំនួន២៤រូប ដែលនឹងក្លាយទៅជាអ្នកនាំ មុខក្នុងការអប់រំអំពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ។ បន្ទាប់ពីនេះ មន្ត្រីទាំងអស់នេះនឹងបណ្តុះបណ្តាលក្រុមចំនួន១៨៥ នាក់ផ្សេងទៀត ដើម្បីដឹកនាំឲ្យមានកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនៅតាមស្រុកនានាទូទាំង ប្រទេសកម្ពុជា ។ យើងក៏នឹងរៀបចំឲ្យមានកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាល ជាមូលដ្ឋានរយៈពេលខ្លីនៅក្រុមគ្រូមសិក្សាទូទាំងប្រទេសប្រហែល ៣០០០ នាក់ដែរ ។

កម្មវិធីសិក្សានិងការបណ្តុះបណ្តាលរបស់យើងដកស្រង់ ចេញពីសៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែល មានចំណងជើងថា “ប្រវត្តិសាស្ត្ររបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ” ។ សៀវភៅនេះទទួលបានការពេញចិត្តជាច្រើនទូទាំងប្រទេសនិង ពិភពលោក ។ នេះជាសៀវភៅដំបូងបង្អស់ហើយដែលអប់រំ យុវជនកម្ពុជាអំពីសោកនាជកម្មរបស់ខ្មែរក្រហមបន្ទាប់ពីរយៈ ពេលបីទសវត្សរ៍នៃភាពស្ងប់ស្ងាត់សម្រាប់ប្រធានបទនេះនៅតាម

សាលារៀននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

សៀវភៅនេះក៏នឹងអាចរកបាននៅតាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធឺណិត ដែលអាចឲ្យអ្នកអានទូទាំងសាកលលោករកមើលបាន ។ ការអប់រំ ពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ជាកន្លឹះដើម្បីរំដោះជនរងគ្រោះនៃអំពើ ឈោរឃោររបស់ខ្មែរក្រហមនិងប្រក្រាបអ្នកទាំងនោះឲ្យទៅអ្នកដឹក នាំនៅក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងជាសកលចំពោះបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សនិង សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ។ កិច្ចសហការរបស់យើងជាមួយនាយកដ្ឋានអប់រំ បានទទួលការអបអរសាទរនិងការគាំទ្រជាអន្តរជាតិ ដោយរួមមាន ទីភ្នាក់ងារសហរដ្ឋអាមេរិកសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ រដ្ឋាភិបាលស៊ុយអែដ ណ័រវេ ដេនម៉ាក អាឡឺម៉ង់ ញ៉ូហ្សេឡិន និងបែលហ្ស៊ិក វិទ្យាស្ថានសន្តិមប្រឹក្សាប៊ែកឺនិងទាដ្ឋទានថ្នាក់ជាតិ សម្រាប់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដែលមានទីតាំងនៅសហរដ្ឋអាមេរិក ។

ការចងចាំជនរងគ្រោះនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ៖ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាក៏មានគម្រោងចងក្រងនិងបោះពុម្ព ផ្សាយសៀវភៅរាយនាមអ្នកទាំងឡាយណាដែលបានស្លាប់ ក្រោមរបបខ្មែរក្រហមដែរ ។ សៀវភៅនេះនឹងផ្អែកទៅលើការ ស្រាវជ្រាវរបស់យើងនិងទទួលស្គាល់ជាក់ស្តែង ព្រមទាំងចងចាំ ដល់អ្នកដែលបានស្លាប់ ។ មកដល់ឥឡូវនេះមានឈ្មោះជាងមួយ លាននាក់ស្ថិតនៅក្នុងប្រព័ន្ធទិន្នន័យរបស់យើង ។ ឈ្មោះថ្មីៗ ព្រមទាំងព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធនានាត្រូវបានបន្ថែមជាទិច ។ សៀវភៅ នេះនឹងត្រូវបែងចែកទៅតាមឃុំនីមួយៗក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយនឹងតម្កល់ទុកក្នុងការិយាល័យយុវជនដែលអាចផ្តល់ឲ្យមនុស្ស ជំនាន់ឥឡូវនិងជំនាន់ក្រោយនូវបូជនីយដ្ឋានជាក់ស្តែង ដែលធ្វើ

យាយ ស៊ុន នៅក្នុងខេត្តកាកែត ឆ្នាំ១៩៩៥

ឡើងដើម្បីខ្ចីសដល់ជនរងគ្រោះទាំងឡាយដែលបានស្លាប់ ។ សៀវភៅនោះក៏នឹងអនុញ្ញាតឲ្យក្រុមគ្រួសារនិងមនុស្សជំនាន់ ក្រោយមានលទ្ធភាពស្រាវជ្រាវរកប្រវត្តិគ្រួសាររបស់ខ្លួន ដែល ជាការស្រាវជ្រាវមិនចេះចប់សម្រាប់មនុស្សលោកទាំងឡាយ ។ ដើម្បីឃានទៅដល់សហគមន៍សាកលដ៏ទូលំទូលាយជាងនេះ យើង នឹងចេញផ្សាយនៅតាមបណ្តាញអេឡិចត្រូនិចដែរ ។

៣) កេរដំណែលយុត្តិធម៌

ការបង្កើតឲ្យមានឯកសារជុំវិញពិភពលោក : មធ្យោបាយ មួយទៀតដែលមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា នឹងជំរុញឲ្យមានការ ចងចាំនិងយុត្តិធម៌នៅក្នុងប្រទេសនិងនៅក្រៅប្រទេស គឺការដាក់ ចូលក្នុងប្រព័ន្ធឌីជីថលចំនួននូវឯកសារដែលបានធ្វើមីក្រូហ្វីល រួច ជាង៧០០ ដុំពីបណ្តាសារដ្ឋានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ យើងកំពុងធ្វើការជាមួយសកលវិទ្យាល័យរ៉ាត់តឺស៍នៅក្នុងទីក្រុង ញូវយ៉ក រដ្ឋញូដឺស៊ី និងមជ្ឈមណ្ឌលសម្រាប់ស្រាវជ្រាវបណ្តាល យដើម្បីសម្រេចគោលបំណងដ៏សំខាន់នេះ និងធ្វើឲ្យការចងក្រង ឯកសាររបស់យើងដែលទទួលបានការចាប់អារម្មណ៍អាចរកបាន តាមនៅលើអ៊ិនធឺណែត ។ ការអនុវត្តបែបនេះនឹងអាចឲ្យអ្នក ស្រាវជ្រាវជាន់ខ្ពស់ អ្នកសារព័ត៌មាន ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរដ្ឋាភិបាល និងមន្ត្រីអន្តរជាតិ ពលរដ្ឋកម្ពុជានិងជនជាតិខ្មែរដែលរស់នៅក្រៅ ប្រទេសទាំងអស់អាចស្រាវជ្រាវយ៉ាងមានប្រសិទ្ធភាពទៅលើ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ។ ដើម្បីសម្រេចគោលបំណង យើងក៏ នឹងរក្សាការសហការរឹងមាំជាមួយសារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ ទូលស្ទែងដែរ ។

ការពិនិត្យទៅលើទម្រង់កម្មវិធីដែលប្រព្រឹត្តដោយមន្ត្រីខ្មែរ

ក្រហមដាក់ក្រោម : គោលដៅបន្ថែមទៀតរបស់ការងារយើង គឺពង្រីកកេរដំណែលយុត្តិធម៌ដែលកំពុងតែកើតឡើងនៅអង្គជំនុំ ជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ក្រោងរៀបចំការសិក្សាមួយទាក់ទងទៅនឹងទម្រង់កម្មវិធីដែលប្រព្រឹត្ត

ដោយកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមថ្នាក់ទាប ។ ការសិក្សានេះនឹងតាមដានការរំលោភបំពានផ្សេងៗ ដែលបានកើតឡើងនៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម ដោយពិនិត្យទៅលើទីតាំងបទឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តដោយសមាជិកខ្មែរក្រហមថ្នាក់ក្រោមក្នុងរបបខ្មែរក្រហមដែលមានការស្រាវជ្រាវតិចតួចនៅឡើយ ។ ជាក់ស្តែង មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានធ្វើសម្ភាសន៍ជាមួយមន្ត្រីនិងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមរាប់ពាន់នាក់តាំងពីឆ្នាំ២០០១មក ដោយមានការគាំទ្រពីក្រសួងមហាផ្ទៃ ។ ការសិក្សានេះនឹងផ្តល់ឲ្យជនរងគ្រោះ ដែលមួយចំនួនប្រហែលជាចំនាយពីដំណើរការសាលាក្តីដែលកំពុងកើតមានឡើងនូវឱកាសដើម្បីផ្តល់សក្ខីកម្មអំពីបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនហើយដែលនាំទៅរកការចុះសម្រុងជាមួយនឹងអតីតកាល ។ ស្រដៀងទៅនឹងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនិងការផ្សះផ្សាររបស់អាហ្វ្រិកខាងត្បូងដែរ ការសិក្សានេះសង្ឃឹមថានឹងមិនផ្តោតការទម្លាក់កំហុសទៅលើបុគ្គលណាមួយជាក់លាក់ឡើយ ប៉ុន្តែការផ្តល់ឲ្យជនរងគ្រោះដើម្បីនិយាយ ហើយនិងរឿងរ៉ាវរបស់គាត់ត្រូវបានកេងកើត គឺជាជំហានសំខាន់ឆ្ពោះទៅរកយុត្តិធម៌និងការផ្សះផ្សារថ្នាក់ជាតិ ។

ការរំពឹងដល់ច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សជាតិ : ទីបញ្ចប់ មជ្ឈមណ្ឌល

ឯកសារកម្ពុជា នឹងស្វែងរកការយល់ព្រមពីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាដើម្បីរៀបចំវេទិការំពឹងដល់ការអនុម័តច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សជាតិ ។ ជាពិសេសយើងមានបំណងផ្តោតលើអនុសញ្ញាស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលសន្និសីទសញ្ញាថ្កោលទោសនឹងហាមឃាត់

មិនឲ្យមានការប្រព្រឹត្តអំពើប្រល័យពូជសាសន៍កាលពី៦០ ឆ្នាំកន្លងទៅ ។ យើងក៏មានបំណងទាញការចាប់អារម្មណ៍ចំពោះសន្និសីទសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្សថ្មីៗ របស់សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ (អាស៊ាន) ផងដែរ ។ យើងសង្ឃឹមថានឹងដឹកនាំវេទិកានេះដោយមានការសហការពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដែលបានអនុម័តសន្និសីទសញ្ញាប្រល័យពូជសាសន៍កាលពីឆ្នាំ១៩៤៨ និងបានចុះហត្ថលេខាលើអនុសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្សរបស់អាស៊ានកាលពីថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៨ ។

វេទិកាសន្និសីទសញ្ញាប្រល័យពូជសាសន៍នេះនឹងតំណាងឲ្យគោលការណ៍ដ៏រឹងមាំរបស់ច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិសាមញ្ញទំនើប ខណៈពេលដែលវេទិកាអនុសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្សរបស់អាស៊ានបង្ហាញពីការប្តេជ្ញាចិត្តជាលក្ខណៈតំបន់ដែលបន្តផ្តល់សិទ្ធិមនុស្សនិងភាពថ្លៃថ្នូរជាមូលដ្ឋាន ។ វេទិកាដែលស្នើឡើងនេះនឹងមានអ្នកចូលរួមពីសំណាក់ជាតិនិងអន្តរជាតិ និងជួយបំភ្លឺសេចក្តីត្រូវការជាបន្តបន្ទាប់សំខាន់ៗ ដើម្បីជំរុញឲ្យមានការការពារសិទ្ធិមនុស្សនិងទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងអន្តរជាតិ ។ យើងសង្ឃឹមថាវេទិកានេះនឹងបង្កើតឲ្យមានសហគមន៍អ្នកស្រាវជ្រាវជាន់ខ្ពស់ អ្នកស៊ូមតិ មន្ត្រី និងអ្នកដទៃទៀតដែលមានការចាប់អារម្មណ៍ទាំងនៅក្នុងនិងក្រៅប្រទេសកម្ពុជាដើម្បីអនុវត្តបេសកកម្មនេះ ។ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជានឹងប្រើជាមជ្ឈមណ្ឌលដ៏សំខាន់នៅក្នុងទីបញ្ចប់អាស៊ីដើម្បីធានាថាអំពើសាហាវឃោរឃៅដូចដែលបានកើតឡើងក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមិនអាចកើតឡើងម្តងទៀត ។ **នាំ យ៉ូ**

ប៊ិន សំបុក : យុទ្ធសាស្ត្រកងកម្លាំង៣១០

ស្វាគមន៍និងភាពសោកស្តាយក្រោយចូលបម្រើបដិវត្តន៍នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅតែដក់ជាប់នៅក្នុងចិត្តរបស់ប្រជាជនជាតិច្នោះបីជារបបនេះបានកន្លងផុតទៅអស់រយៈពេល៣០ឆ្នាំហើយក៏ដោយ ។ ដូច្នោះ មិនថាតែប្រជាជនដែលរស់នៅទីក្រុងឬទីជនបទទេនៅតែព្យាយាមនិយាយរំពុករឿងរ៉ាវដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងរបបនេះប្រាប់កូនចៅរបស់ខ្លួនឲ្យដឹងជានិច្ចដើម្បីកុំឲ្យក្មេងជំនាន់ក្រោយយកតម្រាប់តាម ។ ប៉ុន្តែខុសប្លែកពីអ្នកទាំងនេះ ប៊ិន សំបុក ដែលជាប្រជាពលរដ្ឋម្នាក់រស់នៅក្នុងព្រៃកងកម្លាំងឃុំសោប ស្រុកព្រៃក្របសំបុក ខេត្តក្រចេះ បែរជាមិនសូវយករឿងរ៉ាវរបស់គាត់មកប្រាប់កូនចៅរបស់គាត់ឡើយ ។ ទោះជាបែបនេះក្តី ក្រោយពីសំណេះសំណាលជាមួយបុគ្គលិករបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជារួចមក សំបុក បែរជានិយាយរឿងរបស់គាត់ជាហូរហែដើម្បីចងក្រងជាឯកសារទុកឲ្យក្មេងជំនាន់ក្រោយ បានដឹងពីរឿងជួរចត់នេះ ។

សំបុក គឺជាកូនប្រុសទី២នៅក្នុងចំណោមបងប្អូន៦នាក់ (ស្រី២ និងប្រុស៤) ។ កាលពីតូច ទោះបីជា សំបុក រៀនបានគ្រឹមតែថ្នាក់ទី៧នៅសាលាសោបលើក៏ដោយ ក៏គាត់អាចអាននិងសរសេរភាសាបារាំងបានខ្លះដែរ ។ បន្ទាប់ពីរដ្ឋប្រហារនៅឆ្នាំ១៩៧០ សំបុក

បានសម្រេចចិត្តឈប់រៀនមកជួយធ្វើស្រែជាមួយឪពុកម្តាយវិញ ។ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៤ កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានចូលមកគ្រប់គ្រងនៅភូមិសោបលើ ហើយបានយោសនាឲ្យយុវជននិងយុទ្ធនារីចូលធ្វើបដិវត្តន៍ តាមរយៈសេចក្តីប្រកាសជាអង្គការត្រូវការទ័ព ។ នៅពេលនោះដោយសារតែ សំបុក មិនព្រមចូលបដិវត្តន៍ គាត់ព្រាបដែលជាកងសេនាជន និង តាយ៉ែប ជាប្រធានយុទ្ធជនឃុំ បានចោទគាត់ថាជាខ្មែរស (កងទ័ពលទ័ លទ័) ។ ដោយមានអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចខ្លាំងពេក សំបុក បានទៅសុំ តាសែម ដែលជាគណៈឃុំចូលកងដលិតឃុំ ដើម្បីគេចពីការចោទប្រកាន់នេះ ។ កងដលិតឃុំនេះមានទីតាំងស្ថិតនៅភូមិបឹងច្រែង មានសមាជិកមកពីភូមិ-ឃុំផ្សេងៗគ្នា ទាំងអស់ប្រហែលពី២០ ទៅ៣០ នាក់ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់គណៈឃុំឈ្មោះ បៃត ។ អង្គការបែងចែកការងារជាពីរក្រុមគឺយុទ្ធជនមួយក្រុមនិងយុទ្ធនារីមួយក្រុម ក្រោមការដឹកនាំរបស់គាត់ ជាប្រធានក្រុម ។ សំបុក មានភារកិច្ចធ្វើស្រែនិងលើកទំនប់ចាប់ពីព្រលឹមម៉ោង៦ កន្លះដល់ម៉ោង៥ ឬ៦ ល្ងាចទើបអាចសម្រាកបាន ។ ប៉ុន្តែទោះបីជា សំបុក ព្យាយាមបញ្ចប់កិច្ចការនេះហើយក៏ដោយ ក៏គាត់មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យត្រឡប់មកលំនៅឋានវិញដែរ ។ ចំណែកការហូបចុកវិញ កងដលិតឃុំទាំងអស់ត្រូវហូបបាយរួមនៅសហករណ៍ ដោយមិនមានការកំណត់របបអាហារទេអាស្រ័យទៅលើអាហារដែលអង្គការមាន ។

នៅខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧៤ តាសែម បានបញ្ជូន សំបុក និងសមាជិកកងដែលមានក្នុងចំនួន៥ - ៦ នាក់ទៅសមរម្យភូមិកោះត្រឡាចស្រុកកំពង់ត្រឡាច ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។ សំបុក ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងកងវរសេនាតូចលេខ១៥ វរសេនាធំលេខ៨០ ៦ ក្នុងកងពលលេខ១ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ប្រធានវរសេនាតូចឈ្មោះ ចយ ប្រធានវរសេនាធំឈ្មោះ ទុន និងប្រធានកងពលឈ្មោះ តាអៀន ។ នៅទីនេះ សំបុក ត្រូវរៀនអំពីក្បួនយុទ្ធសាស្ត្រយោធាដើម្បីប្រយុទ្ធជាមួយខ្មាំង ក្រោមការបង្ហាត់បង្រៀនពីប្រធានកងឈ្មោះ ហាន ។

ប៊ិន សំបុក

ប៉ុន្តែហាក់រៀនបានតែរយៈពេល៤-៥ថ្ងៃ ស្រាប់តែអង្គការបញ្ជូនសំបុក និងកងវរសេនាធំលេខ៨០៦ ឲ្យទៅប្រយុទ្ធនៅសមរម្យភូមិភ្នំបាសិត និងគ្រពាំងព្រាយ ពាយព្យក្រុងភ្នំពេញ ដែលនៅទីនេះអង្គការបែងចែកជាពីរកង គឺកងកាំភ្លើងធំ និងកងថ្មើរជើង ។

ក្រោយពីទទួលជ័យជម្នះទាំងស្រុងនៅឆ្នាំ១៩៧៥ កងទ័ពទាំងអស់មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យប្រើកាំភ្លើងទេ ព្រោះកងវរសេនាធំទាំងអស់ត្រូវផ្លាស់ទៅធ្វើស្រែនៅច្រាំងចំរេះវិញ ដែលនៅទីនេះកងវរសេនាធំលេខ៨០៦ ដែលមានសមាជិកប្រហែល៤០០ នាក់ ត្រូវបានរំលាយទៅជាកងវរសេនាកូចលេខ១១៥ ។ ចំណែកកងពលលេខ១១ ត្រូវប្តូរឈ្មោះទៅជាកងពលលេខ៣១០ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ ភាអៀន ។ រយៈពេល២ទៅ៣ខែក្រោយមកភាអៀន បានបញ្ជាឲ្យ សំបុក និងវរសេនាកូចទាំងអស់ទៅធ្វើស្រែនៅកប់ស្រូវ ។ សំបុក មានភារកិច្ចកាប់ដីមួយហិកតាឲ្យហើយក្នុងរយៈពេលមួយថ្ងៃ ជាមួយសមាជិក៤ឬ៥នាក់ទៀត ។ ការងារនេះជូនកាលធ្វើរហូតដល់ភ្នំស្ទើរគ្មានពេលឈប់សម្រាក ហើយថែមទាំងត្រូវបានកាត់បន្ថយរបបអាហារទៀត ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៧ ចាប់ផ្តើមមានការបែកបាក់សាមគ្គីភ្នំនិងមានការចោទប្រកាន់ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ខ្លួនយកទៅសម្លាប់ចោល ។ ពេលនោះ សំបុក ដឹងថា អ្នកដែលធ្វើការមិនល្អនឹងត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួនជាមិនខាន ដូចជា ទុន ដែលជាប្រធានវរសេនាធំ ហុន (ជំនួសគំណែងរបស់ ទុន) ចយ ប្រធានវរសេនាកូច១៥ និង ឆាន (ជំនួសគំណែងរបស់ ចយ) ។ មិនត្រឹមតែអ្នកទាំងនេះទេ ភាអៀន ក៏ត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួនដែរដោយចោទថាជាសេអ៊ីអា ។ ក្រោយហេតុការណ៍នេះ កងទ័ពទាំងអស់ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមការតាមដានយ៉ាងតឹងរ៉ឹងបំផុតរបស់ពួកនិរតី ហើយមិនត្រូវធ្វើសកម្មភាពអ្វីប្រឆាំងនឹងបញ្ហារបស់អង្គការបានឡើយ បើមិនអីចឹងទេនឹងនឹងត្រូវចាប់ខ្លួនដូចអ្នកទាំងនោះដែរ ។ ក្រោយមក សំបុក និងប្រធានវរសេនាកូចព្រមទាំងប្រធានវរសេនាធំត្រូវបញ្ជូនទៅរៀននៅសាលាហ៊ុកហ៊ុនក្រុងភ្នំពេញត្រង់មុំវត្តភ្នំ ។ សំបុក នៅចាំបានថា អង្គការមានចាក់ខ្សែអាត់អំពីចម្ងាយក្បត់របស់ ភាអៀន ឲ្យកងទ័ពទាំងអស់ស្តាប់គ្រប់ៗគ្នា ។ ក្រោយបញ្ចប់វគ្គនេះ សំបុក ត្រូវបញ្ជូនឲ្យទៅធ្វើស្រែនៅបឹងព្រាយាបដែលមានប្រធានឈ្មោះ ស៊ុប មក

ពីភូមិភាគនិរតី និង នី ជាអនុប្រធាន ។ ការងារមិនមានលក្ខណៈខុសពីមុនទេ ប៉ុន្តែ សំបុក មានការព្រួយបារម្ភអំពីសុវត្ថិភាពរបស់ខ្លួនជាងមុន ពីព្រោះមនុស្សនៅក្នុងកងបានបាត់ខ្លួនជាបណ្តើរៗ ដូចជា ដេត ដែលជាប្រធានក្រុមរបស់គាត់ត្រូវអង្គការហៅទៅរៀនសូត្រក្រោយមកគាត់ក៏បាត់ខ្លួនរហូត ។ លើសពីនេះទៅទៀត សំបុក បានឃើញហេតុការណ៍ដែលខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់យោធាភូមិភាគបូព៌ាចំនួនប្រហែលពី២០០ ទៅ៣០០ នាក់ ដោយផ្ទាល់ភ្នែកនៅភូមិសាហ៊ីវ ។ ធ្វើការបានមួយរយៈ សំបុក ក៏មានជំងឺត្រូវសម្រាកព្យាបាលនៅពេទ្យព្រះកុមារារយៈពេលមួយខែ ដែលគឺជាមន្ទីរពេទ្យសម្រាប់ព្យាបាលតែយោធាប៉ុណ្ណោះ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៩ សំបុក និងកងពលទាំងអស់ត្រូវបញ្ជូនឲ្យទៅប្រយុទ្ធជាមួយកងទ័ពវៀតណាមនៅស្ទឹង ដែលលើកនេះកងពល៣១០ នេះត្រូវផ្លាស់ទៅជាកងពល២០៧វិញ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ ញី ជាប្រធានកងពល ។ ប៉ុន្តែប្រយុទ្ធប្រហែលពីរខែ សំបុក ត្រូវរងរបួសនៅសមរម្យភូមិត្រង់ដៃទាំងសងខាងទ្រូង និងភ្នែក ។ ក្រោយពីសម្រាកព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យ៣-៩៨ រយៈពេលប្រហែលជា៣ខែ សំបុក ត្រូវបានបញ្ជូនតាមរថភ្លើងទៅសមរម្យភូមិនៅស្រុកបរវេល ខេត្តបាត់ដំបងទៀត ។ លើកនេះ សំបុក មិនបានប្រយុទ្ធជាមួយកងទ័ពវៀតណាមទេ ព្រោះពេលទៅដល់ខេត្តនេះប្រទេសជាតិក៏ត្រូវបានរំដោះ ។ ដោយឃើញព្រឹត្តិការណ៍មានភាពច្របូកច្របល់បែបនេះ សំបុក បានឆ្លៀតទឹកសនោះលូចរត់មកផ្ទះវិញជាមួយកងទ័ពផ្សេងទៀត ។ ពេលមកដល់ខេត្តសៀមរាបកងទ័ពវៀតណាមបានឃាត់ខ្លួន សំបុក រយៈពេលមួយសប្តាហ៍ដើម្បីរៀនពីគោលនយោបាយវៀតណាមដែលមានក្រុមគ្រៀនជាជនជាតិវៀតណាម និងមានអ្នកបកប្រែម្នាក់ ។

ធ្វើដំណើរដោយថ្មើរជើងអស់រយៈពេលប្រហែលជាកន្លះខែ សំបុក បានមកដល់ផ្ទះជួបជុំគ្រួសារនិងបងប្អូន ។ នៅឆ្នាំ១៩៨៤ សំបុក បានរៀបការជាមួយនារីម្នាក់ឈ្មោះ សាប៊ើន ។ ចុងក្រោយ សំបុក សំណូមពរឲ្យមានការចងក្រងជាឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រអំពីសម័យខ្មែរក្រហមដើម្បីទុកឲ្យក្មេងជំនាន់ក្រោយបានយល់ដឹងនិងសិក្សា ជាពិសេសអប់រំមិនឲ្យរបបនេះកើតឡើងជាលើកទីពីរទៀត ។ **តាត លក្ខិណា**

ការឱ្យបញ្ជូនប្រកាន់ខ្ជាប់នូវស្មារតីស្នេហាជាតិ និងក្រឹត្យមគ្គុទ្ទេសក៍

សេចក្តីដកស្រង់ចេញពីសេចក្តីអធិប្បាយ:

១) តាំងពីប្រទេសយើងត្រូវបានរំដោះដោយពេញលេញ និងពិតប្រាកដមក កងទ័ពបដិវត្តន៍របស់យើងមិនទាន់បានទទួលនូវ អារម្មណ៍ស្នេហាជាតិ និងអារម្មណ៍រក្សាទុកវប្បធម៌ជាតិយើងយើង ដូចជា ជម្លោះដ៏អស្ចារ្យនេះនៅឡើយទេ ។ ដោយស្ថិតនៅក្រោមការដឹកនាំ ដ៏ឆ្លាតវៃ និងត្រឹមត្រូវរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា កងទ័ពបដិវត្តន៍ របស់យើងបានយល់ដឹងយ៉ាងច្បាស់លាស់ពីភាពខុសគ្នារវាងមិត្ត និងសត្រូវ ។ ទន្ទឹមនឹងនោះ កងទ័ពរបស់យើងបានយកចិត្តទុកដាក់ ជាដរាបក្នុងការប្រកាន់ខ្ជាប់នូវស្មារតីប្រយុទ្ធប្រយ័ត្នក្នុងជួរដ៏វិវត្តន៍ ។ កងទ័ពបដិវត្តន៍របស់យើងតែងតែត្រៀមខ្លួនជាស្រេចដើម្បី ការពារប្រទេសនិងបូរណភាពដែនដី ដោយមិនអនុញ្ញាតឱ្យសត្រូវ ចូលមកអនុវត្តនូវការធ្វើវិវត្តន៍នានា បំផ្លិចបំផ្លាញនិងឈ្លានពាន របស់ខ្លួននៅក្នុងទឹកដីរបស់យើងឡើយ ។

ស្របពេលជាមួយគ្នានេះដែរ កងទ័ពបដិវត្តន៍របស់យើង បានយកចិត្តទុកដាក់លើការអប់រំស្តីពីគោលជំហរសាមគ្គីភាពនិង ភាពរួបរួមគ្នាជាមួយនឹងប្រជាជនកសិករ និងកម្មករសមូហភាព ដែលស្ថិតនៅក្រោមការដឹកនាំដ៏ឆ្លាតវៃ និងត្រឹមត្រូវរបស់បក្ស កុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ។ កងទ័ពបដិវត្តន៍យើងមិនអនុញ្ញាតឱ្យសត្រូវ បង្កនូវជម្លោះ និងវិវាទជាមួយយើងឡើយ ។ នេះគឺដោយសារតែ កងទ័ពបដិវត្តន៍របស់យើងបានប្រកាន់ខ្ជាប់នូវទស្សនៈ និងគោល ជំហរដ៏រឹងមាំថា ទោះបីជាទទួលបរាជ័យក៏ដោយ ក៏សត្រូវរបស់ ជាតិនិងសត្រូវរបស់ប្រជាជនយើងទាំងនោះនៅតែរក្សានូវគោល ដៅយុទ្ធសាស្ត្ររបស់ពួកគេ ដើម្បីប្រែក្លាយរដ្ឋកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ យើងឱ្យក្លាយទៅជារដ្ឋអាណានិគមរបស់ពួកគេគ្រប់កាលៈទេសៈ ទាំងអស់ ។ ដោយស្ថិតនៅក្រោមការដឹកនាំដ៏ឆ្លាតវៃ និងត្រឹមត្រូវ របស់បក្សកុម្មុជាប្រជាធិបតេយ្យក្នុងសមាសភាពជាអ្នកការពារ ប្រទេស រដ្ឋបាលបដិវត្តន៍ កសិករ-កម្មករ ប្រព័ន្ធសមូហភាព បក្ស កុម្មុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងប្រជាជន រួមទាំងកងទ័ពបដិវត្តន៍យើង

បានប្រកាន់ខ្ជាប់យ៉ាងខ្ពស់ខ្ពស់នូវស្មារតីស្នេហាជាតិ ស្រឡាញ់ ប្រជាជន និងរាប់អានចូលចិត្តប្រជាជនវណ្ណៈក្រីក្រ ។ ប្រជាជន និងកងទ័ពបដិវត្តន៍យើងតែងតែបានប្រកាន់ខ្ជាប់នូវអណ្តាតភ្លើងនៃ ការប្រមាថបែបជាតិកំហឹងវណ្ណៈ និងឈាមនៃភាពស្អប់ខ្ពើមជាតិចូ ទៅកាន់សត្រូវគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់ ។

តាមពិតក្រោយពីការរំដោះជាតិបានយ៉ាងពេញលេញនិង ប្រាកដមក កងទ័ពបដិវត្តន៍យើងបានយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួន ដើម្បីការពារដែនដីគោក កោះ ដីសមុទ្រ និងសមុទ្រដោយអស់ពី សមត្ថភាព ។ ដីជាគោរដំណែលដែលដូនតាយើងបានបន្សល់ទុកឱ្យ មិនបានបាត់បង់ សូម្បីតែមួយម៉ែត្រក្តៅ ។ នេះគឺជាជ័យជម្នះដ៏ អស្ចារ្យមួយទៀតបន្ទាប់ពីជ័យជម្នះប្រវត្តិសាស្ត្រ ១៧ មេសា ដ៏ អស្ចារ្យ ។ ជ័យជម្នះដ៏មានសារសំខាន់បែបនេះ គឺជាលទ្ធផលដែល កើតចេញពីស្មារតីប្រុងប្រយ័ត្នរបស់កងទ័ពបដិវត្តន៍យើងដែល ស្ថិតនៅក្រោមការដឹកនាំដ៏ឆ្លាតវៃ និងត្រឹមត្រូវរបស់បក្សកុម្មុយនិស្ត កម្ពុជា ។ ហេតុផលនេះទើបធ្វើឱ្យកងទ័ពបដិវត្តន៍របស់យើងបន្ត ការពារ និងទទួលបានការអប់រំបន្ថែមលើគោលជំហរនៃភាពប្រុងប្រយ័ត្ន ក្នុងជួរដ៏វិវត្តន៍ ហើយដោយសារតែគោលជំហរនៃភាពប្រុងប្រយ័ត្ន ដ៏រឹងមាំនេះហើយ ទើបកងទ័ពបដិវត្តន៍របស់យើងមិនបានបន្ទុះ បន្ថយនូវការការពារប្រឆាំងលើសត្រូវគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់ ។

ជាសរុប ខណៈពេលដែលកំពុងរក្សានូវស្មារតីប្រុងប្រយ័ត្ន ខ្ពស់ក្នុងជួរដ៏វិវត្តន៍ដោយស្ថិតនៅក្រោមការដឹកនាំដ៏ឆ្លាតវៃនិង ត្រឹមត្រូវរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា កងទ័ពបដិវត្តន៍យើងបាន ទទួលនូវជោគជ័យក្នុងការការពារនិងជួយកសាងប្រទេស ។ កងទ័ព របស់យើងបានសន្យាថានឹងរក្សានូវស្មារតីប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងជួរ បដិវត្តន៍នេះគ្រប់ពេលវេលាទាំងអស់ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រទេស រដ្ឋបាល បដិវត្តកសិករ-កម្មករ ប្រព័ន្ធសមូហភាព និងបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា ស្ថិតនៅក្នុងភាពរុងរឿងជាដរាបតទៅ ។

២) ដើម្បីការពារនិងកសាងប្រទេសឱ្យស្ថិតក្នុងស្ថានភាព

រីកចម្រើន និងមានអំណាចក្នុងល្បឿនដ៏លឿន និងក្នុងគោលដៅហរ
ឯករាជ្យភាពនិងភាពជឿជាក់លើខ្លួនឯង បក្សកុម្មុយនីស្តយើងបាន
កំណត់ទុកជាមុននូវគោលដៅសម្រាប់គម្រោងការដំណាំស្រូវ ។
ដើម្បីសម្រេចនូវកិច្ចការនេះឲ្យបានជោគជ័យ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា
យើងបានផ្តោតសំខាន់លើការអប់រំប្រជាជនទូទាំងប្រទេសក្នុងមាតិកា
នយោបាយបក្ស ហើយធ្វើឲ្យប្រជាជនយើងមានអារម្មណ៍ស្ងៀម
សរសើរលើមាតិកានយោបាយបក្សនេះ ដូច្នោះកងទ័ពយើងអាច
ប្រែក្លាយការយល់ដឹងពីនយោបាយនេះឲ្យទៅជាកម្លាំងទ័ពដ៏ខ្លាំងក្លា
សម្រាប់បង្កបង្កើតដំណាំស្រូវ ។

បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាយើងបានចាត់ទុកចលនាផលិតកម្ម
ស្រូវរបស់កសិករក្នុងសហករណ៍យើងទូទាំងប្រទេសទាំងអស់ជា
សមរម្យដូចម្តងទៀត ដើម្បីស្ថាបនាជួរកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍
យើងនិងដើម្បីបំបាត់បំប៉ននូវឆន្ទៈដ៏មុតមាំដើម្បីធ្វើការតស៊ូដោយ
ភាពក្លាហានបំផុត និងជម្នះរាល់ទុបសក្ត មិនថាតូច ឬធំ និងពុះពារ
នូវសេចក្តីលំបាករវៃនាគ្រប់បែបយ៉ាងទាំងអស់ ។ កម្មាភិបាល
បដិវត្តន៍យើងគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ទាំងអស់ត្រូវបានសម្រួលអារម្មណ៍
ហ្នឹកហាត់ និងកែប្រែគោលគំនិតរបស់ពួកគេដោយចលនាប្រជាជន
ដ៏ច្រើនកុះករដើម្បីការពារនិងកសាងប្រទេស ។ ដោយសារតែ
កងទ័ពទាំងអស់គ្នាធ្លាប់មានបទពិសោធន៍ក្នុងចលនាប្រជាជនដ៏
ច្រើនកុះករ ទាំងអស់នេះហើយបានជាកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើង
គ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ទាំងអស់អាចធ្វើការឈ្នះយល់យ៉ាងច្បាស់លាស់
និងស្រូបយកមាតិកានយោបាយបក្សនិងកិច្ចការបដិវត្តន៍របស់
យើងយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួន ហើយអាចធ្វើឲ្យគ្រប់គ្រងរាល់កិច្ចការទាំងអស់
បានមិនថាការងារធ្ងន់ឬស្រាលទេ ។ ដូច្នោះកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍
យើងសុទ្ធតែមានសមត្ថភាពខ្ពស់ក្នុងការធ្វើឲ្យការងារបដិវត្តន៍
អភិវឌ្ឍទៅមុខយ៉ាងឆាប់រហ័សដោយមហាលោតផ្ទោះ ។

មាតិកាសាងកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍នៅក្នុងចលនាប្រជាជនដ៏
ច្រើនកុះករក្នុងបដិវត្តន៍សង្គមនិយមដើម្បីការពារនិងកសាងប្រទេស
បានធ្វើឲ្យជួរកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើងកាន់តែមានគំនិតចាស់ទុំ
ឡើង ។ បក្សយើងបានបីបាច់ថែរក្សាកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍ទាំងក្នុង
និងក្រៅបក្សជានិច្ច ។ មិនថានៅពេលសន្តិភាព ឬសេចក្តីលំបាក
រវៃនយ៉ាងណាក្តី ក្នុងសមាសភាពជាអ្នកគ្រប់គ្រងជាតិ បដិវត្តន៍

និងជោគវាសនារបស់ជាតិ និងប្រជាជនយើង កម្មាភិបាលបដិវត្តន៍
យើងតែងតែប្រកាន់យ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួននូវស្មារតីទំនួលខុសត្រូវខ្ពស់
ទាក់ទិននឹងកាតព្វកិច្ចដែលផ្តល់ឲ្យដោយបក្ស និងប្រជាជន ។

កម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើងប្រកបដោយស្មារតីរស់រវើកនៃ
ភាពច្នៃប្រសប់ក្នុងការច្នៃប្រឌិត និងដួចផ្តើម ។ ជាមួយគ្នានេះដែរ
កងទ័ពរបស់យើងក៏បានយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការអប់រំប្រជាជននិង
លើកតម្កើងទស្សនៈនិងគោលដៅផ្នែករចនាសម្ព័ន្ធ មនោគមន៍វិជ្ជា
និងនយោបាយ រួមទាំងយកចិត្តទុកដាក់លើការជ្រោមជ្រែងកម្លាំង
បដិវត្តន៍ដើម្បីខិតខំប្រឹងប្រែងបំពេញកិច្ចការបដិវត្តន៍ប្រកបដោយ
ប្រសិទ្ធភាពនិងសកម្មបំផុត ។ ដូច្នោះហើយបានជាក្នុងកម្លាំងណា
មួយត្រូវបានមើលរំលងហួសប្តូរទុកឲ្យមានភាពខ្ជិលខ្ជាញ់មួយ ។
កម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើងបានប្រកាន់យកនូវទស្សនៈនិងគោល
ដៅដ៏ច្បាស់លាស់ថា កិច្ចការជ្រោមជ្រែង រៀបចំ និងប្រើប្រាស់
កម្លាំងបដិវត្តន៍នៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ទាំងអស់ដើម្បីបំពេញនូវកិច្ចការ
បដិវត្តន៍ក្នុងនីវិយាបថម៉ឺនម៉ាត់ មានប្រសិទ្ធភាពនិងយ៉ាងសកម្ម
នេះគឺជាផ្នែកមួយនៃការតស៊ូបដិវត្តន៍សង្គមនិយមដើម្បីការពារ
អភិវឌ្ឍប្រទេស និងធ្វើឲ្យប្រទេសមានកាន់តែមានការរីកចម្រើន
ល្អកាលស ។

មធ្យោបាយមួយក្នុងចំណោមមធ្យោបាយដ៏មានប្រសិទ្ធភាព
ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍ដើម្បី
ជ្រោមជ្រែងប្រជាជនឲ្យអនុវត្តបដិវត្តន៍សង្គមនិយមដើម្បីការពារ
និងកសាងប្រទេស ហើយដើម្បីធ្វើឲ្យកម្រិតជីវភាពរស់នៅរបស់
ប្រជាជនមានភាពល្អប្រសើរនោះគឺថាការចូលរួមធ្វើការងារជាមួយ
ប្រជាជនកសិករក្នុងសហករណ៍យើងដោយជួបប្រជុំជាមួយប្រជាជន
ដើម្បីដកស្រង់បទពិសោធន៍រស់នៅ និងចែករំលែកជាមួយពួកគេ
នូវស្មារតីមរណៈនិងទុក្ខក្រៀមក្រំ ។ ដោយបានប្រកាន់ខ្ជាប់នូវស្មារតី
បង្រួបបង្រួមដ៏ទូលំទូលាយ និងស្មារតីការពារបដិវត្តន៍ ហើយដោយ
បានចូលយ៉ាងជ្រៅនៅក្នុងចលនាប្រជាជនដ៏ច្រើនកុះករដូចគ្រឹក្នុង
ទឹក កម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើងអាចធ្វើការយល់ដឹងអំពីចលនា
ប្រជាជនដ៏ច្រើនកុះករនេះកាន់តែល្អប្រសើរឡើង ។ បន្ថែមពីនេះ
ដោយបានស្រូបយកនូវទស្សនៈផ្នែកសង្គមនិយមនិងនយោបាយ
ទាក់ទិននឹងប្រជាជនដោយម៉ឺនម៉ាត់ កម្មាភិបាលបដិវត្តន៍ យើង

បានធ្វើការស្វែងយល់គ្រប់បញ្ហាទាំងអស់ដែលមាននៅក្នុងគម្រោង
ការបង្កើនផលិតផល និងផ្នែកបច្ចេកវិទ្យាគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់របស់
បក្ស ។ ដូច្នេះកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើងបានប្រែខ្លួនឲ្យក្លាយមកជា
សមាសភាពដ៏សំខាន់នៅក្នុងវិស័យនយោបាយ និងមនោគមវិជ្ជា
និងក្នុងវិស័យបច្ចេកវិទ្យារបស់បក្ស ។ ហេតុដូច្នេះក្នុងចលនាបដិវត្តន៍
សង្គមនិយមដើម្បីការពារនិងកសាងប្រទេសនិងដើម្បីធ្វើឲ្យកម្រិត

ជីវភាពរស់នៅមានភាពប្រសើរឡើង កម្មាភិបាលបដិវត្តន៍យើង
បានធ្វើឲ្យខ្លួនជ្រួតជ្រាបនូវគោលដំបូងផ្នែករចនាសម្ព័ន្ធមនោគមន៍
វិជ្ជា និងផ្នែកនយោបាយរបស់បក្សដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ហើយ
បានធ្វើឲ្យខ្លួនមានជំនឿជឿជាក់កាន់តែជ្រៅទៅលើការដឹកនាំដ៏
ត្រឹមត្រូវរបស់បក្សនិងជឿលើចលនាប្រជាជនបដិវត្តន៍របស់
យើង ។ **ឯកសារ D២៩៤០២**

ទូច សារម៉ែន អតីតគណៈសហករណ៍ភូមិការព្រំ

បន្ទាប់ពីជ័យជម្នះរបស់កងទ័ពបដិវត្តន៍ថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា
ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានធ្វើការបែងចែកវណ្ណៈសង្គមជាពីរគឺ
ប្រជាជនថ្មីនិងប្រជាជនមូលដ្ឋាន។ ប្រជាជនថ្មី ឬប្រជាជន១៧
មេសាមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើការ ហើយថែមទាំងទទួល
ការស្តាប់ ខ្ពើមពីសំណាក់អង្គការនិងមិនឲ្យកាន់មុខតំណែងនៅ
ក្នុងរបបនេះទៀត។ ចំណែកប្រជាជនមូលដ្ឋានឬប្រជាជនចាស់
វិញ សំដៅទៅលើគ្រួសារកសិករក្រីក្រ និងជាមនុស្សដែលអង្គការ
ជឿទុកចិត្ត ហើយអាចក្លាយទៅជាប្រធានសហករណ៍ ឬប្រធាន
កងផ្សេងៗ តួយ៉ាងដូចជា ទូច សារម៉ែន គឺជាប្រជាជនមូលដ្ឋាន
ត្រូវបានអង្គការចាត់តាំងឲ្យធ្វើជាគណៈសហករណ៍នៅក្នុងភូមិ

ការព្រំ ឃុំមានជ័យ ស្រុកឈូក ខេត្តកំពត ដោយសារគាត់ជា
គ្រួសារកសិករនិងក្រីក្រ។
កាលពីកុមារភាព សារម៉ែន រៀននៅក្នុងសាលារៀនតូច
ដែលមានចម្ងាយមួយម៉ឺនម៉ែត្រពីផ្ទះ រួចក៏បានបន្តការសិក្សានៅ
អនុវិទ្យាល័យភានីទូកមាសក្នុងទឹកដីកំណើត។ នៅឆ្នាំ១៩៦៦
ដោយសារបញ្ហាជីវភាពមានការលំបាក សារម៉ែន ក៏ឈប់រៀន
មកជួយធ្វើស្រែឪពុកម្តាយនៅផ្ទះវិញ។ រយៈពេលមួយឆ្នាំក្រោយ
មក សារម៉ែន ត្រូវបានឪពុកម្តាយផ្សំផ្គុំឲ្យរៀបការជាមួយនារីម្នាក់
ឈ្មោះ អ៊ុក រ៉ាន់ ដែលរស់នៅភូមិជាមួយគ្នា។ នៅឆ្នាំ១៩៧៦
សារម៉ែន ត្រូវបានអង្គការចាត់តាំងឲ្យធ្វើជាឈ្មួញ ប៉ុន្តែរយៈពេល

កងចល័តខ្មែរក្រហមកំពុងដឹកប្រឡាយ

ពីរខែក្រោយមកគាត់ក៏ត្រូវអង្គការជ្រាបព្រឹត្តិការណ៍ធ្វើជាកងទ័ពវិញ ។ រហូតដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៧ ទើបអង្គការចាត់តាំង សាម៉េន ឲ្យធ្វើជាប្រធានភូមិតាព្រំ ។

ក្នុងឋានៈជាប្រធានភូមិ សាម៉េន បានបែងចែកពលកម្មនិងរបបអាហារមិនឲ្យខុសគ្នាឡើយ រវាងប្រជាជនមូលដ្ឋាននិងប្រជាជន១៧មេសា ។ លើសពីនេះទៅទៀត នៅពេលដែលប្រជាជនធ្វើការអស់កម្លាំង សាម៉េន បានបញ្ជាឲ្យមនុស្សពីរ-បីនាក់ទៅបេះដូងដាក់រទេះ និងដកដំឡូងមួយកមកស្បែកហូបទាំងអស់គ្នា ។ សាម៉េន ដាក់ផ្គត់ផ្គង់ប្រជាជននៅក្នុងមូលដ្ឋានរបស់គាត់មិនឲ្យមានការអត់ឃ្នានឡើយ ទោះជាមានការស្នើសុំពីថ្នាក់លើឲ្យយកស្រូវពីមូលដ្ឋានក៏ដោយ ។ នៅពេលប្រជាជន១៧មេសាជួបការលំបាក សាម៉េន តែងតែចេញមុខដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានោះជានិច្ច ។ ជាក់ស្តែង សាម៉េន បានជួយប្រជាជនបីគ្រួសារដែលរត់ពីចេញពីខេត្តតាកែវ ឲ្យរួចផុតពីការតាមចាប់ខ្លួនរបស់អង្គការនិងឲ្យស្នាក់នៅក្នុងសហករណ៍របស់គាត់ទៀត ពីព្រោះនៅសហករណ៍មុន បីគ្រួសារនេះត្រូវបានបង្ខំឲ្យធ្វើការហួសកម្លាំងនិងផ្តល់របបអាហារឲ្យហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ ដោយសារតែមានចិត្តអាណិតដល់ប្រជាជនបីគ្រួសារនេះ សាម៉េន ក៏នាំទៅជួបមេឃុំដើម្បីសុំសិទ្ធិបានរស់នៅក្នុងភូមិ-ឃុំនេះ ដែលក្នុងចំណោមបីគ្រួសារនោះមានម្នាក់ឈ្មោះ ឆារ ជាអតីតនាយទាហានស័ក្តិប័សម័យ លន់ នល់ ចេះប្តែងម៉ាស៊ីនអារឈើម៉ាស៊ីនដុតធុននិងទប់ករណ៍ប្តែងប្រឌិតផ្សេងៗ ។ ទោះបីជាគ្រួសារទាំងបីនេះត្រូវអង្គការចោទប្រកាន់ថាជាខ្មាំងក៏ដោយ ក៏គាត់មិនខ្លាចអ្វីទាំងអស់ ថែមទាំងហ៊ានតវ៉ាបដិសេធថាមិនមានខ្មាំងរស់នៅសហករណ៍របស់គាត់ឡើយ ។ សាម៉េន គិតថា «ប្រសិនបើអង្គការយកបីគ្រួសារនេះត្រឡប់ទៅវិញ អ្នកទាំងនេះពិតជាស្លាប់មិនខាន» ។ ចុងក្រោយ សាម៉េន អាចសង្រ្គោះជីវិតបីគ្រួសារនេះបាន ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៨ សាម៉េន បានជួយស្ត្រីម្នាក់ជាប្រជាជន១៧មេសា ដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួនដោយសារប្រធានក្រុមរបស់ស្ត្រីនោះបានរាយការណ៍ទៅថ្នាក់លើថាបានប្រព្រឹត្តខុសសីលធម៌ជាមួយជនជាតិចិនម្នាក់ដែលធ្វើការនៅក្នុងក្រុមជាមួយគ្នារហូតដល់មានផ្ទៃពោះ ។ ពេលនោះ សាម៉េន បានប្រាប់ហេតុផលទៅអង្គការថ្នាក់លើថា ទោះបីជាស្ត្រីម្នាក់នោះមានផ្ទៃពោះដោយសារបញ្ហា

ខុសសីលធម៌ក៏ដោយ ក៏គ្រាន់តែហៅអ្នកទាំងពីរមកអប់រំផ្ទាល់បានហើយ ព្រោះជារឿងធម្មជាតិដែលមិនអាចហាមឃាត់បាន ។ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៨ សាម៉េន ក៏បានជួយបុរសម្នាក់ទៀតដែលត្រូវបានសហករណ៍ស្រុកឈូកយុំមានជ័យចោទប្រកាន់ថាជាខ្មែររយៈរបស់វៀតណាម ។ នៅពេលដែលឈូកយុំប្រគល់សំបុត្រឲ្យ សាម៉េន បានបដិសេធថា នៅក្នុងសហករណ៍របស់គាត់មិនមានខ្មាំងណាមួយនៅទីនោះទេ ព្រោះបុរសម្នាក់នេះមិនមានធ្វើសកម្មភាពណាមួយដែលត្រូវចោទថាជាខ្មាំងឡើយ ដោយគាត់នៅធ្វើការនៅទីនោះជាប្រចាំ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៩ នៅពេលដែលកងទ័ពវៀតណាមវាយចូលក្នុងសហករណ៍ សាម៉េន បានរត់ភៀសខ្លួនទៅតាមជ្រលងភ្នំក្នុងទឹកដីខេត្តកំពត ។ នៅតាមផ្លូវធ្វើដំណើរដោយសារអាណិតក្មេងៗដែលត្រូវឪពុកម្តាយបោះបង់ចោល សាម៉េន ក៏បាននាំក្មេងៗទាំងនោះរត់ទៅជាមួយគាត់ ដោយបានផ្តល់អាហារនិងថែទាំក្មេងៗទាំងនោះដូចជាកូនបង្កើត ។ ប៉ុន្តែក្រោយមក ក្មេងៗទាំងនោះត្រូវបានកងទ័ពវៀតណាមយកទៅដាក់នៅក្នុងមជ្ឈមណ្ឌលមួយដើម្បីបញ្ជូនត្រឡប់ទៅលំនៅឋានវិញ ។

រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៨០ សាម៉េន និងប្រពន្ធរបស់គាត់បាននាំគ្នាត្រឡប់មករស់នៅក្នុងភូមិតិរ ឃុំភ្នំព្រឹក ស្រុកភ្នំព្រឹក ខេត្តបាត់ដំបងរហូតដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ **ខា ធីតា**

ស្តាប់រឿងរ៉ាវប្រវត្តិសាស្ត្រតាមវិទ្យុ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា បានបង្កើតឲ្យមានកម្មវិធីអានអត្ថបទទទួលបានវិធីស្វែងរកការពិតនិងសៀវភៅផ្សេងទៀតដែលបោះពុម្ពដោយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាផ្សាយតាមវិទ្យុ FM៧៣.២៥MHz ខេត្តកំពត រៀងរាល់ថ្ងៃនៅម៉ោង ៧-៧:៣០ ព្រឹក និងម៉ោង៧:០០ - ៧:៣០ ល្ងាច ។

យើងខ្ញុំសង្ឃឹមថា កម្មវិធីនេះនឹងចូលរួមចំណែកក្នុងការផ្តល់ឱកាសឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាស្វែងយល់អំពីប្រវត្តិសាស្ត្រនៃរបបខ្មែរក្រហមបានកាន់តែប្រសើរឡើង និងទប់ស្កាត់ការកើតមានឡើងវិញនៃរបបនេះ ។ **ស៊ិន សុធីតា**

ឡាយ ឡេន ហៅ ទូច ខ្ញុំ យុវជនកងពិសេសវរសេនាធិលេខ៣២ កងពលលេខ៧០៣

ជីវប្រវត្តិសង្ខេប

ឡាយ ឡេន ហៅ ទូច ខ្ញុំ អាយុ ២០ឆ្នាំ មានស្រុកកំណើតនៅភូមិព្រៃកែស ឃុំដំណាក់កន្ទួត ស្រុកកំពង់ត្រាច ខេត្តកំពត តំបន់៣៥ ភូមិភាគនិរតី។ ខ្ញុំ មាន ពុកឈ្មោះ ឡាយ លន និងម្តាយឈ្មោះ ទូច ញ៉ាំ នៅរស់ទាំងពីរនាក់។

ខ្ញុំ រស់នៅជាមួយឪពុកម្តាយទាំងពីរនាក់ ដោយជួយកាត់ទាំងពីរធ្វើស្រែចម្ការ និងធ្វើស្តុកស្តោត។ ខ្ញុំ មិនដែលបានចូលសាលារៀនដូចក្មេងដទៃទេ។ នៅឆ្នាំ១៩៧២ ក្រោយពីភូមិរបស់ ខ្ញុំ ត្រូវខ្មែរក្រហមរំដោះបានមួយឆ្នាំក្រោយមក ខ្ញុំ ក៏បានចូលបម្រើបដិវត្តន៍ធ្វើជាយុវជនដំណាក់កន្ទួត ស្រុកកំពង់ត្រាច។ មុនពេលដែល ខ្ញុំ ត្រូវបានអង្គការចាប់ខ្លួន ខ្ញុំ គឺជាយុវជនកងពិសេសវរសេនាធិលេខ៣២ កងពល៧០៣។

នៅឆ្នាំ១៩៧៤ ខ្ញុំ ត្រូវបានអង្គការផ្លាស់ទៅកងយោធពលស្រុកកំពង់ត្រាច។ ក្រោយពេលបក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជារំដោះបានទឹកដីទាំងស្រុង យោធពលស្រុកកំពង់ត្រាចទាំងអស់ត្រូវបានអង្គការបញ្ជូនទៅយោធពលតំបន់៣៥ ខេត្តកំពត ក្នុងកងវរសេនាតូច៦៥ ប្រចាំនៅតាមព្រំដែនស្រុកទួកមាស ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់សាត ជាប្រធានក្រុម។

នៅទីនោះ ខ្ញុំ ត្រូវបានអង្គការផ្អាកលើចាត់តាំងឲ្យងាប់នៃខ្ញុំ ធ្វើការនេះមិនដែលហ៊ានឈប់សម្រាកទេ ប៉ុន្តែរបបអាហារវិញខ្ញុំ ទទួលបានអង្ករតែមួយកំប៉ុងក្នុងមួយថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជា ខ្ញុំ ធ្លាប់ត្រូវបានមិត្តក្នុងក្រុមកសាងពីបញ្ហាដែលគាត់ខ្លួនធ្វើការងារនិងដើរលួចដីឡូងហូបក៏ដោយ ក៏គាត់មិនដែលចាប់អារម្មណ៍ឡើយ។ ដោយសារតែ ខ្ញុំ ជាមនុស្សសេរីម្នាក់ ដូច្នេះរាល់ពេលដែលធ្វើការអស់កម្លាំង ខ្ញុំ តែងតែទៅសម្រាកអង្គុយជជែកគ្នាលេងជាមួយ សាត, ទូច ជាកងវរសេនាតូច៦៥ និង គុយ ជាមេពួកកងវរសេនាតូច៦៥ ដែលជាអ្នកសេរីដូចគាត់ដែរ។

ការបណ្តុះកំណិតឲ្យក្បត់បដិវត្តន៍

ជាទូទៅ នៅពេលដែលអ្នកទាំងបួនសម្រាកជជែកគ្នាលេងសាត តែងតែនិយាយអំពីរឿងនារីភេទ និងប្រៀបធៀបពីភាពខុសគ្នារវាងរបបសង្គមកាលពីមុនជាមួយនឹងរបបសង្គមបដិវត្តន៍សព្វថ្ងៃ។ សាត បានរំលឹកថា «ការតស៊ូវិញ្ញាណក្នុងសង្គមបច្ចុប្បន្ន គឺតែងតែណាស់ ធ្វើការជាប់ គ្មានពេលទំនេរ ពុំមានប្រាក់ចាយ មិនអាចដើរលេងប្តូរនិយាយស្តីដោយសេរីបាន មិនអាចរកប្រពន្ធដោយខ្លួនឯងបាន អាហារហូបចុកក៏មិនមានគ្រប់គ្រាន់ធ្វើឲ្យកងទ័ពស្តុករឹងរឹតស្ទើរគ្រប់ៗគ្នា ហើយប្រសិនបើមិនណាម្នាក់ហ៊ានសេរីមិនសមហេតុផល ច្បាស់ជាត្រូវអង្គការយកទៅកសាងបាត់ហើយ។

កាលពីសង្គមចាស់វិញ បន្ទាប់ពីធ្វើស្រែរួច ប្រជាជនអាចសម្រាក បានយ៉ាងសុខស្រួល អាចដើរលេង ឬទៅលេងបុណ្យក៏បាន។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើយើងជាមនុស្សខ្វិលខូចវិញ អាចព្រឺ ស្រីបានតាមចិត្ត...» ។

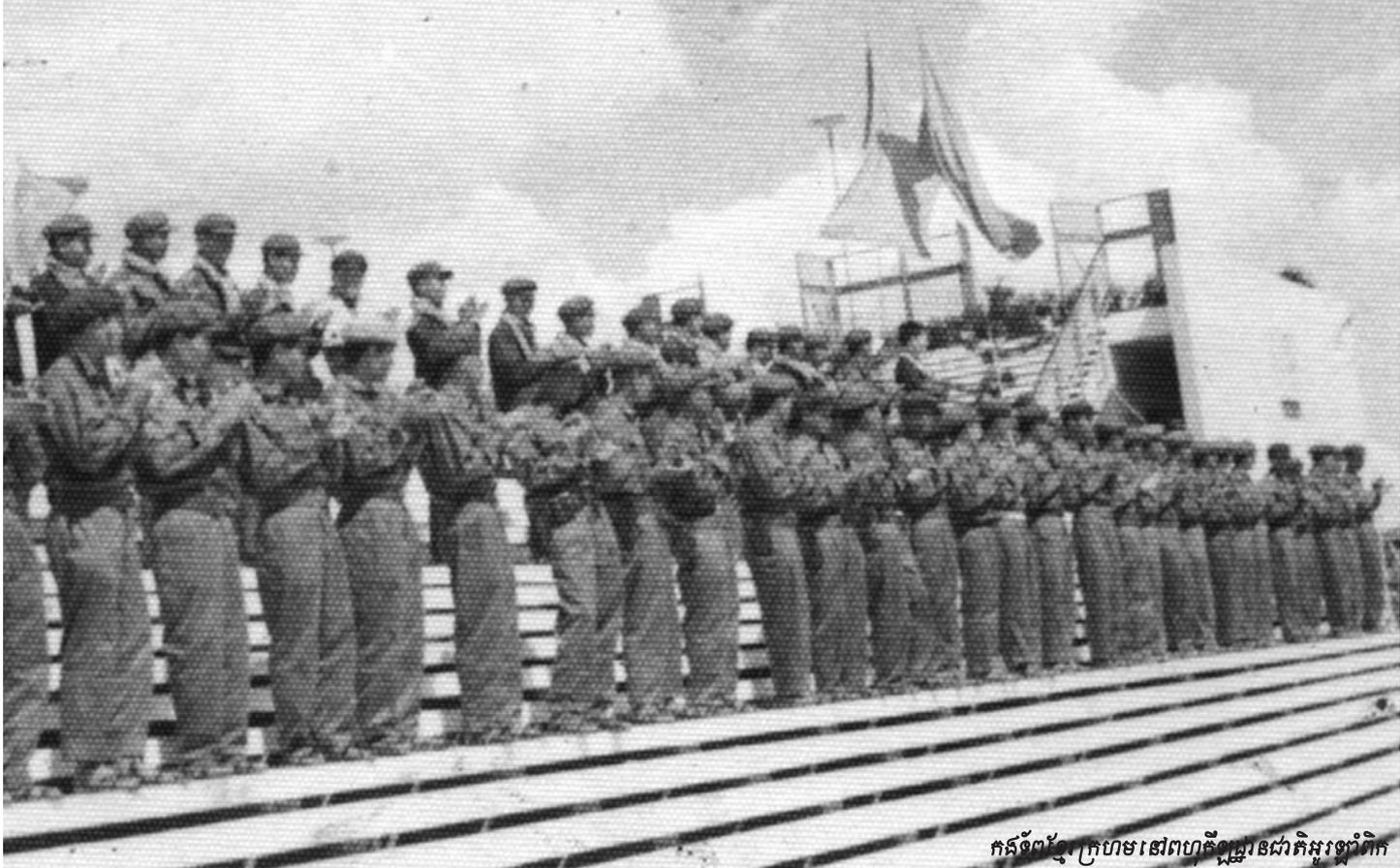
រហូតមកដល់រដូវធ្វើស្រែឆ្នាំ១៩៧៦ អង្គការរបស់ ខ្ញុំ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅធ្វើស្រែនៅព្រៃទន្លេជាប់នឹងព្រំដែន។ យោធា នៅក្នុងកងទ័ពអស់ត្រូវទៅធ្វើស្រែតាំងពីព្រលឹមប្រហែលជា ម៉ោង៣ឬ៤ ទៀបភ្លឺ។ នៅពេលឈប់សម្រាកពីការងារម្តងៗ អ្នក ទាំងបួនតែងតែទៅអង្គុយជុំគ្នា ហើយ សាត តែងតែអប់រំដោយ យករឿងដែលៗមកនិយាយ ជាពិសេសរិះគន់អង្គការបដិវត្តន៍និង ណែនាំឲ្យស្តាប់អង្គការ។ ក្រោយមក សាត បានសួរទៅអ្នកទាំងបី ថា ប្រសិនបើចង់បានអាហារហូបចុកគ្រប់គ្រាន់ និងរស់នៅស្រួល ដូចកាលពីសង្គមចាស់វិញ ត្រូវតែធ្វើការប្រឆាំងបដិវត្តន៍ហើយនិង របបសម្បហភាព។ សាត និយាយបន្ថែមថា «បើអង្គការធ្វើអ្វី យើងធ្វើឲ្យតែរួចពីដៃទៅបានហើយ ហើយដល់ដែលបានមកពីដំ

ដំឡូង ល្អ។ យើងលួចយកមកស្ងោរស៊ីឲ្យអស់ ដើម្បីបំផ្លាញ សម្បហភាព...» ។

សកម្មភាពក្បត់នឹងបដិវត្តន៍

ស្ថិតនៅក្រោមការអប់រំបណ្តុះស្មារតីឲ្យស្តាប់អង្គការបដិវត្តន៍ ខ្ញុំ ទួច និងតុយ ចាប់ផ្តើមធ្វើសកម្មភាពប្រឆាំងនឹងអង្គការជាមួយ នឹង សាត។ ប៉ុន្តែជាដំបូង សាត ក៏បានបញ្ជាក់ប្រាប់ថា «អ្វីដែល យើងនឹងធ្វើ គឺធ្វើជាសេ.អ៊ី.អា.ប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍ដោយសហការ ជាមួយនឹងពួកបរទេស។ ដូច្នោះយើងត្រូវខំប្រមូលកម្លាំងបន្ថែម ទៀត ដោយបញ្ចុះបញ្ចូលមិត្តណាដែលសេរីដូចគ្នា ដើម្បីឲ្យបាន កម្លាំងកាន់តែច្រើន។ រីឯអ្នកដឹកនាំយើងក៏មិនតូចដែរ គឺ បឋមន អតីតគណៈវរសេនាធំតំបន់៣៥។ មួយវិញទៀត យើងត្រូវធ្វើ សកម្មភាពបំផុសយុទ្ធជនណាដែលសេរីឲ្យរត់ទៅដុះ ដើម្បីធ្វើឲ្យ ខ្សោយកម្លាំងបដិវត្តន៍ ដោយប្រាប់ថាបើនរណារត់ទៅនៅមូលដ្ឋាន វិញ គេរៀបគ្រួសារឲ្យ ប៉ុន្តែត្រូវលាក់ការណ៍ឲ្យជិត...» ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៦ ខ្ញុំ បំផុសបានមិត្តម្នាក់ឲ្យរត់គ្រឡប់ទៅដុះ

កងទ័ពខ្មែរក្រហមនៅពេលកំពុងប្រឡងជាតិអូរឡាំពិក

វិញ ។ ជាសរុប អ្នកទាំងបួនបាន បញ្ចុះបញ្ចូលទ្រព្យមិត្តនៅក្នុងកងរត់ ចោលជូនអស់ចំនួន១២នាក់ ។ ជានេះទៅទៀត ខ្ញុំ បានធ្វើឲ្យ បាត់គោរម័យចំនួនមួយនឹម ដោយបណ្តោយឲ្យវាឆ្លងចូលទៅក្នុងទឹកដី រៀតណាម នៅពេលដែលអង្គការបានចាត់តាំងគាត់ឲ្យទៅយូល កោបនឹមនៅជិតព្រំដែន ។

ចុងឆ្នាំ១៩៧៦ សាត ក៏បានប្រាប់ ខ្ញុំ ទូច និង គុយ ឲ្យដឹង ថា បច្ចុប្បន្នគាត់ទទួលបានដែនការផ្ទាល់ពី បងវ៉ែត ដែលជាកងហានៅ វរសេនាភូច៦៥ ដោយ វ៉ែត មានកម្លាំងម្នាក់ទៀតឈ្មោះ សៀន ជាអនុក្រុមទី៣ កងហានទី២ កងទ័ព៤ វរសេនាភូច៦៥ តំបន់៣៥ និងជាអ្នកទទួលបញ្ជា ផ្ទាល់ពី បងចន ។ ខ្ញុំ ធ្លាប់បានជួបមុខ វ៉ែត ម្តងនៅពេលដែលគាត់ធ្វើដំណើរត្រឡប់មកផ្ទះវិញ បន្ទាប់ពីស្រាច ទឹកបន្លែរួច ។ ស្រែប្រាំងចុងឆ្នាំដែល ខ្ញុំ សាត ទូច និង គុយ បានធ្វើ ពុតជាយប់មិញទៅធ្វើការ រួចនាំគ្នាឈ្នួលដំឡូង ល្អៅរបស់សហការណ៍ មកហូប ព្រមទាំងបានបង្កការស្តុកស្តាញដល់អង្គការជាញឹកញាប់ ។

ដើមឆ្នាំ១៩៧៧ បន្ទាប់ពីសម្រាកនៅភូមិចាស់បានមួយ រយៈ អង្គការរបស់ ខ្ញុំ ត្រូវបញ្ជាទៅច្បាំងជាមួយរៀតណាមនៅ សមរម្យភូមិភ្នំកូនត្រីដែលរៀតណាមបោះទីតាំងលើដីខ្មែរ ។ មុននឹង ធ្វើដំណើរទៅសមរម្យភូមិ សាត បានណែនាំ ខ្ញុំ ទូច និងគុយ ឲ្យបង្ក ភាពចលាចល ដោយកុហកយោធាឲ្យដកថយវិញ ព្រោះទ័ព រៀតណាមបានព័ទ្ធជិតអស់ហើយ បន្ទាប់មកចាំបាញ់កម្លាំង បដិវត្តន៍ពីក្រោយខ្នង ។ ពេលនោះ ទ័ពបដិវត្តន៍ស្ទើរតែវាយឈ្នះ ខ្លាំងទៅហើយ តែ ខ្ញុំ សាត ទូច និង គុយ បានធ្វើសកម្មភាពបំផុស បំផុលឲ្យកងទ័ពដកថយ ។ ឃើញដូច្នោះ ទ័ពខ្លាំងក៏ព្រួយបារម្ភ មួយចំនួននៅលើចង្កេះភ្នំ ។ ចំណែកឯក្រុមរបស់ ខ្ញុំ បានបាញ់ សម្លាប់ទ័ពបដិវត្តន៍អស់ម្នាក់ ។

នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៨ អង្គការរបស់ ខ្ញុំ ត្រូវអង្គការថ្នាក់លើ ចាត់តាំងឲ្យវាយទីតាំងរៀតណាមនៅតំបន់ភ្នំអកយំ ប៉ុន្តែ ខ្ញុំ មិន បានចូលរួមធ្វើសកម្មភាពជាមួយយុទ្ធជនផ្សេងទេ ។ ពេលដែលទ័ព សម្រុកចូលបន្ទាយភ្នំអកយំ អ្នកទាំងបួនបានបាញ់កងទ័ពពីក្រោយ បណ្តោយឲ្យស្លាប់យុទ្ធជនបដិវត្តន៍ម្នាក់ ។ បន្ទាប់ពីបែកបន្ទាយភ្នំអកយំ កងរបស់ ខ្ញុំ ក៏ដកទៅសម្រាកនៅខាងកើតភ្នំដិន ។ នៅទីនោះ អ្នក ទាំងបួននាំគ្នាខិតខំបញ្ចុះបញ្ចូល និងប្រមែប្រមូលគ្នាបន្ថែមទៀត ។

ប៉ុន្តែ ខ្ញុំ មិនអាចទាក់ទងបានកម្លាំងផ្សេងទេ ។ មួយខែក្រោយមក ពេលដែលអង្គការរបស់ ខ្ញុំ ត្រូវទៅសមរម្យភូមិទន្លេបាសាក់ អ្នកទាំង បួនបែរជាគេចមកដេកនៅខាងក្រោយវិញ ព្រមទាំងបំផុសឲ្យទ័ព បដិវត្តន៍រត់ចោលជួរទៀត ។ ក្រោយពីរត់បានបន្តិច យុទ្ធជន បដិវត្តន៍ទាំងអស់ក៏ត្រូវប្រធានវរសេនាធំបញ្ជាឲ្យត្រឡប់ទៅវិញ ។ ប៉ុន្តែ ខ្ញុំ និងគ្នារបស់គាត់មិនបានធ្វើតាមបញ្ជា ។

ក្រោយពីសភាពការណ៍ផ្ទះនៅភូមិភាកបូព៌ី អង្គការរបស់ ខ្ញុំ ត្រូវទៅវាយនៅភូមិភាកបូព៌ីទាំងអស់ លើកលែងតែ គុយ និង ទូច ព្រោះអ្នកទាំងពីរឈឺគ្រុន ។ បន្ទាប់ពីចូលសមរម្យស្រុក សំរោងបានមួយខែ ខ្ញុំ ក៏ត្រូវវរបួសមកសម្រាកព្យាបាលនៅមន្ទីរ ពេទ្យ « ឯមករា » ទីក្រុងភ្នំពេញរយៈពេលមួយខែកន្លះ ។ ប្រហែល កន្លះខែក្រោយមក ខ្ញុំ បានទាក់ទងជាមួយ ម៉ែង ដែលបច្ចុប្បន្នបាន ផ្លាស់មកកងពិសេស៧០៣ និង អាន ដែលមានគំនិតស្រឡាញ់ របបឯកជនជាងរបបបដិវត្តន៍ ។ បន្ទាប់ពី ខ្ញុំ រាយការណ៍ប្រាប់ ស៊ឹម បានកន្លះខែ ខ្ញុំ អាន និង ម៉ែង ចាប់ផ្តើមធ្វើសកម្មភាពសេរីរបស់ ខ្លួន ។ នៅថ្ងៃប្រជុំដាក់ដែនការទៅវាយសមរម្យស្រុកសំរោង អ្នកទាំងបីបានទៅដល់ក្រោយគេ ដោយសារតែទើបត្រឡប់មកពី ឈ្នួលដកដំឡូងរបស់អ្នកភូមិហូប ។

អង្គការយាត់ខ្លួន

នៅថ្ងៃទី៣០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៧៨ មិត្តនៅក្នុងកងបាននាំ គ្នាធ្វើដំណើរទៅសមរម្យស្រុកសំរោងតាមដែនការកំណត់ ។ ពេលនោះ ស៊ឹម និង អាន មិនបានចូលរួមទេ ដោយបានធ្វើពុតជា យប់ ចំណែក ខ្ញុំ និង ម៉ែង ត្រូវទៅនៅជាមួយនឹងមិត្តដែលទើប មកដល់ថ្មី មានភារកិច្ចវាយពីខាងក្នុងមកខាងក្រៅ ។ ប៉ុន្តែនៅ ខណៈពេលដែលឃើញមិត្តនៅខាងមុខដើរជាន់មិនដុះ ពេលធ្វើ ដំណើរជិតដល់បន្ទាយរៀតណាម ខ្ញុំ និង ម៉ែង ក៏បានបំផុស ចលនាឲ្យដកថយ ដោយកុហកថាទ័ពរៀតណាមបានព័ទ្ធជិត ។ ដោយសារតែរកមិនឃើញអ្នកដែល បានបង្កភាពចលាចល ប្រធានវរសេនាធំក៏បញ្ជាឲ្យទៅវាយនៅទីនោះម្តងទៀត ។ ប៉ុន្តែ ខ្ញុំ និង ម៉ែង បានគេចមិនទៅចូលរួមទេ ។ ក្រោយមក ដល់ថ្ងៃទី៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៨ ខ្ញុំ ក៏ត្រូវបានអង្គការចាប់ខ្លួន ដោយសារតែ សកម្មភាពក្បត់នឹងបដិវត្តន៍របស់គាត់ ។ **ម៉ែង ពិចិត្រ**

ការទៅដល់សហគមន៍ចាម-មូស្លីម ខេត្តកំពត

ដោយសារតែទឹកជំនន់ហូរហៀរនៅក្នុងខេត្តកំពត កាលពីថ្ងៃ ទី១៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៩ បុគ្គលិករបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារ កម្ពុជា និងអ្នកជំនួយការផ្នែកច្បាប់បានទៅដល់វិហារ នូវូល- អ៊ីស្សាន នៅក្នុងភូមិ តាឌីប យ៉ិតជាន់ការកំណត់ទុកជាមុន ។ យ៉ាងណាមិញ ទឹកជំនន់នេះមិនបានបង្ហាញប្រជាជនប្រហែលជា ពីររយនាក់មិនទាន់ចូលរួមពិភាក្សាជាមួយក្រុមការងារយើងទាក់ទិន នឹងបទពិសោធន៍របស់ប្រជាជនចាម-មូស្លីម ក្នុងអំឡុងពេលរបប ខ្មែរក្រហមឡើយ ។ អ្នកភូមិបាននាំគ្នាអង្គុយនៅលើឥដ្ឋការ៉ូដែល ចែកដាច់ដោយខ្សែកញ្ចក់ជាមួយបុរស និងក្រុមស្ត្រី ហើយអ្នកភូមិ ដែលមានវ័យចំណាស់អង្គុយខាងមុខ ។ ខ្ញុំបានអង្គុយជិតក្រុម ស្ត្រីវ័យចំណាស់ដែលទម្រង់មុខមាត់របស់គាត់មើលទៅមានរាង មុខមូលនិងស្បែកភ្លឺថ្លា ។ ជាមួយគ្នានេះ ក្រុមស្ត្រីចំណាស់នេះបាន ធ្វើឲ្យខ្ញុំមានអារម្មណ៍ថា ខ្ញុំជាមនុស្សចម្លែក ។ ក្រោយមក កញ្ញា សូ ហ្គារីណា អ្នករៀបចំគម្រោងបាន ពន្យល់ប្រាប់ខ្ញុំថាអាកប្ប- កិរិយាបែបនេះ គឺបណ្តាលមកពីដើមកំណើតរបស់ជនជាតិដើម ចាម(រៀនណាមខាងជើង) និង ជ្វា (ឥណ្ឌូនេស៊ី)របស់អ្នកទាំង

នោះ ។ ក្រោយពីការនិយាយណែនាំខ្លះរបស់កញ្ញា ហ្គារីណា លោកនាយក ឆាន់ យុ បានសុំឲ្យក្រុមអ្នកភូមិទិតចូលទៅជិតក្រុម ការងារដើម្បីជំរុញឲ្យមានកិច្ចពិភាក្សាដ៏ជិតស្និទ្ធបំផុតមួយ ។ ដោយសារតែមានការបកប្រែដោយកញ្ញា សើ សាយរ្យាណា បុគ្គលិក របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ខ្ញុំក៏អាចចាប់បាននូវព័ត៌មាន ភាគច្រើននៅក្នុងកិច្ចពិភាក្សានៅពេលព្រឹកនេះ ។ ដោយមានការ ចាប់អារម្មណ៍សំខាន់ទៅលើក្រុមស្ត្រីចំណាស់ លោក ឆាន់ យុ បាន ពន្យល់ពីដំណើរវិវត្តន៍ទៅមុខរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការ កម្ពុជា ហើយបានសួរទៅកាន់អ្នកភូមិថាតើគាត់ចាប់អារម្មណ៍ នៅក្នុងការចូលរួមតាមដានដំណើរការកាត់ក្តី ខុច រយៈពេលមួយ ថ្ងៃក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែរឬទេ ។ ទោះបី ជាមានអារម្មណ៍ថាអៀននិងភ័យខ្លាចក៏ដោយ ក៏អ្នកភូមិប្រហែល ជាម្តែនាក់បានលើកដៃឡើងដែលភាគច្រើនសុទ្ធតែជាស្ត្រី ។ ខណៈ ពេលដែលមិនមានសារសំខាន់អ្វីនឹងត្រូវព្រួយ បានម្តងចំពោះដំណើរ នីតិវិធីរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ស្ត្រី

ចាមមូស្លីមកំពុងស្តាប់ការពន្យល់របស់បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាអំពីតុលាការខ្មែរក្រហម

ម្នាក់បានពន្យល់ប្រាប់ថាគាត់ចង់ចូលរួម ក្នុងដំណើរការកាត់ក្តីដើម្បីមើលមុខ ខុច បុរសដែលបានប្រព្រឹត្តនូវអំពើ ឃោរឃៅ ។ ចំណែកឯអ្នកដទៃទៀត មានគោលបំណងចូលរួមក្នុងដំណើរការ កាត់ក្តីដើម្បីបញ្ជាក់ថាក្រោយពី៣០ ឆ្នាំកន្លងមក ជនដែលនឹងត្រូវបាន កាត់ទោសឲ្យទទួលខុសត្រូវការប្រព្រឹត្ត របស់ខ្លួន ។ អាស្រ័យលើភាសាកាយ វិការ ការបញ្ចេញទឹកមុខ និងការសើច ញឹកញាប់របស់អ្នកនិយាយ ខ្ញុំគិតថា ជននេះគ្រោះកំពុងតែរៀបរាប់រឿង និរន្តរដែលមានន័យល្អ ឬក៏ប្លែង ។ ប៉ុន្តែ

នៅពេលដែលកញ្ញា សាយរាណា ចាប់ផ្តើមបកប្រែប្រាប់អំពី រឿងរ៉ាវរបស់ស្ត្រីនោះទាក់ទងនឹងការសម្លាប់និងភាពអត់ឃ្មាន របស់សាច់ញាតិគាត់តាំងពីបងប្អូនស្រី ដីដូនដីគាត់និងពូរបស់គាត់ ដោយខ្មែរក្រហម ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ភ្ញាក់ផ្អើលជាមួយនឹងការសម្តែង អាកប្បកិរិយារីករាយរបស់ស្ត្រីនេះ ខណៈពេលដែលគាត់បាន រៀបរាប់ពីសោកនាដកម្មទាំងនេះ ។ ក្នុងនាមជាប្រជាជនមក ពីលោកខាងលិច ខ្ញុំបានស្វែងយល់ពីភាពខុសគ្នានៃការសម្តែងទឹក មុខបញ្ជាក់ពីទុក្ខសោកនិងសោកនាដកម្មរបស់ប្រជាជនខ្មែរ ។ ជាទូទៅរឿងរ៉ាវវិនាសអន្តរាយនៅលោកខាងលិចត្រូវបាន រៀបរាប់ឡើងដោយមានការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តនិងការសម្រក់ទឹក ភ្នែកដែលសម្តែងចេញឲ្យឃើញ ។ ដុយទៅវិញ ស្ត្រីនេះបាន បរិយាយភាពសោកសៅរបស់គាត់តាមរយៈស្នាមញញឹមនិង សំឡេងសើច ។ ខណៈពេលដែលលោក ឆាន់ យុ សួរពីសមត្ថភាព គាត់ក្នុងការអត់ទិសទោសដល់ជនដែល ស្ត្រីនេះបានបដិសេធ ដោយសំឡេងរាបស្មើថា គ្មានលទ្ធភាពណាមួយអាចធ្វើឲ្យមានការ អត់ទិសទោសទេ ។ ការបដិសេធមិនធ្វើការអត់ទិសទោសរបស់គាត់ នៅតែមាន ទោះបីជាលោក ឆាន់ យុ បានសួរស្ត្រីនេះពីការបង្រៀន សាសនាអ៊ីស្លាមរបស់គាត់ដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងការ អត់ទិសទោសនេះក៏ដោយ ។ យើងអាចដឹងតាមរយៈទឹកមុខគាត់ថា គាត់បានដឹងតាមរយៈបទពិសោធន៍និងជំនឿសាសនាថាគាត់ត្រូវ បានតម្រូវឲ្យធ្វើការអត់ទិសទោស ប៉ុន្តែស្ត្រីរូបនេះគ្រាន់តែមិន អាចផ្តល់នូវការអត់ទិសទោសបានតែប៉ុណ្ណោះ ។ ការនិយាយ ឆ្លើយឆ្លងនេះបានឆ្ពោះទៅរកចម្លើយច្បាស់លាស់ដ៏ខ្លីមួយថា “គ្មាននរណាដឹងសោះ” ថាតើការសង់ជំនឿចិត្តប្រភេទណាដែល តុលាការអាចផ្តល់ឲ្យ ។ ការសង់ជំនឿចិត្តគ្រប់បែបមិនអាចនឹងមាន ភាពគ្រប់គ្រាន់ទេសម្រាប់ស្ត្រីនេះ ពីព្រោះថាការខូចខាតដែល កើតមាននៅក្នុងជីវិតរបស់គាត់មិនអាចសង់មកវិញបានទេ ហើយ ការសង់ជំនឿចិត្តនេះទៀតសោតក៏មិនអាចធ្វើឲ្យគាត់ទទួល បាន សមាជិកគ្រួសារគាត់ត្រឡប់មកវិញបានដែរ ។

ការបើកចំហនិងការស្ម័គ្រចិត្តរបស់ក្រុមអ្នកកូមដើម្បី បញ្ចេញទស្សនៈ និងរឿងរ៉ាវរបស់គេ មិនត្រូវបានទាញធ្វើឡើង ឡើយ ប៉ុន្តែមានអ្នកកូមជាច្រើននៅក្នុងក្រុមបានស្វាគមន៍ទឹកស

ក្នុងការបែករំលែកបទពិសោធន៍គេទៅកាន់បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌល ឯកសារកម្ពុជា និងយុវជនជំនាន់ក្រោយដែលស្ថិតក្នុងការចូលរួម ពិភាក្សានេះ ។ ការពិតដែលថាយើងទាំងអស់ខ្មែរ ចាម និងជនជាតិ អារមេរិក បានជួបជុំគ្នាដើម្បីបែករំលែកបទពិសោធន៍និងទទួល បាននូវសៀវភៅដំបូងមួយក្បាលស្តីពីខ្មែរក្រហមនោះ ហាក់បី ដូចជាបានជុំវិញអ្នកកូមមានការជឿជាក់ក្នុងការនិយាយរៀបរាប់ រឿងរ៉ាវរបស់គាត់ ដែលក្នុងក្រុមអ្នកកូមមួយចំនួនតូចបានអវត្ត មាននៅក្នុងការនិយាយពីរឿងរ៉ាវរបស់គាត់ ។ ដំណើរការនៃការ ជួបជុំរបស់អ្នករាល់គ្នាក្នុងទឹកសនេះ ហាក់បីដូចជាបានធ្វើឲ្យ រឿងរ៉ាវរបស់អ្នកកូមមានការទទួលដឹងព្រំ និងធ្វើឲ្យការរត់ចំរបស់ គាត់អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំសម្រាប់បុគ្គលណាម្នាក់មកទទួល ស្គាល់នូវរឿងរ៉ាវដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងសហគមន៍ប្រជាជន ចាម-ម៉ូស្លីម មានការទទួលដឹងព្រំដែន ។ ការទទួលដឹងព្រំនេះបាន ស្ថិតនៅក្នុងភាពស្ងប់ស្ងាត់ទៅវិញ ខណៈពេលដែលលោក ឆាន់ យុ

បានអញ្ជើញសមាជិកវ័យក្មេងម្នាក់ក្នុងក្រុមឲ្យអានផ្នែកខ្លះនៅក្នុងសៀវភៅដែលរៀបរាប់ពីបទពិសោធន៍របស់ប្រជាជន ចាម-ម៉ូស្លីម ក្នុងអំឡុងពេលគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហម ។ ក្រោយពីបានរកឃើញក្មេងម្នាក់ដែលមានសមត្ថភាព និងស្ម័គ្រចិត្តអាន ក្រុមអ្នកកូមិបាននាំគ្នាស្តាប់យ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ ខណៈដែលយុវជនម្នាក់នេះបានអាននូវការប្រព្រឹត្តមកលើប្រជាជនចាម-ម៉ូស្លីម ដូនដល់អ្នកកូមិស្តាប់ ។ សូម្បីតែក្មេងយុវវ័យក្នុងចំណោមអ្នកកូមិទាំងអស់នេះ ក៏បានយកចិត្តទុកដាក់ស្តាប់ដោយទទួលស្គាល់ទាំងស្រុងថា រឿងរ៉ាវទាំងអស់ដែលបានរៀបរាប់ គ្រប់គ្រាន់តែជាការពិត ហើយឥឡូវរឿងរ៉ាវទាំងនេះកំពុងត្រូវបានកត់ត្រាទុកនៅក្នុងសៀវភៅមួយក្បាលដែលនឹងត្រូវបានអានដោយប្រជាជនខ្មែរគ្រប់រូប និងប្រជាជនក្នុងពិភពលោក ។ ការគាមដានអង្កេតនេះក៏បានបន្តគាំទ្រដោយការបញ្ជាក់អះអាងដោយផ្ទាល់ពីអ្នកកូមិដែលថាដំណើររឿងដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅ

នេះពិតជាមានភាពត្រឹមត្រូវច្បាស់លាស់ ។

អ្វីដែលខ្ញុំគិតថានឹងអាចក្លាយជាការធនធានមួយដែលពោរពេញដោយភាពឈឺចាប់សម្រាប់ជនរងគ្រោះក្នុងការនិយាយរៀបរាប់ពីបទពិសោធន៍របស់គេនោះ បានក្លាយទៅជាភាពធូរស្បើយអារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំងសម្រាប់អ្នកកូមិចាស់ៗ និងសម្រាប់ការស្វែងយល់ដ៏ពេញលេញ ឬការរំពួកដល់យុវជនថាព្រឹត្តិការណ៍ទាំងអស់នេះពិតជាបានកើតមានឡើងចំពោះសមាជិកគ្រួសារ និងអ្នកជិតខាងគេមែន ។ អ្នកអង្កេតខ្លះបានជំទាស់ថាការប្រជុំពិភាក្សាពីអតីតកាលដែលមានរូសស្នាម និងឈឺចាប់បែបនេះ គួរតែត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមានការដឹកនាំដោយក្រុមព្រះវិហារនៃសកម្មភាពយ៉ាងណាមិញ នៅក្នុងសហគមន៍ដូចជាសហគមន៍មួយនេះដែលយើងបានទស្សនា ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ថាការពិភាក្សាជាក្រុមគឺជាយានមួយដ៏សមរម្យធ្វើឲ្យមានភាពធូរស្បើយ និងការទទួលស្គាល់ពីភាពឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះ ស្របពេលដែលការធ្វើបែបនេះបានធ្វើឲ្យមានការរំពួកដល់អ្នកកូមិក្មេងៗពីអតីតកាលនៃសហគមន៍របស់គេ ។ ទោះបីជាអ្នកកូមិ តាឌីប ខ្លះគ្មានថ្ងៃព្យាបាលភាពឈឺចាប់ ឬក៏ព្យាបាលមិនបាននោះ អ្នកកូមិទាំងអស់នេះក៏បានស្វែងយល់ពីអត្ថប្រយោជន៍នៃការចែករំលែករឿងរ៉ាវរបស់គេទៅកាន់សហគមន៍គេទាំងមូលផងដែរ ។ ក្រោយពីការចែកចាយសៀវភៅមកអ្នកកូមិដែលមានវត្តមាននៅក្នុងវិហារនូវល-អ៊ីស្សានបានចាកចេញជាមួយនឹងការអះអាងជាក់ស្តែងថាអ្វីដែលបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងរបបខ្មែរក្រហមពិតជាត្រឹមត្រូវ ។ ជាមួយគ្នានេះ អ្នកកូមិទាំងអស់ក៏បានចាកចេញទៅដោយមានការដឹងព្រួយប្រជាជនខ្មែរទូទាំងប្រទេសនឹងអានសៀវភៅមួយនេះដែលប្រាប់ពីជ្រុងមួយនៃភាពឆឺតនៃប្រវត្តិសាស្ត្រប្រទេសកម្ពុជាអំពីទស្សនៈរបស់ប្រជាជនចាម-ម៉ូស្លីម ។ ទោះបីជាសម្រាប់ថ្ងៃនេះ ការទទួលស្គាល់ថាត្រឹមត្រូវនេះមិនបានក្លាយជាដំណើរការផ្សះផ្សា និងការអត់ឱនទោសក៏ដោយ ក៏រឿងរ៉ាវរបស់អ្នកកូមិទាំងអស់ត្រូវបានទទួលដឹងព្រួយ ហើយឥឡូវនេះរឿងរ៉ាវមួយចំណែករបស់គេបានក្លាយជាផ្នែកមួយនៃរបៀបដែលប្រជាជនខ្មែរនឹងត្រូវបានបង្រៀនពីអំឡុងពេលនៃរបបខ្មែរក្រហម ។

ស្តេនស៊ី ខ្រាបដី

ហ៊ឹម ហ៊ុយ : អតីតឆ្នាំផ្តល់កសិណពិតទាក់ទងទៅនឹងកិច្ចការនៅទូលស្តែងនិងខ្សែចងក

ក្នុងរយៈពេល៥៤ឆ្នាំ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានត្រឡប់ទៅកាន់វេទិកាសម្រាប់សាក្សីបំភ្លឺនៅថ្ងៃនេះ ហើយបានធ្វើសក្តិកម្មយ៉ាងលម្អិតអំពីកិច្ចការជាច្រើននៅកុកទូលស្តែង (ស-២១) និងវាលពិឃាតនៅជើងឯក ដែលទីតាំងសម្ងាត់ទាំងពីរនេះដឹកនាំដោយជនជាប់ចោទ កាំង ហ្គេកអារី ហៅ ខុច ។ ក្នុងករណីដែល ខុច អះអាងថា គាត់បានដឹងតិចតួចអំពីកិច្ចការពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃ ហើយសាក្សីផ្សេងទៀតត្រូវបានប្រគល់កិច្ចការឲ្យធ្វើនៅកន្លែងមិនសូវសំខាន់ជាការប្រសើរជាមុននៅពេលបានព្រំដំណឹងថា ព័ត៌មានដែលបានមកពីឆ្នាំកុកធ្លាប់បានសង្កេតមើលកិច្ចការពេលដែលគាត់បានធ្វើកាលពីដំនាន់ខ្មែរក្រហម ហើយឆ្នាំកុកម្នាក់នេះមានការកិច្ចទទួលខុសត្រូវជាច្រើន ហើយក៏ធ្លាប់បានធ្វើកិច្ចការជាច្រើនកន្លែងផងដែរ ។ ឆ្នាំកុកម្នាក់នេះនឹងបន្តធ្វើសក្តិកម្មថែមទៀតនៅថ្ងៃច័ន្ទសប្តាហ៍ក្រោយ ។

ហ៊ឹម ហ៊ុយ មិនបានអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការមិននិយាយស្តីទេ ប៉ុន្តែមេធាវីរបស់គាត់មិនបាននិយាយអ្វីទាំងអស់ពេញមួយថ្ងៃ ។

កាលពីម្សិលមិញ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានបង្ហាញខ្លួនដែលមានរយៈពេលយូរល្មមដើម្បីសុំពេលពិគ្រោះជាមួយមេធាវីរបស់គាត់ទាក់ទងទៅនឹងសិទ្ធិក្នុងការការពារខ្លួនពីការជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងបទឧក្រិដ្ឋ ។ ទោះបីជាសាក្សីមានសិទ្ធិនេះក៏ដោយ ជាការត្រូវបានដឹងចង់ព្រំណាស់ថា អំឡុងពេល៦ ម៉ោងនៃការចោទសួរនៅថ្ងៃនេះ ហ៊ឹម ហ៊ុយ មិនបានអនុវត្តសិទ្ធិរបស់គាត់ដោយមិននិយាយស្តីទេ ហើយ

បានសារភាពថាខ្លួនបានសម្លាប់យ៉ាងហោចណាស់ក៏អ្នកទោសម្នាក់ដែរនៅជើងឯក ។

មេធាវីរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ដែលត្រូវបានចាត់តាំងដោយអង្គការការពារសាក្សីនិងអ្នកជំនាញនៃដំនុំជម្រះវិសាមញ្ញមិនបាននិយាយអ្វីទាំងអស់ក្នុងអំឡុងពេលសវនាការនៅថ្ងៃនេះ ។ ប្រសព្វពេលជាមួយគ្នានេះដែរ នៅតែមានភាពស្រពេចស្រពិលថា តើគាត់ត្រូវបានដួលសិទ្ធិនិយាយឬក៏អត់ ។ យោងតាមអង្គការកិច្ចការសាធារណៈរបស់អង្គដំនុំជម្រះបានឲ្យដឹងថា មេធាវីបានដួលប្រឹក្សាដល់សាក្សីជាជាន់មេធាវីនោះនិយាយខ្លួនឯងអំពីបញ្ហាតូចតាចទាក់ទងទៅនឹងការការពារខ្លួនឯងដើម្បីកុំឲ្យជាប់បទឧក្រិដ្ឋ ។ ព្រឹកនេះ លោកប្រធានចៅក្រម និង ណុន សួរទៅកាន់ហ៊ឹម ហ៊ុយ ថា តើចង់ឲ្យមេធាវីរបស់ខ្លួនមានវត្តមាននៅក្នុងបន្ទប់សវនាការដែរឬអត់ ខណៈពេលដែលមេធាវីរូបនេះកំពុងតែអង្គុយនៅក្នុងបន្ទប់រួចទៅហើយ ឬមួយក៏ចង់ឲ្យគាត់អង្គុយនៅខាងក្រៅសវនាការវិញ ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានឆ្លើយតបវិញថា គាត់ចង់ឲ្យមេធាវីរបស់គាត់អង្គុយក្នុងបន្ទប់សវនាការនេះ ។ ក្រោយមកលោកប្រធានបានប្រាប់ទៅ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ថាខ្លួនមានសិទ្ធិត្រឹមតែទទួលយកដំបូន្មានពីមេធាវីរបស់ខ្លួនដើម្បីចៀសផុតពីការដាក់ទោសលើខ្លួនឯងប៉ុណ្ណោះ ហើយរាល់សំណួរទាំងអស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវតែឆ្លើយដោយខ្លួនឯង ។

កិច្ចការនៅក្នុងនិងជុំវិញមន្ទីរស-២១

ក្នុងឆ្នាំ១៩៧២ ឬ ១៩៧៣ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវបន្តិច្ចបូលធ្វើទ័ពខ្មែរក្រហម ហើយក្រោយពីការហាត់ពីជំនាញទ័ពរួចមក គាត់ត្រូវបានបញ្ជូនពីអង្គភាពមួយទៅកាន់អង្គភាពមួយទៀត ។ នៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ អង្គការរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានរួមចំណែកជួយខ្មែរក្រហម «វាយរំដោះ» យកទីក្រុងភ្នំពេញ ។ បន្ទាប់ពីនោះមក គាត់បានទៅធ្វើស្រែក្រោមការដឹកនាំរបស់សមមិត្ត ហ៊ី ដែលជាអនុប្រធានរបស់ ខុច ។ ហ៊ី នេះហើយដែលជាអ្នកជ្រើសរើស ហ៊ឹម ហ៊ុយ ទៅធ្វើការនៅមន្ទីរស-២១ ។

អង្គភាព «កងការពារ» របស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ មានទីតាំងធ្វើការនៅក្នុងអគារតូចមួយនៅខាងក្រៅបរិវេណមន្ទីរស-២១ ដើម្បីការពារប្រកបចូលនិងចាំទទួលអ្នកទោសពេលមកដល់។ អង្គភាពរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ក៏មាននាទីក្នុងការចាប់ចងអ្នកទោស យកអ្នកទោសដែលចាប់រួច ហើយបញ្ជូនទៅជើងឯកដែរ។ ពេលទំនេរពីកិច្ចការរបស់អង្គភាព ហ៊ឹម ហ៊ុយ មាននាទីចិញ្ចឹមសត្វទៀត។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានបញ្ជាក់ថា គាត់ជាកងការពារសាមញ្ញម្នាក់ប៉ុណ្ណោះ ហើយគាត់ត្រូវបានតែងតាំងឲ្យធ្វើជាប្រធានអង្គភាព ក្រោយពេលសហការីដែលធ្វើការជាមួយគាត់ខ្លះបានបាត់ខ្លួន។ ក្នុងនាមជាប្រធាន គាត់មានភារកិច្ចយាមល្បាតជុំវិញមន្ទីរនិងអគារនៅស-២១ ទាំងមូល ដើម្បីធានាបានថា កងការពារបានយាមល្បាតត្រឹមត្រូវ។

អង្គភាពរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានទទួលបញ្ជាពី ខុច តាមរយៈហ៊ី ដើម្បីអនុវត្តន៍ការចាប់ខ្លួននៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានទៅដរាបថ្មីក្នុងក្រុងភ្នំពេញនៅពេលយប់ ដើម្បីចាប់សត្រូវដែលអ្នកទាំងនោះត្រូវបានលួងលោមដោយកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមឲ្យមកដោយលេសផ្សេងៗ។ អង្គភាពរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ក៏បានទៅទីតាំងឆ្ងាយៗ ឯជនបទដើម្បីដឹកអ្នកទោសដែលបានចាប់ដោយអង្គភាពយោធា ឬដោយការិយាល័យធ្វើការដើម្បីបញ្ជូនមកមន្ទីរស-២១។ ខុច បានបញ្ជា ហ៊ឹម ហ៊ុយ ឲ្យទៅដឹកអ្នកទោសប្រហែលជា ១៥ នាក់ក្នុងឯកសណ្ឋានទាហានរៀតណាមចំនួនពីរដង។ «និសារក្រុង» ក៏បាននាំជនជាតិខ្មែរដែលទើបត្រឡប់មកពីបរទេសទៅកាន់មន្ទីរស-២១ ផងដែរ ដោយវិធីបោកបញ្ឆោត ហើយអង្គភាពរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ជាអ្នកចាប់អ្នកទាំងនោះ។

នៅពេលដែលអ្នកទោសត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-២១ អ្នកទាំងនោះត្រូវបានដាក់ខ្នោះជើង ខ្នោះដៃ បិទមុខ ហើយឲ្យអង្គុយនៅក្នុងឡានទ្រុន។ អ្នកទោសមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យរំកិលចុះឡើងដែលអាចនាំឲ្យមានការកេចខ្លួនបានទេ។ ការធ្វើដំណើរពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងតម្រូវឲ្យមានលិខិតអនុញ្ញាត ហើយមានម្តងនោះ ហ៊ី បានឲ្យសំបុត្រមួយទៅ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ដោយមានហត្ថលេខារបស់សុន សេន ដែលជាប្រធានរបស់ ខុច។

ពេលមកដល់មន្ទីរស-២១ ភ្លាម អ្នកទោសម្នាក់ៗ ត្រូវឆ្លង

កាត់អគារតូចមួយដែលមានទីតាំងនៅខាងក្រៅបរិវេណមន្ទីរស-២១។ សម្រាប់អ្នកដែលមិនទាន់បានចាប់ខ្លួន អង្គភាពរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវនាំអ្នកទាំងនោះចូលក្នុងបន្ទប់ ហើយឲ្យអ្នកទាំងនោះអង្គុយលើតុ រួចចាប់អ្នកនោះតែម្តង។ ជួនកាលអ្នកទោសពី ៥០ ទៅ ៦០ នាក់មកដល់ក្នុងពេលដំណាលគ្នាតែមួយ។ ក្នុងករណីនេះ អ្នកទោសទាំងអស់នោះត្រូវបានចាប់ចងក្នុងពេលតែមួយជាមួយគ្នា។ អ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវបានកត់ត្រាទុកដោយសរសេរឈ្មោះ និងថតរូបដោយប្រកល់លេខកូដសម្រាប់ម្នាក់ៗ មុននឹងបញ្ជូនទៅកាន់អង្គភាពណាមួយនិងសម្រេចថាអ្នកទោសនោះមានសារសំខាន់ឬយ៉ាងណា ហើយបន្ទប់មួយណាត្រូវបញ្ជូនទៅ។ ក្នុងដំណាក់កាលនោះ អ្នកទោសមិនសូវសំខាន់នឹងត្រូវបញ្ជូនទៅមន្ទីរអប់រំទៅព្រៃស (ស-២៤) មិនមែនទៅមន្ទីរស-២១ ទេ។

ទាក់ទងនឹងលក្ខខណ្ឌនៅក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានបញ្ជាក់ថា កងការពារជាអ្នកស្នាក់នៅក្នុងអគារដោយយកទុយយោបាញ់ចូលទៅក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំង។ វិធីនេះត្រូវយកមកប្រើប្រាស់ដោយសារខ្លាចអ្នកទោសមានទិកាសរតម្រូវ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ក៏បានបញ្ជាក់ផងដែរថា អ្នកទោសទទួលបានរបបអាហារមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ហើយម្នាក់ៗមានរូបរាងស្តួមស្តាំងយ៉ាងខ្លាំងដោយទទួលបានរបបបរមួយថ្ងៃពីរពេល ហើយមួយពេលៗទទួលបានតែមួយវ៉ែកកន្លះប៉ុណ្ណោះក្នុងម្នាក់។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ និយាយបន្ថែមទៀតថា អ្នកទោសស្ត្រីត្រូវចាត់ទុកថាខ្សោយណាស់ទៅហើយមិនអាចបេះបោរបានទេ ដូច្នេះអ្នកទោសទាំងនោះមិនត្រូវបានដាក់ខ្នោះដៃឡើយ ហើយត្រូវបានបង្ខំឲ្យទុកក្នុងបន្ទប់ដែលចាក់សោជាប់នៅជាមួយកូន។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ មិនដែលតាមដានមើលអ្នកទោសពេលកំពុងសួរចម្លើយទេ ប៉ុន្តែគាត់បានរៀបរាប់ថា អ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំង សួរចម្លើយ ធ្វើពន្យាកម្ម និងសម្លាប់។ គាត់បាននិយាយបន្ថែមថា អ្នកទោសជាច្រើនបានស្លាប់នៅក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំងដោយសារមិនអាចទ្រាំទ្រនឹងរបួសពីការធ្វើពន្យាកម្មបាន ហើយសាកសពទាំងនោះត្រូវបានកប់ភ្លាមៗនៅក្នុងបរិវេណមន្ទីរស-២១។ អ្នកដែលមិនបានស្លាប់នៅក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំងត្រូវយកទៅសម្លាប់ចោលមួយឬពីរសប្តាហ៍ក្រោយពីសួរចម្លើយ។ តាមការរៀបរាប់របស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានឲ្យដឹងថាបុគ្គលិកមន្ទីរ

ស-២១ ដែលត្រូវបានបោសសម្អាតអ្នកទោសសំខាន់ៗ ឈ្មួញ សឹករៀតណាម ជនបរទេស និងកុមារត្រូវបានសម្លាប់នៅជិត បរិវេណមន្ទីរស-២១ ជាជាន់យកទៅសម្លាប់នៅជើងឯក ។ អ្នក ទោសត្រូវបានប្រាប់ថាឲ្យទៅរស់នៅផ្ទះថ្មី ហើយក្រោយមកអ្នក ទោសទាំងនោះត្រូវយកចេញពីបន្ទប់ឃុំឃាំងនៅពេលយប់ ។ ក្រោយមក កងការពារបានបណ្តើរអ្នកទោសទៅមាត់រណ្តៅជា កន្លែងដែលអ្នកទោសត្រូវបានបង្ខំឲ្យលុតជង្គង់ ។ ក្រោយមក កង ការពារបានយកដែកភ្លៅទេះដើម្បីវាយកញ្ជិន់-ក អ្នកទោសមុន នឹងអារ-ក សម្លាប់ជាក្រោយមុនឲ្យកំចាត់ក្នុងរណ្តៅ ។ បន្ទាប់មក អ្នកទោសត្រូវបានដោះខោអាវចេញអស់ ហើយខ្នោះដែកត្រូវ ដោះចេញដែរសម្រាប់ប្រើប្រាស់នៅថ្ងៃក្រោយទៀត ។ អ្នកទោស ត្រូវបានដាក់ចូលក្នុងរណ្តៅ រួចហើយកប់ភ្លាមៗ ។

ទាក់ទងនឹងចំនួនអ្នកទោស ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានរំពឹងថា ជន បរទេសដែលមានមាឌធំ សក់ពណ៌ទង់ដែលបីបួននាក់ត្រូវបានយក ទៅដុតនៅតាមផ្លូវដោយឱបភ្ជាប់នឹងកៅស៊ូកង់ឡាន ក្រោយពីអ្នក ទាំងនោះត្រូវបានសម្លាប់នៅជិតមន្ទីរស-២១រួចហើយ ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានរៀបរាប់ទៀតថា ខុច អាចនិយាយត្រូវនៅត្រង់ថា ជនជាតិ រៀតណាម៣៤៥ នាក់ត្រូវបានដាច់ឃុំឃាំងនៅមន្ទីរស-២១ ហើយ ហ៊ឹម ហ៊ុយ យល់ថា អ្នកទោសរៀតណាមទាំងនោះត្រូវ បានសម្លាប់នៅជិតបរិវេណមន្ទីរនេះ ។ គាត់ក៏បានប៉ាន់ប្រមាណថា កុមារចំនួនពី៥០ ទៅ៦០ នាក់ដែលមានអាយុចាប់ពី១ ទៅ៨ឆ្នាំ ត្រូវបានសម្លាប់នៅជិតបរិវេណនោះដែរ ។

ខុច បាននិយាយរៀបរាប់ថា គ្មានរណាម្នាក់នៅមន្ទីរ ស-២១ ត្រូវបានដោះលែងឲ្យមានសេរីភាពទេ ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានបញ្ជាក់ថាត្រង់ចំណុចនេះគឺការពិតជាទូទៅ ក៏ប៉ុន្តែ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានបញ្ជាក់ទៀតថាមានម្តងនោះគាត់បានឃើញអ្នកទោសជន ជាតិថៃមួយក្រុមត្រូវបានដោះលែង តែគាត់មិនដឹងពីមូលហេតុ នោះទេ ។ គាត់បានរៀបរាប់ទៀតថា កម្មាភិបាលនៅមន្ទីរស-២១ ត្រូវបានបោសសម្អាតយ៉ាងច្រើន ក្នុងនោះកម្មាភិបាល២០០ នាក់ក្នុងចំណោម៤០០ នាក់ត្រូវបានបោសសម្អាត ។ ភាគច្រើន នៃបុគ្គលិករបស់មន្ទីរស-២១ គឺជាអតីតកងទ័ពរបស់កងពល ៧០៣ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ កម្មាភិបាលកងពល៧០៣ជាច្រើនមក

ពីវាលស្រែជើងឯកត្រូវបានសួរចម្លើយ ហើយចម្លើយសារភាព ទាំងអស់នោះបញ្ជាក់ថា អ្នកទាំងនោះមានអតីតជាបុគ្គលិកមន្ទីរ ស-២១ ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ មិនបានដឹងទេថា តើអ្នកទោសដែលត្រូវ បានខ្លួននោះបានធ្វើអ្វីខុសទេ គាត់គ្រាន់តែដឹងថា «មនុស្សបាន បានខ្លួនជាបន្តបន្ទាប់» ។

ហ៊ឹម ហ៊ុយ ក៏បាននិយាយទៀតថា កងការពារណាដែលមាន កំហុសក្នុងការត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-១ ដើម្បីធ្វើការអប់រំ ។ កាលពីពេលចូលធ្វើការនៅមន្ទីរស-២១ដំបូង ហ៊ឹម ហ៊ុយ អាច ដើរមើលតាមចិត្ត ហើយក៏អាចដៃដៃកលេងជាមួយមិត្តធ្វើការ ជាមួយគ្នាបានដែរ ប៉ុន្តែក្រោយពីមានការបោសសម្អាត ម្នាក់ៗ សុទ្ធតែត្រូវបានតាមដានដាច់រហូត ដូច្នេះការដើរហើរទៅកន្លែង ណាមួយនិងការសន្ទនាជាមួយកម្មាភិបាលទៀតមានការតឹងតែង យ៉ាងខ្លាំង ។

ពេលសួរថាតើការសម្លាប់ធ្វើឡើងយ៉ាងដូចម្តេចនៅជើង ឯក? ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានរៀបរាប់យ៉ាងលម្អិត ដែលរហូតមក ទល់ពេលនេះគាត់ជាមនុស្សតែម្នាក់ដែលបានបកស្រាយយ៉ាង លម្អិតអំពីកិច្ចការនៅវាលពិឃាតជើងឯកក្រោមការត្រួតត្រា របស់ ខុច ។ ក្រោយពី ហ៊ឹម បានឲ្យបញ្ជីឈ្មោះភ្នាម អង្គការរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវទៅយកអ្នកទោសចេញពីបន្ទប់ឃុំឃាំងនៃមន្ទីរ ស-២១ នៅវេលាម៉ោង៦:៣០ នាទីល្ងាច ហើយបណ្តើរអ្នកទោស នោះទៅក្នុងដាក់ក្នុងឡានទ្រុនដែលគ្របជិត នៅទីនោះអ្នកទោសត្រូវ ដាក់ឲ្យអង្គុយទាំងជើងជាប់ខ្នោះ ហើយចងមុខដែលនឹងត្រូវធ្វើ ដំណើរនៅលើចម្ងាយផ្លូវរយៈពេល៣០ នាទីពីមន្ទីរស-២១ ទៅ កាន់ជើងឯក ។ អ្នកទោសទាំងនោះត្រូវបានប្រាប់ថាឲ្យទៅកាន់ លំនៅឋានថ្មី ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ មាននាទីតែមើលបញ្ជីឈ្មោះអ្នកទោស នៅក្នុងបញ្ជីនិងផ្លៀងផ្លាត់មើលចំនួនអ្នកទោសមុននឹងឡានទ្រុនដឹក ទៅជើងឯក ។

ពេលមកដល់ អង្គការនៅជើងឯកមានការចាំទទួលអ្នក ទោស ។ ដំបូងអង្គការនោះត្រូវបញ្ជូនម៉ាស៊ីនភ្លើងដើម្បីប្រឹក្សីផ្លូវ ។ អ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវបន្តឲ្យចាំនៅក្នុងបន្ទប់បិទជិតមួយនៅជាន់ ខាងក្រោមនៃផ្ទះដីធំមួយ ។ អ្នកទោសត្រូវយកចេញម្តងមួយៗ ទៅកាន់រណ្តៅដែលត្រូវសម្លាប់តាមបែបបទរបស់មន្ទីរស-២១

ដោយវាយនិងដៃកង្វែរទេះទៅលើកញ្ជីក បន្ទាប់មកអ្នកទោស ត្រូវអារបំពង់ដើម្បីធានាថាអ្នកនោះបានស្លាប់ហើយ ។ សម្លៀក បំពាក់ និងខ្នោះដែលរស់អ្នកទោសត្រូវបានដោះចេញ ។ អ្នកទោស ទាំងនោះត្រូវធ្លាក់ទម្លាក់ចូលក្នុងរណ្តៅ ហើយកប់ភ្លាមៗ ។ ដោយ សារតែមានចំនួនអ្នកទោសច្រើន ហើយទីតាំងនោះឆ្លងឆ្លាត ត្រូវ ចំណាយពេលរាប់ម៉ោងដើម្បីសម្លាប់មនុស្សម្នាក់ ដូចកាលរហូត ដល់ម៉ោងពីររំលងអធ្រាត្រង ណោះ ។ ក្នុងដំណាក់កាលនេះ បុរស ម្នាក់បានគេចខ្លួន តែក្រោយមកត្រូវបានចាប់បានមកវិញ ។ ពេល ដែលខុចបានរៀបរាប់កាលពីប៉ុន្មានសប្តាហ៍មុននេះថា គាត់បាន ទៅដល់ជើងឯកតែម្តងគត់ក្រោយពីត្រូវបានបង្ខំដោយមេរបស់ គាត់នោះ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានធ្វើសក្តិកម្មដោយបាននិយាយថា ខុច បានទៅដល់ជើងឯកយ៉ាងហោចណាស់ក៏ពីរដងដែរ ។ ម្តងនោះ គាត់នៅទីនោះរហូតដល់អ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវបានសម្លាប់ ។ ខណៈពេលដែលគ្រាមុន ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានប្រាប់ទៅសហចៅក្រម ស៊ើបអង្កេតថា ខុច បានបង្រៀនគាត់អំពីវិធីសាស្ត្រសម្លាប់នាពេល ប្រជុំមួយនោះ ពេលនេះ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានកែប្រែចម្លើយរបស់គាត់ វិញដោយបញ្ជាក់នៅថ្ងៃនេះថា ហ៊ឹម ហ៊ុយ ជាអ្នកបង្រៀនវិធីសម្លាប់ដល់ គាត់ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត កាលពីមុន ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានប្រាប់សហ ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតថា មានម្តងនោះ ខុច បានបង្ហាត់ប្រាប់គាត់ឲ្យ សម្លាប់មនុស្សម្នាក់ ។ ពេលនេះ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានបង្កើនចម្លើយ របស់ខ្លួនវិញដោយនិយាយថា គាត់មិនច្បាស់ទេថាគេ ខុច ឬក៏ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវបានបង្ហាត់ប្រាប់ថា មានតែអ្នកទាំងពីរនេះទេដែលបានប្រាប់គាត់ សម្លាប់មនុស្ស ។ លើសពីនេះទៅទៀត ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានប្រាប់ សហចៅក្រមព្រះរាជអាជ្ញាថាមានពេលមួយនោះ ខុច បានបញ្ជា គាត់ឲ្យសម្លាប់មនុស្ស ។ ចៅក្រម ឡាវើញ បានស្នើ ខុច ឲ្យក្រោក ឈរហើយសួរទៅកាន់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ថា « តើជានរណាគេ? » ចៅក្រម ឡាវើញ បានសួរទៅ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ម្តងទៀតដោយអាការៈ បង្ខំឲ្យឆ្លើយថាគេ ខុច ឬដែលជាអ្នកបញ្ជា ហ៊ឹម ហ៊ុយ ឲ្យសម្លាប់ បុរសម្នាក់នោះ ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានព្យាយាមកែប្រែភាពស្រពេច ស្រពិលរបស់គាត់ដោយពន្យល់ថា កាលនោះជើងឯកមានសភាព ឆ្លងឆ្លាត ហើយកងការពារត្រូវតែរុករះសម្លាប់មនុស្សឲ្យបានមុនថ្ងៃរះ ។

ស-២៤

នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៧ ហ៊ឹម ហ៊ុយ និងមនុស្សពីរក្រុមផ្សេង ទៀតត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-២៤ដើម្បីធ្វើស្រែ ដឹកប្រឡាយ និងធ្វើទំនប់ទឹក ។ បើតាមការធ្វើសក្តិកម្មដោយសង្កេតបកន្លងមក នេះនៅតែមានភាពស្រពេចស្រពិលនៅឡើយថាគេ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅទីនោះក្នុងនាមជាអ្នកទោសឬក៏ទៅធ្វើស្រែ ធម្មតា ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានអះអាងថា គាត់គេធម្មតានៅពេលយប់ ហើយមិនត្រូវបានដាក់ខ្នោះនៅពេលយប់ទេ ។ គាត់មិនបានប្រាប់ អង្គជំនុំជម្រះទេថាហេតុអ្វីបានជាគាត់ត្រូវបញ្ជូនទៅទីនោះ ហើយ គាត់បានទៅទីនោះរហូតដល់ពេលដែលរៀនណាមវាយ បានទីក្រុង ភ្នំពេញនៅខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។

វិធានការការពារត្រូវបានបដិសេធ

អង្គសវនាការបានប្រកាសពីភាពមិនយល់ស្របទៅនឹង សំណើរបស់សាក្សី KW10 ដែលបានសុំឲ្យមានវិធានការការពារ ។ អង្គភាពកំពារសាក្សីនិងអ្នកជំនាញបានដួលដួនអង្គសវនាការនូវ ការវាយតម្លៃភាពប្រថុយប្រថាប់នៃសម្ភាសន៍មួយ ហើយអង្គភាពមិន បានដួលដួនអនុសាសន៍ឲ្យមានវិធានការការពារទេព្រោះសាក្សីដែល ជាអតីតអ្នកសួរចម្លើយនៅមន្ទីរស-២១ គឺត្រូវបានស្គាល់ជា សាធារណៈ ហើយសាធារណជនស្គាល់គាត់រួចទៅហើយបើទោះ បីជាគាត់ធ្វើសក្តិកម្មក្នុងបន្ទប់បិទជិតក៏ដោយ ។ អង្គសវនាការ យល់ស្របជាមួយអង្គភាពកំពារសាក្សីនិងអ្នកជំនាញដោយ សន្តត់ធ្ងន់ថា សាក្សី KW10 ត្រូវបានស្គាល់ដោយសាធារណជន ទូទៅរួចទៅហើយ ហេតុដូច្នេះវិធានការការពារពិតជាគ្មានប្រសិទ្ធ ភាពទេ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ក្រុមគ្រួសារ មិត្តភក្តិ និងអ្នកជិតខាង របស់គាត់ សុទ្ធតែដឹងពីប្រវត្តិរបស់គាត់អស់ទៅហើយ ។

តាមវិធានផ្ទៃក្នុងលេខ២៧ បានចែងថា ពេលមានសំណើ អង្គសវនាការអាចបង្គាប់បញ្ជាឲ្យមានវិធានការការពារដើម្បី ការពារដល់សាក្សី « ដែលមកបង្ហាញខ្លួនប្រសិនបើការបង្ហាញខ្លួន នោះអាចធ្វើឲ្យអាយុជីវិត សុខភាព ឬក្រុមគ្រួសារ ឬសាច់ញាតិ ជិតស្និទ្ធរបស់ពួកគេត្រូវស្ថិតក្នុងសភាពគ្រោះថ្នាក់ធ្ងន់ធ្ងរ » ។ វិធាន នេះបានដួលឲ្យមានវិធានការនេះ ដោយការប្រើប្រាស់ម៉ាស៊ីនថត ការប្រើឈ្មោះក្លែងក្លាយ ការបំប្លែងសំឡេងដើមនិងការបិទបាំង ភិនភាគ ។ **ឡូរ៉ា ម៉ាកដូណាន**

សាក្សីក្នុងដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី

សមត្ថភាពរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ក្នុងការជួយជ្រោមជ្រែងឧបត្ថម្ភដល់វិស័យអប់រំនិងដំណើរការ ផ្សះផ្សាជាតិបានឃើញយ៉ាងពិតប្រាកដនៅក្នុងថ្ងៃនេះ ដោយសារ មានសិស្ស និងស្រី និងយុវជនរាប់រយនាក់ត្រូវបានទទួលស្វាគមន៍ ជាក្លឹកសមាជិករបស់តុលាការ ។ មុនពេលដំណើរការនីតិវិធី ចាប់ផ្តើម អ្នកតំណាងឲ្យអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ក៏បានចំណាយពេលពេលលើការណែនាំពីយន្តការមូលដ្ឋានរបស់តុលាការ ដល់អ្នកចូលរួមដើម្បីឲ្យគេទាំងអស់គ្នា ធ្វើការស្វែងយល់កាន់តែល្អ ប្រសើរអំពីអ្វីដែលគេនឹងបានឃើញ ។

ដំណើរការនីតិវិធីជំនុំជម្រះក្តីបានទទួលរូបសក្ខីកម្មបន្ថែមទៀត ពី ហ៊ុម ហ៊ុយ អតីតឆ្មាំយាមកុកនៅមន្ទីរស-២១ ដែលធ្លាប់ស្ថិត នៅក្រោមបញ្ជារបស់ជនជាប់ចោទ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ (ហៅ ខុច) ក្នុងអំឡុងសម័យខ្មែរក្រហម ។ មុនពេលសំណួរត្រូវបានចោទសួរ សាក្សីត្រូវបានក្រើនរំពឹងដោយអង្គសវនាការថាគាត់មានសិទ្ធិក្នុង ការបដិសេធមិនធ្វើការឆ្លើយតបនឹងសំណួរដែលដាក់ពិរុទ្ធភាពលើ ខ្លួនឯង បន្ទាប់ពីមានការស្នើសុំពីសហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទិននឹង បញ្ហានេះ ។

ដំណើរការថ្ងៃនេះបានចាប់ផ្តើមឡើងជាមួយនឹងសំណួរពី សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើប្រតិបត្តិការប្រចាំថ្ងៃនៅ ក្នុងមន្ទីរស-២១ ។ ក្រៅពីធ្វើការនៅក្នុងកុក ហ៊ុម ហ៊ុយ មានទំនួល ខុសត្រូវពិសេសដើម្បីជួយក្នុងការចាំទទួលយក និងដឹកជញ្ជូនអ្នក ទោសដែលចូលមកក្នុងកុក ។ នៅពេលដែលត្រូវបានសួរថា តើ បញ្ហាផ្តល់ឲ្យគាត់ចេញមកពីអ្នកណា សាក្សីបានឆ្លើយតបថាគាត់ បានទទួលបញ្ហាដោយផ្ទាល់ពីប្រធានថ្នាក់លើរបស់គាត់គឺ បង ហិ ។ យ៉ាងណាមិញ សាក្សីក៏បាននិយាយថា ខុច ជាអ្នកសម្រេចលើ កិច្ចការអ្វីៗទាំងអស់ទាក់ទិននឹងអ្នកដែលត្រូវចាប់ខ្លួនសួរចម្លើយ និងសម្លាប់ ។ ជាមួយគ្នានេះ សាក្សីក៏បានផ្តល់រូបសក្ខីកម្មដែល

ហាក់បីដូចជាបង្ហាញថា ខុច បានជួយជំរុញដំណើរយោសនាការ ដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ការគាំទ្រដល់របបខ្មែរក្រហម ។ ទាក់ទិននឹងការប្រព្រឹត្ត ទៅលើអ្នកទោសរៀតណាម ហ៊ុម ហ៊ុយ បានឆ្លើយថា គាត់បាន ឃើញអ្នកទោសរៀតណាមទាំងអស់នេះត្រូវបានបង្ខំឲ្យស្ងៀមក្នុង កន្លែងទោសរបស់ខ្លួននិងបានថតរូប ខណៈពេលដែលគេឈរនៅ តាមដងរិចី ។ ម្យ៉ាងទៀត ចម្លើយសារភាពរបស់អ្នកទោសរៀត ណាមដែលទទួលបានពីការសួរចម្លើយត្រូវបានចាក់ផ្សាយតាម ប៉ុស្តិ៍វិទ្យុ ។ ភាគច្រើននៃសក្ខីកម្មនេះបានបង្ហាញពីអត្ថប្រយោជន៍ ដល់សហព្រះរាជអាជ្ញា ពីព្រោះថាសក្ខីកម្មនេះបានព្យាយាមឆ្លុះ បញ្ជាំងពីតួនាទីរបស់ ខុច ក្នុងរបបខ្មែរក្រហមដែលជាអ្នកមេតំណែង ដ៏សកម្មម្នាក់ក្នុងទម្រង់កម្មសង្គ្រាមនិងទម្រង់កម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។

លោក រីលលៀម ស្ថិត ប្រធានសហព្រះរាជអាជ្ញា ក៏បានសួរ សំណួរមួយចំនួនដែលទាក់ទិននឹងសម្ព័ន្ធភាពរវាង ខុច និងបុគ្គលិក នៅមន្ទីរស-២១ ។ ហ៊ុម ហ៊ុយ បានអធិប្បាយពីវិធីសាស្ត្រគ្រប់គ្រង របស់ ខុច ថាមានភាព «ល្អិតល្អន់ និងតឹងរ៉ឹង» ដោយនិយាយថា ខុច សម្រេចអ្វីគ្រប់យ៉ាងទាំងអស់ ហើយបុគ្គលិកទាំងអស់បាន គោរពតាមបញ្ជារបស់ ខុច យ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់បំផុត ។ សាក្សីបាន ពន្យល់ប្រាប់ថា បុគ្គលិកនៅមន្ទីរស-២១ មានអារម្មណ៍ភ័យខ្លាច ខុច ហើយព្យាយាមគោរព ខុច ឲ្យល្អបំផុតតាមតែអាចធ្វើបាន ដោយសារតែភាពភ័យខ្លាចនឹងជីវិតរបស់គេ ។ សាក្សីបាននិយាយ បន្តទៀតថា គាត់ភ័យខ្លាចណាស់រហូតដល់គាត់គិតថាការរៀបការ មិនអាចធ្វើឲ្យគាត់មានសុវត្ថិភាពទេ ពីព្រោះថាការរៀបការអាច បង្កើតឱកាសនៃការស្លាប់បាន ។ គាត់បាននិយាយថា ខណៈពេល ដែលមនុស្សម្នាក់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាជាខ្មាំងនោះ រូបគេនឹង សមាជិកគ្រួសាររបស់បុគ្គលនោះទាំងមូលជាធម្មតាត្រូវបានសម្លាប់ ចោលទាំងអស់ ដូច្នោះ ហ៊ុម ហ៊ុយ គិតថាការនៅម្នាក់ឯងមានសុវត្ថិ ភាពជាង ។ សាក្សីបានបញ្ចប់ឃ្លានេះដោយនិយាយថា សូម្បីតែ

ថ្ងៃនេះក្នុងអង្គសវនាការ វត្តមានរបស់ ខុច បានធ្វើឲ្យគាត់មានភាព ភ័យខ្លាចដដែល ។

ក្រោយពីសហព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ចប់ការសួរ ដល់វេន របស់មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដើម្បីចោទសួរសំណួរទៅកាន់ សាក្សី ។ អាណែន វើនី មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ក្រុមមួយ បានចាប់ផ្តើមសួរជាមួយនឹងសំណួរមួយចំនួនដែលបន្តជជែកសួរ ដើម្បីស្វែងរកព័ត៌មានអំពីការចូលរួមពាក់ព័ន្ធរបស់ ខុច ក្នុងការ សម្រេចជាដ្ឋានការរបស់មន្ទីរស-២១ ។ ប៉ុន្តែការយកចិត្តទុកដាក់ លើបញ្ហានេះបានដាច់ស្រយាលទៅទៀត ខុច មកកាន់ពិរុទ្ធភាពនៃទម្រង់ កម្មរបស់សាក្សីវិញម្តង ខណៈពេលដែលអ្នកស្រី ស្ទូដហ្សិនស្កី មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្រុមពីរ បានចាប់ផ្តើមសួរសាក្សីអំពី ការចូលរួមរបស់គាត់ក្នុងការធ្វើទារុណកម្ម និងការសម្លាប់ ។ ដោយព្យាយាមធ្វើការសន្តិភ័យទៅលើសមាសភាពរបស់បុគ្គល ក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្ម អ្នកស្រី ស្ទូដហ្សិនស្កី បានចាប់ផ្តើមសំណួររបស់ អ្នកស្រី ដោយធ្វើការព្យាយាមសាក្សីថាជនរងគ្រោះកំពុងតែស្ថិត នៅក្នុងអង្គសវនាការ ហើយឲ្យចងចាំនូវទំនួលខុសត្រូវរបស់ខ្លួន ដើម្បីជួយជ្រោមជ្រែងដល់ដំណើរការដោះស្រាយជាតិ ។

មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្រុមពីរ និងក្រុមបីបានបន្ត ស្វែងរកលើសេចក្តីលម្អិតពីការប្រព្រឹត្តទៅលើអ្នកទោសដោយសាក្សី ដែលជាអ្នកអះអាងថាអ្នកទោសត្រូវបានដាក់នៅក្នុងផ្ទះនិងធ្វើ ទារុណកម្ម ក្នុងសម្លៀកបំពាក់ដែលមានតែខាខ្ចី ហើយចំណែកឯ កូនក្មេងវិញត្រូវបានសម្លាប់ដូចគ្នានឹងឪពុកម្តាយរបស់គេ ។ លោក ហុន គីមសួន មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីក្រុមបួនបានបញ្ចប់ រយៈពេលសួរសំណួររបស់គាត់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដោយធ្វើ ឲ្យសាក្សីឃើញពីកំហុសរបស់ខ្លួនក្នុងនាមជាអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ដ៏ ស្នូតត្រង់ម្នាក់របស់ ខុច ដែលបានអនុវត្តរាល់ការបញ្ជារបស់ ខុច ។ ខណៈពេលដែលត្រូវសួរថាតើគាត់ទទួលបានការណែនាំពី ខុច យ៉ាង ដូចម្តេចខ្លះសម្រាប់អ្នកទោសដែលត្រូវនាំចូល ហ៊ឹម ហ៊ុយ បាន និយាយថាគាត់ទទួលបានបញ្ជីឈ្មោះមួយដែល ខុច បានដាក់រួម គ្នា ។ ខណៈពេលដែលត្រូវសួរថាតើហេតុអ្វីបានជាគាត់បានធ្វើ តាមបញ្ជាដោយឯបង្គាប់ដូច្នោះ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បាននិយាយសាមីម្តង ទៀតពីភាពភ័យខ្លាចដែល ខុច បានធ្វើបង្កឲ្យកើតមានក្នុងមន្ទីរ

ស-២១ ដោយនិយាយថា កំហុសមួយអាចនឹងឆក់យកជីវិតរបស់ គាត់បាន ។

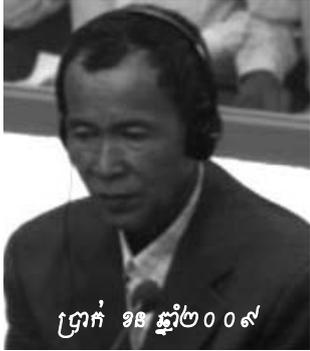
មុនពេលមេធាវីការពារក្តីចាប់ផ្តើមសួរសំណួររបស់ខ្លួន ខុច បានផ្តល់សេចក្តីអធិប្បាយមួយទាក់ទងនឹងការឆ្លើយតបរបស់ខ្លួន ទៅកាន់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សី ។ ទោះបីជាមើលទៅដូចជាមានន័យ ពីរ ខុច បាននិយាយថាសក្ខីកម្មរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ គឺ «ប្រកបដោយ ការពិត ទោះបីជាមានការបំភ្លេចចោលខ្លះៗ ប៉ុន្តែវាមិនចោទជាបញ្ហា អ្វីឡើយ» ។ សំខាន់ជាងនេះ ខុច បានទទួលស្គាល់ទំនួលខុសត្រូវ របស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ដោយនិយាយថាវាជាទម្រង់កម្មរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ គឺសុទ្ធតែកើតចេញពីការអនុវត្តតាមបញ្ជារបស់ ខុច ទាំងអស់ ។

ទោះបីជាមានការសម្តែងកាយវិការថា ខុច ទទួលស្គាល់ពី ទំនួលខុសត្រូវខ្ពស់ក៏ដោយ ក៏មេធាវីការពារក្តីបានចំណាយពេល របស់គេជាមួយនឹងសាក្សីដោយព្យាយាមប្រមូលនូវកំហុសនៃភាព ខុសគ្នាមួយរវាងសាក្សី និងជនជាប់ចោទ ។ ក្នុងការឆ្លើយតបទៅ កាន់សំណួរពីលោកមេធាវីការពារក្តី ហ្វ្រង់ស័រ រូ សាក្សីបានផ្តល់ សក្ខីកម្មថាគាត់បានទទួលធ្វើការខុសត្រូវលើមនុស្ស១១ ទៅ១២ នាក់ ហើយក្នុងមុខងារជាប្រធានក្រុមនេះ សាក្សីបានអនុវត្តបញ្ជា ឲ្យដឹកជញ្ជូនអ្នកទោសសពីមន្ទីរស-២១ ទៅជើងឯកសម្រាប់ការ សម្លាប់ ។ លោក រូ បានបញ្ចប់ការសួរសំណួររបស់ខ្លួន ដោយចោទ សួរទៅកាន់សាក្សីថាតើសាក្សីយល់ស្របទេដែលថាចលនារបស់ ខ្មែរក្រហមត្រូវបានទទួលជោគជ័យ ដោយសារតែអ្នករាល់គ្នាបាន អនុវត្តតាមបញ្ជារបស់គណៈកម្មការមជ្ឈឹមទាំងឯកបង្អស់ ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានយល់ស្រប ។ ទោះបីជាលោក រូ មិនបាននិយាយដូច្នោះក្តី ក៏សំណួររបស់លោក រូ ប្រហែលជាទុកឲ្យអង្គសវនាការពិចារណា អំពីកាលៈទេសៈទាំងពីររបស់សាក្សី និងជនជាប់ចោទ (ខុច) ។ ដោយបង្ហាញឲ្យឃើញថាទាំង ហ៊ឹម ហ៊ុយ និង ខុច ជាទៀងទាត់ បានដើរតួជាអន្តរការីដោយទទួលយកបញ្ជាពីថ្នាក់លើ និងអនុវត្ត បញ្ជាទាំងនោះតាមរយៈការនៅក្រោមបង្គាប់ លោក រូ បានបន្តលំ ទុកនូវចម្ងល់មួយថាតើហេតុអ្វីបានជាអ្នកទាំងពីរមានតួនាទីខុស ដោយឡែកពីគ្នាបែបនេះនៅក្នុងរង្វង់ភ្នាក់ងាររបស់គុណាការនិង សាធារណជន ។

នាង លក់សាន់

ការសួរដេញដោលពីភាពដែលអាចខ្វះខាតបានរបស់សាក្សីចាស់ដើមដំណើរការបណ្តឹង

ប្រាក់ ខន អតីតអ្នកសួរ ចម្លើយនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ (មន្ទីរ ស-២១) បានត្រឡប់ចូលមកកាន់ កន្លែងសាក្សីវិញនៅថ្ងៃនេះនិង បានបន្តផ្តល់សេចក្តីលម្អិតស្តីពី ប្រតិបត្តិការក្នុងកុកដែលគ្រប់គ្រង ដោយជនជាប់ចោទ កាំង ហ្គេកអារី (ហៅ ខុច) ។

សហព្រះរាជអាជ្ញា ហាក់បីដូចជាទទួលស្គាល់ថាភាពដែល អាចជឿបានរបស់សាក្សីនឹងទទួលបានការខូចខាតដោយសារ រចាយការណ៍មិនស្របគ្នាដែលសាក្សីបានផ្តល់ឲ្យកាលពីថ្ងៃមុន ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានប្រើពេលវេលារបស់ខ្លួនដើម្បីធ្វើការបញ្ជាក់ សេចក្តីលម្អិតនៃសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីម្តងទៀត ។ សហព្រះរាជអាជ្ញា គាន់ សេណារុន បានចាប់ផ្តើមសួរសាក្សីដោយបន្តិក្តីពីផែនទីនៃ មន្ទីរស-២១ និងសួរសាក្សីឲ្យបន្តិក្តីប្រាប់តុលាការពីទីតាំង ជាក់លាក់ដែលបានលើកឡើងកាលពីម្សិលមិញ រួមមានទីកន្លែង ដែលការសួរចម្លើយប្រព្រឹត្តទើង ទីកន្លែងបូមយាមអ្នកទោសនិង ទីកន្លែងដែល ប្រាក់ ខន បានឃើញទារកត្រូវបានសម្លាប់ដោយ ប្រធានផ្នែកលើម្នាក់នោះ ។ សហព្រះរាជអាជ្ញា វីលលៀម ស្ទីត បានបន្តិក្តីឲ្យរិឌីមូមួយចំនួនដកស្រង់ពីឯកសារ «មន្ទីរស-២១៖ មរស្ថិតិយាដខ្មែរក្រហម» ដែលបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីបទសម្ភាសន៍ ដែល ប្រាក់ ខន បានផ្តល់កាលពីមុនទាក់ទងនឹងបទពិសោធន៍របស់ ប្រាក់ ខន នៅមន្ទីរស-២១ ។ ដើម្បីជួយតម្រង់ទិសដៅដល់សក្ខីកម្ម របស់សាក្សី លោក ស្ទីត បានចាក់បន្តិក្តីឲ្យរិឌីមូនីមួយៗ ហើយបន្ទាប់មកបានសួរទៅកាន់ ប្រាក់ ខន ថាតើវាបានការណ៍ កាលពីមុនរបស់ ប្រាក់ ខន មានភាពត្រឹមត្រូវដែរឬទេ ។ គម្រោង ការណ៍នេះបានបន្តិក្តីថាមានអត្ថប្រយោជន៍ ពីព្រោះថាសហ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចជំរុញឲ្យមានការយល់ដឹងដែលសមស្របដ៏ ប្រសើរមួយលើសក្ខីកម្មរបស់ ប្រាក់ ខន ។ យ៉ាងណាមិញ វាហាក់

បីដូចជាមិនមានភាពច្បាស់លាស់ទេថាតើ ប្រាក់ ខន ពិតជាបាន ចងចាំយ៉ាងច្បាស់នូវព្រឹត្តិការណ៍ដែល ប្រាក់ ខន បានផ្តល់សក្ខីកម្ម ឬថាតើ ប្រាក់ ខន កំពុងតែបញ្ជាក់អះអាងរបាយការណ៍ទាំងនេះ ដើម្បីចៀសវាងពីការបន្តិក្តីនូវភាពមិនស្មោះត្រង់របស់ខ្លួនតែ ប៉ុណ្ណោះមែនទេ ។

ក្រោយពីសហព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ចប់ទៅ មេធាវីដើម បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានចាប់ផ្តើមការចោទសួរសំណួរមួយខ្សែដែល មានបំណងដើម្បីពិពណ៌នាថា ខុច ជាមេដឹកនាំដែលប្រកាន់ខ្ជាប់នូវ ការគ្រប់គ្រងផ្តាច់ការលើសកម្មភាពរបស់អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់ ខ្លួន ។ ជាការឆ្លើយតបនឹងសំណួររបស់មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប្រាក់ ខន បានពិភាក្សាពីរបៀបដែលគាត់ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យ ចេញចូលរោងបាយ កុក និងបន្ទប់សួរចម្លើយនៅមន្ទីរស-២១ តែប៉ុណ្ណោះ ដោយសារតែវិធានដ៏តឹងរ៉ឹងរបស់ ខុច ធ្វើការដាក់ កម្រិតបុគ្គលិកពីទីតាំងដែលត្រូវធ្វើការ ។ ប្រាក់ ខន ក៏បាននិយាយ ផងដែរថាក្នុងរយៈពេលបីថ្ងៃមុនពេលរៀកណាមចូលដល់ភ្នំពេញ នៅខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ អ្នកសួរចម្លើយមិនបានទទួលបញ្ជាអ្វីពី ខុច ឡើយ ដូច្នោះហើយអ្នកសួរចម្លើយទាំងនោះបានចំណាយពេល ធ្វើការរបស់គេដោយ «អង្គុយជុំគ្នាមិនធ្វើអ្វីទាំងអស់» ។

ប៉ុន្តែមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ម៉ាទីន ហ្សាកាំង អាចធ្វើការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាមិនមាន សារសំខាន់ខណៈពេលដែលអ្នកស្រីបានជ្រើសរើសប្រើពេលវេលា របស់អ្នកស្រីសាក្សីដើម្បីចោទសួរ ខុច ជំនួសវិញ ។ នៅ ពេលដែលត្រូវបានសួរពីរបាយការណ៍របស់ ប្រាក់ ខន ខុច បាន បំភ័យសាក្សីដោយនិយាយថា របាយការណ៍ខ្លះត្រូវបាន «ប្រឌិត ឡើង» ។ លោកប្រធានចៅក្រម និង ណុន បានចូលរួមដោះស្រាយ បញ្ហានេះ និងបានក្រើនរំពួក ខុច មិនឲ្យ «ដាក់សម្ពាធលើសាក្សី» និងឲ្យ «ប្រកាន់ខ្ជាប់នូវឥរិយាបថសមរម្យ» ។

ក្នុងដំណាក់កាលពាក់កណ្តាលលើកទីពីរក្នុងដំណើរការនីតិវិធី ថ្ងៃនេះ មេធាវីការពារក្តីបានព្យាយាមកាត់បន្ថយភាពដែលអាច

ជឿបានរបស់សាក្សី ដោយរិះគន់លើការយល់ដឹងជាមូលដ្ឋានរបស់ ប្រាក់ ខន ទាក់ទងនឹងសក្ខីកម្មរបស់ខ្លួន ។ ជាការឆ្លើយតបនឹង សំណួរពីមេធាវីការពារក្តី លោក ហ្វ្រង់ស៊ុវ រូ សាក្សីបានទទួល ស្គាល់ថា របាយការណ៍ខ្លះក្នុងសក្ខីកម្មរបស់គាត់កើតចេញពីការ តាមដានសាក្សីមុនៗ ផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងតុលាការកាត់ទោស ខុច ។ បន្ថែមពីលើនេះ ប្រាក់ ខន ក៏បានសារភាពថាគាត់បានសម្រាក ព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យកាន់ពីឆ្នាំ១៩៧៨ រហូតដល់ថ្ងៃដោះរបស់ រៀតណមក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ហេតុដូច្នេះហើយ ប្រាក់ ខន មិនបាន ឃើញហេតុការណ៍អ្វីនៅមន្ទីរស-២១ ដោយខ្លួនឯងនោះទេក្នុង អំឡុងពេលនោះ ។

មេធាវីការពារក្តីបានប្រើពេលវេលាសេសសល់របស់ខ្លួន ដើម្បីជំទាស់លើជំនឿដែលថា បុគ្គលិកមន្ទីរស-២១ បានប្រកាន់ ខ្ជាប់នូវបទបញ្ជារបស់ ខុច យ៉ាងមុតមាំ ។ លោក រូ បានបង្ហាញ កំណត់ហេតុរបស់អ្នកសួរចម្លើយរបស់មន្ទីរស-២១ ម្នាក់ទៀត ដកស្រង់ចេញពីវគ្គសាក្សីរបស់ ខុច ដែលនិយាយថា អ្នកសួរ ចម្លើយដំបូងបង្អស់ត្រូវតែអាស្រ័យលើ «ការដាក់សម្ភាធដ្នែក នយោបាយ» និងប្រើប្រាស់ការធ្វើឱ្យណែនាំជាវិធីសាស្ត្របន្ទាប់ បន្សំមួយតែប៉ុណ្ណោះ ។ បន្ទាប់មក លោក រូ បានធ្វើការប្រៀបធៀប ឲ្យខុសគ្នាជាមួយនឹងរបាយការណ៍ដែលផ្តល់ឲ្យដោយសាក្សីដែល បង្ហាញថា ការធ្វើឱ្យណែនាំជាវិធីសាស្ត្រដ៏សំខាន់ក្នុងការសួរចម្លើយ ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយបុគ្គលិក ។ ជាការឆ្លើយតប សាក្សី បានអះអាងថា ខុច តាមពិតបានបង្គាប់អ្នកយាមមុនដំបូងឲ្យ ធ្វើការអាស្រ័យលើ «ការដាក់សម្ភាធដ្នែកនយោបាយ» និង ឃោសនាការ ។

ជម្លោះនីតិវិធីបានរំខានដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

នៅពេលដែលមេធាវីការពារក្តីបានបញ្ចប់ អង្គសវនាការ បានណែនាំខ្លួនសាក្សីបន្ទាប់គឺ គក ស្រស់ អតីតអ្នកយាមមន្ទីរ ស-២១ ។ ជាការឆ្លើយតបនឹងសំណួរពីលោកប្រធានចៅក្រម និល ណុន និងចៅក្រម ធ្នូ មណី គក ស្រស់ បានរៀបរាប់យ៉ាង សង្ខេបពីបទពិសោធន៍របស់ខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលរបបខ្មែរក្រហម ។ គក ស្រស់ បានពន្យល់ប្រាប់ថា ដំបូងគាត់បានចូលបម្រើបដិវត្តន៍ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ ធ្វើជាសមាជិកម្នាក់របស់កងពលធំលេខ១២ ។

ក្រោយពីខ្មែរក្រហមបានកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ គក ស្រស់ ត្រូវ បានផ្លាស់ទៅកុកគាខ្មៅ ហើយក្រោយមកត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរ ស-២១ ឲ្យធ្វើការជាអ្នកយាម ។

យ៉ាងណាមិញ សក្ខីកម្មរបស់ គក ស្រស់ ត្រូវបានពន្យារ ខណៈពេលដែលសហព្រះរាជអាជ្ញា លោក វីលលៀម ស្ទីត និង មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី អ្នកស្រី ស៊ីលកេ សូដហ្សិនស្កី បាន ធ្វើការស្នើសុំដល់អង្គសវនាការទាក់ទងនឹងនីតិវិធីនៃការចោទសួរ សាក្សី ។ លោក ស្ទីត បាននិយាយពីបញ្ហាថា ភាគីដើមបណ្តឹង រដ្ឋប្បវេណីក្នុងអង្គសវនាការទាំងមូលអាចចោទសួរជនជាប់ចោទ នៅពាក់កណ្តាលពេលនៃការចោទសួរលើសាក្សីបានដែរឬទេនិង បានជំទាស់ថា នីតិវិធីបែបនេះអាចអនុញ្ញាតឲ្យជនជាប់ចោទបំភិត បំភ័យសាក្សី និងធ្វើឲ្យសាក្សីមិនមានទំនុកចិត្ត ។ សំណើរបស់លោក ស្ទីត គឺជាការឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីសម្រេចលើការអនុញ្ញាតឲ្យ មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ម៉ាទីន ហ្សាកាន់ សួរសំណួរ ខុច នៅ ពាក់កណ្តាលនៃសក្ខីកម្មរបស់ ប្រាក់ ខន ជាលើកដំបូងក្នុងថ្ងៃនេះ ។ លោក ស្ទីត បានស្នើសុំថា អង្គសវនាការត្រូវតែផ្លាស់ប្តូរនីតិវិធីរបស់ ខ្លួនដើម្បីការពារការអនុវត្តបែបនេះសម្រាប់ថ្ងៃអនាគត ។ ជាការ ឆ្លើយតប មេធាវីការពារក្តីបានជំទាស់ថាសហព្រះរាជអាជ្ញាមាន «ភាពភ័យខ្លាចនឹងការសន្ទនាដែលមានឥទ្ធិពលទៅវិញទៅមក» ។

ក្រោយពីសំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា អ្នកស្រី សូដហ្សិនស្កី បាននិយាយពីពេលវេលាកំណត់ ដែលផ្តល់ឲ្យភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋ ប្បវេណីសម្រាប់ការចោទសួរ ហើយបានស្នើសុំថាភាគីដើមបណ្តឹង រដ្ឋប្បវេណីអាចដាក់សំណួរដែលគេមិនអាចសួរទៅសាក្សីនៅមុខ ចៅក្រមដែលជាអ្នកអាចធ្វើការពិចារណាថា តើសំណួរបែបនេះត្រូវ តែត្រូវបានដាក់ចោទសួរទៅកាន់សាក្សីដែរឬទេ ។ មេធាវីការពារក្តី បានបដិសេធយ៉ាងដាច់ខាតដោយលោក រូ បានធ្វើការចោទប្រកាន់ លើអ្នកស្រី សូដស៊ីនស្កី ពីបទបំប្លែងគេចរេះចេញពីសេចក្តីសម្រេច របស់ចៅក្រមដើម្បីកំណត់ពេលវេលារបស់ភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្ប វេណី ។

អង្គសវនាការបានព្រមព្រៀងធ្វើការពិចារណាលើសំណើ ទាំងពីរនេះ និងបានកំណត់ធ្វើសេចក្តីសម្រេចនៅថ្ងៃច័ន្ទ ទី២៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧ ។ **ឆាល ខេតសាន**

ការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់បុគ្គលិកមន្ទីរស-២១ ប្រឆាំងនឹង ខុច

ទោះបីជា គក ស្រស់ ធ្លាប់បានផ្តល់សក្ខីកម្មកំរិតខ្ពស់ពីថ្ងៃពុធ ហើយក៏ដោយ ក៏នៅថ្ងៃនេះ ចៅក្រមនៅតែបានព្យាយាមអំពីសិទ្ធិរបស់ គាត់ដែលជាសាក្សីថាគាត់មានសិទ្ធិបដិសេធមិនឆ្លើយនឹងសំណួរ ដែលអាចមានពិរុទ្ធភាពដល់ខ្លួនរបស់គាត់ឬសិទ្ធិមិនធ្វើសក្ខីកម្ម ប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង ។

គក ស្រស់

នៅខណៈពេលដែល គក ស្រស់ មានតួនាទីជាអ្នកយាមអ្នក ទោសនៅពីរមុខសញ្ញា គឺយាមនៅខាងក្នុង និងខាងក្រៅ ចៅក្រម ផ្ទុ មណី ក៏បានសួរសំណួរទៅកាន់ គក ស្រស់ អំពីការសម្របសម្រួល នៅមន្ទីរស-២១ ប៉ុន្តែ គក ស្រស់ បានរៀបរាប់ថា គាត់មិនដែល ដឹងថាមានអ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២១ ត្រូវបានយកទៅសម្រប សម្រួលទេ ។ អ្វីដែលមិនគួរឲ្យជឿជានេះទៅទៀត គឺសូម្បីតែការបាត់ ខ្លួនរបស់បុគ្គលិកនៅមន្ទីរស-២១ ក៏គាត់មិនបានដឹងដែរ ។ ដើម្បី បញ្ជាក់ពីការឈររបស់ គក ស្រស់ ឲ្យបានច្បាស់ ចៅក្រម ខតក្រាយ ក៏បានសួរសំណួរបន្តជាច្រើនទៅកាន់ គក ស្រស់ ដើម្បីបញ្ជាក់ពី ការចងចាំរបស់គាត់ចំពោះការផ្តល់បទសម្ភាសន៍នៅក្នុងសៀវភៅ មួយដែលមានចំណងជើងថា «សំឡេងពីមន្ទីរស-២១» និពន្ធដោយ ដេវីដ ឆេនលីវ ។ គក ស្រស់ បានបកស្រាយថា គាត់ពិតជាបាន ផ្តល់បទសម្ភាសន៍ឲ្យលោក ដេវីដ ឆេនលីវ មែន ។ នៅពេលដែល

ចៅក្រមព្រឹត្តិកម្មយូធីន៍ដែលគាត់បានផ្តល់បទសម្ភាសន៍ដល់ លោក ដេវីដ ឆេនលីវ ប្រហែលជា១០ ឆ្នាំមុន គក ស្រស់ ហាក់ដូច ជាធ្វើឲ្យចៅក្រម ក៏ដូចជាអ្នកចូលរួមមានការឆ្លើយនឹងសំណួរ ព្រោះគាត់បែរជាឆ្លើយថាមិនចាំបាច់ឲ្យមិនដឹង ព្រោះមានរយៈពេល យូរឆ្នាំមកហើយ ។

ក្រោយមក ចៅក្រម ខតក្រាយ ក៏បានសួរសំណួរទៅ ខុច វិញថា តើគាត់មាននិយាយថា «ការវាយអ្នកទោសត្រូវតែ សាហាវ ហើយការធ្វើនោះគឺដើម្បីមូលហេតុជាតិ និងវណ្ណៈ ដែរឬ ទេ?» ខុច ក៏បានឆ្លើយតបថា បើតាមឯកសារថ្ងៃទី១៨ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៦ គឺវាយតម្លៃយ៉ាងដើមដែលគាត់បានប្រៀបធៀប ហើយ បើតាមគាត់ចាំ គាត់ប្រហែលជាធ្លាប់និយាយថាដើម្បីបុព្វហេតុជាតិ និងវណ្ណៈ ។ គាត់បន្ថែមទៀតថា «ជនណាក៏ដោយ ឲ្យតែអង្គការ ចាប់មកគឺជាខ្មាំង បើមិនអីចឹងអ្នកសួរមើលមិនអាចយកចម្លើយ បានទេ» ប៉ុន្តែពាក្យថាវាយសាហាវគាត់មិនដែលធ្លាប់និយាយទេ ។

ក្រោយពីស្តាប់ចម្លើយរបស់ គក ស្រស់ ដែលបានឆ្លើយ ទៅកាន់ចៅក្រម ខតក្រាយ រួចមក លោក ចៅក្រម ឡាវីវិញ ក៏ មានសំណួរជាច្រើនដើម្បីសួរទៅ គក ស្រស់ ដងដែរ ។ ដោយ គក ស្រស់ តែងតែនិយាយថាមិនចាំ ចៅក្រម ឡាវីវិញ ក៏បានសួរ ទៅកាន់គាត់ថា «តើលោកមានបញ្ហាការចងចាំ ឬក៏លោកមិនចាំពី ព្រឹត្តិការណ៍?» លោក គក ស្រស់ ក៏បានឆ្លើយថា គាត់មិនចាំពីរឿង នេះទេ ពីព្រោះគាត់គិតតែរឿងគ្រួសារច្រើនជាង ។ គក ស្រស់ បានបន្ថែមថា គាត់បានស្គាល់ ខុច ហើយនៅពេលនោះ គាត់ហៅ ខុច ថា «តាខុច» ។ ដើម្បីសាកល្បងនឹងសមត្ថភាពចងចាំរបស់ គក ស្រស់ ចៅក្រម ឡាវីវិញ ក៏បានសួរបញ្ជាក់ទៅកាន់ គក ស្រស់ ថា តើគាត់នៅចាំកិច្ចសម្ភាសន៍ដែលបានធ្វើនៅថ្ងៃទី៣ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០០៨ ដែរឬទេ? គក ស្រស់ ក៏បានឆ្លើយថា គាត់ចាំតែអ្វីដែល គាត់បានផ្តល់កិច្ចសម្ភាសន៍នៅថ្ងៃនោះប៉ុណ្ណោះ ចំណែកអ្វីដែលបាន ធ្វើនៅលើកមុន គាត់ភ្លេចអស់ហើយ ព្រោះគាត់មិនសូវយកចិត្ត

ទុកដាក់ទៅលើរឿងនោះទេ។ ចៅក្រមក៏បានបន្តថា «តើលោក មានការភ័យខ្លាច ឬខ្លាចនរណាដែរឬទេ?» គក ស្រស់ ក៏បានឆ្លើយ តបនឹងសំណួរនោះដោយមិនមានភាពអាក្រក់អ្វីថា «ខ្ញុំមិនខ្លាចអ្វី ទេ» ។

ដោយសារតែចម្លើយដែលទទួលបានជាអវិជ្ជមានច្រើន ដូច្នោះ ចៅក្រម ឡាវីវិញ ចោទជាសំណួរទៅ គក ស្រស់ ថាតើគាត់ មានបានដឹងអំពីចំណុចដែលជាមុននឹងធ្វើជាសាក្សីត្រូវស្បថដែរឬ ទេ? គក ស្រស់ ក៏បានឆ្លើយថា គាត់បានដឹង។ អ្នកចូលរួមស្តាប់ សវនាការ និងចៅក្រម ហាក់ដូចជាមានភាពភ្ញាក់ផ្អើលកាលដែល គក ស្រស់ និយាយថា ការងារនៅមន្ទីរស-២១ គឺជាការងារ ធម្មតា។ ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងអ្វីដែល គក ស្រស់ បានអះអាង ចៅក្រម ក៏សួរថា ប្រសិនបើគេហៅលោកទៅធ្វើការនេះទៀត តើលោកនឹង ធ្វើទៀតដែរឬទេ? គក ស្រស់ ក៏បានបដិសេធដោយបំប្លែងហើយ រាងហើយ។ គក ស្រស់ បានរៀបរាប់ពីបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់ ខ្លួន ថា ខ្លួន ដឹកនាំបុគ្គលិកឲ្យធ្វើការធម្មតា គ្មានការបង្ខំតបន្តិច ដែល ធម្មតានេះមានន័យថា ជាការងារប្រចាំថ្ងៃគ្រប់ពេល និងធ្វើជា ហូរហែរហួតមក។ ប៉ុន្តែទោះបីជា គក ស្រស់ បានអះអាងថាជា ការងារនៅមន្ទីរស-២១ ជាការងារធម្មតាក៏ដោយ ក៏នៅចុង ក្រោយគាត់នៅតែពោលពាក្យថាគាត់មានការឈឺចាប់ដែរក្នុង អំឡុងពេលនោះ ប៉ុន្តែមិនដឹងគេចៅណា ចេះតែទ្រាំទៅ។

ក្រោយពីសម្រាករយៈពេល២០ នាទី ចៅក្រម និង ណុល ក៏បានប្រកាសពីសេចក្តីសម្រេចទាក់ទងនឹងការស្នើសុំរបស់ដើម បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសហព្រះរាជអាជ្ញា រីលលៀម ស្និត កាលពី ថ្ងៃពុធ១២២។ ដោយសារសហព្រះរាជអាជ្ញា មានពេលតែ១៥ នាទីដើម្បីសួរសាក្សី សហព្រះរាជអាជ្ញាបានសួរសំណួរមួយចំនួនតូច តែប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីឲ្យ គក ស្រស់ ជួយបំភ្លឺបន្ថែម។ សំណួរមុនៗ ដែល គក ស្រស់ បានឆ្លើយ បានបញ្ជាក់ថា គាត់មិនបានដឹងពីការ សម្លាប់នៅមន្ទីរស-២១ ទេ ប៉ុន្តែពេលនេះ គក ស្រស់ បែរជាឆ្លើយ សំណួររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថាគាត់ដឹងថា នៅពេលកងទ័ព រៀតណាមដឹកចូលមកដល់ មានបញ្ជាឲ្យយកអ្នកទោសទៅ សម្លាប់ទាំងអស់ ហើយបញ្ជានោះប្រហែលជារបស់ ខ្លួន ពីព្រោះ ខ្លួន ធំជាងគេនៅពេលនោះ។

បន្ទាប់ពីសហព្រះរាជអាជ្ញាបានសួរសំណួរទៅសាក្សីមេធាវី ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី សុដហ្សិនស្កី បានសួរសំណួរទៅសាក្សី។ សាក្សី គក ស្រស់ បានបញ្ជាក់ថាគាត់បានឃើញ ខ្លួន នៅបន្ទប់សួរ ចម្លើយ ប៉ុន្តែមិនដឹងថាមានរយៈពេលប៉ុន្មានទេ ហើយក៏មិនដឹងថា អ្នកទោសនោះសំខាន់ឬមិនសំខាន់ដែរ ព្រោះពេលនោះគាត់នៅ ចម្ងាយពីបន្ទប់ដែល ខ្លួន ដើរមើលប្រហែល៥០ ម៉ែត្រ។ ចំណែក បទសម្ភាសដែលគាត់បានធ្វើជាមួយ ដេវីដ ឆេនលីវ កាលពី១០ មុន គាត់នៅតែឆ្លើយភាគច្រើនថាគាត់មិនចាំ ឬមិនដឹង។

បន្ទាប់ពី គក ស្រស់ បានផ្តល់សក្ខីកម្ម អង្គជំនុំជម្រះបាន ទុកឱកាសឲ្យ ខ្លួន ធ្វើការបញ្ចេញយោបល់ទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ គក ស្រស់។ ខ្លួន បានប្រាប់ទៅអង្គសវនាការថា គាត់ចាប់អារម្មណ៍ គក ស្រស់នេះ តាំងពីគាត់បានអានសៀវភៅរបស់លោក ដេវីដ ឆេនលីវ មកម៉្លោះ។ ទោះបីជាការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ គក ស្រស់ ហាក់ដូចជាមិនបានដាក់បន្ទុកទៅលើ ខ្លួន ក៏ដោយ ក៏ ខ្លួន ធ្វើការ សន្និដ្ឋានថា គក ស្រស់ មិនមែនជាបុគ្គលិកមន្ទីរស-២១ ទេ ដោយ ផ្អែកទៅលើចំណុចបី : ១) គាត់មិនមានការកិច្ចអ្វីទៅអឺតតាមបន្ទប់ សួរចម្លើយអ្នកទោសទេ។ ២) គាត់បង្រៀនគោលនយោបាយ អំពីខ្នាំងជាក់លាក់នៅស-២១។ ៣) គាត់ឲ្យអ្នកទោសទៅថត ឯកសារ។ ក្រៅពីអំណះអំណាងទាំងបីនេះ ខ្លួន បានអះអាងថាបើ គក ស្រស់ ពិតជាបុគ្គលិកមន្ទីរស-២១ មែន គក ស្រស់ គួរតែ ស្គាល់មេរបស់ខ្លួនដំបូងឈ្មោះ ណាត។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នៅជិត ដល់ពេលអាហារថ្ងៃត្រង់ ខ្លួន បានប្រាប់ទៅអង្គសវនាការថា គាត់ ក៏នឹងមិនបដិសេធដែរប្រសិនបើសហព្រះរាជអាជ្ញាយកបញ្ជី ឈ្មោះបុគ្គលិកនៅមន្ទីរ ស-២១ មកបង្ហាញ។

ដោយសារ ខ្លួន បានបដិសេធសក្ខីកម្មរបស់ គក ស្រស់ ថា មិនមែនជាបុគ្គលិកមន្ទីរស-២១ ចៅក្រម ឡាវីវិញ ក៏បានសួរ សំណួរ ខ្លួន បន្ថែមទៀតថា បានស្គាល់បុគ្គលិកទាំងអស់នៅមន្ទីរ ស-២១ ដែរឬទេ? បន្ទាប់មក ខ្លួន ក៏បានបកស្រាយយ៉ាងច្បាស់ លាស់អំពីបុគ្គលិកដែលចូលមកធ្វើការនៅទីនេះ។

ក្រោយពី គក ស្រស់ បានបញ្ចប់ការផ្តល់សក្ខីកម្មនៅពេល ព្រឹក សួស ផី ដែលជាសក្ខីបន្តមានលេខសម្គាល់គឺ០៧ នៅរវាង ថ្ងៃត្រង់នេះហាក់ដូចជាផ្តល់សក្ខីកម្មដែលមានភាពច្បាស់លាស់

ច្រើនទាក់ទងនឹងការងាររបស់គាត់ជាអ្នកកាន់ខ្នងបញ្ជីកត់ឈ្មោះ អ្នកទោសចូលនិងចេញ ។

សួស ធី អាយុ៥៨ឆ្នាំ មានមុខរបរធ្វើស្រែ ។ ក្រោយពី សួស ធី ចូលធ្វើបដិវត្តន៍ តាមរយៈការអំពាវនាវរបស់សម្តេច សីហនុ សួស ធី ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យធ្វើជាឈ្មួញកោះខែល ។ នៅឆ្នាំ១៩៧២ សួស ធី ត្រូវបានបញ្ជូលក្នុងក្រុមភាគពិសេស វរសេនាតូចលេខ ១១២ វរសេនាតូធំ២៣ ។ នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៥ ហ៊ី បានយក សួស ធី មកនៅធ្វើការជាមួយគាត់ នៅមន្ទីរឃុំយ៉ាង ប៉េហ្សឺ ដោយមានគ្នាទាំងការកាប់បញ្ជីចេញនិងចូល ។ នៅទីនោះ បានរយៈពេលមួយខែ មន្ទីរនេះក៏ផ្លាស់ទៅជាមន្ទីរស-២១ ដែល សព្វថ្ងៃហៅថាសារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្វែងដែលដឹកនាំ ដោយ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច ។

នៅពេលសួរអំពីការងារដែលបានធ្វើនៅមន្ទីរស-២១ សក្តិកម្មរបស់ សួស ធី បានធ្វើឲ្យចៅក្រម និង ណុល មានការចាប់ អារម្មណ៍ខ្លាំង ពីព្រោះសក្តិកម្មរបស់គាត់បានលេចចេញនូវ ភ័ស្តុតាងថ្មីដែលពីមុនមកមិនដែលមានសាក្សីណានិយាយអំពី មន្ទីរស-២១ ថា មានបែនចែកជាមន្ទីរស-២១ «ក» «ខ» និង «យ» ទេ ។

នៅកុក៧០៣ សួស ធី មានគ្នាទាំងប្រវត្តិរូបសង្ខេប (ឈ្មោះ អាយុ ទីលំនៅ និងឈ្មោះឪពុកម្តាយ) រួចរាយការណ៍ទៅ ម៉ែន ជាប្រចាំថ្ងៃ ដល់ពេលដែលផ្លាស់មក ស-២១ សួស ធី នៅធ្វើការនេះដដែល ។ នៅមន្ទីរស-២១ «ក» គឺជាអង្គភាពសួរ ចម្លើយ «ខ» គឺជាអង្គភាពកងការពារ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ ហ៊ី និង «យ» ជាមន្ទីរអប់រំកែប្រែសាជាថ្មី នៅស្រែ ដែលក្រោយមកគឺ ស-២៤ ។

ការងារធ្វើបញ្ជី

អ្នកទោសចូល: ពេលអ្នកទោសត្រូវបានដឹកចូលមកមន្ទីរ ស-២១ សួស ធី បានឲ្យអ្នកទោសចូលធ្វើប្រវត្តិរូបម្នាក់ម្តង ដោយអ្នកទោសទាំងនោះត្រូវបានបិទមុខ និងចងដៃ ។ បន្ទាប់មក អ្នកទោសត្រូវបញ្ជូនទៅថតរូប ដោយពេលនោះអ្នកទោសត្រូវ ស្រាយមុខចេញ និងដោះចំណងដៃ ។ ក្រោយពីចងមុខនិងចង ចំណងដៃដូចមុនហើយ កងការពារក៏បញ្ជូនអ្នកទោសទៅដាក់នៅក្នុង បន្ទប់សម្រាប់ឃុំខ្លួន ។ បន្ទាប់ទៀត សួស ធី ដើរទៅស្រង់ឈ្មោះ

អ្នកទោសម្តងទៀតនៅតាមបន្ទប់តូចធំ និងអការណាមួយដើម្បី ងាយស្រួលដល់អ្នកសួរចម្លើយ ។ ប៉ុន្តែការស្រង់ឈ្មោះនេះមិន បានរាយការណ៍ទៅអង្គការថ្នាក់លើទេ គឺដើម្បីងាយស្រួលសម្រាប់ គាត់ពេលដែលកងសួរចម្លើយមកយកទោសទៅសួរចម្លើយ ។

អ្នកទោសចេញ: នៅពេល ហ៊ី យកបញ្ជីឈ្មោះដែលមាន ចំណាររបស់ ខុច មកឲ្យ សួស ធី គាត់ត្រូវស្រង់លេខបន្ទប់ដាក់នៅ លើបញ្ជីនោះដើម្បីឲ្យកងការពារងាយស្រួលយកចេញ ។ ប៉ុន្តែ មុនពេលដឹកអ្នកទោសចេញទៅ សួស ធី ត្រូវពិនិត្យមើលឈ្មោះ អ្នកទោសម្តងទៀត នៅខាងមុខមាត់ទ្វារចេញចូល ដើម្បីកុំឲ្យច្រឡំ ព្រោះ ហ៊ី បានប្រាប់ថា «ប្រសិនបើច្រឡំ គឺខ្មាំងហើយ» ។ ក្រោយ ពីពិនិត្យហើយ សួស ធី ត្រូវយកបញ្ជីនេះទៅប្រគល់ឲ្យ ហ៊ី វិញ ។

សួស ធី ធ្វើការនេះតែម្នាក់ឯងក្នុងរយៈពេល២៤ម៉ោង ។ ពេលធ្វើបញ្ជីនេះ សួស ធី សម្គាល់ឃើញអ្នកទោសដែលដឹកចូល មកជាធម្មតាមានចំនួនប្រហែលជា២០ - ៣០ នាក់ ។ ប៉ុន្តែចាប់ពី ឆ្នាំ១៩៧៨ទៅ សួស ធី ឃើញថាមានអ្នកទោសដឹកមកច្រើន ប្រហែលជា៥០ - ៦០ នាក់ក្នុងមួយថ្ងៃ ។ ទោះជាអ្នកទោសដឹក មកមានចំនួនច្រើនក៏ដោយ ក៏ការធ្វើប្រវត្តិរូបនៅតែធ្វើដូចធម្មតា ដដែល ។

ក្នុងករណីប្រសិនបើមានអ្នកទោសសំខាន់ អ្នកទោសទាំង នោះមិនត្រូវបានបញ្ជូនមកកន្លែងរបស់ សួស ធី ទេ ដោយពេល នោះ ហ៊ី គ្រាន់តែយកឈ្មោះនោះមកឲ្យគាត់ដើម្បីបញ្ជូលក្នុងបញ្ជី ប៉ុណ្ណោះ ។ **តាត លក្ខិណា និង ថា ផន្លា**

កម្មវិធីអប់រំអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

វិទ្យុផ្សាយសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិកជាកាសាខ្មែរនឹងធ្វើការចាក់ ផ្សាយកម្មវិធីអំពី «ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ» ដែល និពន្ធដោយលោក ឌី ខាំបូលី ដែលអ្នកទាំងអស់គ្នាអាចស្តាប់ថត ចម្លងនិងអានសាច់រឿងដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះតាមរយៈ គេហទំព័រ <http://www.voanews.com/khmer/democratic-kampuchea.cfm> របស់វិទ្យុផ្សាយសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិកជា កាសាខ្មែរ ។ **បង្រៀមល្អល្អឯកសារកម្ពុជា**

ខ្ទង់ ទទួលស្គាល់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីឈ្មោះ សួស ធី នៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការ

ដោយសារ សួស ធី ជាបុគ្គលិកកងការពារខាងកាប់កាន់ បញ្ជីអ្នកទោសចេញចូលទាំងអស់នៅមន្ទីរស-២១ នៅវេលា ព្រឹកនេះ មេធាវីក្រុមព័រអ្នកស្រី ស្នេហាស៊ី បានធ្វើសំណើសុំទៅ អង្គសវនាការឲ្យដល់ពេលវេលាបន្ថែម២០ នាទីទៀតទៅលើរយៈ ពេល៤០ នាទី ដែលអង្គសវនាការផ្តល់ឲ្យដើម្បីសួរសាក្សីរូបនេះ អំពីសំណួរជាក់លាក់មួយចំនួន ដោយសារកូនក្រីរបស់គាត់ពីរនាក់ មានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីអ្នកទោសដែលសាក្សី សួស ធី បានធ្វើនៅអំឡុង ពេលនោះ ។

ក្រោយពីស្តាប់ការស្នើសុំនេះ លោកប្រធានចៅក្រម និង ណុន បានប្រកាសសម្រេចថាទីនឹងបង្កើនពេលវេលាទៅឲ្យគ្រប់ភាគី ទាំងអស់ ប៉ុន្តែមិនមែនទៅលើភាគីក្រុមព័រតែម្នាក់នោះទេ ។ បន្ទាប់ មក ចៅក្រម និង ណុន បានឲ្យមន្ត្រីខាងសោតទស្សន៍បង្ហាញពី បញ្ជីឈ្មោះមួយចំនួនដែលបានធ្វើនៅអំឡុងពេលនោះថាសាក្សី បានធ្វើឯកសារនេះដែរឬទេ? ប៉ុន្តែចម្លើយរបស់សាក្សី សួស ធី គឺផ្នែកខាងកងសួរចម្លើយជាអ្នកធ្វើបញ្ជីនេះ ចំណែកឯកសារខ្លះ ទៀតគាត់ពិតជាបានធ្វើមែន ប៉ុន្តែធ្វើទៅតាមអ្វីដែល ហឺ បាន ប្រគល់មកឲ្យប៉ុណ្ណោះ ។

ទោះបីជាសាក្សី សួស ធី ឆ្លើយបែបនេះក៏ដោយ ក៏គាត់ បានលើកឡើងនូវអ្វីដែលគាត់បានដឹងដើម្បីប្រាប់ដល់អង្គសវនាការ ឲ្យជឿជាក់ទៅលើសក្ខីកម្មរបស់គាត់។ សួស ធី បានប្រាប់អង្គ សវនាការថា ចំពោះអ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២៤ (ព្រៃស) គឺមាន ផ្នែកសម្រាប់ធ្វើបញ្ជីនៅទីនោះ ហើយបញ្ជីទាំងអស់ត្រូវប្រគល់ ទៅឲ្យ ម៉ែង ជាប្រធានកងការពារ។ ចំណែកអ្នកទោសដែលដឹកពី មន្ទីរស-២៤ ចូលមកមន្ទីរស-២១ គឺត្រូវយកទៅកម្ទេចទាំងអស់។ នៅដើមខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៧ អ្នកទោសនៅក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង ស-២១ទាំងអស់ ត្រូវបានបញ្ជាឲ្យបោសសម្អាតទាំងអស់ លើក លែងតែអ្នកទោសនៅក្នុងកុកពិសេស និងអ្នកទោសធ្វើការនៅខាង ក្រៅ។ សួស ធី បានបញ្ជាក់ថា អ្នកទោសទាំងអស់ដែលឃុំឃាំង ក្នុងមន្ទីរសុទ្ធតែមានសភាពស្តុកស្តួនដោយសារខ្លះខាតអាហារនិង គ្មានខ្យល់អាកាសល្អ។ ជាទម្រង់ នៅវេលាម៉ោង៤ល្ងាច សួស ធី

ត្រូវត្រួតពិនិត្យលើបញ្ជីចុងក្រោយរបស់អ្នកទោសមុនយកទៅ កម្ទេចដោយត្រូវសួរឈ្មោះ និងតួនាទីដែលប្រព្រឹត្តទៅរយៈពេល មិនលើសពីមួយម៉ោង។ បន្ទាប់មក ហឺ ក៏បញ្ជាទៅកងពិសេស ឬ ហឺយ ឬ ប៉េង ដើម្បីដឹកយកទៅកម្ទេចតែម្តង។

ក្រៅពីការឆ្លើយបំភ្លឺរបស់សាក្សីទាក់ទងការកម្ទេចអ្នកទោស ជាមនុស្សចាស់ ចៅក្រម ខាតហ្វាយ បានសួរសំណួរទៅកាន់សាក្សី សួស ធី អំពីការសម្លាប់កូនក្មេងនៅមន្ទីរស-២១ ។ សួស ធី បាន បញ្ជាក់ប្រាប់ថា ក្មេងៗពិតជាមានដឹកចូលមន្ទីរស-២១ ជាមួយ ឪពុកម្តាយប្រាកដមែន ដែលមានចំនួន៣-៤នាក់ក្នុងមួយលើកៗ ហើយក្មេងៗទាំងនោះមិនត្រូវបានធ្វើប្រវត្តិរូបទេ។ ក្មេងៗត្រូវ នាំចេញដោយកងការពារ បន្ទាប់ពីធ្វើប្រវត្តិរូបឪពុកម្តាយហើយ។ ប៉ុន្តែ ក្មេងៗទាំងនោះមិនត្រូវបានដឹកយកទៅសម្លាប់ជាមួយ ឪពុកម្តាយទេ ហើយគាត់ក៏មិនបានដឹងពីការនាំក្មេងទៅសម្លាប់និង សម្លាប់នៅទីកន្លែងណានោះដែរ។ បន្ទាប់មក ចៅក្រម ខាតហ្វាយ បានឲ្យក្រុមសោតទស្សន៍បង្ហាញឯកសារចុះថ្ងៃទី២៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧៧ ដែលមានចំណាត់ថ្នាក់នៅខាងក្រោមថា «រួមកុមារ១៦០ ទាំងអស់ផ្នែកស្រី១៧៨ ដែលត្រូវយកទៅកម្ទេចចោល» មាន ហឺ ជាអ្នកចុះហត្ថលេខា។ សួស ធី បានទទួលស្គាល់ឯកសារទាំង នោះ ប៉ុន្តែគាត់មិនបានឃើញកុមារទាំងនោះបញ្ជូនចូលក្នុងបញ្ជី ស-២១នោះទេ ហើយការកម្ទេចក៏ ហឺ បញ្ជាទៅ ប៉េង ផ្ទាល់។

បន្ទាប់ពីការសួរសំណួរទាក់ទងនឹងការសម្លាប់កុមារមក ចៅក្រម ឡាវ៉ែញ បានសួរសាក្សីពីរបៀបរបបធ្វើការងារ និងធ្វើបញ្ជីអ្នក ទោសនៅមន្ទីរស-២១ ។ ក្រៅពីធ្វើបញ្ជីអ្នកទោស និងធ្វើប្រវត្តិរូប សន្តិបដើម្បីកត់ត្រាពីឈ្មោះភូមិ-ឃុំ ឪពុកម្តាយ សួស ធី មិន មានធ្វើឯកសារអ្វីផ្សេងទៀតទេ គឺមានកងសួរចម្លើយផ្សេង ទៀតជាអ្នកធ្វើ។ ចំពោះឯកសារប្រវត្តិរូបនេះ សួស ធី បានធ្វើ ចំនួនពីរច្បាប់ ដោយមួយច្បាប់តម្កល់ទុកនៅកន្លែងកងការពារ (កន្លែងគាត់រក្សាទុក) និងមួយច្បាប់ទៀតប្រគល់ឲ្យ ម៉ែង រក្សាទុក នៅខាងក្រៅមន្ទីរស-២១ (រក្សាទុកទាំងឯកសារសួរចម្លើយ និង បញ្ជីឈ្មោះអ្នកទោសទាំងអស់) ។

ដើម្បីបញ្ជាក់អំពីសក្ខីកម្មដែល ហ៊ុម ហ៊ុយ បានធ្វើកាលពី ថ្ងៃមុន នៅថ្ងៃនេះ ចៅក្រមក៏បានសួរសំណួរទៅកាន់ សួស ធី ដែល បានធ្វើការនៅផ្នែកកងការពារដែរថា តើ ហ៊ុម ហ៊ុយ ធ្វើកងការពារ នៅមន្ទីរស-២១ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ ឬត្រូវបានបញ្ជូនទៅធ្វើ ស្រែនៅឆ្នាំ១៩៧៨? សួស ធី បានស្គាល់ឈ្មោះ ហ៊ុម ហ៊ុយ ប៉ុន្តែ មិនអាចសន្និដ្ឋានបានទេ ព្រោះ ហ៊ុយ ធ្វើការនៅខាងក្រៅ ។ បន្ទាប់ មកព្រះរាជអាជ្ញា កាន់ សេណារ៉ុង លើកឡើងពីកងការពារម្នាក់ ឈ្មោះ កក ស្រស់ ។ សាក្សី សួស ធី បញ្ជាក់ថាកាត់មិនដែលស្គាល់ និងមិនដែលចាប់អារម្មណ៍ឈ្មោះនេះទេ លើកលែងតែពេទ្យ រិន ពេទ្យ ទ្រី និងពីរនាក់ទៀតដែលកាត់មិនចាំឈ្មោះ ។ តាមរយៈការ លើកឡើងពីការអះអាងរបស់សាក្សីនៅក្នុងកំណត់ហេតុដែលបាន សម្ភាសន៍នៅថ្ងៃទី២៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨ ព្រះរាជអាជ្ញាបាន បញ្ជាក់ពីឯកសារនិងរូបថតអ្នកទោសដែលឈឺស្លាប់ ។ សួស ធី បានធ្វើឯកសារពីការស្លាប់តាមរយៈពេទ្យដែលបញ្ជូនមកប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែតាមការសន្និដ្ឋានអ្នកទោសទាំងនោះស្លាប់ដោយសារការ អត់អាហារ និងការធ្វើទារុណកម្ម ។

ការផ្ទៀងផ្ទាត់បញ្ជីអ្នកទោសចុងក្រោយដើម្បីយកទៅកម្ទេច មិនមានវត្តមាន ខុច មកត្រួតពិនិត្យទេ ព្រោះសាក្សីបានបញ្ជាក់ថា ការងាររបស់បុគ្គលិកនៅក្នុងមន្ទីរស-២១ ដាច់ដោយឡែកពីគ្នា សូម្បីតែការហូបបាយ និងទំនាក់ទំនងនៅតាមអង្គការនីមួយៗ ។ នៅក្នុងការអះអាងរបស់សាក្សីចំពោះកំណត់ហេតុបូមឈាមអ្នក ទោស គឺបានប្រព្រឹត្តទៅដោយមានក្រុមពេទ្យស្នើទៅ ហ៊ី បន្ទាប់ ពីទទួលបានសំណើរួច ហ៊ី ក៏បានស្នើទៅ ខុច ដើម្បីសម្រេចយក អ្នកទោសចេញ ។ ពីម្សិលមិញ សាក្សី សួស ធី បានសន្និដ្ឋានការ បូមឈាមអ្នកទោសប្រព្រឹត្តទៅតែពីរដងប៉ុណ្ណោះ ដែលសរុបមាន ប្រហែល២០ នាក់ ហើយអ្នកទោសដែលបានបូមរួចគ្មានវាសនា បានរស់ឡើយ ។ បន្ទាប់មក ហ៊ី បានបញ្ជូនឈ្មោះអ្នកទោសដែល យកទៅបូមឈាមទាំងអស់នេះមកទ្រុកកាត់ដើម្បីកាត់ចូលទៅក្នុង បញ្ជី អ្នកទោសដែលត្រូវបានដឹកយកទៅកម្ទេច ។

បន្ទាប់មក ព្រះរាជអាជ្ញា កាន់ សេណារ៉ុង បានស្នើទៅ ចៅក្រម ដើម្បីបញ្ជាក់ពីប្រវត្តិរបស់អ្នកទោសឈ្មោះ ភីង តុន ដែល សួស ធី បានធ្វើប្រវត្តិរូបដោយផ្ទាល់ដៃ ប៉ុន្តែសាក្សីមិនបាន

ដឹងពីជោគវាសនារបស់អ្នកទោសនិងទឹកដៃដែលត្រូវបានយក ទៅកម្ទេចទីណានោះទេ ។ ដោយសាក្សីកត់ចំណាំមិនបានច្បាស់លាស់ ពីទីតាំងចៅក្រមក៏បានបញ្ជាក់បញ្ជីរាយឈ្មោះអ្នកទោសដែលមាន ឈ្មោះអ្នកទោស ភីង តុន នៅក្នុងនោះ ប៉ុន្តែ សួស ធី លើកឡើងពី ភាពភ្លេចភ្លាំងរបស់កាត់ដៃដែល ។

សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ អានី បានបន្តការសួរទាក់ទង ការងារប្រចាំថ្ងៃរបស់សាក្សីក្នុងការកាត់ឈ្មោះអ្នកទោសចេញ- ចូល និងបន្ទប់ឃុំឃាំងរបស់អ្នកទោស ។ សួស ធី បានអះអាងថា បន្ទប់សម្រាប់ឃុំឃាំងអ្នកទោសមានគ្រប់គ្រាន់ ចំណែកអ្នកទោស ខ្លះដែលដឹកចូលក្នុងមន្ទីរស-២១ ដោយមិនឲ្យដឹងមុន ហ៊ី បានបញ្ជា ឲ្យអ្នកថតរូបទៅថតដល់បន្ទប់ឃុំឃាំងតែម្តង ។ ចំពោះអ្នកទោស ស្លាប់នៅក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំង ឬអ្នកទោសយកទៅសម្លាប់ សួស ធី មិន បានដឹងពីការថតរូបទុកនោះទេ ។ បន្ទាប់មក ដើម្បីចង់បានព័ត៌មាន បន្ថែមទៀតទៅលើការថតរូបអ្នកទោសព្រះរាជអាជ្ញាសួរសំណួរ ទៅកាន់ ខុច ដើម្បីបញ្ជាក់ ។ ខុច បានបដិសេធចំពោះរូបថតដែល បានបញ្ជាក់នោះ ប៉ុន្តែកាត់ទទួលស្គាល់តែរូបថតរបស់អ្នកទោស សំខាន់ដែលថ្នាក់លើបញ្ជាមកទ្រុកថតរូប ដូចជា រិន វ៉េត ឆាយ តឹមហ៊ី និង លី ដែន ដែលបានយកទៅកម្ទេច ហើយយកទៅកប់ក្នុងផ្នូរ ចំនួនបីថ្ងៃមកហើយ ក៏ត្រូវកាត់ស្លាប់យកសាសនាដើម្បីថតរូបដែរ ។

ចំពោះឈ្មោះស៊ីកវៀតណាមដែលបញ្ជូនមកស-២១ សួស ធី មិនបានដឹងពីចំនួនច្បាស់លាស់ទេ គឺប្រហែល១០០ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែ សួស ធី បញ្ជាក់ថានៅពេលមានផ្ទះសង្ក្រាន្តរវាងវៀតណាម និងខ្មែរក្រហម ទើបឃើញអ្នកទោសវៀតណាមបញ្ជូនមកច្រើន ។

ដោយសារពេលវេលារបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការសួរ សំណួរអស់ពេល ការពិភាក្សាដេញដោលលើសក្ខីកម្មរបស់ សួស ធី បានផ្តល់ឲ្យមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសួរសំណួរម្តង ។ មេធាវី ហុន តឹមសួន បានសុំឲ្យ សួស ធី បញ្ជាក់ថាតើដឹងដោយរបៀប ណាចំពោះអ្នកទោសនៅកុកពិសេស និងនៅខាងក្រៅដែលមិនត្រូវ បានយកទៅកម្ទេច ។ សួស ធី បានអះអាងថា អ្នកទោសនៅខាងក្រៅ មិនបានកាត់នៅក្នុងបញ្ជីទេ ចំណែកអ្នកទោសនៅកុកពិសេសក៏មិន មានកាត់នៅក្នុងបញ្ជីអ្នកទោសដែលយកទៅកម្ទេចរបស់កាត់ដៃដែរ ។

នៅពេលរសៀល ដំណើរការសួរដេញដោលនៅតែប្រព្រឹត្ត

ទៅដោយមានមេធាវីលោក គឹម ម៉េងយី សុំអនុញ្ញាតពីលោក
 ចៅក្រមដើម្បីបង្ហាញប្រវត្តិរូបរបស់អ្នកទោស ប៉ុន្តែតាមការ
 ឆ្លើយបំភ្លឺរបស់សាក្សី សួស ធី គាត់មិនបានធ្វើប្រវត្តិរូបនោះទេ ។
 បន្ទាប់ពីសាក្សីមិនអាចកត់សម្គាល់បាន មេធាវី សូដហ្វីនស្តី ក៏បង្ខំ
 ទៅសួរពីរយៈពេលយុទ្ធនៃអ្នកទោសលើសពី១៩៩១ ។ សួស ធី
 បានបញ្ជាក់ថា អ្នកទោសដែលយុទ្ធនៅក្នុងមន្ទីរស-២១ មិន
 លើសពីរយៈពេលពីរខែទេ ប៉ុន្តែគាត់ចាំមិនច្បាស់ពីការយុទ្ធនៃ
 លើសកំណត់នោះទេ ។ មេធាវីបានស្នើសុំទៅលោកចៅក្រមឲ្យ
 ដាក់បង្ហាញឯកសារបញ្ជីឈ្មោះអ្នកទោសចូលនៅថ្ងៃ១២ ខែ២
 ឆ្នាំ១៩៧៦ ដើម្បីឲ្យសាក្សីធ្វើការកត់សម្គាល់ទៅលើបន្ទប់យុទ្ធនៃ
 ប៉ុន្តែសាក្សីមិនបានបង្ហាញពីភាពមិនច្បាស់លាស់ក្នុងការចងចាំ
 របស់គាត់ ។ មេធាវីក៏បន្តស្នើទៅចៅក្រមដើម្បីបង្ហាញប្រវត្តិរូប
 អ្នកទោស ភីន គុន ដែលយុទ្ធនៅក្នុងផ្ទះមួយ បន្ទប់ទី៣ ក្នុង
 បន្ទប់ទី៣បានពិនិត្យរាល់ សាក្សីបានទទួលស្គាល់ប្រវត្តិរូបនេះនិង
 ធ្វើការកត់សម្គាល់ទៅលើការផ្លាស់ប្តូរបន្ទប់យុទ្ធនៃរបស់អ្នកទោស
 ដោយយោងតាមកងការពារបានរាយការណ៍ពីការផ្លាស់ប្តូរបន្ទប់
 របស់អ្នកទោសមកកាត់កត់ចូលក្នុងបញ្ជី ។ ជាមួយគ្នានោះ មេធាវី
 ទ្រី ស្រីណា សួរសំណួរទៅកាន់ សួស ធី ពីប្រយោជន៍ដែលគាត់
 ទទួលបានក្នុងអំឡុងពេលបំពេញការងារនៅមន្ទីរស-២១ ។ សួស
 ធី បានឆ្លើយថា «គ្មានប្រយោជន៍អ្វីទេ គឺបានត្រឹមតែការភ័យខ្លាច
 ប៉ុណ្ណោះ ខ្លួនរបស់គាត់ដូចជាគ្មានវិញ្ញាណ» ។

ក្រោយមកមេធាវីការពារជនជាប់ចោទ កា សារ៉ុត្ត បានស្នើ
 ទៅអង្គសវនាការដើម្បីឲ្យ ខុច បកស្រាយអំពីមន្ទីរស-២១ ដែល
 សាក្សី សួស ធី បានអះអាងថាមន្ទីរស-២១ មានបែងចែកជា
 មន្ទីរស-២១ «ក» «ខ» និង «យ» ប៉ុន្តែមិនច្បាស់ថាតើមានមន្ទីរ
 ស-២១ «ក»ឬអត់ ខុច រៀបរាប់ថា គាត់មិនបដិសេធនឹង
 សក្ខីកម្មដែល សួស ធី បានប្រាប់ទៅអង្គសវនាការទេ ថែមទាំង
 បានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតថា ស-២១ «ក» គឺសំដៅទៅភ្នំពេញទាំងមូល
 ស-២១ «ខ» សំដៅលើភ្នំពេញដែរ ប៉ុន្តែកន្លែងកងការពារ ចំណែក
 ស-២១ «គ» គឺជាចម្ការផ្ទៃលើនៅតាខ្មៅ និងស-២១ «យ» ឬ
 ស-២៤ ជាកន្លែងស្រែដូចអ្វីដែល សួស ធី អះអាងពិតប្រាកដ ។
 ទាក់ទងទៅនឹងសំណួរដែលលោក កា សារ៉ុត្ត សួរថាតើឃើញ

អ្នកទោសលោតពីលើអគារឬទេ ឬឃើញការប្រើខ្សែពួរដើម្បី
 ធ្វើទារុណកម្មឬទេ? សួស ធី បានឆ្លើយថាមិនដឹង ឬមិនដែលបាន
 ឃើញហេតុការណ៍នោះទេ ។ ប៉ុន្តែគាត់បានប្រាប់ទៅមេធាវី
 ការពារក្តីថា គាត់ស្គាល់តែឈ្មោះ ខុច ប៉ុណ្ណោះ ដែលមានសិទ្ធិបញ្ជា
 នៅក្នុងមន្ទីរស-២១ ។

ចៅក្រមបានឲ្យ ខុច ធ្វើការសន្និដ្ឋានអំពីសក្ខីកម្មរបស់
 សួស ធី ។ ដំបូង ខុច បានផ្តល់ការអង្កេតមួយដែលជាប្រយោជន៍
 ដល់អង្គសវនាការអំពីសំណួរដែលមេធាវី ទ្រី ស្រីណា សួរទៅកាន់
 សាក្សីអំពីឈ្មោះ ហ៊ី និងឈ្មោះ ហោ ជាមនុស្សតែមួយដែរឬទេ?
 ខុច បានប្រាប់អង្គសវនាការថា ឈ្មោះទាំងពីរនេះគឺជាឈ្មោះតែ
 មួយ ដែលលោក សុន សេន បានសរសេរច្រឡំពីឈ្មោះ ហ៊ី ទៅជា
 ឈ្មោះ ហោ វិញ ហើយក្រោយមក ហ៊ី រក្សាឈ្មោះ ហោ សម្រាប់
 ជាភិក្ខុយសដល់មេដែលបានដាក់ឲ្យគាត់រហូតមក ។

ខុច បានទទួលស្គាល់ថាឈ្មោះ សួស ធី ពិតជាបុគ្គលិកមន្ទីរ
 ស-២១ ប្រាកដមែន ដោយមិនចាំបាច់ទាញទារុណកម្មអ្វីឡើយ ។

ខុច បានបន្ថែមទៅលើសក្ខីកម្មរបស់ សួស ធី ចំនួនពីរចំណុច
 អំពីអ្នកទោសដែលបានលួចរត់ពីមន្ទីរស-២១គឺជាយោធារបស់
 កងពល១៧០ ក្រោយមកសេនាធិការក៏បញ្ជាឲ្យចាប់ខ្លួនមកមន្ទីរ
 ស-២១វិញ ចំណែកអ្នកទោសឈ្មោះ ចយ គាត់មិនបានដឹងពី
 ហេតុការណ៍នោះទេ ។ ចំណែកអ្នកទោសម្នាក់ទៀតគឺឈ្មោះ ប៉ូច
 ដែល ហ៊ី បានប្រាប់ថាឃើញធ្វើសកម្មភាពមិនល្អ ដូច្នោះទើបគាត់
 រាយការណ៍ទៅថ្នាក់លើ បន្ទាប់មក សុន សេន ក៏បញ្ជាឲ្យយកទៅ
 កម្ទេច ។

ចុងក្រោយ ខុច បានប្រាប់អង្គសវនាការថា សក្ខីកម្មរបស់
 សួស ធី មានលក្ខណៈពិតជាមូលដ្ឋាន ។ ខុច បានសរសើរពីភាព
 សហការល្អរបស់ សួស ធី ជាមួយអង្គសវនាការដើម្បីរកយុត្តិធម៌
 ជូនប្រជាជនកម្ពុជា ។ ជាចុងក្រោយ ខុច បាន «សរសើរចំពោះឆន្ទៈ
 របស់ សួស ធី ក្នុងការផ្តល់សក្ខីកម្ម និងបានទទួលស្គាល់ចំពោះ
 ទុក្រឹត្យកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តទៀតនៅមន្ទីរស-២១ ។ ប៉ុន្តែ ខុច
 ក៏បានបញ្ជាក់ចំពោះមនុស្សមិនជាប់ពាន់ព័ន្ធជាមួយរឿងនេះ សូម
 កុំគាំទ្រខ្លួនមកជាប់ព័ន្ធឲ្យសោះ ព្រោះគាត់មិនចង់ឲ្យគេមកភ្ជាប់ជាមួយ
 និងរឿងទុក្រឹត្យនេះទេ ។ តាត លក្ខិណា និង សោម ប៊ុនថង

សុខភាពផ្លូវចិត្តនិងកេរដំណែលនៃរបបខ្មែរក្រហម

ការចាប់ផ្តើមនៃតុលាការខ្មែរក្រហមដែលមានឈ្មោះជា ផ្លូវការថា (អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា) បាននាំយក នូវក្តីសង្ឃឹមថ្មីសម្រាប់ការផ្សះផ្សា និងយុត្តិធម៌ នៅក្នុងប្រទេស កម្ពុជា ។ ដូចដែលបានរំពឹងទុក មានការចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំងទៅ លើដំណើរការរបស់អង្គជំនុំជម្រះ និងសារប្រយោជន៍នៃដំណើរ នោះសម្រាប់អនាគតរបស់កម្ពុជា ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី បញ្ហាដែលមិនសូវមានការយកចិត្តទុក ដាក់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការរបស់អង្គជំនុំជម្រះគឺសេវាកម្មសុខ ភាពផ្លូវចិត្តនៅកម្ពុជា ។ មានការប៉ាន់ប្រមាណថា ៦០ ភាគរយនៃ អ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហមមានជំងឺផ្លូវចិត្ត ។ នៅថ្ងៃទី១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៩ ខ្ញុំមានឱកាសធ្វើដំណើរទៅខេត្តស្វាយរៀងជាមួយ ក្រុមគម្រោងជួយជនរងគ្រោះដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការរបស់ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ហើយនៅទីនោះ ខ្ញុំបានឃើញដល់ប៉ះ ពាល់នៃជំងឺផ្លូវចិត្តទៅលើជីវិតប្រជាជនដោយផ្ទាល់ភ្នែក ។

របបខ្មែរក្រហមនិងជំងឺផ្លូវចិត្ត

១) ជំងឺផ្លូវចិត្តនិងការរំពួកពីរបបខ្មែរក្រហម

ខ្ញុំបានចំណាយពេលប្រហែលមួយសប្តាហ៍ជាមួយនឹង ក្រុមគម្រោងជួយជនរងគ្រោះដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការធ្វើ ដំណើរទៅខេត្តស្វាយរៀង ហើយជួបជាមួយជនរងគ្រោះនៃរបប ខ្មែរក្រហម ។ នៅអំឡុងពេលទស្សនកិច្ច ខ្ញុំបានចាប់អារម្មណ៍នឹង ស្ត្រី «ខ» ម្នាក់ដែលខ្ញុំបានជួបនៅក្នុងភ្នំ ។ ស្ត្រី «ខ» ម្នាក់នេះ មិនចាំថា ខ្លួនឯងអាយុប៉ុន្មានទេ ហើយគាត់មិនអាចរៀបរាប់ពីរឿងរ៉ាវរបស់ គាត់តាមលំដាប់លំដោយបានឡើយ ។ បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារ កម្ពុជាបានសម្គាល់ឃើញរោគសញ្ញានៃជំងឺផ្លូវចិត្តរបស់គាត់យ៉ាង ឆាប់រហ័ស ។ នោះគឺជារោគសញ្ញាដែលប្រជាជនកម្ពុជាធ្លាប់បាន ដឹង ។ យោងទៅតាមរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០០៧ របស់មជ្ឈមណ្ឌល អភិវឌ្ឍន៍សង្គម អ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហមភាគច្រើនឃើញនូវ ព្រឹត្តិការណ៍ដែលអាចធ្វើឲ្យមនុស្សធម្មតា «បាត់បង់» នូវសមត្ថភាព ចងចាំ និងយល់ដឹងពី ដំណើរការដែលគេបានជួបប្រទះ ។

ចំណុចដែលត្រូវចាប់អារម្មណ៍គឺ អ្នកភូមិផ្សេងទៀតជួយ និយាយពីប្រវត្តិរឿងរបស់គាត់ ។ បុរសពីរនាក់ប្តូរវេនគ្នាបំពេញ ពាក្យបណ្តឹងនិងលុបអ្វីដែលមិនច្បាស់លាស់ដែលគាត់បាននិយាយ ។ ប្រៀបបីដូចជាគេកំពុងតែនិយាយពីរឿងរ៉ាវរបស់គាត់ប្រាប់គាត់ ។ វាធ្វើឲ្យខ្ញុំគិតទៅដល់ដល់ប៉ះពាល់នៃជំងឺផ្លូវចិត្តទៅលើការរំពួកពី រឿងរ៉ាវនៅសម័យនោះ ។ ប្រសិនបើមិនមានការរំពួកទៅដល់ រឿងរ៉ាវនៅរបបនោះទេ រឿងរ៉ាវរបស់អ្នកនៅរស់ដែលមានជំងឺផ្លូវ ចិត្តដែលមិនមានអ្នករំពួកសោះនឹងបាត់បង់ រឿងរហូត ។

រឿងរ៉ាវដែលគាត់នៅចាំប្រាប់នោះគឺការបង្ខំគាត់ឲ្យរៀប ការ ។ ជាការពិត មកដល់សព្វថ្ងៃនេះ គាត់រស់នៅជាមួយបុរសដែល គាត់រៀបការជាមួយដដែលនោះគឺបុរសដែលគាត់រៀបការជា មួយដើម្បីជៀសផុតពីការសម្លាប់ ។ ខណៈពេលដែលគាត់រៀបរាប់ ពីព្រឹត្តិការណ៍នៅថ្ងៃរៀបការរបស់គាត់ គាត់ចង់លទៅស្វាមីរបស់ គាត់ដែលអង្គុយយ៉ាងស្ងៀមស្ងាត់ដែលស្ថិតនៅមិនឆ្ងាយប៉ុន្មានពី គាត់ ។ គ្មាននរណាដឹងថា ស្វាមីរបស់គាត់ធ្វើជាអ្នកចងចាំនូវអ្វីដែល គាត់បានជួបប្រទះដែលគាត់មិនអាចបំភ្លេចបានដោយរបៀបណាទេ ។

នៅអំឡុងពេលទស្សនកិច្ច ខ្ញុំយល់ឃើញថា អ្នកនៅរស់ បានត្រៀមខ្លួនបន្តិញពីរបួសនៅលើខ្លួនរបស់គេជាជាន់របួសផ្លូវចិត្ត ដាក់ស្តែងដូចជាស្ត្រីម្នាក់ដែលខ្ញុំបានជួបនៅក្នុងភ្នំ ។ ដោយត្រូវ បានបង្ខំឲ្យលើកទំនប់នៅរបបខ្មែរក្រហម ស្ត្រីម្នាក់នេះបានរៀបរាប់ ពីពេលដែលគាត់ធ្លាក់ពីលើទំនប់ជាច្រើនលើកច្រើនសារដែលបណ្តាល ឲ្យគាត់មានស្នាមរបួសនៅលើខ្លួនមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ ការខ្វះខាត អាហារ និងការមើលឃើញមិនច្បាស់ កើតឡើងដោយសារការខ្វះ ខាតវិភាមីនេអា និងគ្រោះថ្នាក់ដែលបណ្តាលមកពីការបង្ខំធ្វើការ នៅពេលយប់ដែលកាន់តែមានសភាពធ្ងន់ធ្ងរទៅ ។ ការឈឺចាប់ ខាងផ្លូវចិត្តដែលកើតឡើងដោយសារការបំបែកគាត់ និងសមាជិក គ្រួសាររបស់គាត់បានធ្វើឲ្យរបួសនោះកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើង ប៉ុន្តែគាត់ មិនបានរៀបរាប់ពីបញ្ហានេះទេ ។ គាត់មានអាយុ១៤៥ ឆ្នាំ នៅពេល ដែលខ្មែរក្រហមចូលមកដល់ភូមិ ។ ទោះបីជាគ្រួសាររបស់គាត់ត្រូវ

បានជម្លៀសទៅកន្លែងតែមួយក៏ដោយ ក៏ខ្មែរក្រហមបានបំបែកសមាជិកគ្រួសាររបស់គាត់ទៅកន្លែងផ្សេងគ្នាថែមទៀត។ នៅអំឡុងពេលនោះគាត់នឹងគ្រួសាររបស់គាត់មិនបានរស់នៅជាមួយគ្នាដូចជាគ្រួសារទេ។ ការទៅលេងផ្ទះត្រូវបានដាក់កំហិតប្រជាជនអោចទៅលេងផ្ទះបានលុះត្រាតែមានការអនុញ្ញាត។ គាត់បានសូមអនុញ្ញាតទៅសួរសុខទុក្ខសមាជិកគ្រួសាររបស់គាត់ដែលមានជំងឺពីរលើក ប៉ុន្តែត្រូវបានខ្មែរក្រហមបដិសេធ។ ខ្មែរក្រហមចាប់គាត់ហើយដាក់ទណ្ឌកម្មធ្វើការជាទម្ងន់និងធ្វើបាបព្រោះហ៊ានប្រឆាំងនឹងបញ្ជារបស់អង្គការរត់ទៅរកបងប្អូនដែលមានជំងឺ។

រួសផ្លូវចិត្តរបស់ស្រីឈ្មោះ «ខ» ម្នាក់នេះមិនបានបញ្ចប់ទេនៅពេលដែលបបខ្មែរក្រហមបានដួលរលំ។ ជាមួយនឹងការចូលមកដល់របស់កងទ័ពវៀតណាម គាត់បានរត់ចេញពីជំរំពលកម្មហើយមករស់នៅជួបជុំជាមួយគ្រួសាររបស់គាត់ម្តងទៀត ប៉ុន្តែមិនមានវត្តមានទីពឹងរបស់គាត់ទេ។

អ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហមជាច្រើនមានចម្ងល់អំពីការតស៊ូដើម្បីរស់ និងកន្លែងអ្នកដែលជាទីស្រឡាញ់រករស់នៅ។ បុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលដឹងពីការស្លាប់នៃសមាជិកគ្រួសាររបស់អ្នកភូមិត្រូវនាំយកព័ត៌មានដែលមិនប្រយោជន៍ទៅឲ្យអ្នកភូមិ។ នេះប្រៀបបីដូចជាដាវដែលមានមុខពីរ។ ឧទាហរណ៍ពេលដែលអ្នកនៅរស់សុខចិត្តទទួលស្គាល់ការពិត ហើយបំភ្លេចនូវអ្វីដែលនៅជាមួយគេជាយូរណាស់មកហើយ ព័ត៌មានដែលបុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាផ្តល់ឲ្យគេបានធ្វើឲ្យរួសដំណើរចាប់ពីអតីតកាលរើឡើងវិញ ហើយធ្វើឲ្យភ្នែកសង្ឃឹមដែលគេរំពឹងថាអ្នកជាទីស្រឡាញ់របស់គេដែលនៅរស់បានស្លាប់បាត់បង់អស់។

២) ការរួមបញ្ចូលគ្នានៃព្រឹត្តិការណ៍រួសផ្លូវចិត្ត

លទ្ធភាពរបស់អ្នកនៅរស់ក្នុងការរួមបញ្ចូលព្រឹត្តិការណ៍ដែលបង្កឲ្យមានរួសផ្លូវចិត្តមានលក្ខណៈខុសគ្នា។ កត្តាជាច្រើនដូចជាស្ថានភាពនិងរឿងរ៉ាវខ្លះដើរតួនាទីក្នុងការកំណត់ថា តើមនុស្សម្នាក់ឆ្លើយតបនឹងរួសផ្លូវចិត្តនេះដោយរបៀបណា។ កត្តាមួយបែបនេះគឺជាការកាំទ្រនិងផ្តល់ជំនួយដល់រួសផ្លូវចិត្តអ្នកដែលមានរួសផ្លូវចិត្ត។ មានវេជ្ជបណ្ឌិតដែលមានសមត្ថភាពប្រមាណ៤០០ នាក់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅដើមទសវត្សរ៍៧០ ។ ប៉ុន្តែភាគច្រើននៃអ្នក

ទាំងនោះត្រូវបានសម្លាប់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ដែលធ្វើឲ្យបាត់បង់ការផ្តល់ការព្យាបាលដែលមានជំនាញ និងបាត់បង់ការគ្រប់គ្រង ការផ្តល់សេវាសុខភាព។ នៅពេលធ្វើការសន្ទនាជាមួយស្រី «ខ» គាត់បានរំលឹកពីអំឡុងពេលដែលខ្មែរក្រហមលេបដើម្បីព្យាបាលជំងឺរបស់គាត់។ ការមិនបានផ្តល់សេវាសុខភាពត្រឹមត្រូវបានធ្វើឲ្យការរំខានដល់សុខភាពផ្លូវចិត្តរបស់ស្រីទាំងពីរនេះនិងអ្នកផ្សេងទៀតកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរ។

ប៉ុន្តែ កត្តាផ្សេងទៀតដែលទំនងជាអាចជះឥទ្ធិពលដល់លទ្ធភាពរបស់អ្នកនៅរស់គឺជាកង្វះខាតនៃស្ថិរភាពនិងសន្តិសុខ។ ខ្មែរក្រហមបានបំបែកគ្រួសារឲ្យនៅដាច់ពីគ្នាបណ្តាលឲ្យទំនាក់ទំនងគ្រួសារដែលកាលពីមុនធ្លាប់តែល្អដាក់គ្នាក្លាយជាអាក្រក់។ ខ្ញុំគិតថា ការបំបែកគ្រួសាររបស់ស្រី «ខ» មិនត្រឹមតែជះឥទ្ធិពលដល់ផ្លូវចិត្តរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ វាថែមទាំងធ្វើឲ្យគាត់មិនអាចស្វែងរកស្តុកមន្ត្រីនៅក្នុងគ្រួសាររបស់គាត់ទៀតផង។

ការខ្វះខាតសន្តិសុខគ្រាន់តែជាការបំផ្លាញមួយប៉ុណ្ណោះ។ ស្រី «ក» បាននិយាយថា ខ្មែរក្រហមតែងតែតាមដានគាត់ជានិច្ចបន្ទាប់ពីគាត់ត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការ។ អ្នកដទៃដែលត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការក៏បាននិយាយដូច្នោះដែរ។ ឈ្មួញខ្មែរក្រហមចង់ឲ្យអ្នកដែលត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការធ្វើដូចជាប្តីប្រពន្ធ។ ទោះបីជាមានប្តីមិនមានឈ្មួញដោយ ក៏អារម្មណ៍ភ័យខ្លាចជាពិសេសអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចដែលកើតឡើងនៅផ្ទះប្រហែលជាអាចបណ្តាលឲ្យមានការជះឥទ្ធិពលដល់ផ្លូវចិត្តធ្វើឲ្យការជះឥទ្ធិពលនោះកាន់តែអាក្រក់ឡើង។

៣) រួសផ្លូវចិត្តសន្តិម

ខ្មែរក្រហមបានធ្វើឲ្យប្រជាជនមានរួសផ្លូវចិត្តដែលមិនអាចបំភ្លេចបាន។ ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញឲ្យឃើញថា រួសផ្លូវចិត្តមិនត្រឹមតែធ្វើឲ្យបុគ្គលមានវិបត្តិផ្លូវចិត្តប៉ុណ្ណោះ វាថែមទាំងជះឥទ្ធិពលដល់សន្តិមទៀតផង។ របបខ្មែរក្រហមត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះការធ្វើឲ្យខូចខាតដល់ទំនាក់ទំនងបុគ្គលនិងទំនាក់ទំនងរបស់ក្រុមព្រមទាំងទទួលខុសត្រូវចំពោះភាពភ័យខ្លាចនិងការមិនជឿទុកចិត្តគ្នារបស់ប្រជាជនកម្ពុជា។ លើសពីនេះទៅទៀត មនុស្សជាច្រើនបានយល់ថាខ្មែរក្រហមបានជំរុញឲ្យមានការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នា

មិនល្អការមិនចូលរួមក្នុងសន្តិសុខនិងអំពើហិង្សានៅក្នុងសន្តិសុខ ។ ដោយគិតទៅដល់ការបំផ្លាញដល់សន្តិសុខជាមួយដែលកើតឡើងនៅ របបខ្មែរក្រហមនៅពេលព្យាបាលជំងឺដូរចិត្តនៅកម្ពុជា យើងចាំ បាច់ត្រូវតែពិចារណាទៅលើបញ្ហានេះជាមួយនឹងបុគ្គលិកដែល មានបួសដូរចិត្ត ។

ស្ថានភាពថ្មីនៃសេវាសុខភាពដូរចិត្តនៅកម្ពុជា

អង្គការចិត្តសង្គមអន្តរជាតិ (សេវាសុខភាពដូរចិត្ត) បានជំរុញប្រមាណថា ២៨.៤ភាគរយនៃប្រជាជនកម្ពុជាមានជំងឺបាក់ ស្បែក ១១.៥ភាគរយ មានជំងឺអាកប្បកិរិយា ហើយ៤០ភាគរយ មានជំងឺបំបែកអារម្មណ៍ ។ ទោះបីជាមានចំនួនកម្រិតព្រួយបារម្ភយ៉ាង នេះក្តីកម្ពុជានៅតែមិនបានគ្រៀមខ្លួនព្យាបាលជំងឺដូរចិត្តជាលក្ខណៈ ជាតិទេ ។ ពេទ្យរីកលចរិត២៦នាក់ ពេទ្យទូទៅ១០០នាក់ ដែលទទួល វត្តមានបណ្តាលផ្នែកសុខភាពដូរចិត្ត១២សប្តាហ៍ អង្គការជាតិ និង អន្តរជាតិ ជាអ្នកផ្តល់សេវាសុខភាពដល់ប្រជាជន១៤លាននាក់ ។

ពេទ្យរីកលចរិតដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៣៥ នៅតែ ជាពេទ្យរីកលចរិតតែមួយគត់នៅក្នុងប្រទេស ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្មែរក្រហមបាន គ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជាដោយស្របច្បាប់និងមិនគិតទៅដល់ប្រជា ជនរាប់លាននាក់ដែលគេបានបំផ្លាញផងទេ ។ អ្នកដែលនៅរស់ មិនត្រឹមតែមិនអាចបំភ្លេចអ្វីដែលបានកើតឡើងនៅរបបខ្មែរ ក្រហមប៉ុណ្ណោះទេ គេថែមទាំងនៅមានជំងឺដូរចិត្តបណ្តាលមកពី ការបំផ្លាញដែលគេឃើញដោយផ្ទាល់និងទារុណកម្មដែលគេធ្លាប់ ទទួល ។ ជាមួយនឹងដំណើរការទៅមុខរបស់អង្គការជំនុំជម្រះ ខ្ញុំសង្ឃឹម ថា បញ្ហាជំងឺដូរចិត្តនឹងត្រូវបានដោះស្រាយទាំងស្រុង ។ ការ ដោះស្រាយនេះគឺមិនត្រឹមតែដើម្បីការចងចាំរបបខ្មែរក្រហមជា បុគ្គលប្តីមនោទេ គឺដើម្បីអនាគតរបស់កម្ពុជាផងដែរ ។

ហារី អ៊ីរីស៊ី

ដំណឹងស្តីអំពីប្រសូលឈ្មោះ គង់ មិត

នាងខ្ញុំឈ្មោះ គង់ ថុល អាយុ៦២ឆ្នាំ រស់នៅភូមិព្រិច ឃុំទ្រាល ស្រុកបារាយណ៍ ខេត្តកំពង់ធំ មាន ឪពុកឈ្មោះ ម៉ុន ជាជនជាតិ បារាំង និងម្តាយឈ្មោះ កែវ វ៉ាត ។ នាងខ្ញុំសូមប្រកាសស្តីអំពីប្រសូលឈ្មោះ គង់ មិត ដែលបានបាត់ខ្លួននៅក្នុងរដ្ឋប្រហារទម្លាក់ សម្តេច សីហនុ ឆ្នាំ១៩៧០ ។ ប្រហែលជាឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្ញុំបានទទួលដំណឹងពីអ្នកភូមិដែលរស់នៅខណ្ឌស្ទឹងមានជ័យ ថា គង់ មិត បានមករកម្តាយរបស់គាត់ កែវ វ៉ាត ដែលមានមុខរបរលក់ថ្នាំ ។ ក្រោយមកទៀត ខ្ញុំមិនដែលបានទទួលដំណឹងអ្វីពី គង់ មិត ទៀតទេ ។

ដូច្នេះប្រសិនបើប្អូនប្រសូលបានឮ ឬបានអានសេចក្តីប្រកាសនេះ សូមមករកបងភាមិស្រីយុវជនខាង លើ ឬតាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៧៨៧ ៥៧៥, ០១២ ៤៩៩ ០៧១, ០៩២ ៥៦៣ ០០៧ ។ សូមអរគុណ ។

សេចក្តីប្រកាសស្តីអំពីប្រសូលឈ្មោះ វ៉ាន់ រ៉ូ

នាងខ្ញុំឈ្មោះ ជួប រ៉ែម អាយុ៧១ឆ្នាំ រស់នៅភូមិសាមគ្គី ឃុំអង្គរជ័យ ស្រុកអង្គរជ័យ ខេត្តកំពត ។ នាងខ្ញុំសូមប្រកាសស្តីអំពីប្រសូលឈ្មោះ វ៉ាន់ រ៉ូ ដែលសព្វថ្ងៃមានអាយុប្រហែល៣៨ឆ្នាំ បានបាត់ខ្លួននៅឆ្នាំ១៩៧៥ ។ នៅពេលនោះ វ៉ាន់ រ៉ូ ត្រូវបានប្រធានភូមិ ឈ្មោះ គ្រឿន បញ្ជូនឲ្យធ្វើស្រែអំបិលនៅកែប ។ ក្រោយមកទៀត ខ្ញុំបានទទួលដំណឹងពីម្តាយមីនរបស់ខ្ញុំឈ្មោះ វ៉ាន់ សៀន ថាគាត់បាន ជួបជាមួយ វ៉ាន់ រ៉ូ ម្តងនៅក្បែរហាងទឹកត្រីមួយ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក ខ្ញុំមិនដែលបានទទួលដំណឹងអ្វីពី វ៉ាន់ រ៉ូ ទាំងអស់ ។

ដូច្នេះបើកូនប្អូនបានដំណឹងនេះ សូមមកជួបម្តាយនៅភូមិឃុំខាងលើ ឬទំនាក់ទំនងតាមរយៈមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមទូរស័ព្ទ លេខ (៨៥៥) ២៣ ២១១ ៨៧៥ ។ សូមអរគុណ ។

ការអភិយទោសមិនមែនជាតម្រូវការចាំបាច់ទេ

ប្រសិនបើខ្ញុំមានការរំពឹងទុកច្បាស់លាស់ទៅលើអ្វីដែលខ្ញុំ ចង់ចាំនៅពេលដែលខ្ញុំធ្វើការ ការរំពឹងទុកនោះគឺពាក់ព័ន្ធនឹងបទ ពិសោធន៍របស់ជនរងគ្រោះដែលខ្ញុំនឹងស្តាប់ឮ និងរបៀបដែលខ្ញុំ នឹងឆ្លើយតបទៅវិញ។ ខ្ញុំបានអានសៀវភៅជាច្រើន។ ប៉ុន្តែពេល ដែលអ្នកស្តាប់រឿងរបស់ជនរងគ្រោះរៀបរាប់រឿងរ៉ាវរបស់គាត់ កាលពីសម័យឈឺចាប់ ដោយអង្គុយនៅទល់មុខជនរងគ្រោះ ហើយដោយនិយាយថា កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានប្រកួតស្រី របស់គាត់ចូលទៅក្នុងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងទៅក្នុងទឹកទន្លេ ហើយ គាត់បានឃើញព្រឹត្តិការណ៍នោះដោយផ្ទាល់ភ្នែក។

នៅពេលនេះអ្នកនឹងដឹងថា កម្មាភិបាលការពិតដែលមើល ឃើញនិងទ្រឹស្តីអរូបិយគឺជារឿងពិរុទ្ធសក្តាយ៉ាងដាច់ស្រឡះ។ ជំនឿ និងទស្សនៈសីលធម៌ដែលអ្នកមាននៅក្នុងខ្លួន ឥឡូវនេះបែរជាមិន សូវមានទៅវិញនៅពេលដែលអ្នកស្តាប់ការរៀបរាប់របស់មនុស្ស ម្នាក់នូវបទពិសោធន៍ដ៏ចុកចាប់ខ្លោចផ្សា។

នៅពេលដែលខ្ញុំទៅធ្វើការនៅខេត្តជាមួយក្រុមជួយជនរង គ្រោះរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាក្នុងការពាក្យបណ្តឹងទៅ តុលាការ ខ្ញុំបានប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយប្រជាជនខ្មែរនៅខេត្ត កំពង់ឆ្នាំង និងសហគមន៍ចាមមូស្លីមនៅខេត្តកំពត។ ខ្ញុំបានសន្ទនា ជាមួយប្រជាជនកម្ពុជាដែលអាចចែករំលែករឿងរ៉ាវរបស់គាត់ និងធ្លាប់បានចំណាយពេលមួយថ្ងៃទៅស្តាប់ការរៀបរាប់របស់ សាក្សីនៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា។ ប្រៀប ដូចជាសត្វល្អិតមួយនៅក្នុងរឿងព្រេងខ្មែរដែលមានមាត់តូចមិន អាចស៊ីចំណីធំៗ បាន បញ្ហាការលើកលែងទោសគឺនៅស្រពេច ស្រពិលនៅលើអាកាសនៅឡើយ បន្ទាប់ពីមានរឿងរ៉ាវដ៏អាក្រក់ កើតឡើងដែលធ្វើឲ្យមានការមិនពេញចិត្តជាខ្លាំង។

នៅពេលដែលបុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាចូលទៅ ដល់ភូមិ អ្នកទាំងនោះបានស្វាគមន៍អ្នកដែលសម្រេចចិត្តចូលរួម ក្នុងការប្រជុំពិភាក្សា ហើយបានសួរអ្នកដែលមកចូលរួមទាំងនោះ

ថាតើគេធ្លាប់បានដឹងពីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដែរឬទេ? បុគ្គលិកទាំងនោះនៅបន្តប្រាប់អ្នកភូមិអំពីការងាររបស់ អង្គជំនុំជម្រះថាតើអង្គជំនុំជម្រះកំពុងតែកាត់ទោសអ្នកណា ហើយ ថាតើគេចូលរួមជាមួយតុលាការតាមរយៈការបំពេញពាក្យបណ្តឹង ឬបែបបទនានាដូចជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដោយរបៀបណា។ ក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំ អ្នកភូមិត្រូវបានលើកទឹកចិត្តឲ្យចែករំលែកពី បទពិសោធន៍ដែលគេបានជួបប្រទះដោយបើកចំហ ប្រកបដោយ ភាពយោគយល់។ អ្នកភូមិតែងតែបន្តិញពីការលំបាកក្នុងការរំពួក ពីរឿងនេះ ហើយមានភាពត្រូវស្រាលនៅពេលនិយាយអំពីរឿង អតីតកាលជាមួយអ្នកដែលជួបប្រទះនឹងការឈឺចាប់ស្រដៀងគ្នា។ នៅក្នុងការប្រជុំពិភាក្សានេះ អ្នកទាំងអស់គ្នាមានអារម្មណ៍យល់ ចិត្ត និងលើកទឹកចិត្តគ្នា វាពិតជាល្អណាស់ដែលឃើញបែបនេះ។

សាសនា

អ្នកប្រណិប័តន៍ពុទ្ធសាសនាបាននិយាយថា ម្នាក់ៗក្នុងតែ អត់ទិទន្ទ្រា ទើបគ្មានជំពាក់កម្មទៅជាតិក្រោយទៀត។ តើអ៊ី យល់យ៉ាងម៉េចដែរ? «នេះមិនមែនមានតែពុទ្ធសាសនាទេ»។

ការជួបពិភាក្សានេះគឺនៅក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង។ មនុស្សម្នា សើចក្តាកក្តាយនៅពេលដែលស្ត្រីម្នាក់ពាក់អាវពណ៌ខ្មៅនិយាយ ពាក្យនេះចេញមកនៅក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំកាលពីថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ទី២៣ ខែកក្កដា កន្លងមកនេះ ប៉ុន្តែគាត់អាចគ្រប់គ្រងអារម្មណ៍ខ្លួន ឯងបានយ៉ាងល្អ។ ម៉្យាងវិញទៀត ប្រជាជនភាគច្រើនដែលបាន និយាយពាក្យដូចគ្នានេះបានបញ្ជាក់ថា ការអភិយទោសគឺមានភាព ងាយស្រួលណាស់ខាងទ្រឹស្តី ប៉ុន្តែការអនុវត្តមានការលំបាកជាទី បំផុត។ សាសនាតែងតែដោះស្រាយទៅលើជម្លោះផ្ទៃក្នុង។ ទុច្ចាហរណ៍ ពេលសួរថាតើសាសនាអាចបង្រួបបង្រួមកំហឹងចំពោះ ខ្មែរក្រហមដោយរបៀបណា។ ស្ត្រីម្នាក់បាននិយាយថា ព្រះពុទ្ធ ប្រហែលជាមិនដឹងថាយើងអាចនឹងទទួលបាននូវការឈឺចាប់របៀប ណាទេ ពេលដែលព្រះអង្គសរសេរអំពីទ្រឹស្តីនៃការអភិយទោសនេះ

ឡើង ។ ខ្ញុំស្មានយល់ឃើញថា អ្នកភូមិជាច្រើននាក់ដែលយើង បាននិយាយជាមួយ បានលើកយកទស្សនវិជ្ជានៃសាសនាផ្សេងៗ ដោយផ្អែកទៅលើបំណងរៀនៗខ្លួនក្នុងការអភ័យទោស ។ អ្នកភូមិ ម្នាក់ដែលយោងទៅតាមកម្មវិធីនៃការដកស្រង់មកថា ការអភ័យ ទោសគឺជាភាពសុចរិត ហើយអ្នកផ្សេងទៀតដូចជាស្ត្រីចំណាស់ ម្នាក់នៅឯភូមិចាមមួយក្នុងខេត្តកំពតសម្លាត់ទៅលើមាតិកាសាសនា ដោយនិយាយរៀបរាប់ថា «បើអ្នកប្រល័យជីវិតគេ អ្នកនឹងជំពាក់ ជីវិតខ្លួនឯងទៅអ្នកនោះ ប៉ុន្តែអ្នកខ្លះបានប្រល័យជីវិតមនុស្សច្រើន ណាស់...» ក្រោយមកខ្ញុំចុះបញ្ជីឃើញថា មនុស្សផ្សេងទៀត នៅក្នុងសហគមន៍ចាមដែលខ្ញុំបានជួបក៏មានទស្សនៈស្រដៀងគ្នា នេះដែរ ។

សមត្ថភាពក្នុងការអភ័យទោសគឺជាកុណសម្បត្តិផងនិង ភាពជាសប្បុរស និងការអត់ធ្មត់ផង ។ ចំណុចទាំងបីនេះជាអ្វីដែល មនុស្សម្នាក់ៗ ចង់បានយ៉ាងខ្លាំង ហើយចំណុចនេះក៏ត្រូវតែយកមក អនុវត្តជាទូទៅផងដែរ ប៉ុន្តែកាលៈទេសៈតែងតែមិនអនុញ្ញាតឲ្យ គាត់ធ្វើបាននោះទេ ។ គ្មានបទដ្ឋាន គោលបំណងច្បាស់លាស់ក្នុង ការអភ័យទោសទេ ហើយការអភ័យទោសនេះក៏មិនអាចវិនិច្ឆ័យ បានដែរ ព្រោះនេះជារឿងផ្ទាល់ខ្លួនដែលដក់ជាប់ក្នុងចិត្តយ៉ាង ជ្រៅ ។ ទោះជាយ៉ាងណា សញ្ញាណនៃការលើកលែងទោសរបស់ មនុស្សម្នាក់ដែល បានរស់នៅក្នុងទឹកនៃនៃដែលមានលក្ខណៈសុខ ស្រួលគឺមានភាពខុសប្លែកពីមនុស្សម្នាក់ទៀតដែលរស់នៅទឹកនៃនៃ ដែលទទួលបាននូវទុក្ខក្នុងផ្ទះផ្ទាល់ ។ មានតែអ្នកដែលជួបនូវបទ ពិសោធន៍ឈឺចាប់ទេដែល បានយកជំនឿមកអនុវត្តផ្ទាល់ហើយ ក្នុងនោះគឺប្រជាជនកម្ពុជានៅក្នុងខេត្តកំពតនិងកំពង់ឆ្នាំងនេះឯង ។ តើពុទ្ធសាសនិក អ្នកកាន់សាសនាស្វាម ឬសាសនាអ្វីផ្សេងទៀត ហាក់បីដូចជាមានភាពប្រេះស្រាំនៅក្នុងប្រព័ន្ធដំឡើងរបស់ខ្លួនដែល ការឈឺចាប់និងអសមត្ថភាពរបស់ខ្លួនក្នុងការអភ័យទោសត្រូវបាន ផ្តិបទុក ។

នៅឯពិធីប្រជុំដែលខ្ញុំបានចូលរួម អ្នកចូលរួមទាំងអស់ មើលទៅដូចជាមានការអៀនខ្មាសយ៉ាងខ្លាំង ។ នៅក្នុងខេត្តកំពត អ្នកដែលកាន់ក្បាលមេក្រូ បាននិយាយបញ្ជាក់ព្រះវិញ្ញាណកម្មរបស់ខ្លួនដែល បានទាក់ទងខ្ញុំប្រឹងប្រែងដើម្បីនាំយកអ្នកដែល ធ្លាប់ធ្វើទុក

បុកម្នេញគាត់ទៅកាន់យុត្តិធម៌ ។ អ្នកភូមិទាំងនោះនិយាយថា គ្មាន ផ្លូវណាអាចយកក្រសួងរបស់ខ្លួនដែល បានបាត់បង់ហើយនោះមក វិញបានទេ ហើយក៏មិនអាចលុបលាងនូវអ្វីដែលគាត់ធ្លាប់ទទួលបាន បានដែរ ប៉ុន្តែការនាំយកជនដែលទៅកាន់ទោសគឺត្រូវតែជា ចំណុចចាប់ផ្តើមដែលមិនអាចចៀសផុតប៉ុណ្ណោះ ។ ក្រោយពេល សួរទៅកាន់អ្នកភូមិឲ្យបញ្ចេញយោបល់អំពីបទពិសោធន៍របស់គាត់ អ្នកភូមិពីរបីនាក់ចង់និយាយយ៉ាងខ្លាំង ។

ស្ត្រីម្នាក់អង្គុយនិងស្តាប់យ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ស្តាប់រាល់ ពាក្យពេចន៍ទាំងអស់របស់ដំណើរការតុលាការ ហើយគាត់បាន យកក្បាលមេក្រូ និងបាននិយាយពេលដែលគាត់មានឱកាស ។ គាត់បានប្រាប់យើងអំពីការស្លាប់នៃក្រសួងរបស់គាត់ ហើយគាត់ បានរៀបរាប់ថា គាត់គឺជាមនុស្សតែម្នាក់គត់នៅក្នុងក្រសួងដែល បានរស់រានមានជីវិត ។ កិច្ចប្រជុំក្រោយមកទៀតក្នុងថ្ងៃដែល មានបុរសចំណាស់ម្នាក់ដែលអង្គុយចាំស្តាប់រាល់ការពិភាក្សារហូត មកបានឡើងនិយាយអំពីអ្វីដែលគាត់ត្រូវបានបន្តិចឲ្យហូបសាច់ជ្រូក ព្រោះខ្មែរក្រហមដឹងថា នេះជាការរំលោភបំពានវិន័យសាសនា ហើយគាត់បានរៀបរាប់ទៀតថា គាត់ត្រូវខ្មែរក្រហមទុកជីវិត ដោយសារតែគាត់បានធ្វើការយ៉ាងខ្លាំង ហើយអ្នកផ្សេងទៀត ត្រូវបានសម្លាប់ទាំងអស់ ។

ច្បាប់ និងការដាក់ទោស

ពេលខ្លះ នៅពេលដែលខ្ញុំអង្គុយនៅលើកម្រាលថ្ម ហើយ ភ្នែកសម្លឹងទៅរកប្រជាជនទាំងនោះ ខ្ញុំនឹកភ្នែកឃើញថា សមត្ថភាព ក្នុងការអភ័យទោសគឺជាកត្តាដ៏សំខាន់ ហើយទ្រឹស្តីសាសនា ជាច្រើនបានរៀបរាប់អំពីកុណសម្បត្តិនៃការអភ័យទោសនេះ ចុះហេតុអ្វីបានជាអ្នករួចរស់ជីវិតទាំងនេះមិនអាចរំសាយកំហឹង របស់ខ្លួនបាន? ការដែលមិនអភ័យទោសគឺជាសិទ្ធិរបស់មនុស្ស ម្នាក់ៗ ។ សាមសិបឆ្នាំបន្ទាប់ពីសម័យខ្មែរក្រហមបានបញ្ចប់ ជន ដែលជាច្រើននាក់បានស្លាប់បាត់បង់ជីវិត ហើយជនជាប់ចោទ ត្រឹមតែប្រាំនាក់ប៉ុណ្ណោះដែលកំពុងត្រូវបានយកមកកាន់ទោស ក្នុងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិមួយ ។ ការដាក់ទោសតែមួយគត់ ដែលជននោះជាច្រើនចង់បានចំពោះអ្នកដែលធ្លាប់ធ្វើទុក្ខបុក ម្នេញមកលើខ្លួនគឺនៅតែរក្សាទុកនូវកំហឹងនិងជម្រើសក្នុងការមិន

អភ័យទោស ។

ខ្ញុំចង់ដឹងយ៉ាងខ្លាំងថា តើជនរងគ្រោះប៉ុន្មាននាក់ដែលគិតថា ការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ជាជំនួយសេចក្តីសឹក ។ ជនរងគ្រោះខ្លះដែលមិនសូវមានចំណាប់អារម្មណ៍ជាមួយ នឹងតុលាការមានកំនិតដូច្នោះ ព្រោះគាត់គ្មានចង់បានការសន្តិសុខ ទៀតទេ ហើយអ្នកខ្លះទៀតបានសម្តែងនូវការគាំទ្រដល់ដំណើរ ការសាលាក្តីនេះដោយដាច់ខាត ។ នៅក្នុងប្រទេសដែលប្រព័ន្ធច្បាប់ មានការអភិវឌ្ឍច្រើន ច្បាប់មិនត្រូវបានគេមើលឃើញបែបនេះ ទេ ។ ច្បាប់គឺជាដួងដួងដូចពេទ្យដែលទើបតែរៀបរាប់ខាងលើនេះ ហើយវាមានលក្ខណៈដាច់ស្រឡះពីឆន្ទៈរបស់ប្រជាជន ។ ទុក្ខដ្ឋជន ត្រូវតែដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះទង្វើរបស់ខ្លួនមិនមែនដោយសារបំណង ប្រាថ្នារបស់ជនរងគ្រោះក្នុងការដាក់ទោសទេ ពីព្រោះសន្តិសុខយល់ ឃើញថាត្រូវតែធ្វើដូច្នោះ ។ ការមើលទៅលើដួងដួងច្បាប់ក្នុងគោល បំណងបែបនេះ និងក្នុងលក្ខណៈគ្មានសមាសចិត្ត អាចធ្វើឲ្យការអភ័យ ទោសមានភាពឆ្ងាយស្រួល ព្រោះមិនចាំបាច់ត្រូវការចង់បាន

ការសន្តិសុខទេ ។ ទង្វើខុសឆ្គងត្រូវបានទទួលស្គាល់និងដាក់ទណ្ឌកម្ម ដោយស្វ័យប្រវត្តិ ដោយទុកឲ្យជនរងគ្រោះនូវសេរីភាពក្នុងការ ជ្រើសរើសថាតើត្រូវអភ័យទោសឬអត់? នៅក្នុងករណីដូចជា ប្រទេសកម្ពុជាដែលជនដៃដល់ភាគច្រើនមិនត្រូវបានដាក់ទណ្ឌកម្ម ដម្រើសបែបនេះមិនដូចគ្នាទេ ។ ព្រោះប្រជាជនទាំងនេះមិនដែល ទទួលបាននូវយុត្តិធម៌ពីសង្គមសោះមកទេពេលនេះ មនុស្សនឹង យល់ថា កំហឹងគឺជាវិធីតែមួយគត់ដែលជនដៃដល់ត្រូវតែទទួល ។ បើសិនជាគ្មានកំហឹងចំពោះជនដៃដល់ទេ នោះគឺជាទុក្ខដ្ឋកម្មតែមួយ គត់ដែលមិនមានលទ្ធផល ។

ទស្សនៈនៃការលើកលែងទោស

ទ្រឹស្តីនៃការលើកលែងទោសមានអត្ថន័យស្រពេចស្រពិល ណាស់ ជាពិសេសគឺវាមាននិយមន័យលើសពីមួយ ។ លោក ប៊ីស៊ីប ចូសិប បាតលីវ បានពិពណ៌នាអំពីការលើកលែងទោសនេះ ថាជាការបញ្ឈប់ចំណង់សន្តិសុខ និងលះបង់កំហឹងរបស់ជនរង គ្រោះ ។ ទស្សនៈនៃការលើកលែងទោសនេះ ជំរុញឲ្យមានការ យល់ឃើញបែបឯកភាពភាគីមួយ ដែលតម្រូវមិនឲ្យមានការ ប្រឆាំងគ្នារវាងជនដៃដល់ និងជនរងគ្រោះ ដោយឲ្យមនុស្សគ្រប់ រូបទទួលយកនូវធម៌ព្រះពុទ្ធដែលមិនឲ្យមនុស្សប្រព្រឹត្តអំពើបាប ដោយការបញ្ចេញកំហឹង ។ សាស្ត្រាចារ្យ ឆាល ហ្គ្រីស្តូល បាន ប្រាប់ចោលទស្សនៈមួយនេះដោយអះអាងថាជនរងគ្រោះមិនបាន បញ្ចេញពីអារម្មណ៍ពិតរបស់ខ្លួន តែបែរជាកប់វាចោលទៅវិញ ។

នៅក្នុងទស្សនៈរបស់សាស្ត្រាចារ្យ ឆាល ហ្គ្រីស្តូល ដំណើរ ការនៃការលើកលែងទោសគឺទាមទារឲ្យមានច្រើនជាងអន្តរកាល រវាងជនដៃដល់ និងជនរងគ្រោះទៅទៀត ។ ការលើកលែងទោស របស់បុគ្គលម្នាក់ៗ គឺទាមទារឲ្យបុគ្គលម្នាក់នោះមើលឃើញពី ភ័ស្តុតាងនៃបំណងរបស់អ្នកបង្កស្នាមរបួសក្នុងការស្វែងយល់ពី ការឈឺចាប់របស់ជនរងគ្រោះ ជាពិសេសគឺត្រូវទទួលស្គាល់សកម្ម ភាពរបស់ខ្លួនដែលបង្កឲ្យមានអន្តរាយកើតឡើងបែបនេះ ។ ម្យ៉ាង ទៀត ជនរងគ្រោះត្រូវមើលឃើញច្បាស់ថា អ្នកបង្កស្នាមរបួស នោះបានទទួលខុសត្រូវរាល់ទង្វើរបស់ខ្លួនដោយច្រានចោលទង្វើ អាក្រក់ទាំងនោះ ហើយទៅថ្ងៃមុខនឹងមិនប្រព្រឹត្តទង្វើអាក្រក់នោះ ម្តងទៀតឡើយ ។

ការឡើងសួរសំណួររបស់ហាក់ម-ទូន ក្នុងខេត្តកំពត

ខ្ញុំយល់ឃើញថាទស្សនៈទីពីរនេះគឺមានលក្ខណៈលើសលប់ ពិបាកនឹងឈានដល់ខ្លាំងណាស់ ដែលជាការរារាំងមួយមិនឲ្យអ្នក ដែលនៅរស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមធ្វើការលើកលែង ទោសដល់អ្នកដែលធ្វើបាបខ្លួននោះទេ ។ នេះអាចនិយាយបានថា ទស្សនៈរបស់លោក បាតលីវ ក្នុងការលះបង់កំហឹងចោលប្រហែល ជាអាចក្លាយទៅជាប្រភេទនៃការលើកលែងទោសតែមួយគត់ ដែលប្រជាជនកម្ពុជាអាចសម្រេចបាន ។ អ្នករស់រានមានជីវិត ជាច្រើន គឺមិនបានស្គាល់ថាតើនរណាជាកម្មាភិបាល នរណាជាអ្នក បង្កគ្រោះថ្នាក់ដោយផ្ទាល់ ជាពិសេសភាគច្រើននៃកម្មាភិបាល ជាន់ខ្ពស់របស់របបនេះសុទ្ធតែបានបាត់ខ្លួន ។ ទោះបីជាកម្មាភិបាល ជាន់ខ្ពស់ទាំងនោះមិនបានបាត់ខ្លួនក៏ដោយចុះ ក៏អ្នកដែលធ្លាប់ខ្មែរ ក្រហមធ្វើបាបមិនអាចទទួលការសុំទោសម្នាក់ម្តងៗ បាន ដែរ ហើយចំពោះការសុំទោសជារួមវិញ គឺមិនអាចក្លាយ ទៅជាថ្នាំបំបាត់ការឈឺចាប់ក្នុងការសម្រាលស្នាមរបួសដ៏ជ្រៅ ដែលធ្លាប់បង្កឡើងបានឡើយ ។ អ្នករស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរ ក្រហមម្នាក់បាននិយាយថា «វាជាការឆ្ងាយស្រួលណាស់ក្នុងការ សុំទោសទោស តែក្រោយមកម្នាក់ហ្នឹងធ្វើអីចឹងដដែលទៀត» ។ ជាក់ស្តែង ភាពស្មោះត្រង់ក្នុងការសុំទោសទោស គឺជាកត្តាមួយ សំខាន់ក្នុងការធ្វើឲ្យមានការទទួលយកការសុំទោសនេះ តែ សម្រាប់ជនរងគ្រោះវិញគឺមានអារម្មណ៍ស្ងាត់ស្ងៀមក្នុងការជឿ ជាក់ ។ ដោយនិយាយបែបនេះការសុំទោសទោសតែមួយគត់ ដែលអ្នករស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមទទួលបាននោះគឺចេញ ពីអតីតមេកុកុលស្មែរ ខុច ដែលថ្មីៗនេះកំពុងតែទទួលការកាត់ ទោសពីបទគ្រឿងកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ និងការរំលោភបំពាន យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើសន្ធិសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ ឆ្នាំ១៩៤៩ ។ ខុច ទទួលខុសត្រូវចំពោះការធ្វើឲ្យរណកម្មនិងសម្លាប់មនុស្សអស់ជាង ១០០០០ នាក់ រួមមាន បុរស នារី និងក្មេងៗ ហើយ ខុច ក៏ជា មេដឹកនាំម្នាក់ក្នុងចំណោមមេដឹកនាំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលធ្វើការសុំទោសចំពោះមុខជនរងគ្រោះ ។ នៅក្នុង អង្គប្រជុំដែលខ្ញុំបានចូលរួម អ្នករស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហម តែងតែត្រូវបានសួរពីប្រតិកម្មរបស់ពួកគាត់ទាក់ទងនឹងការសុំ ទោសនេះ ។ ទោះបីជាមានស្រ្តីម្នាក់បាននិយាយថាវាវង្ស ដែរ

កាលដែលចេះទទួលកំហុស តែមានប្រជាជនខ្លះបានបដិសេធចំពោះ ការស្នើសុំរបស់ ខុច នេះ ចំណែកអ្នកខ្លះទៀតនិយាយថា «យ៉ាង ហោចណាស់ក៏បើកទ្វារចំហសម្រាប់ការលើកលែងទោសដែរ» ។

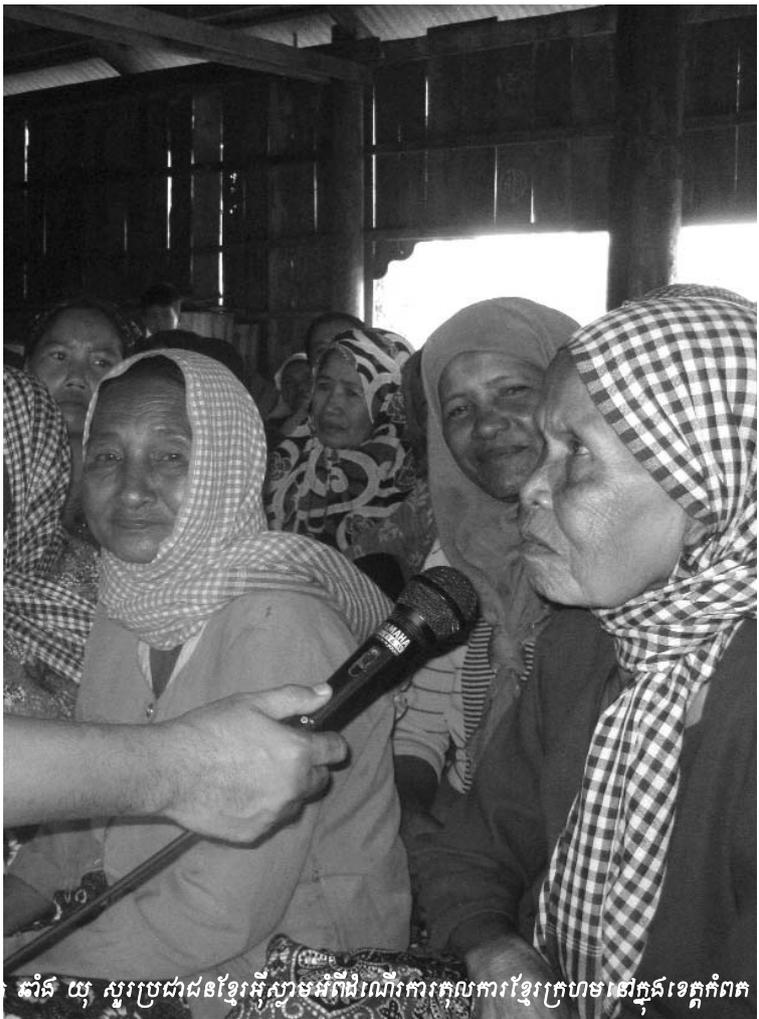
ខ្ញុំអាចយល់បានពីរបៀបនៃការស្នើសុំឲ្យមានការលើកលែង ទោសនេះដែលមើលទៅមិនសមរម្យចំពោះជនរងគ្រោះមួយចំនួន ។ ពីព្រោះដូចជាពេលដែលយើងរឹបអូសអ្វីៗ ទាំងអស់ពីនរណាម្នាក់ នោះគឺវាយឺតពេលទៅហើយក្នុងការស្នើសុំអ្វីមួយមកវិញ ។ អង្គភាព ជនរងគ្រោះបានសាកសួរជនរងគ្រោះម្នាក់ៗពីការឆ្លើយតបរបស់ ពួកគាត់ចំពោះការសុំទោសរបស់ ខុច ប៉ុន្តែទទួលបានការ កាំទ្រតិចតួចណាស់ ។ ពិសិដ្ឋ មកពីខេត្តស្វាយរៀង ដែលបន្ត នូវក្តីស្រមៃរបស់ប្រពន្ធគាត់ក្នុងការចូលរួមវិវាទការរបស់ ខុច បានអះអាងថា «ខ្ញុំជឿជាក់ថាមនុស្សជាទូទៅ រួមទាំងខ្ញុំផងគឺមិន អាចអនុគ្រោះឲ្យ ខុច បានទេ» ។ សុភា មកពីខេត្តកំពង់ធំក៏យល់

លោក

ស្របដែរថា គាត់មិនអាចទទួលយកការសុំខមាទោសរបស់ ខុច បានឡើយ «ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ» ។ ចំណែក សុដន មកពី ខេត្តកំពង់ចាមវិញ នៅពេលដែលត្រូវបានសួរសំណួរមួយនេះ គាត់ក៏ឆ្លើយតបវិញថា ខុច ប្រាកដជាមាន «សារជាតិយោរយោ ខ្លាំងណាស់...ព្រោះតាមខ្ញុំជួបបទពិសោធន៍រស់នៅក្នុងសម័យនោះ យល់ថាខ្មែរក្រហមទុកតែអ្នកណាដែលសាហាវយោរយោទូទៅ រស់តែប៉ុណ្ណោះ» ។ ដូចនេះ សុដន «មិនអាចលើកលែងទោសទូទៅ ខុច បានទេ ដោយសារតែទុកវេទនាជាច្រើនដែលជនរងគ្រោះ បានទទួលរង» ។ អ្នករស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមម្នាក់បាន លើកឡើងពីចំណុចមួយដ៏គួរឲ្យភ្ញាក់ផ្អើលថា ការសុំខមាទោស របស់ ខុច គឺបានផ្តល់ជូនត្រឹមតែអ្នកដែលរងគ្រោះក្នុងមន្ទីរស-២១ ប៉ុណ្ណោះ «ចុះចំពោះពួកយើងវិញ?» ។

សន្និដ្ឋាន

ឆាន់ យុ សួរប្រជាជនខ្មែរអ៊ីស្លាមអំពីការរក្សាការខ្មែរក្រហមនៅក្នុងខេត្តកំពង់

ចំពោះប្រជាជនកម្ពុជាផ្សេងទៀត និងប្រជាជនដែលមិន ទទួលយកការសុំខមាទោសរបស់ ខុច បានសម្តែងឲ្យឃើញថា វាមើលទៅដូចជាយឺតពេលទៅហើយចំពោះការលើកលែងទោស នេះ ។ មុនពេលដែលខ្ញុំមកដល់ប្រទេសកម្ពុជា ខ្ញុំគិតថានឹងសួរនរណា ម្នាក់ដើម្បីដឹងពីទស្សនៈរបស់គាត់ ប៉ុន្តែពេលខ្លះភាពវិសេសវិសាល ក៏ដូចជាភាពល្អប្រណីតមួយដែលមិនមែនមនុស្សគ្រប់រូបសុទ្ធតែ អាចធ្វើទៅបាននោះទេ ដោយឡែកប្រជាជនទាំងអស់នេះវិញគឺ បានបាត់បង់អ្វីៗទាំងអស់ ។ ប្រជាជនទាំងនេះមិនមែនគ្រាន់តែ ទទួលរងការរលឹចបំភ្លេចពី៣០ឆ្នាំមុនប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែពួកគាត់ទទួល រងការរលឹចបំភ្លេចរាល់ថ្ងៃដោយសារពួកគាត់មិនអាចបំភ្លេច អតីតកាលបាន ។ ស្ត្រីម្នាក់ដែលធ្លាប់មានកូន៤នាក់ ហើយឥឡូវ នេះសល់កូនតែម្នាក់គឺជាអ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហម ហើយរស់ នៅតែម្នាក់ឯងដោយសារតែប្តីរបស់គាត់ត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ ចោល និងបុរសពិការដៃជើងដោយសារតែការធ្វើពុទ្ធសាសនាដើម្បី បង្កើតការងារដែលទាំងអស់នេះគឺសុទ្ធតែជាទុក្ខបារម្ភជាក់ ស្តែង ។ តាមភស្តុតាងទាំងនេះ អាចបញ្ជាក់បានថា ពេលវេលាមិន អាចព្យាបាលគ្រប់រូបសម្លាមបាននោះទេ ។

ការលើកលែងទោសគឺជាជម្រើសមួយ ។ វាគឺជាការសម្រេច ស្របច្បាប់នូវអ្វីដែលថាការបំពានក្រមសីលធម៌របស់សាសនា និងទស្សនវិជ្ជាដើម្បីសម្រេចចេញនូវអ្វីមួយឲ្យមានលក្ខណៈជា មនុស្សជាតិ ដូចជាការសម្រេចដើម្បីរួមឲ្យមានភាពថ្លៃថ្នូររបស់ បុគ្គលម្នាក់ៗ ដោយមិនពាក់ព័ន្ធនឹងការលើកលែងទោសអ្វីទៀត នោះទេ ។

អ្នករស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមមិនមែនចេះតែ អង្គុយចងកំហឹងគ្រប់វិនាទីនោះទេ ហើយក៏មិនអាចចេះតែស្តាប់ រាល់ថ្ងៃដែរ ។ ប៉ុន្តែកាលបើយើងទៅសួរគាត់ គាត់នឹងឆ្លើយប្រាប់ អ្នកអំពីកំហឹងដែលគាត់មានចំពោះខ្មែរក្រហម ។ នេះគឺជាការពិត ដែលនៅដិតជាមតាមគាត់ជាប់រហូតមក ។ នៅពេលដែលប្រជាជន ទាំងនោះរស់នៅដោយអវត្តមានអ្នកជាទីស្រឡាញ់ និងការចងចាំ ដែលចេះតែនឹកឃើញដោយមិនបានប្រាសទុក ហើយការនឹក ឃើញរឿងរ៉ាវរាល់ចាប់នោះនៅដិតជាមួយរណាស់ ក្រោយពេល ការជួបជុំបានបញ្ចប់ទៅហើយ ។ **ខានី ធីតុហ្វូ**

ទស្សនៈអន្តរជាតិទៅលើសោកនាជកម្មរបស់កម្ពុជា

នៅខែកុម្ភៈឆ្នាំមុន មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដែលបានសម្របសម្រួលប្រជាជនខ្លួនឯងអស់ចំនួន ១,៧លាននាក់ក្នុងអំឡុងឆ្នាំ១៩៧៥ - ១៩៧៩ ត្រូវបាននាំយកទៅកាន់ទោសនៅក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែលមានជំនួយពីអង្គការសហប្រជាជាតិ។ ហេតុអ្វីបានជាត្រូវចំណាយពេលយូរយ៉ាងនេះ គឺច្រើនជាង៣០ឆ្នាំដើម្បីនាំយកយុត្តិធម៌មកឲ្យកម្ពុជា? ចម្លើយអាចត្រូវបានឃើញតាមរយៈចលនានយោបាយអន្តរជាតិក្នុងអំឡុងសង្គ្រាមត្រជាក់ និងកិច្ចបរិច្ចាគដែលចំណាយពេលយូរហួសពីការស្នូនរវាងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានិងអង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីបង្កើតតុលាការ។ ក្នុងអំឡុងសង្គ្រាមត្រជាក់ ដោយយោងទៅតាមទីតាំងភូមិសាស្ត្រនយោបាយ ប្រទេសកម្ពុជាបានក្លាយជាខុបករណ៍សម្រាប់ទាមទារអំណាចនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍របស់ប្រទេសចិន សហភាពសូវៀត និងសហរដ្ឋអាមេរិក។ ២០ឆ្នាំមុនពេលមានការចូលមកដល់នៃបេសកកម្មរក្សាសន្តិភាពរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ កម្ពុជាបានជួបប្រទះនូវភាពរីករាយចលាចល សង្គ្រាមស៊ីវិល អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងការអស់សង្ឃឹម។ រយៈកាលនោះអាចត្រូវបានបែងចែកជាបីដំណាក់កាលដែលក្នុងនោះមានអន្តរជាតិជាអ្នកដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់។ ដំណាក់កាលទី១ ពីពាក់កណ្តាលចុងឆ្នាំ១៩៦០ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៥។ នៅដំណាក់កាលទី១ ព្រឹត្តិការណ៍ពីរបានជួយសម្រួលដល់ខ្មែរក្រហមដែលជាចលនាកុម្មុយនិស្តសម្ងាត់នៅក្នុងព្រៃទទួលបានជ័យជម្នះដែលបានបំផ្លាញប្រទេសកម្ពុជា។ ដោយសារភាពអព្យាក្រឹតរបស់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ នៅក្នុងសង្គ្រាមត្រជាក់និងការសង្ស័យទៅលើភាគខាងកើតនៃប្រទេសកម្ពុជា បានជួយដល់កងទ័ពវៀតណាម ប្រធានាធិបតីនៃសហរដ្ឋអាមេរិក លោក រីឆាត នីកសុន និងហេន្រី ឃីសស៊ីនដី ដែលជាទីប្រឹក្សាសន្តិសុខជាតិរបស់លោក បានធ្វើឲ្យមានការទម្លាក់គ្រាប់បែកនៅកម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៦៧ដល់ឆ្នាំ១៩៧៣។ ការទម្លាក់គ្រាប់បែកនៅកម្ពុជានៅពេលនោះគឺច្រើន

ជាងពេលដែលទម្លាក់នៅប្រទេសជប៉ុនក្នុងអំឡុងសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរទៅទៀត។ ព្រឹត្តិការណ៍ទី២ គឺសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ត្រូវបានទម្លាក់ពីអំណាចដោយអ្នកស្តាំនិយមដែលគាំទ្រដោយសហរដ្ឋអាមេរិក គឺសេនាប្រមុខ លន់ នល់។ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បានភៀសព្រះកាយទៅប៉េកាំង ហើយចាប់ផ្តើមគាំទ្រ ប៉ុល ពត ដែលជាមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម។ ដោយមានជំនួយពីប៉េកាំង ប៉ុល ពត បានទម្លាក់ លន់ នល់ យ៉ាងឆាប់រហ័ស ហើយបានបង្កើតជារបបដ៏ឃោរឃៅមួយចាប់ពីថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ រហូតដល់ថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ដែលនេះស្ទើរតែជារបបដ៏ឃោរឃៅជាងគេដែលមាននៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រសម័យទំនើប។ របបដ៏សាហាវឃោរឃៅនេះបាននាំយកទុក្ខវេទនាដែលមិនធ្លាប់មានពីមុន ជាក់ស្តែងដូចជាធ្វើឲ្យទីក្រុងគ្មានមនុស្សនៅ ធ្វើទារុណកម្ម សម្លាប់អ្នកដែលមានចំណេះវិជ្ជា បង្កើតគោលនយោបាយដែលបង្កឲ្យមានការបង្ក្រាមអាហារ ជំងឺ និងការសម្លាប់ប្រជាជនកម្ពុជា១,៧លាននាក់ ដែលប្រហាក់ប្រហែលនឹងមួយភាគបីនៃប្រជាជនសរុប។ ដំណាក់កាលទី២នៃសោកនាជកម្មរបស់កម្ពុជាចាប់ផ្តើមពីថ្ងៃទី១ ខែមេសា។ កុម្មុយនិស្តសម្ងាត់បានបង្កើនអំណាចយ៉ាងលឿន ហើយបានដណ្តើមយកអំណាចគ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជាពីសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ដែលជាអ្នកស្តាំនិយម។ អាស្រ័យហេតុនេះ អ្វីដែលលោក នីកសុន និង ឃីសស៊ីនដី បានធ្វើ និងអ្វីដែលធ្វើឡើងដើម្បីជាជំនួយដល់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បានធ្វើឲ្យ ប៉ុល ពត ឡើងកាន់អំណាចទាំងស្រុង។ នៅថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ កងទ័ពវៀតណាម បានបណ្តេញខ្មែរក្រហម ហើយបណ្តេញមេដឹកនាំនៃរបបនោះនិងអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ឲ្យទៅព្រំដែនថៃ។ រដ្ឋាភិបាលថ្មីដែលមានឈ្មោះថាសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជាត្រូវបានបង្កើតឡើង។ រដ្ឋាភិបាលថ្មីនេះបានបង្កើនអំណាច ដែលមិនមានការទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់។ ជាអកុសល មហាសន្និបាតដែលដឹកនាំដោយសហរដ្ឋ

អាមេរិកនិងចិន បានចេញសេចក្តីសម្រេចសម្រាប់រយៈពេល១១ ឆ្នាំពីឆ្នាំ១៩៧៩-១៩៩១ ដោយទទួលស្គាល់របបខ្មែរក្រហមដ៏ ឃោរឃៅជាដាច់ខាតជាប្រជាមានិតកម្ពុជា ហើយបដិសេធមិនទទួល ស្គាល់សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា ។ ដំណាក់កាលទីបីនៃ សោកនាដកម្មគឺប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានអនុម័តហាមឃាត់មិនឲ្យ មានជំនួយ ខណៈពេលដែលខ្មែរក្រហមដែលនៅក្នុងព្រៃបានទទួល ការគាំទ្រពីប្រទេសចិន និងប្រទេសលោកខាងលិចដែលនេះធ្វើ ឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាទទួលរងនូវទុក្ខរវៃនាអស់រយៈពេល១១ឆ្នាំ បន្ថែម ។

រដ្ឋាភិបាលដែលមិនមានការទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ត្រូវ បានបង្កើតឡើងបន្ទាប់ពីរៀតណាមបានបញ្ចប់ការកាប់សម្លាប់ ដោយផ្តល់រំលឹករបបខ្មែរក្រហម នេះគឺជាការរៀបចំដែលអាចបន្ថយ ភាពវឹកវរនៅក្នុងប្រទេស ។ ទោះបីជារបបថ្មីរបស់ប្រទេសកម្ពុជា បានសម្រេចនាំយកមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដែលនៅរស់នៅកាន់កាប់ ក៏ដោយ ក៏ដំណើរការនេះត្រូវបានពន្យារពេលដោយសារតែ ជម្លោះនយោបាយទៅលើអធិបតេយ្យភាពនិងយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ រួមទាំងការលំបាកក្នុងការផ្តល់ថវិកា ។ នៅថ្ងៃទី១៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០០៩ គឺជា០ឆ្នាំបន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមដ៏ឃោរឃៅបានផ្តល់រំលឹក ហើយ១២ឆ្នាំបន្ទាប់ពីមានការអនុម័តឲ្យបង្កើតតុលាការពិសេស អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែលបង្កើតឡើងដោយ អង្គការសហប្រជាជាតិចាប់ផ្តើមសវនាការកាន់កាប់ទោសជនដែល សំខាន់ៗដែលបានសម្លាប់រង្គាល់ប្រជាជនកម្ពុជា ។

អ្នកនិពន្ធ និងអតីតមន្ត្រីនៅអង្គការសហប្រជាជាតិ លោក ប៊េននី វីយ៉ូណូ បានអះអាងថាតុលាការត្រូវតែបង្ហាញពីការទទួល ស្គាល់ដោយគ្រងថាអ្នកដែលមានអំណាចសំខាន់ៗ ធ្លាប់បានបដិសេធមិន ផ្តល់យុត្តិធម៌ដល់ប្រទេសកម្ពុជាជាយូរណាស់មកហើយ ។ មាន ការសង្ឃឹមទុកមុនថា តុលាការដែលប្រជាជនបានរង់ចាំជាយូរណាស់ មកហើយនឹងចាប់ផ្តើមដំណើរការព្យាបាលនិងផ្សះផ្សាជាតិដែល តម្រូវឲ្យមានការចូលរួមយ៉ាងពេញទំហឹងពីក្នុងនិងក្រៅប្រទេស ។

តាមការពិត បញ្ហារបស់តុលាការដែលនឹងកាន់កាប់ទោសមេដឹកនាំ ខ្មែរក្រហមដែលនៅរស់ ដែលមានការគាំទ្រដោយអង្គការសហ ប្រជាជាតិ ហើយដែលនឹងបានចាប់ផ្តើមដំណើរការនៅភ្នំពេញគឺ

តុលាការនេះកាន់កាប់ទោសតែអ្នកសម្លាប់ប៉ុណ្ណោះប៉ុន្តែមិនកាន់កាប់ទោស អ្នករួមគំនិតទេ ។ អំពើហ្មឿងខុស ដែលកើតមាននៅប្រទេសកម្ពុជា ចែកចេញជាបីដំណាក់ ។ ប៉ុល ពត ទំនើបជាមិនមានអំណាច ប្រសិនបើ មិនមាន យីស ស៊ីងដី ប៉ុន្តែ យីស ស៊ីងដី នឹងមិនមក អង្គុយនៅកន្លែងក្រចកសេះនៅក្នុងសវនាការនោះទេ ។ យីស ស៊ីងដី កំពុងតែណែនាំលោកប្រធានាធិបតី អូប៉ាម៉ា អំពីភូមិសាស្ត្រ នយោបាយ ។ មិនថា ម៉ាហ្គារ៉េត ថាច់ឆី ឬអតីតមន្ត្រី និងមន្ត្រីជាន់ ខ្ពស់របស់លោកស្រីមួយចំនួនដែលគាំទ្រខ្មែរក្រហមដោយសម្ងាត់ បន្ទាប់ពីរៀតណាមបានផ្តល់រំលឹករបបនោះ មិនមែនជាអ្នកដែល ចូលរួមចំណែកបង្កើតដំណាក់កាលទី៣នៃអំពើហ្មឿងខុសតែនៅកម្ពុជា នេះទេ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៩ រដ្ឋាភិបាលអង់គ្លេសនិងសហរដ្ឋអាមេរិក បានដាក់ការហាមឃាត់ទៅលើប្រទេសកម្ពុជាដោយសារតែរៀត ណាមដែលជាអ្នករំដោះប្រទេសកម្ពុជាបានចូលរួមក្នុងភាគីខុសនៅ ពេលសង្គ្រាមត្រជាក់ ។ យុទ្ធនាការរបស់ការិយាល័យបរទេស មួយចំនួនមានលក្ខណៈអាក្រក់ ឬសហការឃោរឃៅ ។ នៅអង្គការ សហប្រជាជាតិ អង់គ្លេសបានទាមទារឲ្យរបប ប៉ុល ពត ដែលបាន ផ្តល់រំលឹកនៅបន្តមាន «សិទ្ធិ» តំណាងឲ្យជនរងគ្រោះកម្ពុជានៅអង្គការ សហប្រជាជាតិ ហើយបានបោះឆ្នោតគាំទ្រ ប៉ុល ពត នៅទីភ្នាក់ងារ អង្គការសហប្រជាជាតិដែលរួមមានវត្តមានរបស់អង្គការសុខភាព ពិភពលោក ដោយហេតុនេះទើបធ្វើឲ្យមានការរាំងស្ទះដល់ដំណើរ ការអភិវឌ្ឍន៍នៅក្នុងស្រុករបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។

ដើម្បីដើរតួធ្វើជាល្អវិញ អង់គ្លេស សហរដ្ឋអាមេរិក ចិន និង អ្នកគាំទ្រ ប៉ុល ពត បានបង្កើតសម្ព័ន្ធ «មិនមែនកម្ពុជានិរន្ត» មួយនៅ ក្រៅប្រទេស ដែលតាមការពិតអ្នកទាំងនេះមានអំណាចដោយសារ តែខ្មែរក្រហម ។ នៅប្រទេសថៃ សេ.អ៊ី.អា និងភ្នាក់ងារការពារ សម្ងាត់បានបង្កើតទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់ជាមួយនឹងខ្មែរក្រហម ។ នៅឆ្នាំ១៩៨៣ រដ្ឋាភិបាលរបស់ ថាច់ឆី បានបញ្ជូនក្រុម SAS ឲ្យ មកបណ្តុះបណ្តាល «សម្ព័ន្ធ» នោះអំពីបច្ចេកមិនទៅឲ្យប្រទេសមួយ ដែលមានមិនច្រើនជាងគេនៅលើពិភពលោកលើកលែងតែប្រទេស អាហ្វហ្គានីស្ថាន ។ ថាច់ឆី បានសរសេរលិខិតមួយទៅ លេន គីណុក មេដឹកនាំកណៈបក្សប្រឆាំងថា រដ្ឋាភិបាលអង់គ្លេសមិនមានជាប់ ពាក់ព័ន្ធនឹងការបណ្តុះបណ្តាល ដែលមានការផ្តល់សម្ភារៈឬ

សហការជាមួយកងទ័ពខ្មែរក្រហមអ្វីឡើយ ។ ការនិយាយមិនពិត នេះពិតជាអស្ចារ្យណាស់ ។ នៅថ្ងៃទី២៥ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧១ រដ្ឋាភិបាលនេះត្រូវបានបង្ខំឱ្យសារភាពនៅក្នុងសភាថា ក្រុម SAS បានធ្វើការបណ្តុះបណ្តាល «សម្ព័ន្ធ» ដោយសម្ងាត់ ។ ប្រសិនបើចង់ ឲ្យមានយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ អ្នកដែលធ្លាប់កំរិតបប ប៉ុល ពត គួរតែ ត្រូវបានកោះហៅឲ្យទៅតុលាការនៅភ្នំពេញ យ៉ាងហោចណាស់ក៏ មានឈ្មោះរបស់អ្នកទាំងនោះនៅក្នុងបញ្ជីដែរ ។

នៅប្រទេសកម្ពុជា ចលនាការទូតនៃសង្គ្រាមត្រជាក់បាន បោសសម្អាតរបបខ្មែរក្រហមដែលសាហាវឃោរឃៅ ។ នៅថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៧ កងទ័ពរៀតណាមនិងអ្នកដែលចាកចេញពី ខ្មែរក្រហមបានបញ្ចប់របបខ្មែរក្រហម ។ សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិត កម្ពុជាដែលនឹងបង្កើនអំណាចនៅក្នុងប្រទេសទៅដល់ទៅ៧០ ភាគរយត្រូវបានបង្កើតឡើង ។

ខណៈពេលដែលបញ្ហាត្រូវបានបញ្ជូនទៅព្យាយាម សេចក្តី សម្រេចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិដែលដឹកនាំដោយសហរដ្ឋ អាមេរិក និងចិន បានផ្តល់អាសនៈរបស់ប្រទេសកម្ពុជាដែលមាន នៅមហាសន្និបាតទៅឲ្យរបបឃោរឃៅខ្មែរក្រហម ។ រដ្ឋាភិបាល ពិតប្រាកដនៅភ្នំពេញ ដែលបានបញ្ចប់ការសម្លាប់បែរជាក្លាយ ទៅជាអ្នកដែលអន្តរជាតិមិនចូលចិត្ត ។ ខ្មែរក្រហមដ៏អាក្រក់ដែល ជាអ្នកតំណាងកម្ពុជានៅអង្គការសហប្រជាជាតិនេះនៅតែបន្ត១១ ឆ្នាំបន្ថែមទៀត ដែលធ្វើឲ្យប្រជាជនកម្ពុជានៅតែរងទុក្ខវេទនា ។ ការនាំយកមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទៅកាត់ទោសនៅទសវត្សរ៍៨០ មិន មានការចាប់អារម្មណ៍ពីប្រទេសដែលមានអំណាចទេ ។ សាធារណរដ្ឋ ប្រជាមានិតកម្ពុជាបានកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ប៉ុល ពត និង អៀង សារី ប៉ុន្តែមានតែប្រទេសមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះដែលចាប់ អារម្មណ៍ ។

ជាទីបញ្ចប់ ការចូលរួមរបស់អន្តរជាតិក្នុងការដោះស្រាយ បញ្ហានៅកម្ពុជាត្រូវបានបង្កើតឡើង តាមរយៈការខិតខំកម្រិត ដោយអង្គការសហប្រជាជាតិទៅលើការបោះឆ្នោត នៅខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៣ ព្រមទាំងការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលថ្មីដែលជារាជរដ្ឋាភិបាល នៃប្រទេសកម្ពុជាដឹកនាំដោយនាយករដ្ឋមន្ត្រីពីររូប គឺព្រះអង្គ ម្ចាស់នរោត្តម រណបុទ្ធិ និង ហ៊ុន សែន ។ នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៧

បន្ទាប់ពីការផ្តល់យោបល់ដ៏រឹងមាំមួយរបស់ ថូម៉ាស ហេមម៉ាប៊ីក ដែលជាអ្នកតំណាងពិសេសអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបានបន្ទុក កិច្ចការសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា សហនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានស្នើសុំជំនួយ ពីអង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីនាំយកមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទៅកាត់ ទោស ។ ក្រុមអ្នកជំនាញអង្គការសហប្រជាជាតិបានផ្តល់យោបល់ ឲ្យបង្កើតតុលាការកូនកាត់ ដូចជាតុលាការនៅសេរីឡេអូន ។ បន្ទាប់ ពីការទាស់ទែងគ្នានៅខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧៧ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាដែល ដឹកនាំដោយនាយករដ្ឋមន្ត្រីតែមួយគឺលោក ហ៊ុន សែន បានបដិសេធ យ៉ាងរហ័សទៅនឹងគំនិតនោះ ហើយស្នើឲ្យបង្កើតតុលាការកម្ពុជា ដែលមានជំនួយពីអន្តរជាតិ ។

យើងអាចសន្និដ្ឋានថា រដ្ឋាភិបាលភ័យខ្លាចថាបរិស្ថានក្នុង របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ អ្នកផ្តល់ជំនួយ និងអង្គការសិទ្ធិមនុស្ស អាចពង្រីកវិសាលភាពរបស់តុលាការដោយធ្វើការកាត់ទោសជន ដៃដល់បន្ថែមដែលក្នុងនោះរួមមានអតីតអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរ ក្រហមដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងធ្វើការប្រើរដ្ឋាភិបាល ខណៈពេលដែល កម្ពុជាកំណត់ថានឹងកាត់ទោសមេដឹកនាំដំនុំស្រីតែ៥ នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ ការព្រួយបារម្ភរបស់កម្ពុជាគឺផ្អែកទៅតាមគោលការណ៍ មិនមែន ផ្អែកទៅលើការកំណត់ចំនួនមនុស្សដែលត្រូវកាត់ទោសនោះទេ ពីព្រោះរដ្ឋាភិបាលព្រួយបារម្ភថាការកាត់ទោសមនុស្សបន្ថែម អាចបណ្តាលឲ្យមានអស្ថិរភាព ។ ការព្រួយបារម្ភរបស់កម្ពុជាហាក់ ដូចជាពិត ពីព្រោះនៅឆ្នាំ២០០៨ថ្មីៗនេះ យ៉ាសហ្គាយ អ្នកតំណាង អង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបានបន្ទុកកិច្ចការសិទ្ធិមនុស្សបានអះអាង នៅក្នុងរបាយការណ៍ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៨ ដើម្បីធ្វើទៅក្រុមប្រឹក្សា សិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិថា «នឹងមានការសាកល្បងពិត នៅពេលដែលជនសង្ស័យដែលមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងរដ្ឋាភិបាល ត្រូវបានស៊ើបអង្កេត ហើយបញ្ជូនទៅអង្គជំនុំជម្រះមុនពេល សវនាការ» ។

ការគ្រប់គ្រងទៅលើតុលាការគឺជាបញ្ហាសំខាន់ដែលរដ្ឋា ភិបាលកម្ពុជា និងអង្គការសហប្រជាជាតិតែងតែមានយោបល់ ខ្វែងគ្នា ។ វាមិនមានអ្វីគួរឲ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេកាលដែលការចរចាត្រូវ ចំណាយពេលវេលាយូរជាងការស្មាន និងមានការមិនយល់ស្រប គ្នាជាច្រើនរហូតដល់ដាក់ការចរចានៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ ដែល

អង្គការសហប្រជាជាតិជាអ្នកដកខ្លួនចេញ ។ ភាពយឺតយ៉ាវនៃ ដំណើរការចរចាជាមួយអង្គការសហប្រជាជាតិរបស់រដ្ឋាភិបាល បានធ្វើឲ្យទំនាក់ទំនងរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន និងចិនដែល ជាអតីតអ្នកកាំខ្នែកក្រហមកាន់តែប្រសើរឡើង ។ នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៣ អង្គការសហប្រជាជាតិ និងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានចុះ ហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងដើម្បីបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ អង្គជំនុំជម្រះចាប់ផ្តើមដំណើរការនៅឆ្នាំ ២០០៦ ។

ចាប់តាំងពីពេលនោះមក តុលាការបានសម្រេចនូវជោគជ័យ ជាច្រើនរួមទាំងការចាប់ខ្លួនមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមដែលនៅ រស់ និងមានការចូលរួមរបស់ចៅក្រមនិងព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ ។ មានគោតសរសើរជាខ្លាំងទៅលើការបង្កើតអង្គភាពនៃមួយ ដែលធ្វើឲ្យជនរងគ្រោះអាចចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះ ។ នៅខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៨ មានការប្រកាសថាសវនាការ លើកដំបូងនឹងចាប់ផ្តើមនៅខែកញ្ញា ។ ប៉ុន្តែនៅទីបញ្ចប់ វាត្រូវ ចំណាយពេល៤ខែបន្ថែមទៀត ។ អ្នកកាំខ្នែកក្រហមបានអះអាងថា តុលាការអាចជាទប់ករណ៍មួយសម្រាប់ធ្វើឲ្យប្រព័ន្ធតុលាការនៅ ក្នុងប្រទេសដែលត្រូវបានកម្ទេចដោយសង្គ្រាម ការដួលរលំ រដ្ឋប្រហារ យោធា ការគ្រប់គ្រងនិងការរំខានដល់នយោបាយប្រសើរ ឡើង ។

ចំពោះចំណុចអវិជ្ជមាន គឺការខ្វះខាតឯករាជ្យភាពនិង ចៅក្រមកម្ពុជាដែលទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាល ការចោទប្រកាន់អំពី អំពើពុករលួយ និងបញ្ហាការរៀបចំថវិកាបានរំខានដល់ដំណើរការ ហើយជាក់ស្តែង ការចរចាដែលចំណាយពេលយូរហួសពីការ ស្មាននៅតែបន្តក្នុងអំឡុងពេលអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀង ។ ជាក់ស្តែង នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៩ ព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិនៅតែបន្តអះអាង ថាការតែធ្វើការកាត់ទោសជនត្រូវចោទបន្ថែម ខណៈពេលដែល ព្រះរាជអាជ្ញាកម្ពុជាអះអាងថាកាត់ទោសមេដឹកនាំតែ៥ នាក់គឺ គ្រប់គ្រាន់ហើយ ។

ខណៈពេលដែលតុលាការទទួលបានវិភាគពីអ្នករដ្ឋលវិភាគទាន ស្ម័គ្រចិត្ត ម្ចាស់ជំនួយជាបុគ្គលអាចមានឥទ្ធិពលដល់ដំណើរការនេះ ។ ប្រទេសម្ចាស់ជំនួយមានការព្រួយ បារម្ភនៅពេលដែលមានការ

ចោទប្រកាន់អំពើពុករលួយនៅតុលាការ ។ មានការផ្តល់របាយការណ៍ ថាសហរដ្ឋអាមេរិកដែលមិនទាន់បានផ្តល់វិភាគទានដល់តុលាការ ហើយប្រហែលជាប្រទេសផ្សេងទៀតចង់ឲ្យតុលាការមានអ្នក គ្រប់គ្រងម្នាក់ដែលមានចរិតលក្ខណៈជាអន្តរជាតិគ្រប់គ្រងទៅលើ ប្រធានរដ្ឋបាលកម្ពុជានិងអនុប្រធានអន្តរជាតិ ។

ដើម្បីធ្វើឲ្យម្ចាស់ជំនួយពេញចិត្ត តុលាការបានបង្កើតការ ណាត់ជួបមួយនៅខែមិថុនា ដែលក្នុងនោះរួមមាន ដេវីដ ថូប៊ីត ព្រះរាជអាជ្ញានៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេស យូហ្គោស្លាវី ដែលត្រូវបានឲ្យនាមថាជាអ្នកជំនាញសម្រាប់អង្គ លេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិដែលមានអំណាចពិសេសទៅ លើការត្រួតពិនិត្យថវិកា ។ នុត រ៉ូសេនហ្វ អ្នកដែលធ្លាប់ធ្វើការ នៅក្នុងបេសកកម្មនៅកូសូវ៉ូ របស់អង្គការសហប្រជាជាតិបាន គ្រប់គ្រងតំណែងរបស់ មីសែល លី ដែលជាអ្នកសម្របសម្រួល របស់អង្គការសហប្រជាជាតិនិងជាអនុប្រធានរដ្ឋបាលនៅតុលាការ ។ មានប្រភពមកពីអង្គការសហប្រជាជាតិថា លោកស្រី មីសែល លី ដែលមានសញ្ជាតិចិន មិនមានភាពតឹងរឹងទៅលើបុគ្គលិកកម្ពុជាទេ ។ យើងនឹងមើលថាតើតុលាការនៃអំណាចថ្មីនឹងធ្វើប្រតិបត្តិការជា រៀងរាល់ថ្ងៃទៅលើដំណើរការរបស់តុលាការយ៉ាងដូចម្តេច? នៅចុងឆ្នាំ២០០៨ មានការស៊ើបអង្កេតទៅលើអំពើពុករលួយ នៅតុលាការ ប៉ុន្តែអ្វីដែលគេរកឃើញមិនទាន់បានបោះពុម្ពផ្សាយ នៅឡើយទេ ។

ទោះបីជាការបង្កើតតុលាការមានសភាពយឺតយ៉ាវ ប៉ុន្តែ វានៅតែមានសារសំខាន់សម្រាប់ដំណើរការព្យាបាលនិងផ្សះផ្សា ជាតិដែលប្រជាជាជនបានរង់ចាំយូរណាស់មកហើយ ។ ដំណើរ ការនេះត្រូវឲ្យមានការយល់ដឹងយ៉ាងពេញទំហឹងអំពីអ្វីដែលបាន កើតឡើង ។ សេចក្តីសន្និដ្ឋានយ៉ាងជោគជ័យទៅលើតុលាការនឹង រួមបញ្ចូលទាំងការទទួលស្គាល់ចំពោះការបដិសេធមិនផ្តល់យុត្តិធម៌ ដល់ប្រទេសកម្ពុជានៅអំឡុងទសវត្សរ៍៨០ ។ សេចក្តីសន្និដ្ឋាន ដែលជោគជ័យបែបនេះនឹងអាចបញ្ចប់នូវទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏ខ្មៅ ងងឹតរបស់កម្ពុជាហើយអាចធ្វើឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាបំភ្លេចនូវអ្វីដែល បង្កើតឡើងដោយខ្មែរក្រហមមកលើកម្ពុជា ។

បេននី វីដយ៉ូណូ

រយៈពេលពីរថ្ងៃក្រោយសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីដែលអាចសួរសំណួរបាន ឬ បានប្រៀនអតីតអ្នកនៅក្រោមបន្ទាបរបស់គាត់ឱ្យ “ប្រាប់ការពិតទៅ!”

**សហព្រះរាជអាជ្ញា និងភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីសួរដេញដោល
សច្ចភាពនៃសក្ខីកម្មរបស់ ម៉ម ណែ**

កាលពីម្សិលមិញ ចៅក្រម និងមេធាវីបានបញ្ជាក់មិនសូវ
ល្អិតល្អន់ប៉ុន្មានទេ តាមរយៈពាក្យសម្តីនិងសួរសំឡេងរបស់ពួកគេ
ថា ម៉ម ណែ អតីតអ្នកសួរចម្លើយនៅក្នុងទម្រង់ស្នែងមិនបាននិយាយ
ប្រាប់អង្គការនូវការពិតទាំងស្រុងទេ ។ ខណៈពេលដែលមាន
សិទ្ធិមិនធ្វើការឆ្លើយតប និងសិទ្ធិប្រឆាំងនឹងការធ្វើពិរុទ្ធកម្មលើខ្លួន
ឯងបានក្លាយទៅជាបំណុលសំខាន់ក្នុងការពិភាក្សានិងវែកញែកពី
វត្តមានរបស់ ម៉ម ណែ គាត់ក៏ត្រូវបានក្រើនរំលឹកពីកាតព្វកិច្ចរបស់
គាត់ក្នុងការនិយាយការពិតនិងបានប្រាប់ពីដលវិ បារកដែលកើត
មានឡើងក្នុងការមិននិយាយការពិតដែរ ។ ថ្ងៃនេះ ពាក្យសម្តីកុហក
មិនត្រូវបានបញ្ជាក់ឲ្យដឹងឡើយ ។ ដុយទៅវិញ ទាំងចៅក្រម និង
ភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបែរជាបង្ហាញពីឯកសារសរសេរ
ដោយដៃរាប់រយទំព័ររបស់ ម៉ម ណែ ហើយឯកសារទាំងនោះមិន
មានភាពល្អិតល្អន់អ្វីឡើយ ។

ជាសង្ខេប កាលពីម្សិលមិញ ម៉ម ណែ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា
គាត់បានសួរចម្លើយអ្នកទោស ហើយចម្រាញ់យកនូវចម្លើយ
សារភាពរបស់អ្នកទោសទាំងនោះនៅក្នុងដុះមួយក្បែរអគារមន្ទីរ
ស-២១ ដោយ «ប្រើប្រាស់និយោបាយ» សួរសំណួរដែលម្តង
ហើយម្តងទៀត និងផ្តល់ពេលវេលាឲ្យអ្នកទោសទាំងនោះបង្ហាញពី
កំហុសរបស់ខ្លួន ។ ម៉ម ណែ បាននិយាយថា គាត់មិនដែលបាន
ធ្វើទារុណកម្ម មិនដែលបង្កប់ឲ្យធ្វើទារុណកម្ម ហើយក៏មិនដឹងថា
តើអ្នកសួរចម្លើយដទៃទៀតបានធ្វើទារុណកម្មលើអ្នកទោសឬក៏
អត់ឡើយ ។ ម៉ម ណែ បានអះអាងថា អ្នកទោសទាំងអស់មើល
ទៅហាក់បីដូចជាមានសុខភាពល្អ ហើយគាត់ក៏បាននិយាយបន្ថែម
ទៀតថា គាត់មិនដឹងពីស្ថានភាពនៃការឃុំឃាំង ឬដេកវាសនា
របស់អ្នកទោសទាំងអស់នោះក្រោយពីគាត់សរសេរចម្លើយ
សារភាពរបស់អ្នកទោសទាំងអស់នោះឡើយ ។ ម៉ម ណែ បាន
អះអាងទៀតថា គាត់មិនដឹងពីទ្រង់ទ្រាយសំខាន់ៗដូចជាចំនួន
បុគ្គលិក និងរចនាសម្ព័ន្ធរបស់មន្ទីរស-២១ នេះទេ ពីព្រោះថាគាត់

ម៉ម ណែ នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

ម៉ម ណែ នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៩

គ្រាន់តែធ្វើខ្លួនជាមនុស្ស «ខ្ញុំនិងថ្ងៃ» ដើម្បីគេចចេញពីហានិភ័យ និងគ្រាន់តែចំណាយពេលវេលារបស់គាត់ក្នុងផ្ទះសួរចម្លើយតែ ម្នាក់ឯងប៉ុណ្ណោះ ។

ក្រោយពីការពិនិត្យពិច័យបន្ថែម សេចក្តីអះអាងជាច្រើន របស់ ម៉ម ណៃ មិនត្រូវបានគេជឿទាំងស្រុងទេ។ ខណៈពេល ដែល ម៉ម ណៃ បានប្រកាន់នូវគោលដៅដែលគាត់មិនបានធ្វើ ទារុណកម្មដោយដួលលើអ្នកទោសដែលគាត់បានសួរចម្លើយ ការ បង្ហាញពីសកម្មភាពដែលធ្វើការពិមុននៅមន្ទីរស-២១ ឡើងវិញ នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៨ ដែល ម៉ម ណៃ បានចូលរួមជាមួយនឹង ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា និងជនគ្រប់គ្រងកាំង ហ្គេកអ៊ាវ (ហៅ ខុច) ម៉ម ណៃ បាននិយាយ ថាគាត់ធ្លាប់បានប្រើ «រំពាត់និងខ្សែភ្លើង» ក្នុងប្រតិបត្តិការសួរ ចម្លើយរបស់គាត់កន្លងមក។ ខណៈពេលដែលត្រូវបានបង្គាប់ឲ្យ រំព្រឹកពីពាក្យសម្តីនេះនៅក្នុងថ្ងៃនេះម្តងទៀត ម៉ម ណៃ បែបជាឆ្លាត ទៅអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការមិនឆ្លើយតបទៅវិញ។

កាលពីម្សិលមិញ ដោយមានការអនុញ្ញាតពីចៅក្រម សហ ព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ លោក រីលលៀម ស្ទីត បានប្រគល់ជូន សៀវភៅសរសេរដែលមានចំនួន៣០០ទំព័របន្ថែមដើម្បីពិនិត្យ មើលឡើងវិញសម្រាប់ការពិភាក្សាក្នុងថ្ងៃនេះ។ ម៉ម ណៃ បាន បញ្ជាក់ថាឯកសារនេះមានផ្ទុកនូវចំណារ និងការសរសេរចម្លងរបស់ គាត់ចេញពីការបង្រៀនមួយចំនួនដែល ខុច បានបង្រៀនក្នុង អំឡុងវគ្គសិក្សារបស់បុគ្គលិក។ ស្របពេលដែលកាលពីម្សិលមិញ ម៉ម ណៃ បាននិយាយថា គាត់មិនបានដឹងថាតើទារុណកម្មត្រូវ បានអនុវត្ត ឬថាតើ ខុច បានបញ្ជាឲ្យអនុវត្តការធ្វើទារុណកម្ម ឬក៏ អត់នោះ សហព្រះរាជអាជ្ញាលោក រីលលៀម ស្ទីត បានអធិប្បាយ ថាសៀវភៅសរសេរមួយក្បាលនេះគឺ «ពោរពេញទៅដោយ ឯកសារយោងនៃការធ្វើទារុណកម្ម» នៅមន្ទីរស-២១។ លោក រីលលៀម ស្ទីត បានសួរ ម៉ម ណៃ ថាតើវាត្រឹមត្រូវដែរឬទេដែល ម៉ម ណៃ ពិតជាបានដឹងពីការធ្វើទារុណកម្មនៅមន្ទីរស-២១ ពីព្រោះថាទាំង ម៉ម ណៃ និងអ្នកសួរចម្លើយដទៃទៀតត្រូវបាន បង្គាប់ឲ្យអនុវត្តការធ្វើទារុណកម្មដូចដែលបានបង្ហាញឲ្យឃើញ យ៉ាងច្បាស់តាមរយៈសៀវភៅសរសេរមួយនេះ។ ម៉ម ណៃ

បានឆ្លើយថាគាត់មិនដែលត្រូវបានបង្គាប់ឲ្យធ្វើទារុណកម្មដោយ ដួលទេ ហើយក៏មិនដែលដឹងថារបៀបធ្វើទារុណកម្មអ្វីខ្លះដែល អ្នកសួរចម្លើយដទៃទៀតបានអនុវត្តដែរ។

ម្សិលមិញ ម៉ម ណៃ បានប្រកាន់ដំហែរថាគាត់មិនបានដឹងពី ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងរបៀបដែលកងសួរចម្លើយរបស់គាត់ត្រូវបាន រៀបចំឡើងចំនួនមនុស្សប៉ុន្មាននាក់ធ្វើការក្នុងកងនេះ និងអ្វីខ្លះ ដែលអ្នកសួរចម្លើយទាំងនោះបានអនុវត្ត ពីព្រោះថាកងរបស់គាត់ មិនដែលបានជួបប្រជុំ ឬពិភាក្សាពីការអនុវត្តណាមួយឡើយ។ ថ្ងៃនេះ លោក រីលលៀម ស្ទីត បានចាប់ផ្តើម «កម្រោងការងារ» នៅមន្ទីរស-២១ ហើយ ម៉ម ណៃ បានបញ្ជាក់ថាទំព័រជាច្រើននៅ ក្នុងឯកសារនេះគឺត្រូវបានសរសេរដោយដៃរបស់គាត់។ លោក រីលលៀម ស្ទីត បានសង្កេតឯកសារនេះដែលបានបង្ហាញយ៉ាង ច្បាស់ពីរចនាសម្ព័ន្ធនៃកងសួរចម្លើយ ការបែងចែកចំនួនការងារ និងទំនួលខុសត្រូវជាច្រើនរបស់បុគ្គលផ្សេងៗគ្នា។ កម្រោងការងារ នេះក៏បានផ្តល់នូវសេចក្តីលម្អិតពីអង្គប្រជុំជាក់លាក់របស់របបនេះ ដែលក្នុងនោះការប្រជុំខ្លះបានធ្វើឡើងរៀងរាល់បីថ្ងៃម្តង។ ខណៈ ពេលដែលត្រូវសួរថាតើ ម៉ម ណៃ យល់ស្របថាក្នុងអំឡុងពេល នោះថាគាត់ពិតជាបានដឹងពីរចនាសម្ព័ន្ធនៃកងសួរចម្លើយទាំងស្រុង និងជាអ្នកសម្របសម្រួលដ៏សំខាន់ម្នាក់នោះ ម៉ម ណៃ បានឆ្លើយ ថា «ខ្ញុំមិនយល់ស្របជាមួយអ្នកទេ» ហើយក្រោយមកក៏មិនបាន ផ្តល់នូវការពន្យល់ឲ្យច្បាស់លាស់ដែរ។

ម៉ម ណៃ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថាគាត់បានសួរចម្លើយឈ្លើយ សឹករៀតណាមចំនួនពី២០ - ៣០ នាក់ និងជនស៊ីវិលស៊ើបការណ៍ រៀតណាមម្នាក់ឬពីរនាក់ប៉ុណ្ណោះ។ លោក រីលលៀម ស្ទីត បាន ដកស្រង់នូវសេចក្តីអះអាងរបស់ ខុច ដែលថា ម៉ម ណៃ ជាអ្នក ទទួលខុសត្រូវក្នុងការសួរចម្លើយអ្នកទោសរៀតណាមនៅមន្ទីរ ស-២១ ទាំងអស់ដោយសារតែជំនាញភាសារបស់គាត់។ ម៉ម ណៃ បានយល់ស្របចំពោះសេចក្តីអះអាងនេះ។ បន្ទាប់មក លោក រីលលៀម ស្ទីត ក៏បានដកស្រង់បញ្ជីអ្នកទោសរបស់មន្ទីរស-២១ ដែលមានកត់ត្រានូវអ្នកទោសជាឈ្លើយសឹករៀតណាមចំនួន ១២២នាក់ និង អ្នកស៊ើបការណ៍រៀតណាមចំនួន ១៤៤នាក់។ ខណៈពេលដែលត្រូវបានសួរថាតើគាត់ពិតជាបានធ្វើការសួរចម្លើយ

អ្នកទោសរៀនណាមទាំងអស់នេះទេ ម៉ម ណៃ បានសម្រេចមិន ធ្វើការឆ្លើយតប ។

បន្ទាប់ពីបានបញ្ចប់ការសួរសំណួរមួយនេះ លោក វីលលៀម ស្ទីត បានចោទសួរ ម៉ម ណៃ ថា តើគាត់កំពុងតែធ្វើការកាត់បន្ថយ គួនទីរបស់គាត់នៅទីស-២១ ដើម្បីធ្វើឲ្យខ្លួនគាត់មានការយឺត ឆ្ងាយពីទីក្រុងកម្ពុជាដែរឬទេ ។ ម៉ម ណៃ បានឆ្លើយតបថា «ខ្ញុំមិន ដែលមានគំនិតធ្វើបែបនេះឡើយ» ។

ដោយសារតែឥទ្ធិពលដ៏រំជើបរំជួល មេធាវីការពារក្តីអន្តរ ជាតិ លោក ហ្វ្រង់ស័រ រូ បានក្រោកឈរច្រាប់ថា ព្រះរាជអាជ្ញា បានធ្វើការកោះហៅសាក្សីរូបនេះ ។ បន្ទាប់ពីបានឈប់សួរសំណួរ ម៉ម ណៃ លោក រូ បានអរគុណព្រះរាជអាជ្ញាសម្រាប់ការកោះ ហៅសាក្សីនេះ ហើយក៏បាននិយាយថាប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញា មានសាក្សីបន្ថែមរៀបរយទៀត ព្រះរាជអាជ្ញាមិនត្រូវរុញរកក្នុង ការកោះហៅឡើយ ។ ខណៈពេលដែល លោក រូ គឺជាមេធាវី ការពារក្តីដែលបានដើរតួដ៏ល្អជាងមេធាវីដែលមកជំនួសការងារ គាត់ម្តងម្កាល ខ្ញុំមានភារកិច្ចដែលបានឃើញគាត់រឹបត្រឡប់ ពីការឈប់សម្រាកផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គាត់នៅសប្តាហ៍នេះ ដោយសារ តែការបញ្ចេញនូវយោបល់ដ៏គួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍របស់គាត់ ។ លោក វីលលៀម ស្ទីត បានកែតម្រូវថា ចៅក្រមបានចេញដីកា កោះហៅសាក្សី តែលោក រូ បានឆ្លើយតបថា ខណៈពេលដែល ចៅក្រមបានចេញដីកាកោះហៅសាក្សី ព្រះរាជអាជ្ញាបានសុំរួម បញ្ចូល ម៉ម ណៃ ទៅក្នុងបញ្ជីសាក្សីដែលបានស្នើសុំនោះ ។

ការបញ្ចេញយោបល់របស់លោក រូ បានធ្វើឡើងក្រោយ ពីការវិភាគលើ ម៉ម ណៃ ដែលមើលទៅហាក់បីដូចជាមានភាព ស្ងប់ស្ងាត់ និងប្រកបដោយការគេចវេះ ។ នៅពេលដែលត្រូវ បានសួរថា តើ ម៉ម ណៃ គិតយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះអំឡុងពេលនៃរបប ខ្មែរក្រហម ម៉ម ណៃ ហាក់បីដូចជាចាំបាននូវព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនោះ យ៉ាងច្បាស់ ដោយនិយាយថាស្ថានភាពនៅពេលនោះពិតជា តានតឹងណាស់ដោយសារតែសង្គ្រាម និងរបបអាហារមិនគ្រប់ គ្រាន់ ប៉ុន្តែឯករាជ្យភាពរបស់កម្ពុជានិងភាពជាម្ចាស់ការលើ ខ្លួនឯងគឺជាទិដ្ឋភាពវិជ្ជមានដែលស្របជាមួយនឹងគោលគំនិតខ្លួន ទីពឹងខ្លួនដ៏ប្រពៃរបស់ព្រះពុទ្ធដល់ដែរ ។ នៅពេលដែលត្រូវបានសួរ

ថា តើគាត់មានដឹងទេថាមានចំនួនមនុស្សប៉ុន្មាននាក់ស្លាប់នៅមន្ទីរ ស-២១ ម៉ម ណៃ បាននិយាយថា «ខ្ញុំមិនមានការកិច្ច ឬមុខ គំណែងដើម្បីដឹងពីរឿងនេះទេ» ។ ហើយខណៈពេលដែលត្រូវបាន សួរថា តើមានមនុស្សចំនួនប៉ុន្មាននាក់បានស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលខ្មែរ ក្រហមនៅប្រទេសកម្ពុជា ម៉ម ណៃ បាននិយាយដោយធម្មតាថា គាត់មិនបានដឹងពីរឿងនេះទេ ។ លោក រូ បានចោទសួរថា តើ ម៉ម ណៃ មានការសោកស្តាយខ្លះដែរឬទេ ហើយ ម៉ម ណៃ ក៏បាន និយាយថាគាត់ពិតជាមានការសោកស្តាយចំពោះ «ក្រុមមនុស្ស ល្អមួយចំនួនតូច» ដែលត្រូវបានសម្លាប់ ។ បន្ថែមលើនេះ ម៉ម ណៃ មិនមានភាពសោកស្តាយចំពោះ «មនុស្សអាក្រក់» ឡើយ ។

ខុច បានសំណួរពរឲ្យ ម៉ម ណៃ និយាយការពិត និងទទួលស្គាល់ ទីក្រុងកម្ពុជារបស់ខ្លួន

បន្ទាប់ពីភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានបញ្ចប់ការសួរ សំណួរទៅកាន់ ម៉ម ណៃ លោកប្រធាន ចៅក្រម និង ណុន បាន ប្រគល់ទិកាសនេះដល់ ខុច សម្រាប់ការអង្កេតរបស់គាត់ ។ យ៉ាង ចម្លែក ខុច បានពន្យល់ប្រាប់អង្គសវនាការថា គាត់មានភាពស្និទ្ធ ស្នាលជាមួយបុគ្គលិកប្រុសផ្សេងៗទៀតនៅទីស-២១ ប៉ុន្តែ មិនដែលសួរដាច់ចូលចិត្ត ម៉ម ណៃ ប៉ុន្មានទេ ។ ក្រោយមកអ្វីៗចាប់ ផ្តើមមានភាពត្រូវចាប់អារម្មណ៍ ។ ខុច បាននិយាយថា សៀវភៅ សរសេរដែលមាន៣០០ទំព័របន្ថែមដែលលើកឡើងមុននេះបន្តិច បន្តួញពីការធ្វើទារុណកម្មបានឆ្លុះបញ្ចាំងពី «ការងារពិតប្រាកដ» របស់អ្នកសួរចម្លើយទាំងនោះ ។ ជាមួយនឹងកាយវិការនិងចំណាប់ អារម្មណ៍ដ៏មាំ ខុច បានប្រាប់ ម៉ម ណៃ ថា កុំឲ្យមានការភ័យខ្លាចនឹង សេចក្តីស្លាប់ «និយាយការពិត» មក ។ ខុច បានពន្យល់ប្រាប់ថា គាត់បានទទួលស្គាល់នូវទីក្រុងកម្ពុជារបស់គាត់ ហើយក៏ប្រាប់ ម៉ម ណៃ ថា «ខ្ញុំចង់ឲ្យអ្នកធ្វើដូចជាខ្ញុំដែរ» ។

ខុច បានពន្យល់ថាប្រជាជនលើសពីមួយពាន់នាក់ត្រូវបាន សម្លាប់នៅក្រោមកណ្តាប់ដៃរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ហើយក៏ បានរំពុក ម៉ម ណៃ ថា យើងទាំងពីរនាក់ក៏ជាសមាជិករបស់បក្ស កុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែរ ។ ខុច បានពន្យល់ថា «យើង» មានទំនួល ខុសត្រូវសម្រាប់ទីក្រុងកម្ពុជាដែលប្រព្រឹត្តឡើង ហើយមិនអាចស្តី បន្ទោសមាតិករបស់បក្សឡើយ ។ ទាំងកម្ពុជា ពិភពលោកទាំងមូល

និងភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីកំពុងតែស្វែងរកការពិត ។ ខុប បាន
រំព្រក ម៉ម ណែ ថាប្រពន្ធនឹងកូនស្រីរបស់ ភីង គុន អតីតលោកក្រុ
សាស្ត្រាចារ្យរបស់ពួកគេកំពុងតែសម្លឹងមើលមកក្នុងនាមជាដើម
បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ហើយចង់ដឹងថាតើជាតុរបស់លោកក្រុសាស្ត្រា
ចារ្យនៅកន្លែងណា ។ «សូមត្រៀមខ្លួនដើម្បីនិយាយនូវការពិត» ។

បើពិចារណាទៅលើប្តីនិងឪពុកកូនក្តីរបស់គាត់ដែលត្រូវ
បានលើកឡើងយកមកនិយាយ អ្នកស្រី ស៊ីលកេ ស្នងហ្សិនស៊ី
មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី បានសុំការអនុញ្ញាតពីចៅក្រមដើម្បី
ឲ្យ ម៉ម ណែ មានឱកាសផ្តល់នូវព័ត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងបញ្ហា
នេះ ។ ម៉ម ណែ បាននិយាយថាគាត់មិនមានព័ត៌មានអ្វីនឹងផ្តល់ឲ្យ
ឡើយ ប៉ុន្តែគាត់ក៏បានបង្ហាញពី «ការសោកស្តាយរបស់គាត់
ចំពោះក្រុមគ្រួសាររបស់លោកក្រុសាស្ត្រាចារ្យ ភីង គុន» ហើយ
បានយំស្រក់ទឹកភ្នែកជាលើកដំបូង ។

ម៉ម ណែ ត្រូវបានចោទសួរសំណួរពីដំបូងដោយអ្នកស្រី
ស្នងហ្សិនស៊ី អំពី ភីង គុន ហើយទោះបីជា ម៉ម ណែ បានចារឹកថា
របស់ ភីង គុន និង ទទួលស្គាល់លើចំណារដោយផ្ទាល់ដៃរបស់គាត់
លើចម្លើយសារភាពរបស់ ភីង គុន ក៏ដោយ ក៏ ម៉ម ណែ បាន
និយាយថាគាត់មិនបានចាំថាតើគាត់ពិតជាបានសួរចម្លើយ ភីង គុន
និងមិនបានដឹងពីជោគវាសនារបស់ ភីង គុន ឡើយ ។ បន្ទាប់មកទៀត
ដោយស្ថិតនៅក្រោមការចោទសួរពីមេធាវីការពារក្តី ម៉ម ណែ
បានរំព្រកឡើងវិញនូវការសួរចម្លើយលើ ភីង គុន ហើយបាននិយាយ
ថាចម្លើយសារភាពរបស់ ភីង គុន មិនត្រូវបានបង្កើតឡើយ៖ «ភីង
គុន បាននិយាយចេញពីចិត្តរបស់គាត់ដោយខ្លួនឯង» ។

នៅពេលដែល អ្នកស្រី ស្នងហ្សិនស៊ី បានដាក់បង្ហាញរូបថត
ជាអ្នកទោសរបស់ ភីង គុន នៅលើអេក្រង់ទូរទស្សន៍ ប្រពន្ធ
និងកូនស្រីរបស់អ្នកទោសកុម្មុលស្មែនរូបនេះត្រូវបានគេឃើញ
និងពួសំឡេងយំខ្លឹកខ្លួលយ៉ាងខ្លាំង ទោះបីជាមានកញ្ចក់ទំនុក
ពួកគេដាច់ដោយឡែកពីសាលសាធារណៈក៏ដោយ ។ ស្ត្រីទាំងនេះ
គឺស្ថិតនៅក្នុងចំណោមភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមួយចំនួនតូច
ដែលបានចូលរួមក្នុងដំណើរការក្តីជារៀងរាល់ថ្ងៃ ។

**ការប្រព្រឹត្តទុក្រិដ្ឋកម្ម និងការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯង បានយក
មកពិភាក្សាវែកវែកសម្រាប់ថ្ងៃទីបីក្នុងវិវាទមួយ**

ចំណុចដំបូងសម្រាប់ព្រឹកនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិបាន
រំព្រកប្រាប់ ម៉ម ណែ អំពីសិទ្ធិប្រឆាំងនឹងការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯង
ដែលមានចែងនៅក្នុងវិធានទី២៨ ។ យ៉ាងណាមិញ សហព្រះរាជ
អាជ្ញាជាតិបានជំរុញឲ្យ ម៉ម ណែ ផ្តល់នូវសក្ខីកម្មដ៏ពេញលេញមួយ
ទោះបីជាវាអាចក្លាយជាការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯងក៏ដោយ ។ សហ
ព្រះរាជអាជ្ញាជាតិបានថ្លែងថានៅក្នុងច្បាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះ
វិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា មានតែមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់និងអ្នកទាំង
ឡាយដែល «មានទំនួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត» តែប៉ុណ្ណោះអាចធ្វើការ
កាត់ទោសបាន ។ បន្ថែមលើនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានធានាដល់
សាក្សីថា ដោយសារតែវាមានរយៈកាលលើសមាសសិបឆ្នាំទៅ
ហើយនោះ អាជ្ញាយុកាលបានអស់សុពលភាពហើយ ដូច្នេះបុគ្គល
ដែលមិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងបុគ្គលប្រភេទទាំងពីរខាងលើនឹង
មិនត្រូវបានធ្វើការកាត់ទោសឡើយ ។ ខ្ញុំបានសម្លឹងមើលទៅកាន់
លោក រូ ដោយរំពឹងថាគាត់នឹងធ្វើការបដិសេធក្នាមៗ ប៉ុន្តែគួរឲ្យ
ភ្ញាក់ផ្អើល គាត់បែរជាមិនបានធ្វើការបដិសេធអ្វីឡើយ ។

លោក រូ បានរង់ចាំរហូតដល់វេនរបស់គាត់ដើម្បីសួរសំណួរ
ទៅកាន់ ម៉ម ណែ និងបានផ្តល់នូវសេចក្តីជំនាស់លើការធានារបស់
សហព្រះរាជអាជ្ញា ។ លោក រូ បានរំព្រក ម៉ម ណែ ពីសិទ្ធិនឹងករណី
កិច្ចរបស់គាត់ ។ បន្ទាប់មកលោក រូ ក៏បានណែនាំ ម៉ម ណែ កុំឲ្យ
ជឿលើសហព្រះរាជអាជ្ញានៅពេលដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបាន
ប្រាប់ ម៉ម ណែ ថាគាត់មិនអាចធ្វើការកាត់ទោសបានទេ ។ ដោយ
មានការកត់សម្គាល់ឃើញថាក្នុងអំឡុងពេលសម្រាកអាហារថ្ងៃត្រង់
លោក រូ បានអាននូវការដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានពីព្រះរាជអាជ្ញាថាក្នុង
នាមជាភាគីមួយរបស់អនុសញ្ញាប្រឆាំងនឹងការធ្វើទារុណកម្ម
ប្រទេសកម្ពុជាបានទទួលខុសត្រូវសម្រាប់ការកាត់ទោសលើជន
ទាំងឡាយណាដែលបានប្រព្រឹត្តទារុណកម្ម ។ លោក ស្និត បាន
ធ្វើការបង្ហាត់ដោយលើកយកនូវវិវាទដែល «បញ្ហាពិបាកដោះ
ស្រាយ»ដូចកាលពីម្សិលមិញទាក់ទងនឹងការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួន
ឯងដែលគួរតែត្រូវបានលើកឡើងជាជនក្នុងវិធានទី២៨ ។

លោកប្រធានចៅក្រមពិតជាមានអារម្មណ៍ថាវាខានពី
សំណាក់លោក រូ ដោយនិយាយថា លោក រូ មានឱកាសសម្រាប់
ធ្វើការសួរសំណួរទៅកាន់សាក្សីមិនមែនមកបញ្ចេញនូវយោបល់

បែបនេះទេ ។ បច្ចុប្បន្ននេះ វាក៏ជាការកិច្ចរបស់ចៅក្រមក្នុង ការប្រាប់សាក្សីអំពីសិទ្ធិរបស់គេ ហើយមេធាវីការពារក្តីមិនត្រូវ ធ្វើការណែនាំសាក្សីឡើយ ពីព្រោះថាសាក្សីមានមេធាវីផ្ទាល់ ខ្លួនដើម្បីពិភាក្សាលើបញ្ហានេះហើយ ។ លោក រូ បានបញ្ជាក់យ៉ាង ត្រឹមត្រូវថាព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជូនរូបថតបែបនេះមុន ។ ក្នុងចំណុចសំខាន់នេះ លោកប្រធានចៅក្រមបានប្រាប់លោក រូ ឲ្យចាប់ផ្តើមសួរ ម៉ម ណៃ ឬអង្គុយចុះ ។

បន្ទាប់ពី ម៉ម ណៃ បានចាកចេញពីសាលតុលាការកាលពី ពេលថ្ងៃ លោក រូ បានក្រោកឈរដើម្បី «បង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភ ជាបន្ត» ទាក់ទិននឹងការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯង ។ លោក រូ បាន និយាយថាសាក្សីត្រូវតែត្រូវបានក្រែនរំពួកឲ្យបានត្រឹមត្រូវអំពី ហានិភ័យដែលពួកគេអាចនឹងប្រឈមមុខដោយផ្តល់ឲ្យពួកគេនូវ ទម្រង់បែបបទជាក់លាក់នៃការទទួលខុសត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់លើការ ប្រព្រឹត្តទុក្ខក្រងកម្មរូបក្នុងតុលាការកាត់ក្តីនេះនិងទាក់ទិននឹងការ ធានាដ៏ខុសឆ្គងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាកាលពីព្រឹកមិញនេះ ។

លោកប្រធានចៅក្រម បានចោទប្រកាន់ព្រះរាជអាជ្ញានិង មេធាវីការពារក្តីពីបទ «ទាញយកដលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន» ពី ដំណើរការនីតិវិធី ហើយបន្តនិយាយថាប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញា ឬ មេធាវីមានការអង្កេតនោះត្រូវតែប្រគល់ជូនចៅក្រមជាលាយ លក្ខណ៍អក្សរជាមុនទាក់ទិននឹងវិធានទី២៨នេះ ។ លោកប្រធាន ចៅក្រមបានថ្លែងនូវការអង្កេតដែលស្តែងនូវការរំខានបន្តិចបន្តួច ថាប្រសិនបើភាគីណាមួយនៅតែលើកឡើងពីបញ្ហាដាក់ពន្ធនាគារ លើខ្លួនឯងក្នុងដំណើរការនីតិវិធីតទៅទៀត នោះសាក្សីនឹងកាន់តែ មានភាពស្ងប់ស្ងាត់ជាងមុន ហើយវានឹងមានផលវិបាកដល់អង្គ ជំនុំជម្រះក្នុងការទទួលបាននូវការពិត ។

លោក រូ បានទំប្រឹងប្រែងបន្តដោយថ្លែងថាព្រះរាជអាជ្ញា បានបញ្ជូនរូបថតជាសាធារណៈក្នុងព្រឹកនេះ ដូច្នេះគាត់គ្រាន់ តែធ្វើការឆ្លើយតបនឹងបញ្ហានេះជាសាធារណៈដូចគ្នាតែប៉ុណ្ណោះ ។ លោក រូ បាននិយាយថា គាត់ស្មោះត្រង់ការប្រជុំជាឯកជនដើម្បី ដោះស្រាយនូវសំណួរសំខាន់ៗទាក់ទិននឹងការប្រព្រឹត្តទុក្ខក្រងកម្ម រួម ។ ដោយពិចារណាលើព្រឹត្តិការណ៍ប្រព្រឹត្តទុក្ខក្រងកម្មរួមបាន ពង្រីកនូវការទទួលខុសត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់លើទុក្ខក្រងកម្មដោយស្មើ

ភាពសម្រាប់បុគ្គលទាំងអស់ដែលស្ថិតនៅក្នុងគម្រោងការទុក្ខក្រងកម្ម រួមមួយនោះ លោក រូ បានជំទាស់សាជាថ្មីម្តងទៀតថា សាក្សី ដែលជាជនដៃដល់នឹងប្រឈមមុខនឹងហានិភ័យនៃការចោទប្រកាន់ ប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសម្រេចធ្វើការអនុវត្តការទទួលខុសត្រូវ តាមផ្លូវច្បាប់នូវការប្រព្រឹត្តទុក្ខក្រងកម្មរួមនៅក្នុងដំណើរការកាត់ក្តី ខុច ។ ប្រហែលជាប្រាំលើកហើយសម្រាប់សប្តាហ៍នេះ ការចោទ ប្រកាន់បានបញ្ជូននូវទស្សនៈរបស់ខ្លួនម្តងហើយម្តងទៀតដែលថា ការប្រព្រឹត្តទុក្ខក្រងកម្មរួមគ្មានអ្វីជាក់លាក់នឹងជួយនឹងការដាក់ពន្ធនា គារលើខ្លួនឯងឡើយ ។

ក្រោយពីការសម្រាករយៈពេលខ្លីមក ចៅក្រមបានសម្គាល់ ឃើញថាទាំងការធានារបស់ព្រះរាជអាជ្ញាកាលពីព្រឹកមិញនិង ការណែនាំរបស់មេធាវីការពារក្តីទៅកាន់សាក្សីកាលពីរសៀល នេះមិនមានភាពសមរម្យឡើយ ។ លោកប្រធានចៅក្រមព្រមាន យ៉ាងដាច់ខាតថាព្រះរាជអាជ្ញានិងមេធាវីការពារក្តីមិនត្រូវលើក យកនូវបញ្ហាដែលនេះមកពិភាក្សាក្នុងដំណើរការផ្តល់សក្ខីកម្ម របស់សាក្សីបន្ទាប់ទៀតឡើយ ។

ម៉ម ណៃ ត្រូវបានផ្តល់ឲ្យមានមេធាវីម្នាក់ ប៉ុន្តែតើមេធាវីដែល បានផ្តល់ឲ្យនោះមានភ្នាក់ងារអ្វីខ្លះ?

ក្រោយពី ម៉ម ណៃ បាននិយាយកាលពីថ្ងៃច័ន្ទថា គាត់មិន មានមេធាវី ប៉ុន្តែចង់បានមេធាវីម្នាក់ដែលជាផ្នែកជំនួយការជំនាញ ដល់សាក្សី អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានជ្រើស រើស លោក គង់ សំអុន ឲ្យធ្វើជាមេធាវីរបស់ ម៉ម ណៃ ។ លោក គង់ សំអុន បានអង្គុយក្បែរមេធាវីការពារក្តីក្នុងដំណើរការផ្តល់ សក្ខីកម្មរបស់ ម៉ម ណៃ ហើយបានធ្វើការបដិសេធនិងបញ្ចេញ យោបល់មួយចំនួន ។ ការធ្វើបែបនេះគឺមានភាពច្បាស់លាស់ ។

យ៉ាងណាមិញ វាមិនមានភាពច្បាស់លាស់ទេថាតើសិទ្ធិ អំណាចរបស់ គង់ សំអុន មានអ្វីខ្លះ និងតើភ្នាក់ងារអ្វីខ្លះដែលគាត់ តម្រូវឲ្យដើរតួនៅក្នុងសាលសវនាការនេះ ។ ខណៈពេលដែល គង់ សំអុន បានបដិសេធលើសំណួរមួយសួរទៅកាន់ ម៉ម ណៃ លោក ប្រធានចៅក្រមបាន «ក្រែនរំពួក» គង់ សំអុន ពីការឆ្ការចាត់តាំង របស់គាត់ពីផ្នែកជំនួយការជំនាញដល់សាក្សីដើម្បីធានាឲ្យបាន ថាសាក្សីនឹងមិនដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯង ហើយនិយាយថាសំណួរ

ដែលសួរក្នុងប្រភេទបែបនេះមិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងការ
ព្រួយបារម្ភរបស់លោក គង់ សំអុន ឡើយ ។ អ្នកនាំពាក្យម្នាក់របស់
អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានពន្យល់ថាលោក គង់
សំអុន មិនបានធ្វើជាតំណាងឲ្យ ម៉ម ណៃ ក្នុងអង្គសវនាការឡើយ
ប៉ុន្តែបែបជាធ្វើការណែនាំ ម៉ម ណៃ ពីសិទ្ធិរបស់គាត់ និងឲ្យ ម៉ម ណៃ
ឆ្លើយនឹងសំណួររបស់គាត់ដែលទាក់ទងនឹងបញ្ហាការដាក់ពន្ធនាគារ
លើខ្លួនឯងនៅពិញ។ តាមរយៈការបំពេញតួនាទីនៅក្នុងដំណើរការ
នីតិវិធី វាហាក់បីដូចជាលោក គង់ សំអុន មិនបានស្វែងយល់ពី
សិទ្ធិអំណាចដែលមានព្រំដែនណាត់នេះទេ ។ លើសពីនេះ លោក
ប្រធានចៅក្រមហាក់បីដូចជាបង្ខំឲ្យជ្រើសរើសមេធាវីរូបនេះ ។
ឧទាហរណ៍ កាលពីម្សិលមិញ គង់ សំអុន បានបដិសេធលើ
ឯកសារដែលបានបង្ហាញនៅលើអេក្រង់ និងបានស្នើថា ម៉ម ណៃ
គួរតែផ្តល់ឲ្យនូវឯកសារដើម ។ ការបដិសេធនេះមានប្រសិទ្ធភាព
និងបានអនុញ្ញាតដោយតុលាការ ប៉ុន្តែឯកសារនោះមិនមានអ្វីដែល
ជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯងនោះទេ ។ ក្នុង
ទិដ្ឋភាពបែបនេះ គង់ សំអុន ហាក់បីដូចជាដើរតួជាមេធាវីការពារ
ក្តី និងត្រូវបានទទួលការគោរពដូចមេធាវីការពារក្តីដែរ ។

អ្នកនាំពាក្យរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការ
កម្ពុជា បានបញ្ជាក់នៅថ្ងៃនេះថា ម៉ម ណៃ បានពិភាក្សាជាមួយ
នឹងមេធាវីទាក់ទងនឹងការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯងក្នុងដំណើរការ
ស៊ើបអង្កេតសម្រាប់អង្គហេតុនេះ ។ ហើយព័ត៌មានស្តីពីការកំណត់
ពេលដាក់ឯកសារ និងអំឡុងពេលនៃការពិភាក្សានេះមិនមានភាព
ច្បាស់លាស់ឡើយ ។

ជាក់ស្តែង ប្រសិនបើសេចក្តីណែនាំដែលផ្តល់ឲ្យ ម៉ម ណៃ
គ្រាន់តែទាក់ទងនឹងការដាក់ពន្ធនាគារ លើខ្លួនឯងតែមួយមុខនោះ
ខ្ញុំគិតថាវាមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅឡើយទេ ។ តាមទស្សនៈរបស់ខ្ញុំ
ម៉ម ណៃ ឥឡូវនេះគឺជាបេក្ខជនដ៏ពិតប្រាកដម្នាក់សម្រាប់ការ
ស៊ើបអង្កេត និងការអនុញ្ញាតសម្រាប់ការផ្តល់នូវសក្ខីកម្មខុស
បើយោងតាមវិធាន ៣៥ និង៣៦ ។ តើមេធាវីរបស់ ម៉ម ណៃ
អាចណែនាំគាត់នៅក្នុងអំឡុងពេលសម្រាកនេះបានដែរឬទេ ខណៈ
ពេលដែលគាត់ពិតជាត្រូវការនូវការក្រើនរំពួក? ដោយពិចារណា
ឃើញថាមេធាវីគ្រាន់តែត្រូវបានផ្តល់ឲ្យ ម៉ម ណៃ កាលពីថ្ងៃច័ន្ទ

រវលាម៉ោង៤ល្ងាច ហើយ ម៉ម ណៃ ទើបនឹងចាប់ផ្តើមផ្តល់សក្ខីកម្ម
នៅថ្ងៃអង្គារ ម៉ោង៧ព្រឹកនេះ ។ តើមេធាវីមានពេលគ្រប់គ្រាន់
ដើម្បីស្តាប់ដំណើររឿងរបស់ ម៉ម ណៃ ដែរឬទេ? ប្រសិនបើមេធាវី
មិនបានស្តាប់នូវដំណើររឿងពេញលេញរបស់ ម៉ម ណៃ តើមេធាវី
រូបនេះពិតជាស្ថិតនៅក្នុងគោលជំហរច្បាស់លាស់ដើម្បីដឹងថាតើ
ពេលណាដែល ម៉ម ណៃ អាចនឹងដាក់ពន្ធនាគារ ឬកុហកខ្លួនឯងដែរ
ឬទេ?

**សក្ខីកម្មរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ត្រូវបានពន្យារពេលដើម្បីអនុញ្ញាតឲ្យ
មានការពិភាក្សាជាមួយនឹងអ្នកប្រឹក្សា**

ហ៊ឹម ហ៊ុយ ដែលជាអតីតនាយកមន្ទីរស-២១ បានចូល
ខ្លួនអង្គុយនៅក្នុងកន្លែងសាក្សីកាលពីរសៀលនេះ ។ លោកប្រធាន
ចៅក្រមបានពន្យល់ប្រាប់ពីសិទ្ធិ និងករណីចម្រុះរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ជា
ពិសេសសិទ្ធិរបស់គាត់ដែលមានចែងក្នុងវិធាន២៨(៧) ដើម្បីស្នើ
សុំអ្នកប្រឹក្សា ប្រសិនបើបញ្ហាការដាក់ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯងកើតមាន
ឡើង ។ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានជម្រាបប្រាប់ចៅក្រមថាគាត់មិនបានរៀបចំ
ខ្លួនដើម្បីនិយាយនៅឡើយទេ ហើយចង់ប្រឹក្សាជាមួយនឹងមេធាវី
ម្នាក់ ។ ខណៈពេលដែលការពន្យល់ណែនាំមិនមានភាពច្បាស់លាស់
ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានពន្យល់ប្រាប់ថា គាត់បានជួបលោក គង់ សំអុន
ដែលជាមេធាវីរបស់ ម៉ម ណៃ «តិចតួចប៉ុណ្ណោះ» ។ លោកប្រធាន
ចៅក្រមបានពន្យារដំណើរការនីតិវិធីនៅពេលដំបូងដើម្បីអនុញ្ញាត
ឲ្យ ហ៊ឹម ហ៊ុយ បានជួបជាមួយនឹងមេធាវី គង់ សំអុន ។

ខណៈពេលដែលខ្ញុំយល់ថានៅក្នុងវិធានទី ២៨(៧) សាក្សី
គួរតែត្រូវបានផ្តល់ឲ្យនូវមេធាវីមួយរូប ប្រសិនបើបញ្ហាការដាក់
ពន្ធនាគារលើខ្លួនឯងកើតមានឡើងនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីតើមាន
ហេតុផលដែរឬទេហេតុអ្វីបានជាផ្នែកជំនួយការជំនាញដល់សាក្សី
មិនអាចសួរថាតើសាក្សីតម្រូវឲ្យមានអ្នកប្រឹក្សាធ្វើឡើងមុនពេល
ដំណើរការនីតិវិធី? ក្រោយពីដំណើរនីតិវិធីត្រូវបានពន្យារពេល
កាលពីថ្ងៃច័ន្ទ ដើម្បីឲ្យ ម៉ម ណៃ អាចប្រឹក្សាជាមួយនឹងមេធាវី
ចាត់តាំងថ្មីម្នាក់នោះ ខ្ញុំរំពឹងទុកថានឹងមាននរណាម្នាក់នឹងបានសួរ
នាំពីករណីរបស់ ហ៊ឹម ហ៊ុយ ដើម្បីចៀសវាងការរំខានដល់ដំណើរ
ការនីតិវិធីជាលើកទីពីរក្នុងសប្តាហ៍នេះសម្រាប់ហេតុផលដូចគ្នា ។

ឡូតា ហាក់ដូណាន

ការចូលរួមរបស់ប្រជាជនក្នុងការសិក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហម តើមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនឹងត្រូវបានប្រកាន់ពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែរឬទេ?

ការជួបពិភាក្សាជាមួយប្រជាជននៅវិហារមូស្លីមពីរនៅខេត្តកំពត ត្រូវបានរៀបចំឲ្យមានការចូលរួមពីប្រជាជនចាស់ប្រមាណជា ៣៥០ នាក់ ការពិភាក្សានេះនិយាយអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហម ការអប់រំនិងដំណើរការនីតិវិធីកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទាំង ៥ នាក់ ដែលកំពុងបន្តនៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ ខណៈពេលដែលការគ្រប់គ្រងជិតបួនឆ្នាំរបស់ខ្មែរក្រហម ពីឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៩ ត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់របស់ប្រជាជនកម្ពុជាប្រមាណមួយភាគបួននៃប្រជាជនសរុប ឧក្រិដ្ឋកម្មនេះបានបន្ទូលទុកនូវស្នាមស្នាមដែលមិនអាចបំភ្លេចបានដល់ប្រជាជន ។ ក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំពិភាក្សា ខណៈពេលដែលនិយាយអំពីរបបនោះ អ្នកចូលរួមភាគច្រើនមិនអាចស្កែនរកពាក្យអ្វីមកបង្ហាញពីស្ថានភាពរស់នៅដ៏លំបាករបស់ខ្លួននៅពេល

នោះបានឡើយ ។ ជាមួយនឹងយុត្តិធម៌ដែលនឹងកើតមាន ប្រជាជនចាស់ដែលមានចំនួនច្រើនជាងគេទីពីរនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានសម្រេចប្រើប្រាស់មធ្យោបាយផ្សេងៗ ដើម្បីអប់រំកូនចៅជំនាន់ក្រោយអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហម ។ អំឡុងពេលប្រជុំពិភាក្សា អ្នកចូលរួមជាច្រើនបាននិយាយថា ដំណើរការសិក្សាស្រាវជ្រាវយល់មានតម្លៃសម្រាប់ប្រជាជនទាំងអស់ ។ អត្ថបទនេះនឹងពិភាក្សាអំពីតួនាទីជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ដើម្បីអប់រំកូនៗជនជាតិចាមអំពីរបបខ្មែរក្រហម និងទស្សនៈអំពីការបញ្ចូលប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហមទៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សានៅសាលារដ្ឋ ។

ការសិក្សាអំពីអតីតកាលទាំងនឹងខ្មែរក្រហម
ប្រវត្តិសាស្ត្ររដ្ឋបាលមាត់បានចាក់បូសនៅក្នុងវប្បធម៌របស់

ខ្មែរអ៊ីស្លាមចូលរួមស្តាប់ការណែនាំពីដំណើរការរបស់តុលាការខ្មែរក្រហម

កម្ពុជា ហើយអំណាចនៃការប្រាប់រឿងប្រវត្តិសាស្ត្រមានសារសំខាន់ក្នុងការជួយដល់ប្រជាជនឲ្យបានរំលែកនូវរឿងរ៉ាវរបស់គេទៅឲ្យកូនចៅជំនាន់ក្រោយ ។ នេះគឺជាហេតុផលដែលប្រជាជនជាច្រើនបានចាប់ផ្តើមនិយាយអំពីបទពិសោធន៍ដែលខ្លួនបានជួបប្រទះក្នុងរបបខ្មែរក្រហមទៅកាន់កូនចៅជំនាន់ក្រោយ ។ អ្នកដែលឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហមបានប្រាប់ក្មេងៗអំពីការជម្លៀសការងារកុំឲ្យនៅបែកគ្នា ការអត់ឃ្នាន ការសម្លាប់ ការធ្វើទារុណកម្មភាពភ័យខ្លាច និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើសាសនា ដែលខ្លួនបានចងចាំនិងបទពិសោធន៍ដែលគេបានជួបប្រទះផ្ទាល់ ។ ដំណើរការនៃការប្រាប់នេះបានដំណើរការអស់រយៈពេល៣០ឆ្នាំមកហើយ ។

ហាជី សាឡេស អាយុ៨០ឆ្នាំបាននិយាយថា ការប្រាប់កូនចៅជំនាន់ក្រោយអំពីប្រវត្តិសាស្ត្ររបបខ្មែរក្រហមថាមានសារសំខាន់សម្រាប់ជួយឲ្យក្មេងៗយល់ដឹងអំពីរបបនោះ និងដើម្បីការពារកុំឲ្យរបបដ៏ឃោរឃៅនេះកើតមានម្តងទៀតនៅអនាគត ។ គាត់បានបន្ថែមទៀតថា គាត់ត្រូវតែ «ចងចាំ» ដើម្បីគេចពីអំពើដ៏សាហាវឃោរឃៅនោះ ហើយត្រូវតែ «ចងចាំ» ដើម្បីឆ្ពោះទៅមុខ ។ កូនរបស់គាត់ម្នាក់ដែលបានបញ្ជូនទៅកងកុមារត្រូវបានដុតរំលាយដោយមិនមានការអនុញ្ញាតពីគាត់ ។ គាត់មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យទៅសួរសុខទុក្ខកូនរបស់គាត់មុនពេលកូនរបស់គាត់ស្លាប់នោះទេ ។ ខ្មែរក្រហមបាននិយាយថា គាត់មិនចាំបាច់ទៅទេពីព្រោះគាត់មិនមែនជាត្រូវពេទ្យ ។ គាត់មានអារម្មណ៍ថា អន់ចិត្តនឹងខ្មែរក្រហមដែលបានដុតកូនរបស់គាត់ ពីព្រោះវាខុសពីប្រពៃណីសាសនាអ៊ីស្លាម ។

ដោយធ្វើការរៀបរាប់ពីការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើសាសនា និងការហាមឃាត់មិនឲ្យប្រើភាសា ណូ ហាលីម៉ា បាននិយាយថា ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំឲ្យគាត់ហូបសាច់ជ្រូក មិនឲ្យមានការប្រណិប័តន៍សាសនា ហើយមិនឲ្យនិយាយភាសាចាម ពីព្រោះខ្មែរក្រហមបានចាត់ទុកភាសាចាមជាភាសាបរទេស ។ ប៉ុន្តែគាត់មិនអាចហូបសម្លសាច់ជ្រូក បោះបង់ការសំពះ និងការប្រណិប័តន៍សាសនាឡើយ ។ គាត់បានសុំពេលវេលាខ្មែរក្រហមដើម្បីសម្របនឹងគោលនយោបាយរបស់ខ្មែរក្រហមទាំងនោះ ។ ហាលីម៉ា ឈប់និយាយចាមតែម្តងនៅពេលដែលឈូបខ្មែរក្រហមម្នាក់បានព្រមានសម្លាប់គាត់ ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គាត់អាចប្រើប្រាស់ភាសាចាមបន្តិចបន្តួចដើម្បីទំនាក់ទំនងជាមួយបងប្អូនរបស់គាត់ដើម្បីគោលបំណងខ្លះ ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ តែ អាមីណាស មានភាពភ័យខ្លាចចំពោះកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមក្មេងៗ ដែលកម្រាមសម្លាប់គាត់ ហើយហាមមិនឲ្យគាត់ប្រណិប័តន៍សាសនាអ៊ីស្លាម ។ គាត់បានប្រាប់រឿងនេះទៅកូនរបស់គាត់ជារៀងរាល់ថ្ងៃ ពីព្រោះគាត់ព្រួយបារម្ភអំពីអនាគតកូននិងក្មេងៗជំនាន់ក្រោយដែលដឹងពីរឿងខ្មែរក្រហមបន្តិចបន្តួចឬមិនជឿថារបបនោះពិតជាធ្លាប់កើតមានទេ ។

មហាម៉េត អាលី ក៏បាននិយាយថា គាត់មានទុក្ខវេទនាណាស់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ គាត់បានលួចបូកហូបស្រូវដោយសារតែគាត់ឃ្នានខ្លាំងពេក ។ អាលី បានអ៊ូរទាំថា ក្មេងៗជំនាន់ក្រោយខ្លះ «មិនជឿទៅលើរឿងនេះទេ ទាល់តែគេបានជួបប្រទះ» ។ រឿងនេះធ្វើឲ្យឪពុកម្តាយជាច្រើនព្រួយបារម្ភអំពីឥរិយាបថរបស់ក្មេងៗទៅលើរបបខ្មែរក្រហម ដូច្នោះឪពុកម្តាយនៅតែបន្តប្រាប់ក្មេងៗជំនាន់ក្រោយអំពីអំពើឃោរឃៅរបស់ខ្មែរក្រហមដើម្បីរំលាយទុក្ខ និងដើម្បីការពារកុំឲ្យរឿងនេះកើតមានម្តងទៀត ។ អាស្រ័យហេតុនេះ កម្មវិធី «ដ្យារភ្ជាប់យុវជនជាមួយឪពុកម្តាយរបស់គេ» របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមានសារសំខាន់ពីព្រោះវាផ្តល់តម្លៃទៅឲ្យប្រវត្តិរឿងរ៉ាវរបស់បុគ្គលម្នាក់សម្រាប់ជាយន្តការក្នុងការផ្លាស់ប្តូរពីការព្រួយបារម្ភរបស់អ្នកនៅរស់ទៅជាដំណើរការប្រាប់ការពិតទៅឲ្យកូនចៅជំនាន់ក្រោយ ។ នៅក្នុងកម្មវិធីនេះ យុវជនតម្រូវឲ្យសរសេរប្រវត្តិរឿងទាក់ទងនឹងបទពិសោធន៍ឪពុកម្តាយរបស់គេដែលអាចធ្វើឲ្យយុវជនទាំងនោះអាចដឹងកាន់តែច្រើនពីរបបខ្មែរក្រហម ។ កម្មវិធីក៏មានគោលបំណងចង់បង្កើនទំនាក់ទំនងរវាងឪពុកម្តាយនិងកូន ហើយក៏ដើម្បីធ្វើឲ្យការឈឺចាប់របស់ឪពុកម្តាយមានភាពធូរស្រាលខណៈពេលដែលគាត់ដឹងថាកូនចៅរបស់គាត់យល់ដឹងពីបទពិសោធន៍ដ៏ជូរចត់របស់គាត់ ។

ការពិភាក្សាអំពីរបបខ្មែរក្រហម

ការអប់រំក្មេងៗ ជំនាន់ក្រោយអំពីរបបខ្មែរក្រហមមានសារសំខាន់ក្នុងការបង្កើនការយល់ដឹងរបស់គេនិងសម្រាប់ជាឧបករណ៍ការពារកុំឲ្យរបបនេះកើតឡើងម្តងទៀត ។ មានមធ្យោបាយ

បន្ទាប់ពីគាត់ត្រូវបានជម្លៀសទៅភ្នំវាលីក្នុងខេត្តកំពត ។ គាត់បាននិយាយថា ភាពភ័យខ្លាច ការធ្វើការហួសកម្លាំង និងការខ្វះខាតអាហារគឺជាពេលដែលពិបាកជាងគេសម្រាប់គាត់ដែលជាក្មេងនៅជំនាន់ខ្មែរក្រហម ។ គាត់ចង់ស្វែងរកការពិត ហើយគាត់ក៏ទ្រទ្រង់ការដាក់បញ្ចូលការអប់រំអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងថ្នាក់រៀន ។

ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងសំណួរអំពីការដាក់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម នាយកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា លោក ឆាន់ យុ បាននិយាយថា ការបង្រៀនអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងថ្នាក់រៀន

កម្ពុជាផ្សេងទៀត ។ ខ្មែរក្រហមត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់របស់ប្តី និងកូនគាត់ ព្រមទាំងការធ្វើឲ្យគាត់ក្លាយជាស្រ្តីមេម៉ាយ ។ គាត់មិនត្រឹមតែអាណិតខ្លួនគាត់ប៉ុណ្ណោះទេ តែថែមទាំងអាណិតស្រ្តីមេម៉ាយ និងក្មេងកំព្រាផ្សេងទៀតដែលនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហម ។ គាត់ចង់ឲ្យខ្មែរក្រហមទទួលខុសត្រូវចំពោះទុក្ខកម្មដែលគេបានប្រព្រឹត្តមុនពេលដែលអ្នកទាំងនោះធ្វើការសុំអភ័យទោស ។ គាត់សប្បាយចិត្តនឹងពួកក្មេងៗជំនាន់ក្រោយនឹងសិក្សាពីរបបនេះនៅសាលារដ្ឋ ។ ការជួបជុំគ្នាបន្តិចមានកិច្ចការក្សានីយ៍មួយនិងផ្តល់ឱកាសដល់អ្នកភូមិអាចបញ្ចេញសំឡេង និងបង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភរបស់គាត់ ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

របបខ្មែរក្រហមបានធ្វើឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ទទួលរងនូវការឈឺចាប់ដែលមិនអាចរៀបរាប់បាន ។ ប្រជាជនចាមត្រូវបានធ្វើបាបនិងហាមឃាត់មិនឲ្យមានការប្រណិប័តន៍សាសនាវប្បធម៌និងប្រពៃណី ព្រមទាំងហាមមិនឲ្យនិយាយភាសាចាម ។ ទាំងនេះគឺជាហេតុផលដែលប្រជាជនចាមដែលមានវ័យចំណាស់នៅតែប្រាប់បទពិសោធន៍ដែលគេបានជួបប្រទះតាមរយៈមធ្យោបាយផ្សេងៗគ្នា ។ ការប្រាប់រឿងជាវិធីសាស្ត្រធម្មតាបំផុតដែលប្រជាជនប្រើប្រាស់ជាលក្ខណៈមិនផ្លូវការដើម្បីអប់រំកូនៗរបស់ខ្លួន ។ ឪពុកម្តាយខ្លះស្មើតែនិយាយរៀបរាប់លម្អិតអំពីបទពិសោធន៍នេះ ហើយជំរុញឲ្យកូនៗរបស់ខ្លួនសរសេររឿងនោះដើម្បីជាផ្នែកមួយសម្រាប់គម្រោងប្រវត្តិសាស្ត្រផ្ទាល់មាត់របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ ដោយដឹងថាការបង្រៀនអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នឹងដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សានៅសាលារដ្ឋ អ្នកភូមិភាគច្រើនបានបង្ហាញពីការពេញចិត្ត ពីព្រោះវានឹងធ្វើឲ្យកូនៗរបស់គាត់យល់ដឹងពីរបបខ្មែរក្រហម ។ ជាន់នេះទៅទៀតកូនៗរបស់គាត់អាចយល់ដឹងលម្អិតពីរបបនោះកាន់តែច្រើនជាងមុនហើយនឹងជឿទៅលើរឿងរ៉ាវដែលកើតឡើងទៅលើឪពុកម្តាយរបស់គេ ។ យន្តការនេះអាចជួយដល់សង្គមកម្ពុជាដែលមានសហគមន៍ចាមត្រូវប្រក្សាយការចងចាំដ៏ឈឺចាប់របស់គេទៅជាការអប់រំវិញ ។

សូ ហ្វារីណា និង លី សុខឃាច

រតីស្វាម

អាចបម្រើមុខងារច្រើន ហើយការបង្រៀននេះគឺជាមធ្យោបាយមួយក្នុងចំណោមមធ្យោបាយជាច្រើនដែលអាចរួមចំណែកក្នុងការដាក់ទោសរបបខ្មែរក្រហម ។ តែ អាមីណាស យល់ស្របនឹងចម្លើយនេះ ហើយបាននិយាយថាគាត់មិនអាចអភ័យទោសឲ្យខ្ទុចនិងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមផ្សេងទៀតបានទេពីព្រោះអ្នកទាំងនេះបានប្រព្រឹត្តទុក្ខកម្មយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើគ្រួសាររបស់គាត់និងប្រជាជន

ជំនាញករពលកម្មរបស់ ខុច

«ការលក់ដីខ្លួន» នៅព្រៃស

ថ្ងៃនេះ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ ខុច បានឆ្លើយនឹងសំណួររបស់ ចៅក្រមទាក់ទងនឹងប្រតិបត្តិការនៅក្នុងព្រៃសដែលជាកន្លែងឃុំឃាំង ដីសម្ងាត់មួយទៀតស្ថិតនៅក្រោមអំណាចរបស់ ខុច ដែលមាន ឈ្មោះថា មន្ទីរស-២៤ ។

ទោះបីជាតាមរយៈដំណើរការនីតិវិធីមន្ទីរស-២៤ សំដៅ ទៅលើ «កន្លែងលក់ដីខ្លួន» ក៏ដោយ ក៏ ខុច បានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ នៅថ្ងៃនេះថា កន្លែងលក់ដីខ្លួននេះគឺគ្រាន់តែជាអគារខាងមុខ ប៉ុណ្ណោះ ចំណែកឯមន្ទីរស-២៤ ទើបជាកន្លែងទាញសកម្ម ពិតប្រាកដដែលផ្តល់ប្រយោជន៍ដល់គោលនយោបាយសម្រាប់បំផុត ពូជរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។ ខណៈពេលដែលចំនួនអ្នកទោស នៅមន្ទីរ ស-២៤ មិនទាន់មានភាពច្បាស់លាស់នៅឡើយ ហើយ អាចនឹងនៅក្នុងស្ថានភាពបែបនេះដដែលនោះ យើងបានដឹងថាក្នុង ចំណោមអ្នកទោសរាប់រយ ឬរាប់ពាន់នាក់ដែលបានជាប់ឃុំឃាំង

នៅទីនោះ មានតែអ្នកទោស៣០ នាក់ប៉ុណ្ណោះត្រូវបានដោះលែង ដែលអ្នកទាំងនោះគឺជាកងយោធាដែលត្រូវបញ្ជូនត្រឡប់ទៅកង របស់ពួកគេវិញ ។ ចំណែកឯអ្នកទោសទាំងអស់ដែលនៅសល់ត្រូវ បានបញ្ជូនទៅក្នុងទូលស្វែង (មន្ទីរស-២១) ឬក៏ទៅវាលពិឃាដ ជើងឯក ដែលនៅទីនោះពួកគេត្រូវទទួលរងការធ្វើទារុណកម្មឬ សម្លាប់ចោល ។

សម្រាប់អ្នកទោសដែលបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-២១ ត្រូវបាន ចាត់ទុកថាជា «ខ្នាំង» របស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែលត្រូវតែកម្ទេច ចោល ចំណែកអ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២៤វិញ ត្រូវបានចាត់ទុកថា «សមាសភាព» ពីព្រោះថាមិនមានភាពច្បាស់លាស់ណាមួយឲ្យ ដឹងថា ពួកគេជាខ្នាំង ឬមិត្តនោះទេ ។ ការគ្រិះរិះពិចារណារបស់ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាហាក់បីដូចជាអ្នកទោសដែលមានឋានៈ មិនច្បាស់លាស់ទាំងអស់នោះត្រូវតែបញ្ជូនទៅកាន់កន្លែងធ្វើការងារ ពលកម្មដោយបង្ខំដើម្បីធ្វើការងារ និងទទួលការឃ្នាំមើលដើម្បី

ខុច នៅក្នុងអង្គសវនាការ

ធានាថាអ្នកទោសទាំងអស់នេះនឹងមិនបង្កបញ្ហាដល់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាឡើយ ។ «សមាសភាព» ដែលបញ្ជូនទៅកាន់មន្ទីរស-២៤ គឺភាគច្រើនសុទ្ធតែជាប្រពន្ធ កូន ឬក៏ជាសាច់ញាតិរបស់អ្នកទោសដែលបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-២១ ។ អ្នកទោសទាំងអស់មិនបានប្រាប់ពីមូលហេតុចំពោះការឃុំឃាំង ឬផ្តល់ឱកាសឲ្យជំទាស់ឡើយ ។

សមាសភាព ត្រូវបានបែងចែកជាបីប្រភេទគឺ ល្អ មធ្យម និងអាក្រក់ ដោយផ្អែកទៅលើសកម្មភាពប្រឆាំងដែលពួកគេបានធ្វើ ។ អ្នកទោសដែលនៅក្នុងប្រភេទអាក្រក់ត្រូវបានគេតាមដាននិងឃុំឃាំងនៅកន្លែងដ៏មានសុវត្ថិភាពបំផុត រួចហើយត្រូវបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-២១ យ៉ាងឆាប់រហ័សផងដែរ ។ ទោះបីការប្រព្រឹត្តល្អក៏មិនអាចជួយឲ្យអ្នកទោសផ្លាស់ប្តូរពីប្រភេទមួយទៅប្រភេទមួយទៀតបានដែរ ។

នៅមន្ទីរស-២៤ អ្នកទោសត្រូវបានដកហូតសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានដូចជាសេរីភាពក្នុងការធ្វើដំណើរ និងសេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តី ។ ការថែទាំសុខភាពគឺស្ទើរតែមិនមានទាល់តែសោះ ។ អ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២៤ បានផ្តល់ឲ្យនូវរបបអាហារប្រសើរជាងអ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២១ តែបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ពីព្រោះថាអ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២៤ ត្រូវការកម្លាំងដើម្បីធ្វើការងារ ។ ខណៈពេលដែល ខុច មិនមានសិទ្ធិអំណាចលើការសួររួចមើយ និងការធ្វើទារុណកម្មនៅមន្ទីរស-២៤ ខុច បានជឿថាលេខរបស់គាត់ គឺសមមិត្ត ហ៊ុយ ប្រហែលជាបានប្រើវិធីសាស្ត្រសួររួចមើយ និងធ្វើទារុណកម្មដោយមិនមានការដឹងពី ខុច ។

នៅមន្ទីរស-២៤ អ្នកទោសត្រូវបានបង្ខំឲ្យធ្វើពលកម្មដូចជាសត្វធាតុ ។ កម្មាភិបាលបានបង្ខំឲ្យអ្នកទោសធ្វើការនៅតាមវាលស្រែក្នុងរយៈពេលយ៉ាងហោចណាស់ប្រាំបីម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃហើយទទួលបាននូវការវាយធ្វើបាបនិងជេរប្រមាថថែមទៀតប្រសិនបើពួកគេល្ងង់ឈប់សម្រាក ។ នៅពេលខែក្លី ពេលខ្លះអ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវធ្វើការទាំងយប់ ។ ទោះបីជាការងារដលិតកម្មស្រូវ ជាកិច្ចការចម្បងយ៉ាងណាក្តី ក៏អ្នកទោសត្រូវតែដឹកប្រឡាយដាំបន្លែ ដំណាំ និងចិញ្ចឹមសត្វផងដែរ ។ នៅពេលដែលត្រូវសួរថា តើអ្នកទោសពេលខ្លះត្រូវបានបង្ខំឲ្យអូសនីលដូចសត្វពាហនៈដែរឬទេ? ខុច បាននិយាយថា «ខ្ញុំមិនអាចនិយាយថាទេបានទេ» ។

ចំណែកឯ ក្មេងៗ វិញ ត្រូវដើរចាប់កណ្តុរពេលយប់ ។

អ្នកទោសទាំងអស់ក៏ត្រូវបានបង្ខំឲ្យចូលរួម «ការប្រជុំទិតៀន» ប្រចាំសប្តាហ៍ដែលនៅខណៈពេលនោះអ្នកទោសត្រូវធ្វើការវិភាគទៅលើភាពស្មោះត្រង់របស់ខ្លួន និងភាពស្មោះត្រង់របស់មិត្តខ្លួន ។ ដោយមិនរាប់បញ្ចូលលទ្ធផលនោះ ដែលអ្នកទោសមាននៅក្នុងចិត្តកម្មាភិបាលក៏បានត្រួតពិនិត្យ និងតាមដានស៊ើបការណ៍ពីការសន្ទនាផ្ទាល់ខ្លួនរបស់អ្នកទោសផងដែរ ។ ខណៈពេលដែលព័ត៌មានអវិជ្ជមានត្រូវបានប្រមូលគ្រប់គ្រាន់ កម្មាភិបាលបានរាយការណ៍ទៅ ខុច ដែលជាអ្នកសម្រេចថាតើអ្នកទោសទាំងនោះត្រូវតែបញ្ជូនមកមន្ទីរស-២១ ឬទៅកាន់វាលពិឃាតជើងកងដើម្បីសម្លាប់តែម្តង ។ ទោះបីជាខិតខំធ្វើការលំបាកយ៉ាងណាក្តី ឬខំសម្តែងនូវអាកប្បកិរិយាល្អប៉ុណ្ណាក៏ដោយ ក៏អ្នកទោសម្តងមួយៗត្រូវបានកម្ទេចចោលទាំងអស់ ។

ដូចគ្នានឹងមន្ទីរស-២១ និងជើងកង យុទ្ធសាស្ត្រជាក់ស្តែងរបស់ ខុច គឺធ្វើយ៉ាងណាឲ្យខ្លួនគាត់មានភាពយូរឆ្ងាយពីប្រតិបត្តិការប្រចាំថ្ងៃនៅមន្ទីរស-២៤ តាមដែលអាចធ្វើបាន ។ ខុច បានអះអាងថា គាត់បានទៅកាន់មន្ទីរស-២៤ តែបួនដងគត់ និងមិនដែលបានធ្វើការត្រួតពិនិត្យ និងតាមដានពីស្ថានភាពនៅទីនោះឡើយ ។ ខុច គ្រាន់តែទទួលបានព័ត៌មានតាមរយៈរាយការណ៍ប្រចាំថ្ងៃរបស់មិត្ត ហ៊ុយ ប៉ុណ្ណោះ ។ ទោះបីជាការដឹងពីអំពីប្រតិបត្តិការរបស់មន្ទីរស-២៤ របស់ ខុច មានការខ្វះខាតក៏ដោយក៏អំណាចរបស់ ខុច នៅមន្ទីរស-២៤ មានភាពច្បាស់លាស់ណាស់ ។ ខុច បានរក្សានូវគោលជំហរថា មេដឹកនាំជំនុំសុំរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាមានអំណាចចាប់ខ្លួនប្រជាជននិងបញ្ជាឲ្យបញ្ជូនពួកគេមកមន្ទីរស-២៤ ។ ប៉ុន្តែខណៈពេលដែលអ្នកទាំងនោះបានបញ្ជូនមកដល់មន្ទីរស-២៤ ខុច គឺជាអ្នកធ្វើការសម្រេច ។ ខុច ក៏បានទទួលស្គាល់ថាគាត់តែម្នាក់ឯងដែលជាអ្នកសម្រេចថាតើកម្មាភិបាលនៅមន្ទីរស-២៤ ត្រូវតែបញ្ជូនមកកាន់មន្ទីរស-២១ ឬថាតើអ្នកទោស ត្រូវតែត្រូវកម្ទេចចោលភ្លាមៗនៅជើងកង ជាជាន់សួររួចមើយអ្នកទោសទាំងនោះនៅមន្ទីរស-២១ ។

រៀងរាល់ថ្ងៃ ខុច បានផ្តល់នូវបម្រែបម្រួលជាច្រើនលើកដែលមានដូចគេទៅ ខ្ញុំមិនឃើញរឿងរ៉ាវនោះដោយផ្ទាល់ភ្នែកទេ

ប៉ុន្តែយោងតាមការវិភាគរបស់ខ្ញុំ ខ្ញុំអាចសន្មតបានថាអំពើបែបនេះ (X) ប្រហែលជាអាចកើតមានឡើង ។ សក្ខីកម្មរបស់ ខុច ភាគច្រើន ប្រកបដោយសេចក្តីសន្មតដ្ឋានខ្ពស់និងការវិភាគលើឯកសារ សេសសល់ដែល ខុច បានធ្វើការសិក្សាក្នុងអំឡុងពេលដំណើរការ នីតិវិធី ជាជានិច្ចរបស់ខ្លួនរបស់គាត់ ។ ដូច្នោះហើយបានជា ចម្លើយដែលផ្អែកលើទស្សនៈរបស់ ខុច មានភាពប្រហាក់ប្រហែល នឹងសក្ខីកម្មដ៏ជំនាញក្នុងតុលាការរបស់អាមេរិក ។

សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិនៃលាវលែនលប់នៅថ្ងៃទី១ ខែកញ្ញា

កាលពីម្សិលមិញ បន្ទាប់ពីបានប្រកាសអំពីការលាវលែន នៅថ្ងៃទី១ ខែកញ្ញា ខាងមុខនេះ ដោយសារតែ «បញ្ហាក្រសួរ និង បញ្ហាដ្ឋានខ្ពស់» ប្រធានសហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិ រ៉ូប៊ីត ព័រទីត បានបង្ហាញខ្លួននៅក្នុងសន្និសីទការស្រាវជ្រាវរបស់អង្គជំនុំ ជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជានៅថ្ងៃនេះដើម្បីព្យាយាមធ្វើឲ្យ សារព័ត៌មានឈប់ធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានតទៅទៀត ។ លោក ព័រទីត បាននិយាយម្តងហើយម្តងទៀតថាមូលហេតុលាវលែនរបស់គាត់គឺ ពិតជាទាក់ទងនឹងបញ្ហាដ្ឋានខ្ពស់ពិតមែន ហើយក៏មិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធ ជាមួយនឹងទំនួលខុសត្រូវរបស់គាត់នៅក្នុងតុលាការដែរ ។ ក្នុង ចំណោមការនិយាយបំផ្លើសទាំងនោះបាននិយាយថា ការលាវលែន របស់លោក ព័រទីត គឺដោយសារការមិនព្រមព្រៀងគ្នាជាមួយនឹង សហព្រះរាជអាជ្ញាខ្មែរលើបញ្ហាថាតើគួរតែកោះហៅអតីត មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទៀតឬយ៉ាងណា ។ លោក ព័រទីត បានជំរុញ មិនឲ្យសារព័ត៌មានជឿលើសារសំខាន់ៗផ្សេងៗដែលកើតមានទាក់ទង នឹងការលាវលែនរបស់គាត់ឡើយ ។

លោក ព័រទីត បានបញ្ចេញយោបល់ថា ការលាវលែនរបស់ លោកមិនបានដួលរលំដល់ប៉ះពាល់អ្វីដល់តុលាការឡើយ ជាពិសេស គឺដំណើរការកាត់ទោស ខុច តែម្តង ។ លោកបានពន្យល់ថា តំណែង របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាបានប្រើប្រាស់នូវកិច្ចពិភាក្សាយោបល់ ជាក្រុមដើម្បីគ្រួសារពិនិត្យមើលដំណើរការអភិវឌ្ឍទៅមុខ ដូច្នោះ អនុប្រធានដ៏មានសមត្ថភាពរបស់គាត់ត្រៀមនឹងរៀបចំខ្លួនដើម្បី ដឹកនាំក្រុមហ្មត់ដល់សង្កេតឃើញដំណើរល្បឿនទៅមុខ បន្ថែមពីនេះ លោក ព័រទីត បានពន្យល់ថា បញ្ហាមិនព្រមព្រៀងគ្នារបស់លោក ជាមួយនឹងសហព្រះរាជអាជ្ញាខ្មែរ ត្រូវបានសង្ខេបយ៉ាងខ្លី និង

បានប្រគល់ជូនដល់អង្គបុរេជំនុំជម្រះដែលឯកសារនោះពោរពេញ ទៅដោយព័ត៌មានដែលចាំបាច់ ដើម្បីធ្វើសេចក្តីសម្រេច ។ លោក ព័រទីត បានដួលសេចក្តីបញ្ជាក់ជាទូទៅមួយដោយចំពោះលើតុលាការ អន្តរជាតិដទៃទៀតថា ចៅក្រមទាំងអស់សុទ្ធតែធ្លាប់មានបទពិសោធន៍ ទាក់ទងនឹងការដ្ឋានខ្ពស់ប្តូរបុគ្គលិកសំខាន់ ទោះបីជាមិនរាប់បញ្ចូល ចៅក្រមដែលបានបង្ខំរក្សាភាពជាសមាជិកក៏ដោយ ក៏គ្មានដល់ប៉ះពាល់ ណាមួយកើតមានឡើងក្នុងករណីសុំលាវលែននេះដែរ ។

បញ្ហាដាច់ដោយឡែកមួយទៀត លោក ព័រទីត បានអធិប្បាយ អំពីបញ្ហាមួយចំនួនដែលតុលាការបានប្រឈមមុខ ។ លោកបាន ចាត់ទុកអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែល «ស្ថិតនៅ ក្រោមមូលនិធិ និងក្រោមធនធាន» សម្រាប់កិច្ចការដែលតុលាការ នេះបានប្រគល់ការទទួលខុសត្រូវទៅឲ្យ ។ លោក ព័រទីត បាន បញ្ចេញមតិថា តុលាការមិនបានបំពេញតួនាទីនៅឡើយទេដោយ មិនបានធ្វើទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងប្រជាជនកម្ពុជាថា តើតុលាការ កំពុងតែធ្វើអ្វីខ្លះ និងដោយសារមូលហេតុអ្វីខ្លះ ។ លោកក៏បាន ពន្យល់បន្ថែមថា បញ្ហានេះនឹងក្លាយជាបញ្ហាស្តុកស្តាញសម្រាប់ តុលាការក្នុងការបន្តរុករានរកមរតកដ៏មានន័យនិងយូរអង្វែង មួយ ។ លោក ព័រទីត ក៏បាននិយាយផងដែរថា តុលាការក៏បាន ប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាខាងក្រៅផងដែរ ។ ដោយនិយាយបញ្ជាក់ បញ្ហាទៅកាន់អន្តរកម្មនៃផ្នែកនយោបាយវិញ លោក ព័រទីត បាននិយាយថា លោកមានអារម្មណ៍ថា «រំខាន» ពីព្រោះថាមន្ត្រី ដែលជាប់ឆ្នោត និងមន្ត្រីរបស់បក្សនយោបាយដទៃទៀតគិតថា ពួកគេអាចប្រាប់តុលាការបានថា តើតុលាការត្រូវតែធ្វើអ្វីខ្លះ ។ វា ត្រូវបានជឿជាក់ជាទូទៅថាមន្ត្រីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានបញ្ជាឲ្យ សហព្រះរាជអាជ្ញាជាតិមិនឲ្យបន្តការកោះហៅមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ដទៃទៀតមកធ្វើការកាត់ទោសលើសពីមេដឹកនាំទាំងប្រាំដែល ស្ថិតនៅក្នុងដំណើរការកាត់ក្តីនោះ ។

មន្ត្រីកិច្ចការសាធារណៈបាននិយាយថា ពួកគេសង្ឃឹមថា សហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិថ្មីនឹងត្រូវបានតែងតាំងមុនពេលការ លាវលែនរបស់លោក ព័រទីត ។ ប៉ុន្តែពួកគេបានបដិសេធមិនបញ្ចេញ យោបល់ថា តើសហព្រះរាជអាជ្ញាអន្តរជាតិថ្មីនោះអាចជំនួសបានទេ ។

ឡូរ៉ា ម៉ាកដូណាស

សន្តិភាព យុត្តិធម៌ និងការផ្សះផ្សា

តួនាទីប្រកាន់ខ្ជាប់ក្នុងចិត្តប្រជាជនខ្មែរដែលទោរទុះនៅទីក្រុងស៊ីដនី

«ដោយគ្មានក្តីសង្ឃឹមទុកជាមុន ខ្ញុំបានប្រែក្លាយខ្លួនឯងពីអតីតជនរងគ្រោះនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមកជាមនុស្សម្នាក់ដែលជាអ្នកអនុវត្តការងាររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលធ្វើការស្វែងរកការពិត យុត្តិធម៌ និងការផ្សះផ្សាសម្រាប់ប្រជាជនខ្មែរក្នុងប្រទេស ។ ខ្ញុំទទួលបាននូវឱកាសដ៏ល្អដើម្បីចូលរួមសិក្សាសាលាដើម្បីជួយសិក្សាស្រាវជ្រាវពីជម្លោះនិងសន្តិភាពរបស់សាកលវិទ្យាល័យស៊ីដនី ។ ខ្ញុំមានគោលបំណងមួយដើម្បីកសាងនូវសន្តិភាព ការពិត យុត្តិធម៌ និងការផ្សះផ្សាសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិខ្មែរនៅស៊ីដនី ។ តើមានប្រជាជនខ្មែរដែលរស់នៅស៊ីដនី ប៉ុន្មាននាក់បានយល់ដឹងពីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាតុលាការខ្មែរក្រហម? តើគេទាំងអស់គ្នាទទួលបាននូវសន្តិភាព យុត្តិធម៌ ការពិត និងការផ្សះផ្សាពីអ្វីដែលធ្លាប់កើតមានចំពោះគេក្នុងរបបខ្មែរក្រហមដែរឬទេ?

ប្រជាជនខ្មែរដែលរស់នៅក្រៅប្រទេសត្រូវតែឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរទាំងនេះ និងបញ្ជាក់ពីប្រភេទនៃយុត្តិធម៌ ការពិត សន្តិភាព និងការផ្សះផ្សាដែលគេចង់បាន ។ ខ្ញុំបានជួបជាមួយនិងប្រជាជនខ្មែរដែលរស់នៅក្រៅប្រទេសមួយចំនួនក្នុងសហគមន៍មួយនៅស៊ីដនី ដូចជា ម៉ម ឆាយ៉ារី បិន ព្រែម ពិសី និងឆេង ។ ពីរនាក់ក្នុងចំណោមអ្នកទាំងនេះ មានការយល់ដឹងយ៉ាងល្អពីដំណើរការនៃតុលាការខ្មែរក្រហម ។ ចំណែកឯម្នាក់ទៀតមានការយល់ដឹងតិចតួចបំផុត និងម្នាក់ទៀតមិនបានដឹងថាមានអ្វីកើតឡើងខ្លះនៅក្នុងតុលាការឡើយ ។ នេះគឺជាកាលៈទេសៈដែលដូចគ្នាសម្រាប់ប្រជាជនក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដែរ ។ ប៉ុន្តែអ្វីដែលខុសប្លែកគ្នាគឺថាប្រជាជននៅកម្ពុជាមានឱកាសយល់ដឹងពីដំណើរការរបស់តុលាការខ្មែរក្រហមតាមរយៈវិទ្យុ ទូរទស្សន៍ កាសែត ទស្សនាវដ្តី និងតាមរយៈអង្គការមួយចំនួន ។ ជាមួយគ្នានេះ យុវជនជំនាន់ក្រោយនឹងសិក្សាអំពីរបបខ្មែរក្រហមតាមរយៈកម្មវិធីសិក្សាសាធារណៈរបស់គេតាមសាលារៀននៅក្នុងឆ្នាំខាងមុខនេះ ។

សម្រាប់សហគមន៍នៅ ស៊ីដនី វិញ ខ្ញុំបាននាំយកទស្សនាវដ្តី «ស្វែងរកការពិត» មួយចំនួនទៅជាមួយដែរ ។ ម៉ម ឆាយ៉ារី អ្នកប្រឹក្សាជនអន្តោប្រវេសន៍បានប្រាប់ខ្ញុំក្រោយពីអាហារពេលល្ងាចថាអ្នកដែលមករស់នៅក្រៅប្រទេសស្ទើរតែគ្រប់គ្នាដែលធ្លាប់មានបទពិសោធន៍លំបាករវៃទនាក្នុងរបបខ្មែរក្រហមនៅតែចង់ចាំបទពិសោធន៍លំបាកទាំងនោះដូចជាការធ្វើការងារហួសកម្លាំង ការអត់ឃ្នាន និងការធ្វើពារណាមួយ ។ «សម្រាប់រូបខ្ញុំ ខ្ញុំនៅតែចង់ចាំរាល់រឿងរ៉ាវដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្ញុំក្នុងអំឡុងរបបខ្មែរក្រហមរហូតដល់ចុងបញ្ចប់នៃជីវិតរបស់ខ្ញុំ ហើយខ្ញុំចង់ឲ្យអ្នកគ្រប់គ្នានៅក្នុងសហគមន៍នេះដឹង និងយល់ពីអ្វីដែលគេទាំងអស់គ្នាត្រូវបានបង្ខំឲ្យទទួលយកនូវភាពមិនពិត អយុត្តិធម៌ និងការកាប់សង្កត់ពិតម្នាក់ៗកិច្ចាលខ្មែរក្រហមដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងត្រូវបានដោះស្រាយ ។ ឆាយ៉ារីជាអ្នករស់នៅក្រៅប្រទេសដែលបានយល់ដឹងយ៉ាងច្រើនពីតុលាការបាននិយាយរៀបរាប់ពាក្យសម្តីទាំងនេះប្រាប់ខ្ញុំ ។

ប្រជាជនខ្មែររស់នៅក្រៅប្រទេសមួយចំនួនបានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតកម្លាយ អ្នកជិតខាង និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គេ ។ ជិត៣០ឆ្នាំក្រោយពីរបបខ្មែរក្រហម តើប្រជាជនទាំងនេះទទួលបាននូវអ្វីមកវិញ? តើគេមានបានទទួលនូវសំណងជំងឺចិត្តអ្វីខ្លះពីរបបខ្មែរក្រហមដែរឬទេ? តាមពិតប្រជាជនទាំងនោះមិនទទួលបានអ្វីសោះឡើយពីរបបនេះ ។ លើសពីនេះ គេទាំងអស់គ្នានៅតែមានអារម្មណ៍ភានភ័យដូចជាការដោយគ្មានភាពផ្សេងស្មើសោះឡើយ ។ បិន ព្រែម (ឈ្មោះដែលគេដាក់ឲ្យកាលពីគាត់មករស់នៅប្រទេសអូស្ត្រាលី ហើយឈ្មោះខ្មែររបស់គាត់គឺ ប៊ុនថា) បានបញ្ជាក់បន្ថែមថាគាត់ក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ បិន ព្រែម នៅក្នុងណាស់ក្នុងពេលនោះ ។ អារម្មណ៍ភានភ័យដូចជាការបស់ បិន ព្រែម នៅតែស្ថិតនៅក្នុងចិត្តគាត់ជានិច្ចរហូតមកដល់ពេលនេះ ។ ដោយធ្វើដំណើរជាមួយគាត់នៅប្រទេសអូស្ត្រាលី បិន ព្រែម បាននិយាយប្រាប់ខ្ញុំពីរឿងរ៉ាវជាច្រើនដូចជាការឃុំឃាំងខ្លួនគាត់ជាមួយនិងទ្រព្យសម្បត្តិគាត់នៅ

ឯកសារណែនាំខ្លួន ខេត្តបាត់ដំបង (ទីតាំងនេះត្រូវបានស្ថិតនៅក្នុង ដោយក្រុមគ្រូបង្វែរផែនទីរបស់មជ្ឈមណ្ឌលកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៧) ។ ប៉ុន្តែ បាននិយាយថា «ខ្ញុំបានព្យាយាមរស់នៅដោយគ្មានឪពុក ម្តាយ និងភរិយាដើរដំណើរផ្សេងទៀតមកប្រទេសអូស្ត្រាលីតាំងពីឆ្នាំ ១៩៨៣» ។ ប៉ុន្តែ បានបន្តទៀតថា «ជីវិតរបស់ខ្ញុំនាពេលនេះមិន មានបញ្ហាអ្វីទេ ពីព្រោះខ្ញុំមានការងារល្អធ្វើនៅប្រទេសអូស្ត្រាលី នេះ ហើយខ្ញុំក៏មានប្រាក់សម្រាប់ផ្គត់ផ្គង់ជីវិតរបស់ខ្ញុំដែរ ។ យ៉ាង ណាមិញ ខ្ញុំនៅតែចង់បានជាទីចុះយុត្តិធម៌និងការផ្សះផ្សារពី តុលាការខ្មែរក្រហម ។ ខ្ញុំមិនចង់ឲ្យតុលាការផ្តល់ឲ្យខ្ញុំនូវជីវិតរបស់ ឪពុកម្តាយខ្ញុំក្រឡប់មកវិញឡើយ ប៉ុន្តែខ្ញុំចង់ឲ្យតុលាការផ្តល់នូវ ការពិតដ៏បរិសុទ្ធយុត្តិធម៌និងការផ្សះផ្សារសម្រាប់ប្រជាជនខ្មែរ គ្រប់រូបទាំងអស់ ។

ប្រជាជនរស់នៅក្រៅប្រទេសដែលមានវ័យចំណាស់ៗ ស្ទើរតែទាំងអស់នៅស៊ីដនីតែងតែទៅវត្តដើម្បីបន់ស្រន់មិនត្រឹម តែសម្រាប់សេចក្តីសុខក្នុងជីវិតនៅពេលបច្ចុប្បន្ននិងអនាគត ប៉ុន្តែព្រោះទេ តែក៏សម្រាប់ផ្លូវព្រលឹងដ៏ដូនដីតានិងសាច់ញាតិដែល ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងរបបខ្មែរក្រហមដែរ ។ ច្រើនឆ្នាំមុន រាល់ពេល ដែលមានពិធីបុណ្យប្រពៃណីខ្មែរ ពេលខ្លះម្តាយរបស់ខ្ញុំបានប្រាប់ ឲ្យខ្ញុំបន់ស្រន់សូមឲ្យផ្លូវព្រលឹងរបស់ពួកគេ បងប្រុស និងសាច់ញាតិដទៃ ទៀតទទួលបាននូវជីវិតល្អប្រសើរនៅជាតិក្រោយ ។ ប៉ុន្តែខ្ញុំមិន ត្រូវបាននរណាប្រាប់ថាមានរឿងអ្វីខ្លះបានកើតឡើងមុនពេល ដែលបងប្អូនសាច់ញាតិរបស់ខ្ញុំបានស្លាប់នោះទេ ។ នេះជាអ្វីដែល ខ្ញុំកត់សម្គាល់ឃើញថា ប្រជាជនខ្មែរជាច្រើនតែងតែរក្សានូវភាព ស្ងប់ស្ងាត់ចំពោះអ្វីដែលបានកើតឡើងក្នុងគ្រួសារ ពីព្រោះគេ ទាំងអស់គ្នាគិតថាបញ្ហាពីអតីតកាលអាចប៉ះពាល់ដល់យុវជន ជំនាន់ក្រោយបច្ចុប្បន្ននេះ ។ នេះជាកំហុសមួយក្នុងការលាក់បាំង នូវការពិតពីអំពើហោរហៅដែលប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងអតីតកាល ។ ដើម្បីកសាងនូវសន្តិភាព ស្ថេរនយុត្តិធម៌និងការផ្សះផ្សារសម្រាប់ ប្រជាជនដែលឆ្លងកាត់នូវបទពិសោធន៍នៃភាពភ័យរន្ធត់ដែលមិន បានគិតដល់ទាំងអស់នេះនិងដើម្បីតភ្ជាប់នូវអ្វីដែលកើតមានពី អតីតកាល យុវជនជំនាន់ក្រោយត្រូវតែមានឱកាសដើម្បីធ្វើការ ស្វែងយល់នូវបញ្ហាទាំងអស់បែបនេះនិងស្វែងរកនូវដំណោះ

ស្រាយដើម្បីការពារសកម្មភាពទាំងអស់នេះនៅពេលអនាគត ។

ខ្ញុំត្រូវបានអញ្ជើញឲ្យចូលរួមក្នុងសិក្សាសាលាមួយស្តីពី ដំណោះស្រាយជម្លោះនៅឯមជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាស្រាវជ្រាវជម្លោះ និងសន្តិភាពកាលពីខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៩ នៅសកលវិទ្យាល័យ ស៊ីដនី ។ ខ្ញុំបានទទួលការយល់ដឹងយ៉ាងច្រើនពីបទពិសោធន៍ដែល បានកើតមានឡើងក្នុងប្រទេសជាច្រើនដូចជា អាហ្វ្រិកខាងត្បូង រ៉ូនដា ទីម័រខាងកើត សេរ៉ាឡេអូន និងប្រទេសក្រោយជម្លោះ ដទៃទៀត ។ គោលបំណងសំខាន់នៃសិក្សាសាលានេះគឺដើម្បីធ្វើការ ជ្រាវស្រាវជ្រាវស្រុះយោបល់ទាក់ទងនឹងជម្លោះនិងដំណោះស្រាយ ដែលកើតមានឡើងក្នុងប្រទេសនីមួយៗ ។ ខ្ញុំបានចែករំលែកនូវ បទពិសោធន៍របស់ខ្ញុំ ក្នុងនាមជាជនរងគ្រោះនៃរបបខ្មែរក្រហមនិង កិច្ចការរបស់ខ្ញុំនៅមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលព្យាយាម កសាងការពិត សន្តិភាព និងការផ្សះផ្សារសម្រាប់ប្រជាជនខ្មែរទាំង អស់ ។ ក្នុងបទបង្ហាញរបស់ខ្ញុំ ខ្ញុំបានលើកឡើងពីបញ្ហាការងារ បច្ចុប្បន្នរបស់ខ្ញុំគឺ «គម្រោងអប់រំស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍» ពីព្រោះគម្រោងនេះគឺពិតជាមានសារៈសំខាន់សម្រាប់កសាងសន្តិភាព និងការផ្សះផ្សារសម្រាប់ប្រជាជនខ្មែរទាំងអស់ ជាពិសេសសម្រាប់ យុវជនជំនាន់ក្រោយ ។ ជាមួយគ្នានេះ ខ្ញុំក៏ត្រូវបានគេសួរនូវ សំណួរជាច្រើនទាក់ទងនឹងគម្រោងនេះផងដែរ ។

ចុងបញ្ចប់ ខ្ញុំសូមចែករំលែកនូវអ្វីដែលខ្ញុំបានយល់ដឹងពី សន្តិភាព និងជម្លោះរបស់ប្រទេសជាច្រើននៅឯមជ្ឈមណ្ឌលសិក្សា ស្រាវជ្រាវជម្លោះ និងសន្តិភាពរបស់សកលវិទ្យាល័យស៊ីដនីទៅ កាន់មនុស្សដែលខ្ញុំគិតថាគួរតែដឹង និងយល់ជាពិសេសគឺប្រជាជន ខ្មែរដែលរស់នៅស៊ីដនី ។ ខ្ញុំពិតជាចង់ផ្តល់ឲ្យអ្នកទាំងអស់នោះនូវ ការយល់ដឹងពីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជានិងជួយ ឲ្យគេយល់ពីរបៀបកសាងសន្តិភាព ការពិត យុត្តិធម៌ និងការ ផ្សះផ្សារក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងប្រទេសដទៃទៀត ។

ខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណដល់លោកបណ្ឌិត រ៉ីនឌី ឡាមប៊ីន ដែលតែងតែជំរុញលើកទឹកចិត្តនិងបានផ្តល់ឲ្យខ្ញុំនូវឱកាសដើម្បី លើកឡើងនូវបទពិសោធន៍ជាច្រើនរបស់ខ្ញុំក្នុងសិក្សាសាលានេះ ។

ដេង ពន្យារ៉ាស៊ី

អតីតកាលរបស់ម្តាយខ្ញុំ

ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍របស់ខ្មែរក្រហម បានបន្សល់ទុកនូវបទពិសោធន៍ដ៏ជូរចត់ដល់ប្រជាជនខ្មែរដែលបាន ឆ្លងកាត់របបដ៏ឃោរឃៅនេះ ដោយបាននក់យកជីវិតមនុស្ស ស្នូតគ្រង់ជាច្រើននាក់ដោយគ្មានអាណិតអាសូរ ។ រាល់ពេលដែល ពួកគេខ្មែរក្រហម ខ្ញុំតែងតែស្រមៃឃើញក្រុមមនុស្សដែលមាន សម្លៀកបំពាក់ពណ៌ខ្មៅ បង់ក្រមាពណ៌ក្រហមដែលម្តាយរបស់ខ្ញុំ តែងតែនិយាយប្រាប់ជានិច្ច ។ ខ្ញុំផ្ទាល់មិនដឹងថាតើបទពិសោធន៍ ដែលខ្មែរក្រហមបានបន្សល់ទុកឲ្យប្រជាជនខ្មែរដែលនៅរស់រាន មានជីវិតក្នុងពេលសព្វថ្ងៃនេះមានការលំបាកយ៉ាងណានោះទេ ។ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីបានស្តាប់ការរៀបរាប់របស់ម្តាយខ្ញុំដែលជាក្មេងស្រី ជំទង់ម្នាក់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមមកនោះមក ខ្ញុំពិតជាមាន អារម្មណ៍តក់ស្លុតចំពោះអ្វីដែលខ្មែរក្រហមបានធ្វើចំពោះប្រជាជន រួមជាតិរបស់ខ្លួន ។

ក្នុងអំឡុងពេលនោះ ម្តាយរបស់ខ្ញុំទើបតែមានអាយុ១៣ឆ្នាំ រស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញ ជាមួយឪពុកម្តាយរបស់គាត់ ។ ជីវិតរបស់ខ្ញុំ

ជាសន្តិសុខយាមដ្ឋានរដ្ឋ ចំណែកឯជីដូនរបស់ខ្ញុំកសិករកំប៉ងពួក ។ គាត់រៀនបានគ្រឹមតែថ្នាក់ទី១១ ចាស់ប៉ុណ្ណោះ ក្រោយមកក៏ឈប់ រៀនដើម្បីមកជួយលក់អីវ៉ាន់ម្តាយរបស់គាត់ ។ នៅព្រឹកថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ពេលដែលខ្មែរក្រហមចូលដល់ភ្នំពេញ ម្តាយរបស់ខ្ញុំក៏ដូចជាក្មេងៗ និងប្រជាជនចាស់ទាំងអស់ដែរបាន នាំគ្នាមកមកឈរទះដៃអបអរសាទរនិងលើកទង់សក្រវី ដោយ មើលទៅមានទឹកមុខសប្បាយរីករាយនៅពេលដែលឃើញពួកខ្មែរ ក្រហមមក ។ ផ្ទុយទៅវិញ ខ្មែរក្រហមដែលសុទ្ធតែមានអារុ្ម គ្រប់ដៃបានទាញកាំភ្លើងបាញ់ទាហានដែលមកឈរនៅតាមផ្លូវ ជាមួយនឹងប្រជាជនធម្មតាដោយគ្មានការសួរនាំអ្វីឡើយ ។ ឃើញ ដូច្នោះ ម្តាយរបស់ខ្ញុំមានភាពតក់ស្លុតយ៉ាងខ្លាំង ហើយក៏សម្រេច ចិត្តត្រឡប់មកកន្លែងលក់កំប៉ងរបស់ជីដូនខ្ញុំវិញ ។ មិនយូរប៉ុន្មាន នៅពេលល្ងាច កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានប្រកាសប្រាប់គ្រួសារនៅក្នុង ទីក្រុងភ្នំពេញទាំងអស់ឲ្យរៀបចំអីវ៉ាន់ចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញតែរយៈ ពេលបីថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ ដោយសារខ្មែរក្រហមត្រូវការរៀបចំទីក្រុង

ការរស់នៅរបស់ប្រជាជននៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

ម្តងទៀត ។ ពេលនោះក្រសួងមួយរបស់ខ្ញុំនៅតែទៅរកស៊ីលក់ដូរ
 ធម្មតា ។ ប៉ុន្តែនៅពេលរសៀលថ្ងៃទីពីរបន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមចូល
 ដល់ភ្នំពេញ កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានធ្វើការសម្រុកនិងភ្នំកំភ្លើងបន្តិ
 ឲ្យក្រសួងមួយរបស់ខ្ញុំរៀបចំអីវ៉ាន់ចេញពីផ្ទះ ។ ដោយសារមិន
 ហ៊ានប្រឆាំងនឹងបញ្ជារបស់ខ្មែរក្រហម ដីដូនរបស់ខ្ញុំបានប្រមូល
 យកវត្ថុមានតម្លៃ បាន ឆ្នាំង អង្ករបន្តិចបន្តួចចាកចេញ ។ ម្តាយ
 របស់ខ្ញុំបានធ្វើដំណើររួមជាមួយនឹងបងប្អូនដីដូនមួយរបស់គាត់
 ដីដូន និងដីគាររបស់ខ្ញុំសរុបមានក្នុងចំនួនប្រាំមួយនាក់ ។ ក្រសួង
 របស់ម្តាយខ្ញុំមិនបានធ្វើដំណើរទៅឆ្ងាយប៉ុន្មានទេ ពួកគាត់បានចូល
 ទៅស្នាក់នៅផ្ទះបងប្អូនដីដូនមួយដីគាររបស់ខ្ញុំសិនដើម្បីចាំត្រឡប់
 មកវិញ ។

ដោយមានអារម្មណ៍មិនស្រួលនៅក្នុងចិត្ត ដីគាររបស់ខ្ញុំបាន
 យកសំបកកង់ចាស់ និងឈើមកធ្វើជារទេះសម្រាប់ដឹកអីវ៉ាន់នៅ
 ពេលដែលពួកគាត់កំពុងស្នាក់នៅផ្ទះរបស់បងប្អូនដីដូនមួយគាត់នៅ
 ៦ បឹងទំព័រ ។ មួយថ្ងៃក្រោយមក កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានចូលមក
 ដល់ផ្ទះដែលក្រសួងមួយខ្ញុំបានស្នាក់នៅ ហើយប្រាប់ពួកគាត់ឲ្យ
 រៀបចំចេញដំណើរទៅតាមបញ្ជារបស់អង្គការនៅព្រឹកថ្ងៃស្អែក ។
 ដីដូននិងដីគាររបស់ខ្ញុំបាននាំគ្នាយកវត្ថុមានតម្លៃរបស់ពួកគាត់ទៅ
 កប់នៅបាតបឹង និងរក្សាទុកខ្លះជាប់នឹងខ្លួន ។ ពេលព្រឹកឡើង
 ពួកគាត់ក៏នាំគ្នាចាប់ផ្តើមចេញដំណើរដោយដីគាររបស់ខ្ញុំជាអ្នក
 អូសរទេះ ហើយម្តាយនិងដីដូនរបស់ខ្ញុំដឹកនៅក្នុងរទេះ ។ ក្នុងពេល
 ធ្វើដំណើរម្តាយរបស់ខ្ញុំបានឃើញសាកសពមនុស្សជាច្រើន ខ្លះ
 ហើម ខ្លះដាច់ដៃ ដាច់ជើង និងដាច់ក្បាលដែលមើលទៅគួរឲ្យខ្លាច ។
 ម្តាយខ្ញុំពេលខ្លះស្ទើរតែមិនហ៊ានមើលសាកសពទាំងនោះទេ ព្រោះ
 ថាមានមនុស្សច្រើនណាស់ដែលស្លាប់ ហើយក្នុងចំណោមអ្នកទាំង
 នោះមានទាហាននិងប្រជាជនធម្មតាដែលមិនស្តាប់តាមបញ្ជា
 របស់ខ្មែរក្រហម ។ ធ្វើដំណើរមិនបានប៉ុន្មានផង រទេះរបស់ពួកគាត់
 ខូចប្រើការលែងកើត ដូច្នោះក្រុមក្រសួងមួយខ្ញុំត្រូវតែសម្រេច
 ចិត្តដើរ ។ តាមផ្លូវធ្វើដំណើរ ប្រជាជនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យឈប់
 ដាំបាយហូបមួយរយៈពេលនៅកន្លែងដែលមានស្រះទឹក ។ នៅពេល
 យប់ ក្រសួងមួយខ្ញុំត្រូវតែដេកនៅតាមចិញ្ចឹមផ្លូវដែលមាន
 សាកសពមនុស្សស្លាប់នៅក្បែរនោះ ។ ក្រុមក្រសួងរបស់ម្តាយខ្ញុំ

បានធ្វើដំណើរមកដល់ផ្លូវបំបែកមួយដែលមានប្រជាជនជាច្រើន
 កំពុងតែប្រជ្រៀតគ្នាទៅកាន់ខេត្តបាត់ដំបងនិងខេត្តមួយចំនួននៅ
 ប៉ែកពាយព្យ ។ ដោយសារតែ ដីគាររបស់ខ្ញុំមានស្រុកកំណើតនៅ
 តាកែវ ពួកគាត់នាំគ្នាចាំរហូតដល់គេបើកប្រកដូរមួយទៀតដែល
 ឆ្ពោះទៅកាន់ខេត្តមួយចំនួនដូចជាតាកែវនិងខេត្តនៅឯ ប៉ែកនិរតី ។

ក្រោយពីប្រកដូរទៅកាន់ប៉ែកនិរតីបានបើក ក្រុមក្រសួង
 របស់ម្តាយខ្ញុំបានបន្តធ្វើដំណើរអស់រយៈពេលប្រហែលមួយ
 អាទិត្យទម្រៅទៅដល់ស្រុកកំណើតរបស់ដីគារខ្ញុំ ។ ពេលមកដល់
 ស្រុកកំណើតភ្លាម ពួកគាត់ត្រូវបានខ្មែរក្រហមបញ្ជាឲ្យទៅរស់នៅ
 ជាមួយប្រជាជនមូលដ្ឋាននៅលើផ្ទះធំមួយដែលគ្មានជញ្ជាំង ។ ដី
 ស្រែ ចម្ការ និងដើមឈើដែលធ្លាប់ជាកម្មសិទ្ធិរបស់ដីគារខ្ញុំត្រូវបាន
 ហាមឱ្យដាច់ខាតមិនឲ្យប៉ះពាល់ព្រោះថាវាជារបស់សមូហភាព ។
 រយៈពេលពីរថ្ងៃក្រោយមក ម្តាយរបស់ខ្ញុំ និងបងស្រីរបស់គាត់
 ត្រូវបានបញ្ជូលក្នុងកងកុមារដែលគាត់ត្រូវតែធ្វើការងារមួយចំនួន
 ដូចជាវែកលាមកគោ ហូលគោ កាប់ដី ឬកាសបំបុសឈើជាដើម ។
 មូលដ្ឋានដែលម្តាយខ្ញុំរស់នៅមានទីតាំងនៅក្បែរផ្ទះដីគារខ្ញុំ ដូច្នោះ
 ម្តាយរបស់ខ្ញុំតែងតែលួចមកលេងផ្ទះជាទិញ ។ ក្នុងកងកុមារ
 ម្តាយខ្ញុំគាត់បានទទួលរបបអាហារកូរសមដែលពេលខ្លះមានបាយ
 និងម្ហូបបន្តិចបន្តួចដែលអង្គការឲ្យហូប ។ ប៉ុន្តែរយៈពេលមួយ
 ខែក្រោយមក ម្តាយខ្ញុំក៏ត្រូវបានបញ្ជូលក្នុងកងនារីវិញ ។ ពេល
 នោះ គាត់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅធ្វើស្រែនិងដឹកប្រឡាយនៅឆ្ងាយ
 ពីផ្ទះ ។ ដោយសារតែរបបអាហារមិនគ្រប់គ្រាន់ មានតែបបរ
 ពំនូតបាយមួយដុំសម្រាប់ហូបពេលសម្រាកនិងខ្លះជាតិអំបិល
 ម្តាយខ្ញុំបានកើតជំងឺហើម ។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជាឈឺក៏ដោយ ក៏គាត់
 ត្រូវបានបង្ខំឲ្យធ្វើការដូចធម្មតាដែរ ។ ក្រោយមក ដំណឹងឈឺ
 របស់ម្តាយខ្ញុំបានឮទៅដល់ដីគាររបស់ខ្ញុំ ។ ដីគាររបស់ខ្ញុំជាមនុស្ស
 ក្លាហាន ដូច្នោះគាត់ក៏បានទៅសុំអំបិលនិងស្ករពីប្រធានភូមិថា
 «អង្គការធ្លាប់ប្រាប់ថាពេលខ្លះខាតត្រូវតែស្នើ» ហេតុអ្វីសំណើនេះ
 ត្រូវបានបដិសេធតៅវិញ ។ ដីគារខ្ញុំដឹងថាផ្ទះប្រធានភូមិនោះមាន
 ស្ករនិងអំបិលពេញពាន ដូច្នោះដើម្បីជួយម្តាយរបស់ខ្ញុំ ដីគារខ្ញុំលួច
 ទៅផ្ទះប្រធានភូមិនោះដើម្បីលួចអំបិលនិងស្ករ ។ សំណើល្អគ្មាន
 នរណាឃើញគាត់ទេ ព្រោះប្រធានភូមិនោះរាល់និយាយពិភាក្សា

គ្នា ។ ពេលបានអំបិលនិងស្ករហើយ ដីតាខ្ញុំបានយកទៅឲ្យដីដូនខ្ញុំ ដើម្បីឲ្យកាត់ពូតយកទៅឲ្យម្តាយខ្ញុំដែលនៅឆ្ងាយ ។ ដីតាខ្ញុំបានដើរ ស្ករនិងអំបិលតាមអ្នកដែលនៅក្បែរមូលដ្ឋានរបស់ម្តាយខ្ញុំ ។ មួយ រយៈពេលក្រោយមក ម្តាយខ្ញុំក៏បានជាសះស្បើយ ។ ជារៀងរាល់ ថ្ងៃ ម្តាយខ្ញុំតែងតែធ្វើការធ្ងន់ៗដូចក្រុមនារីដទៃទៀតដែរ ។ ដោយសារតែកាត់ជាមនុស្សព្យាយាមនឹងការងារ កាត់មិនដែល ទទួលបានការធ្វើបាបពីប្រធានកងនារីឡើយ ។ ថ្ងៃមួយដោយសារ តែនឹកដីដូនរបស់ខ្ញុំពេក ម្តាយខ្ញុំក៏សុំការអនុញ្ញាតពីប្រធានកងរបស់ កាត់ទៅលេងផ្ទះ ។ ប៉ុន្តែកាត់ត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យទៅ ។ យ៉ាង ណាមិញ ម្តាយខ្ញុំក៏សម្រេចលួចមកលេងដីដូនកាត់បន្ទាប់ពីកាត់ ធ្វើការងារថ្ងៃត្រង់ចប់ ។ មកដល់ផ្ទះដីដូនខ្ញុំមិនបានប៉ុន្មានផង កាត់ ត្រូវបានឈ្ងប់ពីរនាក់មកតាមដល់ផ្ទះ ។ ដីដូននិងដីតាខ្ញុំមានការ តក់ស្លុតខ្លាំងណាស់ដោយគិតថា ម្តាយខ្ញុំនឹងត្រូវឈ្ងប់សម្លាប់ ហើយ ។ ផ្ទុយទៅវិញ កាត់ត្រូវបានលើកលែងទោស ដោយសារ តែកាត់ជាមនុស្សខ្ញុំធ្វើការ ។

ទោះបីជាខ្ញុំជាក្មេងជំនាន់ក្រោយដែលមិនបានឆ្លងកាត់និង បានរស់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមក៏ដោយ ក៏ខ្ញុំបានយល់ដឹងកាន់តែ ច្បាស់អំពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យតាមរយៈការអានសៀវភៅ និងបទពិសោធន៍ការងារដែលខ្ញុំកំពុងតែដកស្រង់ក្នុងមជ្ឈមណ្ឌល ឯកសារកម្ពុជា ។ ទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រស្តីពីអំពើសាហាវវាយោរយោ

និងអមនុស្សធម៌របស់ខ្មែរក្រហមដែលខ្ញុំបានអានកន្លងមកនៅ តែតាមលេខបន្ទាចរូបខ្ញុំក៏ដូចជាប្រជាជនខ្មែរទូទៅផងដែរ ។ លើស ពីនេះខ្ញុំមានការសោកស្តាយយ៉ាងខ្លាំងចំពោះជីវិតមនុស្សរាប់ពាន់ ពាន់ដែលត្រូវបានសម្លាប់យ៉ាងអាណោចអាធិម ។ ខ្ញុំជឿជាក់ថា ប្រជាជនខ្មែរដែលរស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមដ៏អាក្រក់ ជួរជាតិទាំងឡាយឃើញយុត្តិធម៌សម្រាប់ប្រជាជនដែលបានបង់ជីវិត ទៅហើយ ក៏ដូចជាសម្រាប់ធ្វើឲ្យអារម្មណ៍តានតឹងទាក់ទងនឹងបទ ពិសោធន៍ដ៏ជូរចត់របស់ពួកកាត់មានភាពផ្ទុយស្បើយ នៅពេលដែល យុត្តិធម៌ត្រូវបានស្វែងរកឃើញយ៉ាងពិតប្រាកដ ។ ក្តីសង្ឃឹម សម្រាប់យុត្តិធម៌របស់ប្រជាជនខ្មែរទូទាំងប្រទេសនៅពេលនេះគឺ អាស្រ័យទៅលើអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែល កំពុងតែធ្វើការកាត់ក្តីមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជាន់ខ្ពស់មួយរូបក្នុង ចំណោមប្រារូបដែលមានវ័យកាន់តែចាស់ជរាទៅហើយ ។ ដោយ មិនបោះបង់ចោលនូវក្តីសង្ឃឹមមួយនេះ ប្រជាជនខ្មែររួមទាំង យុវជនជំនាន់ក្រោយប្រាថ្នាសូមឲ្យយុត្តិធម៌និងត្រូវបានរកឃើញ យ៉ាងពិតប្រាកដក្នុងពេលឆាប់ៗនេះដើម្បីយកមកលុបលាងនូវទំព័រ ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដ៏សែនខ្មោធនឹកនេះ និង ដើម្បីធ្វើឲ្យប្រទេសកម្ពុជានិងប្រជាជនកម្ពុជារស់នៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន ប្រកបដោយសុខសន្តិភាពនិងភាពរីកចម្រើនទៅមុខជារៀងរហូត ។

រំនង សុខស្រីនិត

សេចក្តីប្រកាសរក្សា និងបង្កើនជូនមួយ

នាងខ្ញុំឈ្មោះ មី សយ អាយុ៥៧ សព្វថ្ងៃរស់នៅភូមិកកី ឃុំកកី ស្រុករមាសហែក ខេត្តស្វាយរៀង ។ ខ្ញុំមានកូនប្រុស៥នាក់ ស្លាប់អស់៤នាក់ ។ ខ្ញុំសូមប្រកាសសួររកប្តីឈ្មោះ គឹម ពុធ (សព្វថ្ងៃកាត់មានអាយុ៦៣ឆ្នាំ) និង បងប្អូនដីដូនមួយឈ្មោះ ខួន ថន (សព្វថ្ងៃមានអាយុ៤០ឆ្នាំ) មានស្រុកកំណើតនៅភូមិកកី ឃុំកកី ស្រុករមាសហែក ខេត្តស្វាយរៀង ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៥ ពេលដែល កងទ័ពខ្មែរក្រហមទទួលបានជ័យជម្នះ គ្រួសាររបស់ខ្ញុំត្រូវបានជម្លៀសទៅរស់នៅខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្មែរក្រហមបាន ចាត់តាំងប្តីរបស់ខ្ញុំឲ្យធ្វើការនៅកន្លែងមួយឆ្ងាយពីភូមិ ។ ក្រោយយក ប្រជាជននៅក្នុងភូមិបានមកប្រាប់ខ្ញុំថា កាត់ត្រូវអង្កេតការចាប់ ដាក់វេយន្ត រួចបញ្ជូនទៅក្រុងភ្នំពេញ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះ ខ្ញុំមិនដែលបានទទួលដំណឹងពីកាត់ឡើយ ។ ចំណែក ថន ត្រូវខ្មែរក្រហម បញ្ជូនទៅរស់នៅខេត្តបាត់ដំបង រួចក៏បាត់ខ្លួនរហូតដែរ ។

ប្រសិនបើបងប្អូនណាបានស្គាល់ ឬបានឮដំណឹងពីឈ្មោះទាំងពីរខាងលើនេះ សូមមេត្តាទាក់ទងមកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា តាមអាសយដ្ឋាន ផ្ទះលេខ៦៦ ផ្លូវព្រះសីហនុ ខណ្ឌចំការមន ក្រុងភ្នំពេញ ។ សូមអរគុណ ។

ខ្ញុំបង្កើតការបោះពុម្ពផ្សាយដោយរង្វាភិបាល ផែនម៉ាក នីរវ៉េ ស៊ីតវេន និងសហរដ្ឋអាមេរិក
 អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ប្រកាសទោសរដ្ឋប្បវេណីនិងរដ្ឋប្បវេណីក្រសួងព័ត៌មានលេខ ០២៧១ពម/៧៧ចុះថ្ងៃទី២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៧

បង្ក្រាបណ្ណសិក្សាសាស្ត្រ : ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ

ផ្ទះលេខ ៦៦, មហាវិថីព្រះសីហនុ ភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ទូរស័ព្ទ : (៨៥៥) ២៣ ២១១ ៨៧៥ ទូរសារ : (៨៥៥) ២៣ ២១០ ៣៥៨